

GUY DE
AUPARANT
Văduviile
n

și alte proze poznașe

>UVIOARELE SI fi

rt 16.33 Lei

789734 646968

0038708611181

Preț: 16.95 1:1026

Top (Of

POLIROM

Textele reunite sub titlul *Văduvioarele și alte proze poznașe* explorează cu amuzament, simpatie și înțelegere tema intimității dintre bărbat și femeie. Foarte vii, alăturând neastâmpărului comicul, surpriza, observația hâtră și faptul divers, povestirile așază confortabil cititorul într-un fel de lojă, pe scenă perindându-se avataruri ale veșnicei

relații conflictuale dintre cele două sexe.
Drăgălășenia feminină în exces naște trăiri chinuitoare pentru spiritul masculin, de unde și setea de eliberare. Cu câtă stupoare află un funcționar că defuncta soție - gingașă, virtutea întruchipată - i-a pus coarne! Numai că vestea postumă ajunge să-i dea aripi și-i asigură o nouă viață. Un cuplu matur în care domnea artagul își reîmprospătează relația intimă după ce amândoi pândiseră - care cu vătraiul, care cu fărâșul - „hoțul” ce le călcase proprietatea. O bătrână acră, că- reia-i plac tinerii chipeși, altminteri onorabilă și cucernică, face doi militari din regimentul de dragoni să se încaiere pentru ea... Și cât de folositor ar fi pentru omenire un tratat de arta despărțirii!

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-4696-8

9789734646968

www.polirom.ro

Carte publicată și în ediție digitală

TcpIO-t

Capodopere ale literaturii de pretutindeni într-o colecție a celor mai îndrăgite bestselleruri.

Guy de Maupassant, *Nouvelles et contes*

© 2014 by Editura **POUROM**, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: **Auguste Renoir (1841-1919), *Fete în negru*, 1881**

www.polirom.ro

Editura **POUROM**

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506 București,
Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1, sector 4, 040031,
O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:
MAUPASSANT, GUY DE

*Văduvioarele și alte proze poznașe / Guy de
Maupassant; trad. de O. Cocevnic; ed. îngrijită, note, postf.
și tab. cronologic de Laurențiu Zoicaș. - Iași: Polirom, 2014
ISBN print: 978-973-46-4696-8 ISBN ePub: 978-973-46-
4984-6 ISBN PDF: 978-973-46-4985-3
I. Cocevnic, O. (trad.)*

II. Zoicaș, Laurențiu (ed.; postf.; tab. cronologic)

821.133.1-31 = 135.1

Printed in ROMANIA

GUY DE MAUPASSANT T Văduvioarele și alte proze poznașe M

Traducere din limba franceză de O. Cocevnic
Ediție îngrijită, note, postfață și tabel cronologic de
Laurențiu Zoicaș

POLIROM 201

4Notă asupra traducerii

La 5 decembrie 2012, la inițiativa câtorva studenți ai
diferitelor secții francofone din cadrul Facultății de Limbi
și Literaturi Străine a Universității din București, lua

ființă, sub egida Departamentului de Limba și literatura franceză, un cerc studențesc de traduceri literare.

Cum, la început, lipsa cronică de săli de care suferă facultatea ne obliga ca, după o oră-două, să ne întrerupem ședințele și să ne căutăm alt spațiu de lucru, ideea că cercul nostru este „nomad” a apărut oarecum natural, ca efect al hazului de necaz. Așa s-a ajuns la denumirea de astăzi: CeNTraL- Cercul Nomad de Traduceri Literare. Tot așa a apărut și ideea folosirii pseudonimului colectiv „O. Cocevnic”.

După un an de existență, cercul număra 12 membri fondatori - pe Denisa Boncan, Lucian Buciu, Diana Costea, Patricia Hăbășescu, Alexandra Holban, Alexandra Irimia, Ștefania Lazăr, Daniela Mirodone, Diana Mistreanu, Alexandra Stătescu, Adelina Vladislav și pe subsemnatul -, șase membri titulari - pe Elena Andreescu, Lăcrămioara Băcăilă, Mădălina Bircă, Cristina Constantin, Diana Dinică și Mădălina Spiridon - și un membru de onoare, pe dl Frédéric Bonnor, lectorul francez de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine. Între timp, au mai aderat și alții.

Încurajați de rezultatele întrunirilor noastre, am inițiat publicarea unui volum din opera mai puțin cunoscută a lui Guy de Maupassant, volum care, mulțumită Editurii Polirom și îndeosebi directorului său general, dl Silviu Lupescu, vede azi lumina tiparului. De succesul lui - garantat și de redactarea pe care a asigurat-o, cu desăvârșit profesionalism, dna Mădălina Vălcu - va depinde continuarea activității noastre. Deocamdată, optimiști, lucrăm la un al doilea proiect...

L. Z

.Bușteanu

>

Salonul era mic, îmbrăcat în tapiserii groase și miroase frumos. În șemineul impunător, focul ardea cu flăcări mari; o singură lampă așezată pe colțul șemineului își împrăstia lumina firavă, umbrită de un abajur din dantelă veche, peste cele două persoane care stăteau de vorbă.

Ea, stăpâna casei, o bătrână cu părul alb, dar dintr-acele bătrâne adorabile a căror piele fără riduri este netedă ca o hârtie fină și înmiresmată, îmbibată de parfumuri, pătrunsă până-n carne de esențele fine în care își cufundă, de-atâta vreme, epiderma: o bătrână a cărei mână răspândește, când i-o săruți, mirosul plăcut ce-ti umple nările atunci când deschizi o cutie cu pudră de iris florentin.

El, un prieten de demult, rămas holtei, un prieten de fiecare săptămână, un tovarăș pe drumul vieții. Nimic mai mult, de altfel.

Încetaseră să mai discute de câteva clipe și se uitau amândoi la foc, visând la orice, într-o liniște prielnică oamenilor care n-au nevoie să-și vorbească întruna ca să se simtă bine unul lângă celălalt.

Și deodată un buștean gros, o buturugă cu rădăcini aprinse, se răsturnă, sări peste suporti și, ajuns în odaie, se rostogoli pe covor aruncând jărăgai în jur.

Femeia, ținând scurt, dădu să fugă, pe când el împinse înapoi în șemineu, cu câteva lovituri de picior, tăciunele imens și strivi sub talpa cizmei toate scânteile răspândite pîmprejur.

După ce primejdia trecu, un miros puternic de pârlit umplu salonul; iar bărbatul, așezându-se din nou în fața prietenei lui, o privi cu un zâmbet:

—Uite, spuse el arătând către bușteanul pus la loc în cămin, de ce nu m-am însurat niciodată.

Ea îl cercetă mirată, cu acea privire curioasă a femeilor care vor să știe, cu acea privire a femeilor trecute de prima tinerețe, în care curiozitatea este chibzuită, complicată, adesea răutăcioasă; și întrebă:

—Cum așa?

—O! răspunse el, e o poveste întreagă, destul de tristă și de neplăcută.

Amicii mei de pe vremuri s-au mirat adesea de răceala apărută dintr-odată între mine și unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, pe nume Julien. Nu pricepeau cum de doi oameni atât de apropiați, doi inși nedezlipiți cum eram noi ajunseseră deodată străini unul față de celălalt. Or, iată secretul îndepărtării noastre.

Cândva, el și cu mine locuiam împreună. Nu ne despărțeam niciodată; iar prietenia care ne lega părea atât de puternică, încât nimic nu ar fi reușit s-o destrame.

Într-o seară, întorcându-se acasă, îmi dădu de veste că se însoară.

Am simțit că primesc o lovitură drept în piept, de parcă m-ar fi furat sau trădat. Când un prieten se căsătorește, s-a isprăvit. Afecțiunea geloasă a unei femei, afecțiunea aceea bănuitoare, neliniștită și

trupească, nu tolerează atașamentul viguros și cinstit, acel atașament spiritual, cordial și întemeiat pe încredere, dintre doi bărbați.

Vezi dumneata, oricâtă iubire i-ar lega unul de celălalt, bărbatul și femeia sunt mereu deosebiți ca suflet și ca minte; rămân doi beligeranți; fac parte din specii diferite; trebuie să existe întotdeauna un îmblânzitor și un îmblânzit, un stăpân și un sclav; când unul, când celălalt; nu sunt niciodată egali. Își strâng mâinile, mâinile tremurânde de înfocare; nu și le strâng niciodată cu acea apăsare onestă care pare să deschidă inimile, să le dezgolească, într-un elan de tandrețe sinceră, puternică și virilă. Oamenii înțelepți, în loc să se căsătorească și să procreeze, drept mângâiere pentru bătrânețe, niște copii care îi vor abandona, ar trebui să-și caute un prieten bun și statornic și să îmbătrânească lângă el în acea comuniune de gânduri care nu poate exista decât între doi bărbați.

În cele din urmă, prietenul meu Julien s-a însurat. Soția lui era frumoasă, fermecătoare, o blondină cârlionțată, vioaie și cu forme pline, care părea să-l adore.

La început, le treceam rar pragul, ca să nu le tulbur tandrețea, simtindu-mă în plus între ei. Totuși păreau să mă atragă, să mă cheme neîncetat și să mă îndrăgească.

Încetul cu încetul m-am lăsat sedus de farmecul tihnit al acestui trai în comun; și cinam adesea la ei; și adesea, întorcându-mă noaptea acasă, visam să fac la fel ca Julien, să mă însor, căci acum casa mea goală mi se părea foarte tristă.

Ei păreau că se iubesc, erau nedespărțiți. Or, într-o seară, Julien mi-a scris să vin să cinez cu dâșii. Am mers. „Dragul meu, mi-a zis el, va trebui să plec îndată după masă, pentru o afacere. N-o să mă întorc înainte de ora unsprezece; dar la unsprezece fix voi fi aici. Am contat pe tine să-i tii companie lui Berthe.”

„De altfel, a fost ideea mea”, a adăugat ea zâmbind.

I-am strâns mâna: „Ești din cale-afară de drăguță”. Și am simțit pe degete o apăsare amicală și prelungită.

Nu i-am dat importantă. Ne-am așezat la masă și, la ora opt, Julien ne părăsea.

Imediat ce a plecat, un soi de stânjenală s-a strecurat pe neașteptate între mine și soția lui. Nu mai rămăseserăm niciodată singuri și, în ciuda intimității noastre de zi cu zi, ne aflam acum într-o situație nouă. Am început să vorbesc despre te miri ce, despre lucruri neînsemnate, din cele cu care umplem tăcerile jenante. Ea nu răspundea nimic - doar stătea în fața mea, de cealaltă parte a șemineului, cu capul plecat, cu privirea nesigură, cu un picior întins spre foc, pierdută parcă într-o meditație spinoasă. După ce mi-am deșertat toate banalitățile.

Am tăcut. E curios cât de greu găsești uneori lucruri de spus. Și apoi, plutea ceva nou în aer, ceva nevăzut, ceva imposibil de exprimat, acel avertisment misterios care te previne că cineva are în privința ta intenții ascunse, bune sau rele.

Tăcerea aceea penibilă a durat un timp. Apoi Berthe mi-a zis: „Pune un buștean pe foc, dragul meu, vezi bine că dă să se stingă”. Am deschis lada cu lemne, așezată exact ca a duminale, și am luat un buștean, cel mai gros buștean, pe care l-am așezat în piramidă peste celelalte bucăți de lemn aproape mistuite de foc.

Și s-a așternut din nou tăcerea.

După câteva clipe, bușteanul ardea de ne dogorea fața. Berthe și-a ridicat spre mine ochii, niște ochi care mi s-au părut ciudați. „Acum e prea cald, a spus ea; să trecem dincoace, pe canapea.”

Și iată-ne pe canapea.

Deodată, privindu-mă în față, mă întreabă: „Ce-ai face dacă o femeie ți-ar spune că te iubește?”.

Am răspuns, descumpănit: „Mai întâi, situația nu e de presupus, și apoi, ar depinde de femeie”.

Atunci a început să râdă, cu un râs sec, nervos, fremătător, un râs fals, ca acelea menite parcă să spargă paharele fine, și a adăugat:

„Bărbații nu sunt niciodată nici îndrăzneți, nici dibaci”. A tăcut, apoi a urmat:

„Domnule Paul, dumneata ai fost vreodată îndrăgostit?”.

Am recunoscut; da, fusesem îndrăgostit.

„Povestește-mi.”

I-am spus o poveste oarecare. Mă asculta cu atenție, dând semne frecvente de dezaprobare și de dispreț; și deodată: „Nu, habar n-ai. Pentru ca iubirea să fie bună, ar trebui, cred, să-ți răscolească inima, să-ți răsucescă nervii și să-ți tulbure mintea; ar trebui să fie - cum să spun? - primejdioasă, înspăimântătoare chiar, aproape nelegiuită, aproape profanatoare, să fie un fel de trădare; vreau să spun că iubirea are nevoie să rupă obstacole sacre, legi, legături frățesti; când iubirea e liniștită, ușoară, lipsită de pericole, legală, mai este iubire?”.

Nu mai știam ce să răspund și exclamam filozofic în sinea mea: O, minte muierască, iată-te!

Vorbind, luase un aer nepăsător, de mironosiță; și, sprijinită de perne, se întinsese cu capul pe umărul meu, cu rochia puțin ridicată, dând la iveală un ciorap de mătase roșie pe care flăcările din cămin îl luminau din când în când.

După câteva momente mi-a spus: „Ți-e teamă de mine”. Am protestat. S-a sprijinit cu totul de pieptul meu și, fără să mă privească: „Dacă ți-aș spune că te iubesc, ce-ai face?”. Și. până să găsesc un răspuns, brațele ei îmi cuprinseseră gâtul, îmi apucaseră brusc capul, iar buzele ei se lipeau de ale mele.

Ah, draga mea, îți jur că nu mă distrăm defel! Cum? Să-l înșel pe Julien? Să devin amantul acelei muieruște nebune și parșive, probabil teribil de senzuală, căreia deja soțul nu-i mai era de-ajuns? Să trădezi întruna, să înșeli mereu, să te joci de-a iubirea doar de dragul fructului oprit, al bravadei, al trădării prieteniei? Nu, așa ceva nu era pentru mine. Dar ce era de făcut? Să fac ca Iosif în casa lui Putifar! - un rol prostesc și, pe deasupra, foarte greu, căci femeiușcă era înnebunitoare în perfidia ei și îndrăzneată, înfierbântată, fremătândă și înversunată. Of! fie ca acela care n-a simțit niciodată pe gura lui sărutul adânc al unei femei dispuse să i se dăruiască, acela să arunce prima piatră...

...în sfârșit, un minut să mai fi durat și... ai înțeles! Un minut mai mult și mă... și o... pardon, și l-aș fi...

când deodată un zgomot puternic ne-a făcut să sărim de pe canapea.

Bușteanul, da, bușteanul se rostogolea în salon, răsturnând fărașul, grătarul de la șemineu, învârtindu-se ca un uragan de flăcări, dând foc covorului și oprindu-se sub un fotoliu pe care urma să-l aprindă.

M-am repezit ca un nebun și, în timp ce împingeam înapoi în cămin tăciunele salvator, ușa s-a deschis brusc! Julien, foarte vesel, se întorsese acasă. A strigat: JKm scăpat, am terminat treaba cu două ceasuri mai devreme!".

Da, draga mea. dacă nu era bușteanul ăla, eram prins în flagrant delict!. Și îți închipui urmările!

Or, am făcut în așa fel încât să nu mă mai aflu niciodată, niciodată într-o situație asemănătoare. Apoi mi-am dat seama că amicul meu se poartă cu mine rece. Evident, nevastă-sa ne săpa prietenia; și, puțin câte puțin, Julien m-a îndepărtat; și am încetat să ne mai vedem.

Nu m-am însurat niciodată. Cred că lucrul ăsta nu te mai miră.

Traducere de Lucian Buci

Povestirea „Bușteanul”⁴ („La *Buche*”) a fost publicată prima oară în numărul 800, din

I în Franța secolului al XIX-lea, Codul Penal considera adulterul un delict. Prevederile lui erau pe cât de inechitabile, dacă luăm în considerare situația bărbatului în raport cu a femeii, pe atât de categorice:

„Art. 324. în cazul unui adulter, prevăzut de articolul 336, uciderea de către soț a soției, precum și a complicei acesteia, în momentul în care îi surprinde în flagrant delict de adulter la domiciliul conjugal, este scuzabilă. [...]

Art. 336. Adulterul soției nu poate fi denunțat decât de către soț; această facultate încetează dacă soțul se află în situația prevăzută de articolul 339.

Art. 337. Femeia vinovată de adulter este pasibilă de pedeapsă cu închisoarea între trei luni și doi ani.

Soțul va putea face să înceteze efectul acestei condamnări, dacă va consimți să-și primească înapoi soția.

Art. 338. Complicele femeii adultere va primi aceeași pedeapsă cu închisoarea, la care se va adăuga o amendă cuprinsă între 100 și 2.000 de franci.

26 ianuarie 1882, al cotidianului „Gil Blas” și reluată, în același an, în volumul *Mojdernoiselle Fif*

LArt. 339. Soțul care va fi întreținut o concubină la domiciliul conjugal și care va fi fost găsit vinovat în urma plângerii formulate de soție va fi pedepsit cu o amendă cuprinsă între 100 și 2.000 de franci”.

Site-ul ÎNSEE (Institut National de la Statistique et des Études Économiques) pune la dispoziția publicului un program de convertire în euro a francilor francezi din 1901 până în zilele noastre (<http://www.insee.fr/jr/themes/calcul-pouyoir-achat.asp>). Pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, deci și pentru epoca evocată în povestirile lui Maupassant, un franc ar fi echivalent, ca putere de cumpărare, cu circa 4 euro.

Vorbe de iubire

Duminică, 29 ianuarie

Cocoșelule iubit,

Nu-mi mai scrii, nu te mai văd, nu mai vii pe la mine. Nu mă mai iubești? De ce? Ce-am făcut? Te implor, spune-mi, dragul meu! Și eu care te iubesc atât de mult, atât de mult! Aș vrea să te am mereu alături, să te sărut cât e ziua de lungă, să-ți dau, sufletele, motănelule, toate numele drăgăstoase care mi-ar trece prin minte. Te iubesc și te ador, cocoșelul meu frumos!

Găinușa ta,

SOPHIE

Luni, 30 ianuarie

Draga mea.

Nu vei pricepe absolut nimic din ceea ce-ti voi spune. N-are a face. Dacă, din întâmplare, scrisoarea mea va cădea sub ochii altei femei, poate că-i va fi ei de folos.

Probabil că, dacă ai fi fost surdomută, te-aș fi iubit multă, multă vreme. Nenorocirea e că vorbești, atâta tot. Un poet¹ a spus:

*N-ai fost decât un biet mănunchi de strune,
Pentru arcușul meu de neînvins,
Și-n pieptwti sec făcut-am să răsunе,
Ca-ntr-o ghitara, dulcele meu vis.*

Vezi tu, în amor, oamenii lasă visele să cânte; dar, ca să cânte, visele nu trebuie întrerupte. Or, când te apuci să vorbești între două sărutări, între- rupi

întotdeauna visul delirant al sufletelor, afară numai dacă rostești niște cuvinte sublime; iar cuvintele sublime nu răsar în târtăcutele fetelor frumoase.

Așa-i că nu pricepi nimic? Foarte bine! Pot continua. Ești, fără doar și poate, una dintre cele mai fermecătoare și mai adorabile femei pe care mi-a fost dat să le văd.

Există oare pe lume ochi care să ascundă într-înșii mai multă VISARE decât ai tăi, mai multe făgăduieli necunoscute, mai multă iubire fără de sfârșit? Nu cred. Iar când pe buzele tale rotunde apare câte un zâmbet ce-ți scoate la iveală dinții sclipitori, mă aștept ca din gura ta încântătoare să iasă o muzică negrăită, ceva incredibil de suav, ceva atât de gingaș, încât să facă pe oricine să izbucnească în plâns.

Și atunci tu-mi spui, liniștită: „Iepurașul meu scump”. Și mi se pare că intru deodată în mintea ta și că văd cum îți funcționează sufletul, suflete- lul tău de muiere frumoasă, frumoasă, dar... Iar lucrul ăsta, vezi tu, mă stânjenește, mă stânjenește din cale-afară. Mai bine n-aș mai vedea.

Nu-i așa că tot nu pricepi? Nici nu mă așteptam.

Mai ții minte când ai venit la mine prima oară? Ai intrat brusc, iar fustele tale au răspândit un parfum de violete; ne-am privit îndelung fără să scoatem un cuvânt, apoi ne-am sărutat ca doi nebuni... apoi... apoi n-am mai spus nimic până a doua zi.

Când ne-am luat însă rămas-bun, mâinile ne tremurau și ochii ne spuneam atâtea, atâtea lucruri... care nu pot fi exprimate în nici o limbă. Sau, cel puțin, așa am crezut eu. Iar când ai plecat, mi-ai șoptit: „Pe curând!”. Atât ai spus; nu-ți vei imagina niciodată în ce abur de vise m-ai lăsat, tot ce întrezăream, tot ce mi se părea că ghicesc în cugetul tău.

Vezi tu, biată copilă, pentru bărbații nu tocmai proști, cât de cât rafinați, cât de cât răsăriți, amorul este un instrument atât de complicat, încât o nimica toată îl dă peste cap. Când iubiți, voi, femeile, nu percepeți niciodată ridicolul anumitor lucruri, iar grotescul anumitor expresii vă scapă.

De ce o vorbă nimerită, rostită de o brunetă zglobie este neînchipuit de falsă și de caraghioasă dacă o rostește o blondă planturoasă? De ce gestul duos al uneia va fi deplasat la cealaltă? De ce anumite

mângâieri fermecătoare din partea uneia vor fi stânjenitoare din partea celeilalte? De ce? Pentru că în toate, și mai cu seamă în amor, trebuie să existe o deplină armonie, o potrivire absolută a gestului, vocii, vorbei, a expresiei drăgăstoase cu persoana care se mișcă, vorbește sau se exprimă, cu vârsta, cu statura, cu nuanța părului și cu fizionomia frumuseții ei.

O femeie de treizeci și cinci de ani, ajunsă deci la vârsta marilor pasiuni violente, care-și păstrează fie și un dram din dulceața amorurilor ei de la douăzeci, care nu pricepe că trebuie să se exprime altfel, să sărute altfel, să fie o Didonă, și nu o Julietă, va îngrețoșa fără tăgadă nouă amorezi din zece, chiar dacă ei nu-și vor da seama de motivele înstrăinării lor². Pricepi? - Nu. - Mi-am închipuit.

Din ziua în care ai dat drumul robinetului cu drăgălășenii, pentru mine s-a terminat, iubito.

Rămâneam uneori câte cinci minute, pierduți într-o singură, disperată, interminabilă sărutare, o sărutare din cele pe care le dai și le primești cu ochii închiși, de parcă privirea le-ar putea împuțina, de parcă ai vrea să le păstrezi mai întregi în sufletul înnegurat pe care ți-l răscolesc. Apoi, când ne desprindeam buzele, spuneai râzând cu râsul tău cristalin: „Minunat, dulăul meu drag!”. În momentele alea, îmi venea să te bat.

Căci mi-ai dat. rând pe rând, toate numele de animale și de legume pe care le vei fi găsit prin *Manualul bucătăresei, Grădinăritul, pe înțelesul tuturor și Elemente de istorie naturală pentru clasele din ciclul inferior*. Dar asta încă nu e nimic.

Dacă stai să te gândești, dezmiardarea amoroasă este brutală, animalică și chiar mai rău decât atât.

Musset spunea:

Port încă-n amintire zvâcnirile cumplite, Săruturile mute, strânsorile fierbinți, Vârtejul ce te soarbe când, palid, strângi din dinți și simți că urci la ceruri, sau iadul că te-nghite

ori grotescul!... O. biată copilă, ce duh pus pe șotii, ce spirit pervers ți-o fi suflat oare cuvintele... cu care ai încheiat?

Le-am pus la păstrare, dar, de dragul tău, n-am să le arăt nimănui.

Și apoi, erai atât de lipsită de tact și trănțeau câte un „Te iubesc!” înflăcărat în împrejurări atât de ciudate, încât abia reușeam să-mi țin râsul. Află de la mine că sunt momente în care cuvintele astea sunt nu numai deplasate, ci aproape necuviincioase.

Dar tu nu mă-nțelegi.

Mai sunt destule femei care nu mă vor înțelege și care mă vor socoti neghiob. Nu-mi pasă. Flămânzii înfulecă lacom, dar persoanele delicate se scârbesc și au de multe ori, dintr-o nimica toată, repulsii de neîn-vins. Amorul nu se deosebește mult de bucătărie.

Nu înțeleg, de exemplu, cum de anumite femei care cunosc prea bine irezistibila seducție a ciorapilor de mătase fini, cu broderie, și farmecul gingaș al nuanțelor, și vraja prețioaselor dantele ascunse bine în lenjeria intimă, și tulburătoarea savoare a luxului secret, a desuurilor rafinate, toată delicatețea subtilă a eleganței feminine, nu reușesc să priceapă greața fără leac pe care ne-o inspiră niște cuvinte nelalocul lor sau niște drăgălășenii prostesti.

Uneori, o vorbă grosolană face minuni, șfichiuește carnea, îmboldește inima. Astfel de vorbe sunt îngăduite la ceas de bătaie. A lui Cambronne⁴ n-a fost sublimă? Nimic nu izbește dacă vine la vreme. Dar omul trebuie să știe și când să tacă, evitând astfel frazele care amintesc de scrierile lui Paul de Kock⁵.

Te sărut pățimaș, cu condiția să nu spui nimic,

RENÉ

Măști, 31 ianuarie

Măi guguștiucule!

SOPHIE

Pentru conformitate, MAUFRIGNEUSE⁶

Traducere de Laurențiu Zoicaș

Schița „Vorbe de iubire” („Les Mots d'amour”) a fost publicată prima oară în numărul 807, din 2 februarie 1882, al cotidianului „Gil Blas”, și reluată, în același an, în volumul *Modemoiselle Fifl*. Traducerea s-a făcut după textul publicat în ziar.

- 1. Este vorba de Louis Bouilhet (1822-1869). Versurile constituie strofa a patra a poemului „A une femme” („Unei femei”), din volumul *Festons et Astragales* (*Festoane și astragale*), publicat în 1859: „Tu n'as jamais été, dans tes jours les plus rares, / Qu'un banal instrument sous mon archet vainqueur, / Et, comme un air qui sonne, au bois creux des guitares, / J'ai fait**

chanter mon rêve au vide de ton cœur". Maupassant va cita din nou acest catren în povestirea „Descoperire”.

2. Maupassant va relua tema „persecuției prin drăgălășenie”, pe care o tratase deja în cronică „Arta despărțirii” (v. Apendicele la volumul de față), în romanul *Bel-Ami* (partea a II-a, capitolul 5); protagonistul, Georges Duroy, încearcă să se descotorosească de amanta lui, dna Walter: „De o lună și jumătate încerca să se despartă de ea, fără a izbuti să-i istovească atașamentul îndârjit. (...) I se arăta cu totul altfel decât o visase, încerca să-l seducă prin dulcegării puerile, prin drăgălășenii ridicele la vârsta ei. [...] îi scria câte zece scrisori pe zi, scrisori pe cât de nebunatice, pe atât de stupide, într-un stil bizar, poetic și caraghios, înflorit ca al indienilor, presărat cu nume de animale și de păsări. De îndată ce rămăneau singuri, îl săruta cu tandrețuri stângace, de fetiță grasă, cu țuguiele de buze cam grotești, cu fremătări care-i zgâlțâiau sub stofa rochiei pieptul prea greu. îl apuca greața când o auzea spunându-i „șoricel”, „cățeluș”, „motănel”, „pău- naș” și când o vedea cum i se dăruiește de flecare dată cu câte o comedioară de pudoare copilărească, cu tresăriri de teamă care ei i se păreau drăguțe și cu mici jocuri de școlăriță depravată. [...] La vârsta ei, ar fi trebuit să simtă, după părerea lui, că în amor este nevoie de mult tact, de multă îndemânare, precauție și măsură, și că, dăruindu-i-se, ea, femeie matură, mamă, doamnă, trebuia să o facă cu gravitate, cu un soi de entuziasm stăpânit, poate chiar cu lacrimi, dar cu lacrimi de Didonă, nu de Julietă”.

3. Versurile fac parte din actul al IV-lea al poemului dramatic *La Coupe et les Lèvres* (*Cupa și buzele*), publicat

în 1832 (în volumul *Un spectacle dans un fauteuil - Un spectacol într-un fotoliu*): „*Je me souviens encor de ces spasmes terribles, / De ces baisers muets, de ces muscles ardents, / De cet être absorbé, blême et serrant les dents. / S'ils ne sont pas divins, ces moments sont horribles*”

4. Reconstituind din imaginație bătălia de la Waterloo, Victor Hugo a consacrat în *Mizerabilii* (t. II, cartea a doua, capitolele XIV-XV) legenda potrivit căreia generalul Pierre Cambronne (1770-1842), comandantul Gărzii imperiale, le-ar fi răspuns englezilor care-l somau să se predea: „Garda moare, dar nu se predă”, apoi, exasperat, ar fi adăugat: „*MerdeT*” („Căcat” - dar

exclamația franceză și-ar putea găsi în română o mulțime de alte echivalente cel puțin la fel de expresive). Deși Cambronne a negat toată viața autenticitatea acestui episod, sintagma „vorba lui Cambronne” își păstrează și azi valoarea eufemistică.

5. Succesul lui Charles-Paul de Kock (1793-1871), prolific autor de romane populare, drame și vodeviluri, se datora stilului său ușor și, adesea, truculent.
6. La 31 mai 1880, Maupassant începe să publice cu regularitate în „Le Gaulois” (o va face până în 1889). Întrucât contractul îl obliga să semneze exclusiv în paginile acestui cotidian, între 29 octombrie 1881 și 15 septembrie 1885 Maupassant va publica în „Gil Blas” cronici și povestiri sub pseudonimul „Maufrigneuse”. Ducele de Maufrigneuse este un personaj balzacian, un dandy care nu-și refuză nici una dintre plăcerile vieții. Luându-și acest pseudonim a cărui primă silabă amintește de propriul nume, Maupassant își plăsmuiește o genealogie fictivă, prilej de a aduce un omagiu indirect lui Honoré de Balzac.

Zăvorul

Lui Raoul Denisane¹

Paharele din fata celor patru bărbați rămăseseră pe jumătate pline, ceea ce de obicei e semn că mesenii sunt sătui. Și, sătui fiind, începuseră să vorbească fără a asculta ce li se răspunde, absorbit fiecare de propriile gânduri; iar vocile deveneau mai sonore, gesturile mai exuberante, ochii mai aprinși.

Era o cină între holtei, între holtei inveterati. Cu douăzeci de ani în urmă stabiliseră să ia masa împreună cu regularitate, numindu-și întâlnirile „Burlăcia”. Pe atunci erau paisprezece la număr, ferm hotărâți să nu se însoare niciodată. Acum mai rămăseseră patru. Trei muriseră, iar ceilalți șapte erau căsătoriți.

Aceștia patru se țineau tare; respectau cu strictete, pe cât le stătea în putere, regulile instituite la începutul curioasei lor asociații. Își juraseră, ținându-se de mâini, că vor abate de la ceea ce se numește calea cea dreaptă cât de multe femei vor putea, mai ales pe nevestele prietenilor lor și cu deosebire pe ale prietenilor celor mai apropiați. De aceea, de îndată ce vreunul dintre ei părăsea grupul pentru a-și întemeia o

familie, avea grijă să se certe în mod iremediabil cu toți foștii săi tovarăși.

De asemenea, la fiecare cină aveau datoria de a se destăinui unii altora, de a-și povesti în amănunt, cu nume și informații cât mai precise, ultimele aventuri. Așa apăruse un fel de zicală, binecunoscută printre ei: „Minte ca un burlac”.

În același timp, profesau cel mai adânc dispreț pentru Femeie, pe care o considerau bună doar să satisfacă poftele bărbatului. Îl citau întruna pe Schopenhauer, zeul lor²; cereau reînființarea haremurilor și a cutiilor turnante de la porțile azilurilor³, iar pe fața de masă folosită la cina Burlăciei pusese ră să se brodeze preceptul antic „*Mulier per-petuu infans*”⁴ și, dedesubt, versul lui Alfred de Vigny:

*Femeia, prunc bolnav, de-a pururi necurat.*⁵

Astfel că, disprețuind cu atâta tărie femeile, nu se mai gândeau decât la ele, nu trăiau decât pentru ele și numai către ele își îndreptau toate strădaniile, toate năzuințele.

Aceia dintre ei care se căsătoriseră îi numeau crai ofiliți, îi zeflemiseau, dar se temeau de ei.

Când se servea șampania începeau și confidențele la cina Burlăciei.

În ziua aceea, bătrânii, căci de-acum erau bătrâni și, cu cât înaintau în vârstă, cu-atât povesteau mai multe și mai uimitoare aventuri galante, bătrânii deci se arătară plini de vervă. În ultima lună, fiecare dintre cei patru cucerise cel puțin o femeie pe zi; și ce femei! care mai de care mai tânără, mai nobilă, mai bogată, mai frumoasă!

Când își încheiară povestirile, unul dintre ei, cel care vorbise primul și fusese apoi nevoit să-i asculte pe toți ceilalți, se ridică.

— Acum că am terminat cu glumele, zise el, am să vă povestesc nu ultima, ci prima mea aventură, prima aventură din viața mea, cum am căzut eu întâia oară (fiindcă am căzut) în brațele unei femei. O! Să nu credeți că vă voi povesti... cum să-i spun? inițierea mea, nu. Prima încălecăre pe șa (spun „șat” la figurat) nu are nimic interesant. De obicei e trivială, iar apoi, când te dai jos, te simți cam murdar și văduvit de o iluzie încântătoare, ușor dezgustat, puțin trist.

Realitatea dragostei, prima dată când o atingi, nu e tocmai plăcută; ți-o închipuieși cu totul altfel, mai delicată, mai fină. Rămâi cu o senzație morală și fizică de scârbă, ca atunci când, din întâmplare, ai pus mâna pe ceva lipicios și nu ai apă să te speli. Oricât ai freca, senzația rămâne.

Da, dar ce ușor te obișnuiești cu ea, și cât de repede! Cum să nu! Și totuși... și totuși, în ce mă privește, mereu am regretat că nu i-am putut da sfaturi Creatorului când a orânduit treaba asta. Nu știu sigur ce aș fi născocit eu, dar cred că aș fi întocmit-o altfel. Aș fi căutat o combinație mai potrivită și mai poetică, da, mai poetică.

Cred că bunul Dumnezeu s-a dovedit prea... prea... naturalist. Invenția lui duce lipsă de poezie.

Vreau deci să vă povestesc despre prima mea femeie de lume, prima femeie de lume pe care am sedus-o. Mă iertați, vreau să spun prima femeie de lume care m-a sedus. Căci la început noi suntem cei prinși în mreje, pe când mai târziu... e la fel.

♦
Era o prietenă a mamei mele, de altfel o femeie fermecătoare. De obicei aceste ființe, când sunt caste, sunt caste din prostie, iar când sunt îndrăgostite, iubesc cu furie. Iar lumea ne acuză pe noi că le corupem! Haida-de! Cu ele, de vină e întotdeauna iepurele, niciodată vânătorul. O, știu! Par nevinovate, dar nu sunt; fac din noi ce vor fără să lase impresia asta; iar apoi ne acuză pe noi că le-am dus la pierzanie, că le-am dezonorat, că le-am întinat și mai știu eu ce.

Cea despre care vorbesc nutrea fără îndoială o dorință arzătoare de a se lăsa întinată de către mine. Avea vreo treizeci și cinci de ani; eu abia împlinisem douăzeci și doi. Mai degrabă mi-ar fi trecut prin minte să mă călugăresc decât să o seduc, într-o zi însă, pe când eram în vizită la ea și mă uitam uimit la cum era îmbrăcată, cu un capot larg deschis, deschis ca ușa bisericii când bat clopotele pentru slujbă, m-a luat de mână, mi-a strâns-o, știți cum fac ele în asemenea clipe, apoi, cu un oftat ca de leșin, un oftat venit parcă din fundul sufletului, mi-a zis: „Ah! Nu te uita așa la

mine, puiule". M-am făcut roșu ca racul și-am devenit și mai sfios decât de obicei, cum era de așteptat. Îmi venea să-mi iau tălpășița, însă ea mă ținea strâns de mână. Mi-a pus mâna pe pieptul ei, un piept voluptuos, și mi-a spus: „Uite, simți cum îmi bate inima?". Bătea, desigur. Începeam eu să pricep, dar nu știam cum să procedez, de unde să încep. M-am schimbat mult de atunci.

Cum stăteam eu așa, cu o mână lipită de căptușeala cărnoasă a inimii ei și cu pălăria în cealaltă, și o priveam în continuare cu un zâmbet tulburat, nătâng, temător, tresare dintr-odată și-mi spune, cu iritare în glas: „Vai de mine, ce faci, tinere, ești nerușinat și prost-crescut!". Mi-am retras imediat mâna, mi-am șters zâmbetul de pe față, am îngăi- mat niște scuze, m-am ridicat și am plecat năucit, cu mintea rătăcită.

Dar eram deja vrăjit, visam la ea. Mi se părea fermecătoare, adorabilă; îmi închipuiam că o iubesc, că o iubisem dintotdeauna; am hotărât să fiu îndrăzneț, curajos chiar!

Când am revăzut-o, mi-a adresat un zâmbet furiș. Ah! Cât m-a tulburat zâmbetul acela! Și mi-a strâns mâna îndelung, cu o insistență sugestivă.

Din ziua aceea am început, se pare, să-i fac curte. Cel puțin așa pretindea, că am sedus-o, că am cucerit-o, că am dezonorat-o cu un machiavelism ieșit din comun, cu o iscusință desăvârșită, cu o perseverență de matematician și o șiretenie de diavol.

Un lucru mă neliniștea însă din cale-afară. Unde avea să se săvârșească triumful meu? Locuiam cu familia, iar familia mea se arăta neîngăduitoare în această privință. Nu îndrăzneam să intru, în plină zi și cu o femeie la braț, pe ușa unui hotel; nu știam cui să-i cer sfatul.

Dar iată că, într-o zi, pe când cocheta cu mine, iubita mea îmi spune că orice tânăr ar trebui să aibă o cameră în oraș. Locuiam la Paris. M-am luminat: am închiriat o cameră, iar ea a venit.

A venit într-o zi de noiembrie. Vizita ei, pe care aș fi vrut s-o amân, m-a stânjenit, pentru că nu făcusem focul. Și nu îl făcusem fiindcă îmi fumega coșul. Chiar

cu o zi înainte mă certasem cu proprietarul, un fost negustor, care îmi promisese că va veni el însuși în cel mult două zile cu coșarul, pentru a vedea amănunțit ce reparații sunt de făcut.

De cum a intrat, am anunțat-o: „N-am făcut focul, pentru că îmi fumează coșul”. Nu a părut să mă asculte și a bâiguit: „Nu-i nimic, am eu destul...” Am rămas surprins, iar ea a tăcut, descumpănită; apoi a continuat: „Nici nu mai știu ce vorbesc... sunt nebună... îmi pierd mințile... Doamne, ce-am făcut? De ce am venit, nefericita de mine! Vai! Ce rușine! Ce rușine!...” Și s-a prăbușit, hohotind de plâns, în brațele mele.

Am crezut în sinceritatea remușcărilor ei și i-am jurat că o voi respecta. Atunci a căzut la genunchii mei, gemând: „Dar tu nu vezi că te iubesc, că m-ai învins, că m-ai zăpăcit?”.

În clipa aceea mi s-a părut potrivit să încep atacul. Ea însă a tresărit, s-a ridicat, a fugit într-un dulap să se ascundă, strigând: „Ah! Nu te uita la mine, te rog! Pe lumina asta mi-e rușine. Măcar dacă nu m-ai vedea, dacă am fi pe întuneric, în noapte, amândoi. Ți imaginezi? Ce vis! Vai! Lumina asta!”.

M-am repezit la fereastră, am închis obloanele, am tras draperiile, am atârnat un palton peste un firicel de lumină care încă mai pătrundea în încăpere; apoi, cu mâinile întinse ca să nu mă împiedic de scaune, cu inima zvâcnind, am căutat-o, am găsit-o.

A urmat o nouă călătorie, în doi, pe băjbăite, cu buzele împreunate, către celălalt colț, unde se afla alcovul. Nu cred că am mers drept, pentru că întâi m-am lovit de șemineu, apoi de comodă și, în sfârșit, de ceea ce căutam.

Atunci am uitat totul, cuprins de un extaz frenetic. A fost o oră de nebunie, de dezlănțuire, de fericire supraomenească; pe urmă, învinși de o oboseală desfătătoare, am adormit îmbrățișați.

Și am început să visez. Se făcea că mă cheamă cineva, că aud strigăte de ajutor; apoi am primit o lovitură puternică; am deschis ochii!... Vai!... Soarele la asfințit, roșu, magnific, intra cu totul pe fereastra mea larg deschisă, părea să ne privească de la marginea zării, ilumina apoteotic patul meu răvășit, în care o

femeie disperată urla, se zbătea, se zvârcolea, dădea din mâini și din picioare căutând să apuce o bucată de cearșaf, un colț de draperie, orice, în timp ce în mijlocul încăperii, buimăciți, în picioare unul lângă altul, proprietarul meu în redingotă, portarul și un coșar negru ca tăciunele se uitau la noi înmărmuriți.

M-am sculat furios, cât pe-aci să sar la gâtul proprietarului, și am strigat: „Ce Dumnezeu căutați aici?”⁴⁴.

Coșarul, izbucnind într-un râs de nestăvilit, a scăpat jos bucata de tablă pe care o ținea în mână. Portarul parcă-și pierduse mințile; iar proprietarul a îngăimât: „Nu vă supărați, am... am venit... pentru... pentru coș...”⁴⁴.

Am zbierat: „Cărați vă naibii odată!”⁴⁴.

Proprietarul și-a scos pălăria cu un aer încurcat și politicos și, făcând câțiva pași înapoi, a mormăit: „Pardon, domnule, mă scuzați, dacă știam că vă deranjez, nu veneam. Portarul mi-a spus că sunteți plecat. Mă iertați”⁴⁴. Și s-au dus.

De atunci, vedeți voi, nu mai închid niciodată ferestrele; în schimb, trag mereu zăvorul.

Traducere de Ștefania Lazăr

Povestirea „Zăvorul” [*Le Verroit*] a apărut prima oară în numărul 980, din 25 iulie 1882, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclusă în volumul de nuvele și povestiri *Les Sœurs Rondoli*, publicat în 1884.

1. în legătură cu Raoul Denisane (sau Denisanne), sursele documentare nu sunt generoase. Se știe despre el că făcea parte din categoria celebrităților mondene minore ale Parisului de la sfârșitul secolului al XIX-lea, că expunea uneori acuarele (fusesse elevul pictorului Évariste Luminais), că se număra printre cei aproape două mii de membri ai Uniunii Artistice și că era, probabil, fiul acelei doamne Denisane pe care Maupassant o pomenește într-o scrisoare către mama sa, din 27 august 1870.
2. în 1874, Theodule Ribot (1839-1916) publică lucrarea *La Philosophie de Schopenhauer (Filozofia lui Schopenhauer)*, stimulând astfel interesul publicului francez pentru gândirea filozofului german care murise în 1860 și ale cărui opere încep să fie traduse. Astfel, în 1877, Salomon Reinach (1858-1932) publică versiunea în limba franceză a *Eseului asupra liberului-arbitru (Über die Freiheit des menschlichen Willens)*,

în 1879, Auguste Burdeau (1851-1894) traduce *Fundamentul moralei (Über die Grundlage der Moral)*; în 1880, Ioan Alexandru Cantacuzino (J.A. Cantacuzene) publică traducerea în franceză a *Aforismelor despre înțelepciunea vieții [Aphorismen zur Lebensweisheit]* și, tot în 1880, Jean Bourdeau (1848-1928) editează o culegere de *Cugetări și fragmente schopenhaueriene*.

Acest din urmă volum includea, în secțiunea intitulată „L'amour („Amorul”), traducerea „Metafizicii amorului” („*Metaphysik der Geschlechtsliebe*” - capitolul 44 al lucrării *Înțelegerea ca voință și reprezentare*) și pe cea a „Eseului despre femei” („*Über die Weiber*” - capitolul 27 din *Parerga und Paralipomena*, II). Iată textul rezumatului care preceda „Eseul despre femei” în volumul publicat de Bourdeau: „Destinul [femei]lor. - Frumusețea trecătoare. - Precocitatea, limitele inteligenței lor. Femeile trăiesc în mai mare măsură decât bărbatul în momentul prezent, sunt mai înclinate spre milă decât spre dreptate; minciuna este apărarea naturală a slăbiciunii lor. - Pasiunile femeilor slujesc interesele speciei. Rivalitatea dintre ele provine din vocația lor unică. - În definitiv, acest sex urât nu are sentimentul frumosului. Dacă se prefacă atrase de arte, e numai din dorința de a plăcea. - *Doamna* în Occident. - Căsătoria, o capcană și o servitute. - Onoarea femeilor”. Nu este deci de mirare că burlacii din „Zăvorul” făcuseră din Schopenhauer „zeul lor”.

Maupassant își va exprima admirația pentru Schopenhauer și în povestirea „Lângă un mort” (*Auprès d'un mort*), publicată în numărul din 30 ianuarie 1883 al cotidianului „Gil Blas”.

3. în numărul 882, din 18 aprilie 1882, al cotidianului „Gil Blas”, ziaristul Emile Villemot (1846-1883) publicase articolul „Martiri în fragedă pruncie” (*Les martyrs de bas âge*), evocând recente cazuri a două femei tinere, condamnate una la trei luni de închisoare pentru abandonarea unei fete de șapte luni, cealaltă la cinci ani de închisoare pentru pruncucidere. Villemot făcea cu acest prilej istoricul „cutiilor turnante” (fr. *tours*) care, până la Revoluția Franceză, constituiseră o soluție la problema copiilor nedorți sau cărora părinții nu le puteau asigura subzistența: „Existau comis-voiajori în branșa «copii abandonați». Astfel de întreprinzători adunau de prin sate și orașe copii cărora mamele refuzau să le poarte de grijă; îi ambalau într-o ladă matlasată, care se purta în spinare, cu ajutorul unor bretele. (...) Ajuns în fața azilului, omul îi vâra pe copii în cutia turnantă, trăgea

de sonerie, cutia pivota, iar azilul primea pruncii fără să întrebe cine și unde i-a adus pe lume. [...] Cutiile turnante au fost desființate sub cuvânt că ar fi încurajat abandonarea copiilor. [...] Reînființarea lor este o chestiune socială de prim ordin, căci singurele clase interesate sunt cele sărace, adică majoritatea populației."

4. „Femeia, veșnic copil” (lat.) - dar ideea pare o moștenire mai curând schopenhaueriană (*bleiben die Weiber ihr Leben lang Kinder*, „femeile rămân toată viața niște copii” - „Despre femei”, §366) decât antică.
5. „*La femme, enfant malade et douze fois impur*” - versul este preluat din poemul lui Alfred de Vigny „*La Colère de Samson*” („Mânia lui Samson”), publicat în volumul postum *Les Destinées* (*Destinele*, 1864). Transpunere a episodului biblic al trădării lui Samson de către Dalila, poemul cuprinde și dezvoltă ideea că pe pământ se dă dintotdeauna o luptă între bunătatea bărbatului și viclenia femeii.

Șiretlicul

Stăteau de vorbă în fața șemineului un medic bătrân și o tânără pacientă. Bolnava suferea numai de tulburările pe care le au adesea femeile frumoase : puțină anemie, o stare de agitație și o ușoară oboseală, oboseala pe care o simt uneori după luna de miere tinerii însurăței, dacă s-au căsătorit din dragoste.

Ea stătea întinsă pe divan și vorbea.

—Nu, domnule doctor, n-am să pricep niciodată cum poate o femeie să-și înșele soțul. Înțeleg să nu-l iubească, să nu-i pese de făgăduielile, de jurămintele pe care le-a făcut! Dar cum să se încumete să i se dăruiască altui bărbat? Cum să se ascundă de toată lumea? Cum să poată iubi sub semnul minciunii și al trădării?

Doctorul zâmbea.

—Asta e ușor. Vă asigur că nu se gândește nimeni la atâtea subtilități când îi e poftă să calce strâmb. Ba chiar sunt încredințat că femeia ajunge îndeajuns de coaptă pentru dragostea adevărată abia după ce a trecut prin tot ce înseamnă promiscuitate și silă într-un mariaj - care, după cum spunea un om ilustru, nu e decât un schimb de orori în timpul zilei și de duhori în timpul nopții. Nimic mai adevărat. Femeia nu poate iubi cu patimă decât după ce a fost măritată. Dacă ar

fi să o compar cu o casă, aş spune că nu poate fi locuită decât după ce a zugrăvit-o un soţ.

Iar de prefăcătorie nici o femeie nu duce lipsă în asemenea împrejurări. Chiar şi femeile cele mai simple sunt extraordinare şi ştiu să iasă cu dibăcie din cele mai mari încurcături.

Dar tânăra părea neîncrezătoare...

— Nu, domnule doctor, nurnai după ce faptul e consumat ne dăm seama ce ar fi trebuit să facem într-o situaţie primejdioasă; iar femeile sunt cu siguranţă mai predispuşe decât bărbaţii să se piardă cu firea.

Medicul îşi ridică braţele.

— Când faptul e consumat, ziceţi! Numai nouă, bărbaţilor, ne vine inspiraţia abia când faptul e consumat. Dar dumneavoastră, femeilor!... Uitaţi, am să vă povestesc ce i s-a întâmplat unei paciente de-ale mele, despre care aş fi zis că e uşă de biserică, vorba aceea.

*

Totul s-a petrecut într-un orăşel de provincie.

Într-o seară, pe când eram cufundat în somnul acela adânc de la începutul nopţii, din care e atât de greu să te trezeşti, mi s-a părut, într-un vis neclar, că aud clopotele oraşului bătând de incendiu.

M-am trezit dintr-odată: doar clopoţelul uşii de la stradă suna în disperare. Pentru că servitorul meu nu părea că are de gând să răspundă, am tras şi eu cu putere de cordonul atârnat deasupra patului şi în curând am auzit uşi care se deschideau, paşi care tulburau liniştea casei adormite; apoi a apărut şi Jean, cu un bilet pe care scria: „Dna Lelievre îl roagă insistent pe dl doctor Simeon să-i facă o vizită de îndată”.

Am cugetat câteva secunde; mă gândeam: criză de nervi, ameţeli şi tot tacâmul, sunt prea obosit. Aşa că am răspuns: „Doctorul Simeon, foarte bolnav, o roagă pe dna Lelievre să binevoiască a-l chema pe confratele lui, dl doctor Bonnet”.

Apoi am trimis biletul într-un plic şi m-am culcat la loc.

După vreo jumătate de oră, clopoţelul de la stradă a sunat din nou, iar Jean a venit să-mi spună: „E cineva, un bărbat sau o femeie (nu ştiu sigur, atât e de ascuns sub haine), care ar vrea să vorbească

numaidecât cu domnul. Zice că e în joc viața a două persoane".

M-am ridicat. „Poftește-l înăuntru."

Am așteptat, așezat în pat.

A apărut atunci un fel de stafie neagră, care s-a descoperit de îndată ce Jean s-a retras. Era doamna Berthe Lelievre, o tinerică măritată de trei ani cu un mare negustor din oraș, despre care se spunea că se însurase cu cea mai frumoasă fată din provincie.

Femeia era groaznic de palidă, cu fața schimonoșită de contracții nervoase; mâinile îi tremurau; de două ori a încercat să vorbească, fără să poată scoate vreun sunet. Într-un târziu, a bâiguit: „Repede, repede... repede... Domnule doctor... Veniți. A... amantul meu... a murit la mine în dormitor..."

S-a oprit, sufocată, apoi a continuat: „Soțul meu se va... se va întoarce de la club..."

Am sărit în picioare, fără să mă mai gândesc că sunt în cămașă de noapte, și m-am îmbrăcat într-o clipită. Apoi am întrebat-o: „Dumneavoastră ați sunat mai devreme?". Ea, dreaptă ca o statuie, împietrită de spaimă, a murmurat: „Nu... servitoarea mea... Știe..." Iar după un moment de tăcere: „Eu rămăsesem... lângă el". A scos apoi un soi de țipăt de durere sfâșietor și, după ce s-a înecat și a sughițat, a izbucnit în plâns și a plâns deznădăjduită, zguduită de hohote, timp de un minut sau două; pe urmă lacrimile i s-au oprit deodată, au secat ca uscate de un foc interior. Redevenită tragic de calmă, a zis: „Să mergem, repede!"

Eram gata, când am exclamat: „Fir-ar să fie, n-am pus să înhame caii la cupeu!". Ea mi-a răspuns: „Am eu un cupeu, cupeul care-l aștepta pe el". Apoi s-a acoperit până în creștetul capului. Și am plecat împreună.

După ce s-a așezat lângă mine în întunericul trăsorii, m-a apucat brusc de mână și, strângând-o cu putere cu degetele ei delicate, a bâiguit cu vocea întretăiată de palpitațiile inimii ei frânte: „Ah! Dac-ați ști, dac-ați ști cât sufăr! Îl iubeam, îl iubeam cu patimă, ca o nebună, de șase luni încoace".

Am întrebat-o: „E toată lumea trează în casă?". Mi-a răspuns: „Nu, nimeni, în afară de Rose, care știe totul".

Ne-am oprit în fata porții; într-adevăr, toată lumea din casă dormea; am intrat în liniște, cu un paspartú, și am urcat în vârful picioarelor. Servitoarea, înspăimântată, ședea pe podea în capul scărilor, cu o lumânare aprinsă alături; nu îndrăznise să rămână lângă mort.

Am intrat în dormitor. Era răvășit ca după o bătălie. Patul boțit, răscolit, desfăcut, rămăsese parcă în așteptare; un cearșaf atârna până pe covor; câteva prosoape ude, cu care îi tamponaseră tânărului tâmpilele, erau aruncate pe jos, lângă un lighean și un pahar. Și, de cum intrai, te izbea un miros înțepător de otet amestecat cu adieri de parfum Lubin.

În mijlocul odăii, întins pe spate cât era de lung, zăcea cadavrul.

M-am apropiat; l-am examinat; l-am pipăit; i-am deschis ochii; i-am palpat mâinile, apoi, întor- cându-mă către cele două femei care tremurau ca de frig, le-am spus: „Ajutați-mă să-l urc în pat”. L-am culcat ușurel. Pe urmă i-am ascultat inima și i-am pus o oglindă în dreptul gurii; apoi am șoptit: „S-a dus, haideți să-l îmbrăcăm repede”. A fost ceva teribil!

Îi luam membrele unul câte unul, de parcă ar fi fost o păpușă uriașă, și le întindeam către hainele pe care le aduceau femeile. L-am pus ciorapii, izmenele, pantalonii, jiletca, apoi haina, în care ne-a fost foarte greu să-i vârâm brațele.

Când a trebuit să-i încheiem botinele, cele două femei au ingenuncheat, în timp ce eu le făceam lumină; dar, pentru că picioarele se umflaseră puțin, a fost îngrozitor de greu. Nemaigăsind iglita, trăgeau butonii cu agrafele lor de păr.

De îndată ce am terminat sinistrua toaletă, m-am uitat la mort și am zis: „Ar trebui pieptănat puțin”. Servitoarea s-a dus să caute pieptănul și peria stăpânei; fiindcă însă tremura și, cu mișcări involuntare, smulgea părul lung și încâlcit, doamna Lelièvre i-a smucit pieptănul și a aranjat părul mortului cu blândețe, de parcă l-ar fi mângâiat. L-a refăcut cărarea, i-a pieptănat barba, apoi i-a răsucit încet mustața cu degetul, așa cum probabil obișnuia s-o facă în intimitatea iubirii.

Și dintr-odată, lăsând deoparte ce avea în mână, a apucat capul inert al amantului ei și a privit îndelung, cu disperare, chipul neînsuflețit care nu avea să-i mai zâmbească; apoi, repezindu-se asupra lui, l-a strâns în brațe, sărutându-l cu patimă. Sărutările ei cădeau ca niște lovituri pe gura închisă, pe ochii stinși, pe tâmpile, pe frunte. Apoi, apropiindu-se de urechea lui, de parcă el ar mai fi putut s-o audă și de parcă ar fi vrut să-i spună cuvântul care înflăcărează pasiunea, i-a repetat de zece ori cu o voce sfâșietoare: „Adio, iubitele”.

Dar atunci pendula a bătut de miezul nopții.

Am tresărit: „«Eeei, e douăsprezece! La ora asta se închide clubul. Haideți, doamnă, fiti tare!”.

S-a ridicat. Eu am poruncit: „Să-l ducem în salon”. L-am luat totuși și, după ce l-am cărat, l-am așezat pe o canapea, apoi eu am aprins candelabrele.

Ușa de la stradă s-a deschis și s-a închis cu zgomot. Era El, deja. Am strigat: „Rose, repede, adu-mi prosoapele și ligheanul și deretică dormitorului; grăbește-te, ce Dumnezeu aștepti! S-a întors dl Lelievre”.

Am auzit pași urcând, apropiindu-se. Pe întuneric, mâinile lui pipăiau pereții. Atunci l-am chemat: „Aici suntem, dragul meu: am avut un accident”.

Soțul stupefiat a apărut în prag, cu un trabuc în gură. „Poftim? Ce-i? Ce se întâmplă aici?”, a întrebat.

M-am îndreptat către el: „Prietene, ne-ai găsit într-o mare încurcătură. Am zăbovit la taifas cu soția dumitale și cu amicul nostru care m-a adus cu trăsura. Și dintr-odată îl văd că se prăbușește și, de două ceasuri, în ciuda strădaniilor noastre, nu și-a mai venit în simțiri. N-am vrut să chem străini. Ajută-mă dumneata să-l cobor; o să-l pot îngriji mai bine la el acasă”.

Soțul, mirat, dar fără să bănuiască nimic, și-a scos pălăria; apoi l-a apucat de subsuori pe rivalul său, acum inofensiv. Eu l-am prins de picioare, mergând ca un cal între hule; și am coborât așa pe scări, în timp ce soția ne lumina calea.

Când am ajuns în fata porții, am îndreptat de spate cadavrul și i-am vorbit, încurajându-l, ca să-l păcălesc pe birjar.

„Hai, prietene, o să-ți treacă; nu-i așa că te simți deja mai bine? Hai, curaj, curaj, puțin efort și gata.”

Simțeam că se va prăbuși, că îmi alunecă din mâini, așa că l-am îmbrâncit cu umărul, împin- gându-l înainte și trântindu-l în trăsură, apoi am urcat în urma lui.

Soțul, îngrijorat, m-a întrebat: „Crezi că e grav?”. l-am răspuns „Nu” zâmbind și m-am uitat la soție, își petrecuse brațul pe sub cel al soțului legitim și-și pirona privirea în întunericul din cupeu.

Am dat mâna cu ei, apoi am poruncit birjarului să mănă. Tot drumul, capul mortului mi-a căzut întruna pe urechea dreaptă.

Când am ajuns la el acasă, am anunțat că-și pierduse cunoștința pe drum. Am ajutat să-l urce în dormitorul lui, apoi am constatat decesul; am jucat o nouă comedie în fața familiei lui disperate, într-un târziu, am ajuns înapoi în patul meu, nu fără să-i blestem în gând pe amorezi.

♦

Doctorul tăcu, zâmbind în continuare.

Tânăra doamnă, încordată, întreabă:

— De ce mi-ați povestit întâmplarea asta cumplită?

El îi răspunse galant:

— Ca să vă ofer serviciile mele, la nevoie.

Traducere de Ștefania Lazăr

Povestirea „Șiretlicul”⁴⁴ („Une rusef) a apărut prima oară în numărul 1042, din 25 septembrie 1882, al cotidianului „Gil Blas”⁴⁴ și a fost inclusă în ediția a doua, adăugită, a volumului *Mademoiselle Fifi* (1883).

Milionul

Erau un cuplu modest: soțul, mărunț funcționar într-un minister, corect și meticulos, își făcea datoria cu strictețe. Se numea Leopold Bonnin. Era un tinereț care gândea în toate privințele întocmai cum trebuia gândit. Deși fusese crescut în spirit religios, devenise mai puțin credincios de când Republica tindea să despartă Biserica de stat. Spunea sus și tare, pe coridoarele ministerului: „Sunt credincios, chiar foarte credincios, dar cu credință în Dumnezeu ; nu sunt clerical”.

Avea mai cu seamă pretenția că e un om cinstit, lucru pe care îl declara bătându-se cu pumnul în piept. Și chiar era un om cinstit în sensul cel mai comun al

cuvântului. Sosea la timp, pleca la timp, nu hoinărea mai deloc și se arăta nestrămutat în „chestiunea banilor”. Se însurase cu fata unui coleg sărac, dar a cărui soră posedea un milion de franci, căci fusese luată în căsătorie din dragoste. Pentru că nu avusese copii, ceea ce o umplea de mâhnire, mătușa nu putea să-și lase averea decât nepoatei sale.

Această moștenire devenită principalul gând al familiei își întindea aripile asupra casei și asupra întregului minister, unde toată lumea știa că „Bonnin și cu nevastă-sa or să aibă un milion”.

Dar nici tinerii nu aveau copii și nici nu prea țineau să aibă, căci trăiau fericiți în strâmta și pașnica lor onestitate. Apartamentul lor era curat, ordonat, amortit, căci erau potoliți și cumpătați în toate; și se gândeau că un copil le-ar tulbura viața, intimitatea, tihna.

Nu s-ar fi străduit să rămână fără urmași; dar dacă Cerul tot nu le trimisese vreunul, cu atât mai bine.

Mătușa cu milionul, îndurerată de neputința lor de a face copii, le tot dădea sfaturi cum să-i pună capăt. Încercase și ea pe vremuri, în zadar, nenumărate metode dezvăluite de prieteni sau de câte o ghicitoare în palmă; de când depășise vârsta până la care ar fi putut procrea, i se indicaseră zeci și zeci de alte mijloace pe care le presupunea infailibile, regretând că nu le poate verifica, dar se încăpățâna să le destăinuie nepoților săi, căroră le repeta întruna: „la spuneți, ați încercat ce v-am recomandat deunăzi?”.

Mătușa muri. Inimile celor doi tineri se umplură de o veselie secretă, din acelea pe care le ascunzi sub vălul doliului și față de tine, și față de ceilalți. Conștiința se îmbracă în straie cernite, dar sufletul freamătă de bucurie.

Au fost înștiințați că la un notar fusese depus un testament. De îndată ce ieșiră de la biserică, alergară într-acolo.

Mătușa, fidelă ideii fixe a vieții sale, lăsa milionul de franci primului lor născut, cu drept de rentă pentru părinți până la moartea lor. Dacă tânărului cuplu nu avea să i se nască un moștenitor în răstimp de trei ani, milionul urma să fie împărțit la săraci.

Rămaseră stupefiați, răvășiți. Soțul se îmbolnăvi și lipsi de la birou o săptămână. Apoi, când își reveni, își făgădui cu tărie că va fi tată.

Timp de șase luni, se osteni până ce nu rămase decât umbra din el. Își amintea acum toate metodele mătușii și le puneă în aplicare conștiincios, dar zadarnic. Voința disperată îi dădea o forță artificială, care fu cât pe ce să-l coste viața.

Anemia îl măcina; îl pândeă ftizia. Un medic pe care îl consultase îl îngrozi și-l făcu să-și reia traiul cel liniștit, chiar mai liniștit decât altădată, însoțit de un regim întărit.

În minister se iscase mare vâlvă, toți aflaseră de dezamăgirea testamentului și în toate departamentele se făceau bancuri pe seama faimoasei „povesti cu milionul”. Unii îl sfătuiau glumeți pe Bonnin, alții se ofereau cu obrăznicie să îndeplinească nenorocita clauză. Mai ales un tinerel, care trecea drept un petrecăreț teribil și ale cărui aventuri galante erau cunoscute prin birouri, îl hărțuia cu aluzii, cu vorbe fără perdea, lăudându-se că-n douăzeci de minute îl poate face să moștenească milionul.

Într-o zi, Leopold Bonnin se înfurie și, ridicându-se brusc, cu tocul la ureche, îi aruncă această injurie: „Domnule, ești un infam: dacă n-aș fi un om care se respectă, te-aș scuipa în obraz”.

Își trimiseră unul celuilalt martori, ceea ce tinu tot ministerul cu sufletul la gură timp de trei zile. Acești martori erau singurii pe care-i mai întâlneai pe culoare, comunicându-și procese-verbale și puncte de vedere asupra afacerii. În cele din urmă se ajunse la un protocol adoptat în unanimitate de cei patru delegați și acceptat de cei doi interesați, care schimbă un salut grav și o strângere de mână în fața șefului de birou, îngăimând câteva scuze.

În luna care urmă, se salutară cu o ceremonie căutată și cu o sollicitudine ireproșabilă, ca doi adversari care s-au aflat față în față. Apoi, într-o zi, ciocnindu-se la un colț de culoar, domnul Bonnin întrebă cu o amabilitate demnă: „Vai, sper că nu v-am lovit!”⁴⁴. Celălalt răspunse: „Nu, absolut deloc”⁴⁴.

Din acel moment, crezură de cuviință să schimbe câteva vorbe când se întâlneau. Apoi deveniră din ce

în ce mai familiari: se obișnuiră unul cu celălalt, începură să se înțeleagă unul pe altul, să se respecte ca unii care-și greșiseră și deveniră nedespărțiți.

Dar Leopold era nefericit în căsnicie. Soția lui îl agasa cu aluzii jignitoare, îl martiriza cu subînțelesuri. Și timpul trecea: se scursese deja un an de la moartea mătușii. Moștenirea părea pierdută.

Când se așezau să mănânce, doamna Bonnin spunea: „Avem puține de pus pe masă: ar fi cu totul altfel dacă am fi bogați⁴⁴.”

Când Leopold pleca la birou, doamna Bonnin zicea, dându-i bastonul: „Dac-am avea cincizeci de mii de livre rentă, n-ar mai trebui să te ostenești, domnule scârța-scârța⁴⁴.”

Când ieșea din casă în câte-o zi ploioasă, doamna Bonnin murmură: „Dac-am avea trăsură, n-am fi obligați să umblăm prin noroaie pe o vreme ca asta⁴⁴.”

Ce mai încoace și-ncolo, ceas de ceas, în orice împrejurare, doamna părea să-i reproșeze soțului său ceva rușinos, făcându-l singurul vinovat, singurul răspunzător de pierderea averii.

Exasperat, Léopold ajunsese să o ducă la un medic renumit care, după o lungă consultație, nu se pronunță, declarând că nu vede nimic; cazul era destul de frecvent; trupurile sunt ca mințile; după ce văzuse atâtea căsnicii destrămate din pricina nepotrivirii de caracter, nu se mira să vadă alte cupluri sterile din pricina incompatibilității fizice. Consultația îi costă patruzeci de franci.

Se scurse un an, fusese declarat războiul, un război continuu, înverșunat, între cei doi soți, un soi de ură înfricoșătoare. Iar doamna Bonnin repeta întruna: „Ce ghinion, să pierzi o avere pentru că te-ai măritat cu un tâmpit!⁴⁴” sau: „Când te gândești că, dacă nimeream peste alt bărbat, aveam astăzi cincizeci de mii de livre rentă⁴⁴” sau: „Există oameni care nu fac decât să-ți pună piedică în viață și care strică tot⁴⁴.”

Mesele, îndeosebi cinele, deveneau insuportabile, într-o seară, temându-se de o scenă urâtă și nemai-știind ce să facă, Léopold veni acasă cu prietenul său, Frédéric Morel, cu care fusese cât pe ce să se bată în

duel. Morel deveni curând prietenul familiei, povățuitorul ascultat de ambii soți.

Nu mai rămăseseră decât șase luni până la expirarea termenului după care milionul urma să le revină săracilor; și, puțin câte puțin, Léopold își schimbă atitudinea față de soția lui, devenind și el agresiv, înțepând-o adesea cu insinuări obscure, vorbind misterios despre nevestele unor funcționari care știuseră să le asigure o situație soților lor.

Din când în când, povestea despre câte un funcționar care avusese parte de o avansare surprinzătoare. „Moș Ravinot, care de cinci ani de zile era supranume rar, tocmai a fost numit subșef*. Doamna Bonnin declara: „Tu n-ai fi în stare să faci la fel!)*4.

Atunci Léopold ridica din umeri: „De parcă face el mai mult ca alții! Adevărul e că are o nevastă deșteaptă, care a știut să placă șefului de divizie și obține tot ce vrea. În viață, trebuie să știi să te descurci, ca să n-ajungi victima împrejurărilor”.

Ce-o fi vrut să spună, de fapt? Ce-o fi înțeles ea? Ce s-o fi întâmplat? Fiecare avea un calendar și marca zilele care îi despărteau de termenul fatal, și în fiecare săptămână simțeau cum îi cuprinde o nebunie, o furie disperată, o exasperare turbată și o asemenea deznădejde, încât deveneau capabili de o crimă dacă ar fi trebuit să o comită.

Și iată că, într-o dimineață, doamna Bonnin, radioasă și cu ochii strălucind, își trecu mâinile peste umerii soțului său și, privindu-l adânc, cu o privire fixă și veselă, îi șopti: „Cred că sunt însărcinată”. Domnul Bonnin avu un asemenea șoc, încât fu cât pe ce să cadă pe spate; și deodată își luă soția în brațe, o sărută cu foc, o așeză pe genunchii lui, o strânse încă o dată ca pe un odor și, cedând emoției, începu să plângă în hohote.

După două luni, nu mai avea îndoieli. Merse atunci cu ea la un medic care să-i constate starea și duse certificatul obținut la notarul care păstra testamentul.

Omul legii declară că, din moment ce copilul exista, născut sau pe cale de a se naște, se înclină și va amâna execuția testamentului până la sfârșitul sarcinii.

Li se născu un băiat pe care îl numiră Dieudonné, în amintirea a ceea ce se obișnuia în casele regale.

Erau bogați.

Într-o seară însă, când domnul Bonnin se întorcea acasă, unde urma să cineze și prietenul său Frédéric Morel, soția lui îi spuse fără fasoane: „Tocmai l-am rugat pe prietenul nostru Frédéric să nu mai calce pe-aici, a fost necuviincios cu mine”. El o privi o secundă cu un zâmbet recunoscător în ochi, apoi își deschise brațele; ea se aruncă la pieptul lui și se îmbrățișară timp îndelungat, ca doi soți tandri, foarte uniți și foarte fideli.

Și s-o auzi pe doamna Bonnin vorbind despre femeile care au călcat strâmb din iubire și despre cele pe care o nobilă însuflețire le-a împins la adulter!¹

Traducere de Mădălina Spiridon

Povestirea „Milionul”⁴ („*Un million*”) a apărut prima oară în numărul 1080, din 2 noiembrie 1882, al cotidianului „*Gil Bias*”⁴⁴ și a fost inclusă în volumul 10 (din 1908) al *Operele complete ale lui Maupassant* editate de Louis Conard.

1. în februarie-martie 1884, Maupassant va dezvolta tema din „Milionul”⁴⁴ sub forma unei lungi nuvele intitulate „Moștenirea” („*L’Heritage*”). Diferența dintre cele două texte este pur cantitativă: toate motivele din „Milionul”⁴⁴ sunt reluate aproape întocmai (fiica de modest funcționar care se căsătorește cu un coleg al tatălui ei; mătușa căpătuită și strângătoare, care hotărăște să-și lase averea moștenire copiilor tânărului cuplu; sterilitatea bărbatului; reproșurile soției; rezolvarea crizei prin contribuția unui coleg de birou).

Sărutul

Scumpa mea.

Așadar, spui că plângi de dimineața până seara și de seara până dimineața fiindcă soțul te neglijează; nu știi ce să te faci și ceri un sfat de la bătrâna ta mătușă, pe care se pare că o consideri foarte pricepută. Nu știu atât de multe pe cât crezi, și totuși arta de a iubi sau mai degrabă de a te face iubită, care îți cam lipsește, nu-mi este cu totul străină. Pot, la vârsta mea, să recunosc

îmi spui că n-ai pentru el decât răsfățuri, drăgălășenii, dezmierdări, sărutări. Poate că de-aici ti se trage nefericirea; cred că îl săruți prea mult.

Draga mea, în mâinile noastre stă puterea cea mai formidabilă: iubirea.

Bărbatul, înzestrat cu forță fizică, și-o exercită prin violentă. Femeia, înzestrată cu farmec, domină prin dezmiardare. Asta e arma noastră, o armă de temut, de neînvins, dar pe care trebuie să știi să o mânuiști.

Ține minte, noi, femeile, suntem stăpânele pământului. Istoria iubirii de la începuturile lumii se confundă cu însăși istoria omului. Totul decurge de aici - artele, marile evenimente, moravurile, obiceiurile, războaiele, răsturnările de imperii.

În Biblie, afli de Dalila, de Iudita; în mitologie, de Omphale, de Elena; în istorie, de sabine, de Cleopatra și de câte altele.

Prin urmare, dominăm ca niște suverane atotputernice. Însă trebuie să ne folosim, aiudoma regilor, de o diplomatie delicată.

Iubirea, fetiço, e făcută din nuanțe fine, din senzații imperceptibile.

Știm că e tare ca Moartea¹; dar și la fel de fragilă ca sticla. Cea mai mică lovitură o zdrobește, iar atunci puterea noastră se prăbușește, fără ca noi să o putem recăpăta.

Avem capacitatea de a ne face adorate, dar ne lipsește un lucru mărunț de tot, deosebirea nuanțelor din dezmiardare, flerul pentru ce este PREA MULT în manifestarea dragostei noastre. În timpul îmbrățișărilor pierdem simțul subtilităților, pe când bărbatul pe care îl dominăm rămâne stăpân pe sine, apt să judece ridicolul anumitor cuvinte, stângăcia anumitor gesturi².

Ai grijă de asta, drăguța mea: aici e punctul slab al platoșei noastre, călcâiul lui Ahile.

Știi de unde se trage adevărata noastră putere? Din sărut, din simplul sărut! Dacă știm să ne întindem și să ne abandonăm buzele, putem ajunge regine.

Sărutul nu e totuși decât o prefață. Dar o prefață fermecătoare, mai plăcută decât opera în sine, o prefață pe care o recitești întruna, pe când nu poți întotdeauna... să recitești cartea.

Da, întâlnirea buzelor este cea mai minunată, cea mai divină senzație care să le fi fost dată oamenilor, este ultima, suprema limită a fericirii.

Prin sărut, prin simplul sărut crezi uneori că simți
acea imposibilă îngemănare a sufletelor pe care o
căutăm, acea contopire a inimilor mistuite de dor.

Amintește-ți versurile lui Sully Prudhomme:

O dezmiardare-i doar o beție nebunească,

Strădania deșartă a bietului amor

*Ce sufletele-nceareă, prin trup, să le unească.*³

Singura dezmiardare care dă acea senzație profundă, imaterială că două ființe sunt una este sărutul. Furtunoasa ațâțare a posedării trupești nu e nimic pe lângă apropierea fremătândă a buzelor, acel prim contact umed și răcoros, apoi acea legătură încremenită, tulburătoare și lungă, atât de lungă! dintre două guri.

Prin urmare, scumpa mea, sărutul este arma noastră cea mai puternică, dar trebuie să ai grijă să n-o tocești. Valoarea ei, nu uita, e relativă, pur convențională. Se schimbă neîncetat după împrejurări, după dispoziția de moment, după starea de așteptare și de extaz a minții.

O să-ti dau un exemplu.

Un alt poet, François Coppée, a scris un vers pe care toate îl avem în minte, un vers pe care îl considerăm adorabil, care ne face inimile să tresalte.

După ce descrie așteptarea îndrăgostitului într-o cameră închisă, într-o seară de iarnă, neliniștile lui, nerăbdarea lui, neastâmpărul lui, teama sfâșietoare că EA nu mai vine, poetul, povestind sosirea femeii iubite care intră în cele din urmă, într-un suflet, cu gerul de-afară în fuste, exclamă:

*Ah! primele sărat-uri prin gingașa voaletă!*⁴

Nu exprimă acest vers un sentiment delicat, o observație fină și fermecătoare, un adevăr deplin? Toate femeile care au alergat la o întâlnire de taină și pe care pasiunea le-a azvârlit în brațele unui bărbat au avut parte de asemenea prime sărutări prin voaletă și încă palpită amintindu-și-le. Și totuși farmecul lor nu tine decât de împrejurări, de întârziere, de așteptarea înfrigurată: în realitate însă, din punct de vedere pur, sau, mai bine zis, impur senzual, asemenea sărutări sunt detestabile.

Ia gândește-te. Afară este frig. Femeia a mers repede, voaleta este complet udă de la aburul res-

pirației ei. Picuri de apă strălucesc în ochiurile de dantelă neagră. Iubitul se repede și își lipește buzele înfierbântate de aburul acela din plămâni, lichefiat. Voalul umed, din care începe să iasă culoarea și care păstrează gustul neplăcut al coloranților chimici, pătrunde în gura bărbatului, îi udă mustața. El nu gustă deloc din buzele iubitei, ci din vopseaua acelei dantele îmbibate de respirația rece.

Și cu toate astea exclamăm, la fel ca poetul: *Ah!*

primele săruturi prin gingașa voaletă!

Pentru că valoarea acestei dezmierdări este pur convențională, trebuie să te ferești s-o depreciezi.

Ei bine, draga mea, te-am văzut stângace în mai multe împrejurări. Nu ești singura, de altfel; marea majoritate a femeilor își pierd autoritatea prin simplul exces de sărutări, prin săruturi nelalocul lor. Dacă simt că soțul sau iubitul este puțin obosit, în momentele acelea de cădere când inima are nevoie de odihnă aidoma trupului, în loc să înțeleagă ce se întâmplă cu el, ele se înversunează să-l asalteze cu dezmierdări, îl agasează întinzându-și buzele spre el, îl istovesc îmbrățișându-l hodo- ronc-tronc.

Ai încredere în experiența mea. Mai întâi de toate, să nu-ți săruți niciodată soțul în public, în vagon, la restaurant. E de prost gust; stăpânește-te. El s-ar simți caraghios și nu ți-ar ierta-o.

Evită mai cu seamă săruturile inutile, de care faci risipă în intimitate. Sunt sigură că nu te abții deloc la capitolul ăsta.

Așa ai reușit să mă șochezi într-o zi. Probabil că nu-ți amintești.

Eram totți trei în micul tău salon și, pentru că nu vă prea jenați față de mine, soțul tău te ținea pe genunchi și îți săruta îndelung ceafa, cu buzele pierdute prin cârlionții de pe gâtul tău. Deodată ai țipat: „Ah! focul!”. Uitaserăți de el și se stingeau. Câtiva tăciuni negri gata să se stingă mai înroșeau puțin vatra. Atunci el s-a ridicat iute și a luat din lada de lemne doi bușteni mari, pe care de-abia-i căra, când te-ai dus spre el cerșind cu buzele și șoptind: „Sărută-

mă".El, cu buștenii în brațe, a întors cu greu capul. Atunci ți-ai apropiat gura ușor, lent, de a nefericitului care rămăsese cu gâtul sucit, cu șalele frânte, cu brațele rupte, tremurând de oboseală și de încordare disperată. Iar tu prelungeai acel sărut chinuitor, fără să vezi și fără să pricepi. Apoi, când l-ai lăsat, ai început să mormăi pe un ton supărat: „Cât de prost mă săruți". Doamne Dumnezeule!

Of, ai grijă! Toate avem mania asta prostească, nevoia inconștientă și stupidă de a ne repezi în cele mai nepotrivite momente - când el aduce un pahar cu apă, când își trage cizmele, când își înnoadă cravata, mă rog, când se află într-o postură neplăcută - și de a-l imobiliza printr-o dezmiardare jenantă care îl face să rămână un moment cu gestul nedus până la capăt și cu o singură dorință: să scape de noi.

Nu socoti critica asta ca neînsemnată și meschină. Iubirea e gingașă, scumpa mea: se șifonează din te miri ce; tine minte: totul depinde de tactul alintărilor noastre. Un sărut stângaci poate face mult rău.

Pune în practică sfaturile mele.

Mătușa ta, COLETTE

Pentru conformitate:

GUY DE MAUPASSANT

Traducere de Lucian Buci

Textul „Sărutul" („Le Baiser") a apărut prima oară în numărul 1092, din 14 noiembrie 1882, al cotidianului „Gil Bias" și a fost inclus în volumul 9 (din 1908) al *Operele complete* ale lui Maupassant editate de Louis Conard.

3. Versurile deschid poemul „Les Caresses" („Dezmierdările"), din volumul *Les Solitudes [Singurătățile]*, apărut în 1869 („Les caresses ne sont que d'inquiets transports,/Infructueux essais du pauvre amour qui tente/ L'impossible union des âmes par les corps").

4. Maupassant rezumă aici al doilea poem din volumul *Intimités (Intimități)*, apărut în 1867; secvența citată este ultimul vers al poemului.

^A
Înlocuitorul

— Doamna Bonderoi.

— Da, dragă, doamna Bonderoi.

— Nu se poate!

— Dacă-ți spun!?

— Doamna Bonderoi, bătrâna doamnă cu bonete de dantelă, bisericușă, cucernica, onorabila doamnă

Bonderoi, cu peruca ei cu firicele zburlite, de parcă i le-a lipit cineva de țeastă?

— în persoană.

— Nu se poate! Ești nebun?

— Pe cu-vân-tul meu.

— Atunci, povestește-mi totul de-a fir a pâr.

— Să vezi. Cică pe când trăia domnul Bonderoi, fostul notar, doamna Bonderoi se folosea de serviciile secretarilor. E o cucoană respectabilă, cu vicii secrete și cu principii inflexibile, cum sunt atâtea, îi plăceau băieții chipeși; nimic nefiresc în asta. Ce, nouă nu ne plac fetele frumoase?

După ce moș Bonderoi s-a prăpădit, văduva lui a început să-și ducă traiul tihnit și nevinovat de rentieră. Se ducea cu osârdie la biserică, vorbea cu dispreț despre aproapele ei și nu lăsa să plutească asupra-i nici o bănuială.

Apoi a îmbătrânit și a ajuns băbăția pe care o cunoști, înțepată, acră, nesuferită.

Dar iată ce lucru de necrezut s-a întâmplat joia trecută:

Prietenul meu Jean d'Anglemare este, după cum știi, căpitan de dragoni, încartiruit în foburgul Rivette.

Deunăzi, ajungând el dimineața la cazarmă, află că doi oameni din compania lui s-au încăierat și s-au bătut ca chiorii. Onoarea militară are legi aspre. A urmat un duel, după care soldații s-au împăcat și, luați la întrebări de ofițerul lor, i-au povestit de ce s-au încăierat. Se bătuseră pentru doamna Bonderoi.

— Ei!

— Da, dragul meu, pentru doamna Bonderoi!

Dar să-i las cuvântul cavaleristului Siballe:

»

— Trăiți, don' căpitan, iată cum stă treaba. Acum vreun an jumate, mă plimbam pe corso, pe la șase-șapte seara, când mă abordează o țivilă.

Și-mi zice, de parcă m-ar fi întrebat pe unde s-o apuce: „la spune, militarule, vrei să câștigi cinstit zece franci pe săptămână?”.

Io-i răspund sincer: „Vreau, doamnă”.

Atunci îmi zice: „Treci pe la mine mâine la 12.

Doamna Bonderoi, Rue de la Tranchée nr. 6”.

„Vin negreșit, doamnă, n-aveți grijă.”

După aia a plecat așa, mulțumită, și a mai zis doar: „Mulțumesc frumos, militarule”.

„Io vă mulțumesc, doamnă.”

Povestea m-a zgândărit până a doua zi.

La ora 12, sunam la ușa ei.

Mi-a deschis chiar dânsa. Avea pe cap o mulțime de panglicuțe.

„Repejor, zice, că acuși vine slujnica.”

Io-i răspund: „Repejor, repejor. Da' ce trebuie să fac?”.

Atunci ea începe să râdă și mi-o taie: „Te faci că nu-nțelegi, pezevenchiule!”.

Eram năucit, don' căpitan, pe cuvânt de onoare.

A venit, s-a așezat lângă mine și mi-a zis: „Dacă povestești cuiva despre asta, o să am grijă să înfunzi pușcăria. Jură că o vorbuliță n-o să sufl!”.

Am jurat cum mi-a zis. Dar tot nu pricepeam. Mă treceau toate nădușelile. Atunci mi-am scos casca, unde aveam batista. Ea a luat batista și m-a șters pe păr și pe tâmpile. Și odată ce mă sărută și-mi șoptește la ureche:

„la spune, vrei?”

Io-i răspund: „Vreau, doamnă, că doar de-aia am venit”.

Atunci a început să arate limpede ce vrea. Când am văzut io cum stă treaba, mi-am pus casca pe un scaun; și i-am dovedit, 'trăiți, că dragonii nu bat niciodată în retragere.

Nu că mi-ar fi plăcut din cale-afară, pentru că tivila era trecută binișor de prima tinerețe. Da' nu tre' să fim nici noi prea mofturoși, că pleștile-s rare. Și mai trebuie să-ti hrănești și familia. Mă gândeam: „O să-i iasă și tatii cinci franci din asta⁴⁴.”

După ce mi-am isprăvit corvada, don' căpitan, am dat să fac stânga-mprejur. Ea nu, că să mai stau. Dar i-am spus: „Una-i una și două-s mai multe, doamnă. Un păhărel costă zece centime, două păhărele costă douăzeci⁴⁴.”

Femeia a-nteles judecata asta și mi-a strecurat în palmă un napoleon de zece franci. Nu prea-mi convenea, că bănuțul ăla ti se pierde prin buzunar, iar dacă ai pantalonii descuși, te trezești cu el în cizmă, sau te trezești că nu-l mai ai deloc.

Cum mă uitam io lung la rotundul ăla galben, se uită și ea la mine; apoi roșește și, înțelegând greșit mutra mea, mă-ntreabă:

„E prea puțin?”⁴⁴.

Io-i răspund:

„Nu-i asta, doamnă, doar că, nu vă supărați, mi-ar prinde mai bine două monezi de cinci franci”⁴⁴.

Mi le dă și plec.

Și treaba asta durează de un an jumate, don' căpitan. Mă duc la dânsa în fiecare marți seara, când îmi dati învoire. Zice că și pentru ea e mai bine, că slujnica doarme la ora aia.

Numa' că săptămâna trecută m-am simțit rău, de-am ajuns la infirmerie. S-a făcut marți, da' cum să ies? Și muream de ciudă că pierd ăia zece franci cu care mă-nvătasem.

Și mă gândeam: „Dacă nu se duce nimeni la ea, s-a zis cu mine; că sigur o să-și găsească un artilerist”⁴⁴. Și simțeam că fierbe sângele-n mine.

Trimit atunci după Paumelle, că suntem din același sat; și-i zic ce și cum: „Cinci franci tie, cinci franci mie”⁴⁴.

Batem palma și se duce. Îi dădusem adresă, tot. Bate el la ușă; ea-i deschide; îl poștește în casă; nu se uită la fața lui și nu-și dă seama că nu-s tot io.

M-ați înțeles, toți dragonii seamănă-ntre ei când au casca pe cap.

Deodată însă descoperă transformarea și întreabă, furioasă:

„Dar dumneata cine ești? Ce vrei de la mine? Nu te cunosc!”.

Atunci Paumelle îi explică. Îi spune că io nu mă simt bine și că l-am trimis pe post de înlocuitor.

Ea se uită bine la ei, îl pune și pe el să jure, apoi îl primește, vă-nchipuiți, mai ales că nici Paumelle n-arată rău.

Dar pișicheru', când s-a-ntors, n-a mai vrut să-mi dea cei cinci franci. Dac-ar fi fost pentru mine, nu ziceam nimic, don' căpitan, da' erau pentru tata; și, când e vorba de tata, io nu glumesc.

Îi zic: „Cu apucăturile astea, nu meriți să fii dragon; faci uniformă de răs”.

Atunci a ridicat palma, 'trăiți, și mi-a zis că așa corvadă merita cel puțin de două ori pe-atât.

Fiecare și le știe pe-ale lui, nu-i așa? Nu trebuia să se bage. I-am tras un pumn în nas. Mai departe, cunoașteți.

♦

— Căpitanul d'Anglemare râdea cu lacrimi povestindu-mi întâmplarea. Dar m-a pus și pe mine să jur că voi păstra secretul pe care-l garantase celor doi soldați. Ai grijă deci să nu mă dai de gol, făgăduiește-mi că n-o să povestești nimic nimănui.

— O, fii pe pace. Dar cum s-au aranjat lucrurile până la urmă?

— Cum? N-ai dumneata idee!... Madam Bonderoi i-a păstrat pe amândoi, fixând fiecărui dragon câte o zi. În felul ăsta, toată lumea e mulțumită.

— Ooo! Strașnică treabă!

— Iar părinții au ce pune pe masă. Morala e nevătămată.

Traducere de Laurențiu Zoicaș

Povestirea „înlocuitorul” („Le Remplaçant”) a apărut prima oară în numărul 1141, din 2 ianuarie 1883, al cotidianului „Gil Blas” și a fost reluată, în același an, în ediția a doua, adăugită, a volumului *Mademoiselle Fifi*.

Textul original are o savoare suplimentară, deoarece titlul face aluzie la sistemul recrutării în armata franceză în secolul al XIX-lea: numele celor de peste 19 ani care urmau să fie încorporați erau trase la sorți; până în 1889, legea le permitea „ghinioniştilor” să-și găsească *înlocuitori* (pe care trebuiau să-i plătească). În capitolul 31 al romanului *Germinie Lacerteux* (1865) de Jules și Edmond de Goncourt, protagonistă își „răscumpără” iubitul cu 2.300 de franci (echivalentul actual a peste 9.000 €).

Domnul locast

Îți mai amintești, scumpă doamnă, cum ne-am certat noi într-o seară, în salonașul japonez, în legătură cu tatăl care a comis incest? Îți mai amintești ce indignată erai, ce vorbe violente mi-ai aruncat în față, cât de mâniată te-ai arătat și-ti amintești ce-am spus eu în apărarea acelui om? Atunci m-ai condamnat. Dar fac recurs.

Susțineai că nimeni pe lume, nimeni n-ar putea trece cu vederea joshnicia al cărei avocat mă făceam. Am să povestesc azi publicului întreaga dramă.

Poate se va găsi cineva care nu să scuze fapta mârșavă și brutală, ci să înțeleagă că nu se poate lupta împotriva anumitor fatalități ce par niște fantezii înfricoșătoare ale naturii atotputernice!

Fusesse măritată la șaisprezece ani, cu un bărbat bătrân și aspru, un om de afaceri lacom după zestrea ei. Era o făptură blondă, gingașă, veselă și visătoare deopotrivă, năzuia la fericirea ideală. Dezamăgirea o apăsă pe inimă până i-o zdrobi. Înțelese dintr-odată viața, pierderea viitorului, spulberarea speranțelor ei și o singură dorință îi mai rămase în inimă, aceea de a-și dedica iubirea unui copil.

N-a fost să fie.

Trecură doi ani. Se îndrăgosti de cineva. Era un tânăr de douăzeci și trei de ani, care o iubea la nebunie. Ea rezistă totuși cu hotărâre și timp îndelungat. Îl chema Pierre Martel.

Dar într-o seară de iarnă se întâmplă să rămână singuri, la ea acasă. El venise la o ceașcă de ceai. Apoi se așezară lângă foc, pe o canapeluță. Nu prea mai vorbeau, prinși în capcana dorinței, cu buzele uscate de o sete aprigă care îi împingea să se-adape de la alte buze. cu brațele fremătând de nevoia de a se desface și de a cuprinde pe cineva.

Lampa cu abajur de dantelă răspândea o lumină intimă în salonul cufundat în tăcere. Stingheri, rosteau câte un cuvânt, dar când privirile li se-ntâlneau, inimile le zvâcneau în piept.

Ce pot face sentimentele educate împotriva violentei instinctelor? Ce poate face prejudecata pudorii împotriva voinței neînduplecate a naturii?

Degetele li se atinseră din întâmplare. Și a fost de-ajuns. Forța brutală a simțurilor îi aruncă unul către celălalt. Se strânsură în brațe, iar ea i se abandona.

Rămase grea. Cu amantul sau cu soțul? Putea ea să știe? Probabil, totuși, cu amantul.

Atunci groaza îi intra-n suflet; era sigură că va muri la naștere și îl tot pune pe cel care o posedase astfel să jure că va veghea toată viața asupra copilului, că nu-i va refuza nimic, că va fi totul pentru el, absolut totul, și că, la nevoie, va comite o crimă pentru fericirea lui.

Obsesia o aduse în pragul nebuniei; pe măsură ce se apropia sorocul, își ieșea tot mai tare din minți. Muri aducând pe lume o fată.

Tânărul căzu pradă unei deznădejdi înspăimântătoare, unei deznădejdi într-atât de năprasnice, încât n-o putea ascunde. Soțul intră, poate, la bănuieli; știa, probabil, că fata nu avea cum să fie a lui! îi închise toate ușile celui care se credea adevăratul tată, apoi ascunse de el copila, pe care o creștea în taină.

Și ani mulți se scurseră.

Pierre Martel uită, cum uită lumea orice. Se îmbogăți, dar nu mai iubi pe nimeni și nu se căsătorii. Ducea o viață obișnuită, de om fericit și liniștit. Nu mai știa nimic de soțul pe care-l înșelase, nici de fata despre care bănuia că este propria fiică.

Într-o dimineață însă, primi de la cineva o scrisoare din care află, întâmplător, de moartea vechiului său rival; și o tulburare nedefinită, un soi de remușcare i se strecură-n suflet. Ce se alesese de copila aceea, de copila lui? Nu putea face nimic pentru ea? Se informă. Găsise adăpost la o mătușă și era săracă, săracă lipită.

Vru s-o vadă și s-o ajute. Cineva îl duse în vizită la singura rudă a orfanei.

Numele său nu trezi nici o amintire. Deși avea patruzeci de ani, părea un tinerel. Nu îndrăzni să spună că o cunoscuse pe mama fetei, de teamă să nu dea naștere, mai târziu, la bănuieli.

Dar când fata își făcu apariția în salonașul în care el o aștepta încordat, o uimire vecină cu groaza îl făcu să tresară. Era ea! cealaltă! moarta!

Avea aceeași vârstă, aceiași ochi, același păr, aceeași talie, același zâmbet, același glas. Iluzia, perfectă, îl buimăcea; mintea i se golise, nu mai știa de el; toată iubirea înflăcărată de odinioară îi clocotea în străfundul inimii. La fel ca mama ei, fata avea un suflet curat și o fire veselă, prietenoasă și caldă.

Întors acasă, Martel își dădu seama că vechea rană i s-a redeschis și plânse amarnic, cu capul în mâini, o plânse pe cealaltă, bătut de amintiri, urmărit de cuvintele familiare pe care i le spunea, căzut iarăși într-o deznădejde fără leac.

Începu dar să frecventeze casa în care locuia fata. Nu se mai putea lipsi de ea, de vorbăria-i veselă, de foșnetul rochiei sale, de modulațiile glasului ei. Acum, în mintea și în sufletul lui, cea dispărută se contopea cu cea vie, iar el dădea uitării distanța, timpul scurs, moartea, iubind-o pe cea de-atunci prin cea de-acum, iubind-o pe cea de-acum în amintirea celei de-atunci, nemaicăutând să înțeleagă, să afle, nemaîntrebându-se măcar dacă-i era sau nu fiică.

Uneori însă priveleştea sărăciei în care trăia cea pe care-o iubea cu patimă îndoită, confuză și de neînțeles pentru el însuși îl chinuia cumplit.

Ce putea să facă? Să le dea bani? Sub ce pretext? Cu ce drept? Să facă pe tutorele? Părea cu puțin mai în vârstă decât ea: lumea ar fi crezut că sunt amanți. S-o mărite? Gândul acesta, ivit pe neașteptate în sufletul lui, îl înfricoșă. Apoi se liniști. Cine s-o vrea? N-avea nimic, absolut nimic.

Mătușa îl primea în casă, văzând bine c-o iubește pe copilă. Iar el aștepta. Ce anume? Nici el nu știa.

Într-o seară, rămaseră singuri. Vorbeau încetisor, unul lângă celălalt, pe canapeaua din salonaș. Deodată el luă mâna fetei cu un gest părintesc. Și o privi, cu inima și cu simțurile tulburate împotriva voinței lui, fără să-ndrăznească să dea deoparte mâna care i se abandona și simțind că leșină dacă o mai tine într-a lui. Și, dintr-odată, ea îi căzu în brațe. Căci îl iubea cu patimă, cum îl iubise și mama ei, ca și cum ar fi moștenit această pasiune fatală.

Năucit, își lipi gura de părul ei blond și, cum ea înălță capul, dând să se retragă, buzele li se-ntâl- niră.

În anumite momente, oricine își poate pierde mințile. Așa se întâmplă și cu ei.

Când se trezi pe stradă, o porni tot înainte, fără să știe ce va face.

*
Îmi amintesc strigătul dumitale de indignare: „N-avea decât să-și pună capăt zilelor!”.

Eu ti-am răspuns: „Dar ea? Trebuia s-o ucidă și pe ea?”.

Copila îl iubea orbește, nebunește, cu patima fatală și ereditară care o aruncase, ca pe o fecioară neștiutoare și năucită ce era, la pieptul acelui bărbat. Se lăsase purtată de irezistibila beție a întregii făpturi

care nu mai știe, care se dăruiește, pe care instinctul năvalnic o ia în stăpânire și o azvârle în brațele unui amant, la fel cum împinge un animal spre perechea lui.

Dacă el și-ar pune capăt zilelor, de ea ce s-ar alege?... Ar muri!... Ar muri dezonorată, deznădăjduită, în chinuri groaznice.

Ce să facă?

S-o lase de izbeliște, să-i dea zestre, s-o mărite?... Din nou, ar muri; ar muri de amărăciune, fără să accepte banii lui sau alt bărbat, de vreme ce i se dăruise lui. El îi distrusese viața și orice posibilă sursă de fericire; o condamnase la nenorocire veșnică, la deznădejde veșnică, la lacrimi veșnice, la singurătate veșnică sau la moarte.

Și apoi, și el o iubea! O iubea acum cu groază, dar și cu înflăcărare. Să admitem că era fiica lui. Hazardul fecundărilor, legea brutală a procreării, un contact de o clipă o făcuseră fiica lui pe făptura asta de care nu era legat prin nimic în fața legii, pe care o îndrăgea așa cum o îndrăgise pe mama ei, și chiar mai mult, de parcă două patimi s-ar fi adunat în el.

Dar chiar era fiica lui? Și-apoi, ce dacă? Cine putea afla?

Și îi reveneau în amintire jurămintele pe care le făcuse muribundei. Îi făgăduise că-și va dedica întreaga viață copilei, că, la nevoie, va comite o crimă pentru fericirea ei.

Și o iubea, adâncit în gândul crimei lui pe cât de monstruoase, pe-atât de dulci, sfâșiat de durere și pustiit de dorințe. Cine putea afla?... câtă vreme celălalt, tatăl, murise!

„Fie! își zise; secretul ăsta infam n-are decât să-mi macine sufletul. Cum ea nu va bănuî nimic, voi duce singur povara.”⁴⁴

I-a cerut mâna și a luat-o de nevastă.

Nu știu dacă a fost fericit, dar în locul lui, doamnă, aș fi făcut la fel.

Traducere de Adelirta Vladislav

Povestirea „Domnul locașt” („M. Jocastef”) a apărut prima oară în numărul 1162, din 23 ianuarie 1883, al cotidianului „Gil Bias” și a fost inclusă în volumul 4 (din

1908) al *Operele complete* ale lui Maupassant editate de Louis Conard.

Tusitul

y

Lui Armând Silvestre¹

Dragul meu confrate și prieten.

Am pentru dumneata o povestioară, o povestioară banală. Dacă voi reuși să ți-o spun bine, la fel de bine ca cea de la care o știu, sper că-ți va plăcea.

Nu e deloc o sarcină ușoară, pentru că prietena mea e o femeie cu un umor fără margini și mai slobodă la gură. Nu dispun de resursele ei. Nu pot să dau ca ea acel ton nebunatic lucrurilor pe care le povestesc și, fiind nevoit să evit cuvinte prea directe, mă declar incapabil să găsesc sinonimele delicate pe care le găsești dumneata.

Prietena mea, de altfel actriță de teatru foarte talentată, nu m-a autorizat să fac publică istorioara ei.

Țin deci să-i rezerv drepturile de autor în caz că va dori într-o bună zi să scrie ea însăși despre această întâmplare. Sunt sigur că ar face-o mai bine decât mine. Mai pricepută decât mine în domeniu, ar găsi o sumedenie de amănunte amuzante pe care eu nu le pot inventa.

Dar să vezi cât e de greu: ar trebui ca, încă de la primul cuvânt, să găsesc un termen echivalent, și l-aș vrea genial. Nu despre *tușit* este vorba. Ca să fiu înțeleș, îmi trebuie măcar un comentariu sau o perifrază în maniera abatelui Delille²:

Tusitul despre care vorbesc nu din piept vine.

*

Prietena mea dormea lângă bărbatul iubit. Noaptea, bineînțeleș.

Pe bărbatul ăsta nu-l prea cunoștea, sau, mai bine zis, îl știa de puțin timp. Așa se întâmplă câteodată, mai ales în lumea teatrului. Să le lăsăm pe gospodine să se mire. Când dormi lângă un bărbat, faptul că îl cunoști bine sau puțin nu prea înrăurește purtarea în așternut. Dacă aș fi femeie, cred că aș prefera iubiții proaspeți. Probabil sunt mai simpatici, din toate punctele de vedere, decât cei cu care ești obișnuită.

Oamenii din ceea ce numim înalta societate au un alt mod de a privi lucrurile, pe care eu nu-l

împărtășesc. Îmi pare rău pentru doamnele din lumea bună, dar mă întreb dacă nu cumva modul de a privi influențează simțitor purtarea cuiva...

Prietena mea dormea așadar lângă un iubit nou. Iată o chestiune delicată și extrem de dificilă. Cu un tovarăș vechi esti în largul tău, nu te sfiești, te întorci cum vrei, dai cu picioarele, ocupi trei sferturi din saltea, tragi toata pătura și te înfășori în ea, poți sforăi, mormăi, tuși (zic „tuși” în lipsă de altceva mai bun) sau strănuta (ce zici de „a strănuta” ca sinonim?).

Dar, ca să ajungi aici, e nevoie de cel puțin șase luni de intimitate. Și mă refer la oamenii care nu sunt din fire mofturoși. Ceilalți păstrează mereu anumite rezerve, cu care eu sunt de acord. Dar poate că percepem diferit aceste lucruri.

Când este vorba despre o legătură nouă pe care o putem numi sentimentală, cu siguranță trebuie să fii atent să nu-ți incomodezi vecinul de pat și să păstrezi un anumit prestigiu, oarece poezie și o oarecare autoritate.

Femeia dormea. Deodată însă simți cum o străbate o durere lăuntrică, ascuțită, umblătoare. Se porni din stomac și cobori spre... spre... cheile inferioare, cu un zgomot discret de tunet intestinal.

Bărbatul, noul iubit, zăcea liniștit pe spate, cu ochii închiși. Îngrijorată, șovăitoare, ea trase cu coada ochiului spre el.

Ți s-a întâmplat vreodată, stimate confrate, să fii în sală la o premieră, bolnav de bronșită? Toată sala stă încordată, cu sufletul la gură, cufundată în tăcere; dar tu nu mai asculți nimic, doar aștepti, disperat, un moment de rumoare ca să poți tuși. Simți de-a lungul gâtului gâdilături și furnicături groaznice. Până la urmă, nu mai rezisti. Fie ce-o fi! Tușești. Și toată sala strigă: „Afară!”⁴⁴.

Prietena mea era în aceeași situație, muncită, chinată de nevoia disperată de a tuși. (Spun „a tuși”⁴⁴, rămânând ca dumneata să transpui.)

El părea că doarme; respira liniștit. Sigur dormea.

Ea își zise: „O să fiu atentă. O să încerc doar să răsuflu, ușor de tot, ca să nu-l trezesc”⁴⁴. Și făcu întocmai ca cei care își pun mâna la gura și se chinuie

să-și degajeze gâtul fără zgomot, expectorând cu iscusință aer.

Ori că nu s-a priceput, ori că inflamația era prea puternică, cert e că a tușit.

S-a pierdut imediat cu firea. Dacă a auzit-o, ce rușine! Și ce pericol! Ah! Și dacă el nu dormea? Cum să-și dea seama? Îl fixă cu privirea și, la lumina lămpii de veghe, i se păru că, deși ținea ochii închiși, zâmbește. Păi, dacă râdea... înseamnă că nu dormea... și, dacă nu dormea...?

Încercă să scoată pe gură un sunet asemănător, pentru a-și... păcăli partenerul.

Nu suna deloc la fel.

Dar oare dormea?

Se întoarse spre el, se agită, îl împinse ca să afle cu certitudine.

El nu se clinti.

Așa că ea începu să îngâne un cântec.

El - nimic.

Pierzându-și cumpătul, îl strigă: „Ernest!⁴⁴”.

El rămase nemișcat, dar răspunse imediat: „Ce vrei?⁴⁴”.

Atunci ei îi zvâncni inima. Deci nu dormea; nu dormise deloc!...

Îl întrebă: „Nu dormi?⁴⁴”.

El murmură resemnat: „Păi vezi bine⁴⁴”.

Speriată, nu mai știa ce să zică. Într-un târziu, continuă: „N-ai auzit nimic?⁴⁴”.

Tot fără să se miște, el răspunse: „Nu⁴⁴”.

Ea simțea că-i vine să-l ia la palme; așezându-se în capul oaselor, spuse: „Totuși, mi s-a părut că...⁴⁴”.

„Că ce?⁴⁴”

„Că merge cineva prin casă.⁴⁴”

El zâmbi - categoric, de astă-dată, îl văzuse zâmbind - și spuse: „Lasă-mă odată în pace! Mă agasezi de-o jumătate de oră⁴⁴”.

Ea tresări.

„Eu?... Exagerezi. Abia m-am trezit. Deci n-ai auzit nimic?⁴⁴”

„Ba da.⁴⁴”

„Aha! deci ai auzit ceva! Ce?⁴⁴”

„A... tușit cineva!⁴⁴”

Ea sări și strigă exasperată: „A... tușit cineva!
Unde? Cine a tușit? Ai înnebunit? Răspunde!⁴⁴.

El începea să-și piardă răbdarea.

„Hai, încetează! Știi bine că tu ai fost.⁴⁴

De data asta, ea făcu pe indignata, zbierând: „Eu?
- Eu? - Eu? - Am tușit eu? Eu? Am tușit eu! Ah! mă
insulți, mă jignești, mă disprețuiești. Dacă-i pe-așa,
adio! Nu pot rămâne lângă un bărbat care mă tratează
așa⁴⁴.

Și făcu o mișcare hotărâtă pentru a se da jos din
pat.

Cu o voce obosită, căutând pace cu orice pret, el
spuse: „Hai, liniștește-te. Eu am tușit".

Dar ea se porni din nou: „Cum? ai... tușit în patul
meu!... lângă mine... în timp ce eu dormeam? Și mai și
recunoști! Ești un infam! Și crezi că stau cu un bărbat
care... tușește lângă mine... Dar cine mă crezi?⁴⁴.

Și se ridică în picioare în pat, încercând să
pășească jos.

El o luă calm de picioare și o trânti la loc, râzând
de ea voios:

„Hai, Rose, liniștește-te odată. Tu ai tușit. Tu. Nu
mă plâng, nu mă supăr, ba chiar mă bucur. Dar culcă-
te naibii odată!⁴⁴.

De data asta, ea se smulse și sări din pat; își căuta
disperată hainele, repetând: „Poate-ti închipui că o să
stau lângă un bărbat care-i dă voie unei femei să...
tușească în patul lui. Ești un infam, dragule⁴⁴.

Atunci el se ridică și, mai întâi, îi arse o palmă.
Pentru că se zbătea, îi mai trase câteva scatoalce; apoi
o înșfăcă și o azvârli în pat.

Și, cum stătea ea așa întinsă, inertă și plângând cu
fața la perete, el se culcă lângă ea. Apoi îi întoarse la
rândul lui spatele și se puse pe tușit, în salve... cu
pauze și reluări. Din când în când, o întreba: „Mai vrei?
⁴⁴ și, cum ea nu răspundea, o lua de la capăt.

Deodată ea începu să râdă, să râdă ca nebuna, și
să țipe: „Vai, cât ești de caraghios! Cât ești de
caraghios!⁴⁴.

Și, brusc, îl îmbrățișă, lipindu-și buzele de ale lui și
murmurându-i: „Te iubesc, puișor⁴⁴.
Și nu au mai dormit... până dimineața. *

Asta e povestea mea, dragă Silvestre. Iartă-mi această incursiune pe terenul dumitale. Iată încă un cuvânt nepotrivit. Nu „teren”⁴⁴ ar trebui să spun. Mă faci să râd atât de des, încât n-am rezistat tentației de a mă aventura puțin pe latifundiile dumitale.

Dar îți va rămâne gloria de a ne fi deschis larg această cale.

Traducere de Alexandra Holban

Povestirea „Tușitul” („La *Touff*”) a apărut prima oară în numărul 18, din 28 ianuarie 1883, al săptămânalului

i, „Panurge” și a fost inclusă abia în volumul I al ediției critice „Pléiade” îngrijite de Louis Forestier (Maupassant, *Contes et Nouvelles*, Paris, Gallimard, N.R.F., 1974).

1. După ce-și făcuse debutul literar ca poet și publicase în volumele colective *Le Parnasse contemporain* din 1871 și din 1876, Armând Silvestre (1837-1901), prieten și tovarăș de petreceri al lui Maupassant, se specializase (mai ales după 1879, când se angajează la „Gil Blas”) în povestioare picante, deocheate, în care elementul comic este de multe ori asociat flatulenței- lor și deranjamentelor intestinale.
2. Abatele Jacques Delille (1738-1813), poet și traducător, între altele, al operelor lui Vergilius și Milton, reușise, în poeme didactice ca *Les Jardins ou l'art d'embellir les paysages* (1782 - *Grădinile sau arta de a înfrumuseța peisajele*), să transpună în versuri descrierea unor realități dintre cele mai banale.

Deșteptarea

De trei ani de când era măritată, nu părăsise niciodată Val de Ciré, unde soțul ei avea două filaturi. Ducea o viață liniștită, fără copii, fericită în casa ascunsă sub copaci, căreia muncitorii îi ziceau „castelul”.

Cu mult mai în vârstă decât ea, dl Vasseur era un om bun. Ea îl iubea și nici un gând vinovat nu i se strecurase vreodată în suflet. Mama ei venea în fiecare vară la Ciré, apoi, de îndată ce frunzele începeau să cadă, se întorcea la Paris pentru iarnă.

Pe Jeanne o lua tușea în fiecare toamnă. Valea strâmtă în care șerpuia râul se acoperea de neguri vreme de cinci luni. Mai întâi se lăsa o ceață ușoară ce plutea pe deasupra pajiștilor și toată întinderea începea să semene cu un iaz din care se mai iveau doar acoperișurile caselor. Apoi pâcla albă suia ca o maree, învăluia totul, făcea din văiugă un ținut al fantomelor, în care oamenii lunecau aidoma unor umbre și nu se puteau recunoaște unul pe altul de la zece pași. Copacii se înălțau înveșmântați în aburi, mușcăiți de atâta umezeală.

Dacă priveai însă de pe coastele învecinate spre gaura albă din vale, vedeai, deasupra cetii ce urca până sus pe coline, cele două hornuri uriașe ale stabilimentelor dlui Vasseur, care zi și noapte scuiپau spre cer doi șerpi de fum negru.

Nimic altceva nu dădea vreun semn că în valea umplută parcă de un nor de vată trăiesc oameni.

Or, în acel an, când veni iar octombrie, doctorul o sfătui pe tânăra doamnă Vasseur să stea peste iarnă la Paris, la mama ei, căci aerul din văiugă devenise primejdios pentru plămâni.

Așa că Jeanne plecă.

În primele luni se gândi întruna la casa pe care o lăsase în urmă și unde tabieturile ei prinseseră rădăcini, la mobilierul familiar, la traiul tihnit de acolo. Apoi se obișnuï cu noua ei viață și dădu de gustul petrecerilor, cinelor, seratelor și dansului.

Până atunci își păstrase manierele de domnișoară, un aer nehotărât și molatic, un mers ușor legănat, un zâmbet ușor obosit. Acum prinsese viață, era veselă, mereu în căutare de plăceri. Bărbații începură s-o curteze. Ea făcea haz de vorbăria lor, le lua galanteriile în joacă, sigură că nu va sucomba, ușor dezgustată de amor din câte-i dezvăluse căsnicia.

Simplul gând că și-ar putea lăsa trupul pradă dezmiہdărilor grosolane ale acelor făpturi bărboase o făcea să râdă de milă și să se înfioare de scârbă. Se întreba cu stupoare cum de sunt femei care consimt să aibă astfel de contacte degradante cu niște străini, când sunt deja obligate să le îndure din partea soțului legitim. Ea, una, și-ar fi iubit soțul cu și mai mult drag dacă ar fi trăit ca doi prieteni, mărginindu-se la sărutările neprihănite care sunt mângâieri pentru suflet.

I se păreau însă ridicole complimentele bărbaților, dorințele care li se citeau în priviri și pe care nu le împărtășea defel, atacurile directe, declarațiile șoptite la întoarcerea în salon după câte o cină rafinată, vorbele mormăite atât de încet, că

aproape trebuia să le ghicească, și care o lăsau rece și netulburată, gâdilându-i totuși cochetăria înconștientă, aprinzând în sufletul ei o flăcăruie de satisfacție și aducându-i culoare în obraji, strălucire în priviri și freamăt în inima ei de femeie demnă de toată adorația.

Îi plăceau mult întâlnirile între patru ochi pe înserat, în fața căminului, în salonul deja întunecat, când bărbatul devine insistent, se bâlbâie, tremură și cade în genunchi. Ce bucurie nespusă și nemaîncercată era pentru ea să simtă o pasiune care nu o atingea câtuși de puțin, să spună „nu” din cap și din buze, să-și retragă mâinile, să se ridice și să sune, cu sânge rece, o slugă care să aprindă lămpile și să vadă cum cel care tremura la picioarele ei se ridică zăpăcit și înciudat, auzind pașii valetului.

Avea un fel de a râde care îngheța orice vorbă fierbinte, avea cuvinte dure ce cădeau ca o răpăială rece peste protestele cele mai arzătoare, avea inflexiuni de glas care l-ar fi adus în pragul sinuciderii pe cel care ar fi adorat-o nebunește.

Doi tineri o curtau însă cu mai mare stăruință. Nu semănau mai deloc între ei.

Primul, dl Paul Peronel, era un om de lume, galant și îndrăzneț, un bărbat cu succes la femei, care știa să aștepte și să aleagă momentul potrivit.

Celălalt, dl d'Avancelle, era cuprins de tulburare când se apropia de ea, nu cuteza nici măcar să-și închipuie dragostea ei, dar o urmărea ca o umbră și căuta mereu să-i fie în preajmă, iar dorința disperată i se citea în ochi.

Pe primul îl poreclise „Leu-Paraleu”⁴⁴, pe-al doilea, „Pudel Fidel”⁴⁴; ajunsese să facă din acesta un fel de sclav care se ținea întruna după ea și pe care îl folosea drept slugă.

Ar fi râs în hohote dacă cineva i-ar fi spus că-l va iubi.

Și totuși ajunse să-l iubească, într-un fel cu totul unic. Văzându-l neîncetat, se obișnuise cu glasul lui, cu gesturile lui, cu întreaga lui persoană, așa cum te obișnuiești cu cei lângă care trăiești.

Imaginea lui îi apărea adesea în vis; îl vedea așa cum era el, blând, delicat, mistuit de pasiune, dar fără s-o arate; și se deștepta obsedată de amintirea acestor vise, auzindu-l parcă în continuare și simțindu-l aproape de ea. Or, într-o noapte (pesemne că avea febră), se făcea că era singură cu el într-o pădurice și că ședeau amândoi pe iarbă.

El îi spunea vorbe dulci în timp ce îi strângea și îi săruta mâinile. Ea îi simțea căldura pielii și suflul respirației; și, în chipul cel mai firesc, îl mângâia pe păr.

În vis suntem cu totul altfel decât în realitate. Ea se simțea plină de dragoste pentru el, de o dragoste liniștită și adâncă, fericită să-l atingă pe frunte și să-l aibă lângă ea.

El o lua puțin câte puțin în brațe, o săruta pe obraji și pe ochi, ea nu căuta să i se împotrivescă, buzele lor se întâlneau, iar ea i se dăruia cu totul.

Avu parte (viața reală nu oferă asemenea extaze), avu parte de o clipă de fericire intensă și supraomenească, ideală și carnală, înnebunitoare și de neuitat.

Se trezi fremătândă, zdruncinată și, simtindu-se obsedată, posedată definitiv de el, nu reuși să mai adoarmă.

Iar când îl revăzu, pe el care nu știa nimic de tulburarea pe care o provocase, simți că roșește; și, în timp ce el îi vorbea cu sfială de dragostea lui, ea-și amintea neîncetat, fără a-și putea alunga acest gând, își amintea de voluptuoasa îmbrățișare din vis.

Începu să-l iubească, îl iubi cu o dragoste stranie, rafinată și senzuală, alcătuită în bună parte din amintirea acelui vis, deși se temea de împlinirea dorinței care îi încolțise în inimă.

își dădu și el seama în cele din urmă. Iar ea îi spuse totul, până și cât de mult se temea de sărutările lui. Îl puse să jure că o va respecta.

Și el o respectă. Petreceau împreună ceasuri lungi de dragoste pătimasă, în care numai sufletele lor se îmbrățișau. Apoi se despărțeau sleiți, sfârșiți, înfierbântați.

Uneori buzele lor se întâlneau; atunci, cu ochii închiși, savurau amândoi această lungă, dar neprihănită dezmiardare.

Dându-și seama că nu va mai rezista multă vreme și nevrând să păcătuiască, îi scrisese soțului ei că vrea să se întoarcă acasă și să-și reia traiul tihnit și singuratic.

DI Vasseur îi răspunse plin de bunăvoință, sfătuind-o să nu se întoarcă în miezul iernii, să nu se expună unei schimbări atât de bruște și nici cețurilor glaciale din vale.

Acest răspuns, venit din partea unui bărbat încrezător, care nu pricepea și nu-și închipuia luptele din inima ei o consternă și o umplu de indignare.

Februarie era senin și blând și, deși acum evita să rămână multă vreme singură cu Pudel Fidel, accepta uneori să-l însoțească în câte o plimbare cu trăsura în jurul lacului, pe înserat.

În seara aceea, vântul ce adia calduț trezise parcă la viață întreaga natură. Cupeul mergea agale; se înnopta; cei doi se țineau de mână, lipiți unul de celălalt. Ea se gândea: „Până aici mi-a fost, sunt pierdută!”, căci simțea încolțind în ea dorul, nevoia imediată de acea supremă îmbrățișare pe care o trăise până la capăt în vis. Buzele lor se căutau întruna, se uneau și se respingeau doar ca să se regăsească.

El nu îndrăzni să o conducă până în casă și o lăsă în fața ușii, năucită și sfârșită.

DI Paul Peronel o aștepta în salonaș, pe întuneric.

Când o atinse pe mână, simți că arde ca de febră. Începu să sporovăiască în șoaptă, dragăstos și galant, legănându-i cu vorbe de amor sufletul

istovit. Ea îl asculta fără să răspundă, cu gândul la celălalt, la glasul lui, la atingerea lui, ca pradă unei halucinații. Nu îl vedea decât pe el, uitase că mai există vreun alt bărbat pe lume, iar la auzul celor trei silabe: „Te iubesc!”, tresări: celălalt le rostea, celălalt îi săruta degetele, celălalt o strângea la piept, ca adineauri în trăsură, și tot el îi așternea pe buze dezmiardări biruitoare, și tot pe el îl lua ea în brațe și îl dorea din tot sufletul și din tot trupul ei mistuit de dorință.

Când se deșteptă din visare, scoase un țipăt îngrozitor.

Leu-Paraleu stătea în genunchi lângă ea și îi mulțumea cu patos, acoperindu-i cu sărutări părul despletit. Ea strigă: „Pleacă de-aici, du-te, du-te!”,

Iar pentru că el nu pricepea și căuta să o cuprindă din nou de mijloc, ea se smuci bâiguind: „Ești un mișel, te urăsc, m-ai furat, pleacă!”.

El se ridică buimăcit, își luă pălăria și plecă.

Jeanne se întoarse a doua zi în Val de Ciré. Uimit, soțul ei îi reproșă această toană. „Nu mai puteam să trăiesc departe de tine”, îi spuse ea.

I se păru schimbată, mai tristă ca altădată, iar când o întreba: „Ce-i cu tine? Pari nefericită. Ce-ti lipsește?”⁴⁴, ea îi răspundea: „Nimic. În viață, singurul lucru bun sunt visele”⁴⁴.

Pudel Fidel trecu pe la ea vara următoare.

Îl primi fără tulburare și fără regrete, căci își dădu brusc seama că nu-l iubise decât într-un vis din care o deșteptase cu brutalitate Paul Péronel.

Dar tânărul, care o adora în continuare, se gândea în drum spre casă: „Femeile sunt cu adevărat ciudate, complicate și de neînțeles”⁴⁴.

Traducere de Diana Mistreanu

Povestirea „Deșteptarea” („Reveit”) a fost publicată prima oară în numărul 1190, din 20 februarie 1883, al cotidianului „Gil Blas” și reluată, în același an, în ediția a doua, adăugită, a volumului *Mademoiselle Fifi*.

Comoara

întâlnind-o la o soarea, în casa subșefului său de birou, dl Lantin simți cum iubirea îl învăluie ca o plasă.

Era fiica unui perceptor din provincie, mort cu ani buni în urmă, și venise la Paris cu maică-sa, care frecventa câteva familii înstărite din cartierul ei, în speranța că-i va găsi fetei un soț. Erau sărace și onorabile, liniștite și blânde. Fata părea tipul însuși de femeie cinstită, căreia orice tânăr cu minte visează să-și încredințeze viața. Frumusețea ei modestă avea farmecul unei sficiuni îngerești, iar surâsul imperceptibil care nu-i părăsea buzele părea o oglindire a inimii ei.

Toată lumea o ridica în slăvi; toți cei care o cunoșteau repetau întruna: „Ferice de cel care va lua de nevastă așa o comoară! Fată ca ea, mai rar!”⁴⁴.

Dl Lantin, care era pe atunci comis principal la Ministerul de Interne și avea o leafă de trei mii cinci sute de franci pe an, îi ceru mâna și o luă în căsătorie.

A fost, alături de ea, nespus de fericit. Tânăra soție se pricepea să țină gospodăria cu atâta chiverniseală, încât păreau că trăiesc în lux. Pe el îl răsfăța în fel și chip, arătându-se grijulie și delicată; iar întreaga ei făptură era atât de atrăgătoare, încât, la șase ani de când se întâlniseră prima oară, el o iubea mai tare ca la început.

Nu-i plăceau la ea decât două pasiuni: cea pentru teatru și cea pentru bijuteriile false.

Prietenele ei (se împrietenise cu câteva neveste de funcționari mărunți) îi făceau rost oricând de loje la piesele în vogă, chiar și la premiere; iar ea

își ținea soțul, cu sau fără voia lui, la acest gen de amuzamente care pe el îl oboseau grozav după câte

0 zi de muncă. Așa că dl Lantin își rugă soția să meargă la spectacol cu vreo doamnă dintre cunoștințele ei, care s-o și conducă înapoi acasă. Deși se lăsă greu înduplecată, căci asemenea procedee

1 se păreau nelalocul lor, acceptă, doar de dragul lui; iar el îi purtă o recunoștință nețărmurită.

Or, pasiunea pentru teatru trezi în ea nevoia de a se găti. Ținutele ei rămâneau simple, e-adevărat, întotdeauna de bun gust, dar modeste; și, deși simplitatea rochiilor ei părea să-i sporească grația caldă, grația irezistibilă, smerita și surâzătoare, căpătă obiceiul de a-și atârna la urechi două cristale mari, în chip de diamante, și purta coliere de perle false, brățări din similor, piepteni împodobiți cu mărgelile de sticlă colorată, care imitau pietrele scumpe.

Soțul, pe care slăbiciunea ei pentru zorzoane îl cam șoca, îi spunea adesea: „Iubito, când n-ai cu ce să cumperi bijuterii veritabile, nu porți drept podoabe decât propria-ți frumusețe și grație, care sunt cele mai rare giuvaieruri”⁴⁴.

Ea însă zâmbea blând și răspundea mereu: „Ce vrei? Îmi plac. Asta-i năravul meu. Știu că ai dreptate, dar n-o să mă dezveți. Mi-ar fi plăcut la nebunie bijuteriile!”⁴⁴.

Și lăsa să-i zornăie printre degete șiragurile de mărgelile, făcea să lucească în lumină fețele cristalelor șlefuite, repetând: „Uită-te și tu ce bine sunt făcute. Juri că-s autentice!”⁴⁴.

El zâmbea spunând: „Ai gusturi de țigancă”⁴⁴.

Câteodată, seara, când rămâneau singuri în fața căminului, dna Lantin pune pe măsuta de ceai cutia de marochin în care-și ținea „zdrăngănelele”⁴⁴, cum le numea dl Lantin; și începea să cerceteze cu atenție și cu pasiune bijuteriile acelea false, ca și cum ar fi savurat cine știe ce plăcere tainică și adâncă; și se tot încăpățâna să-i petreacă soțului ei câte un șirag pe după gât, ca apoi să râdă din toată inima, strigând în gura mare: „Ce caraghios ești!”⁴⁴. Apoi i se arunca în brațe și-l săruta pătimaș.

Într-o noapte de iarnă, după ce fusese la Operă, se întoarse acasă tremurând toată de frig. A doua zi, începu să tușească. O săptămână mai târziu, murea de congestie pulmonară.

Puțin a lipsit ca Lantin să n-o urmeze în mormânt. Disperarea lui a fost atât de groaznică, încât părul i-a albit într-o lună. Plângea de dimineața până seara, cu sufletul sfâșiat de o suferință insuportabilă, bântuit de amintirea, de surâsul, de glasul, de tot farmecul răposatei.

Trecerea timpului nu i-a alinat durerea. Adesea, la serviciu, când colegii lui mai vorbeau de una, de alta, vedeai cum obrajii lui se umflă, nasul i se strâmbă, iar ochii i se umplu de lacrimi; fața i se schimonosea și îl podidea plânsul.

Păstrase neatinsă odaia tovarășei lui, unde se încuia în fiecare zi ca să se gândească la ea; iar toate obiectele, chiar și veșmintele ei, rămăseseră la locurile lor, întocmai ca-n ultima zi.

Dar traiul lui se înăsprea. Cu leafa, care, chivernisită de soție, ajunsese pentru nevoile căminului lor, de-abia se mai descurca acum, rămas singur. Și se întreba cu stupeoare cum de reușise ea să-i pună mereu pe masă numai vinuri de soi și bucate alese, pe care acum nu și le mai putea procura cu modestele lui resurse.

Începu să facă datorii și să alerge după bani, ca oamenii ajunși să trăiască din expediente. Până ce, într-o dimineață, când rămăsese iar fără un sfanț și mai avea o săptămână încheiată până la sfârșitul lunii, îi trecu prin minte că ar putea vinde ceva; și se gândi pe dată să se descotorosească de „zdrăngănelele” nevestei lui, căci purta încă în adâncul inimii un soi de ranchiună pentru „marafeturile” care-l enervaseră odinioară. Până și vederea lor, în fiecare zi, îi tulbura oarecum amintirea iubitei.

Scormoni multă vreme prin grămada de zorzoane rămasă de pe urma ei - căci, până în ultimele-i zile, biata femeie cumpărase cu încăpățănare bijuuri, venind acasă seară de seară cu câte una nouă -, și alege colierul uriaș care fusese preferatul ei și care probabil făcea, cine știe, șapte, poate chiar opt franci, căci, deși fals, era foarte îngrijit lucrat.

Îl vârî în buzunar și porni spre ministerul lui luând-o pe bulevard, în căutarea unei giuvaiergerii care să-i inspire încredere.

Dibui una și intră, rușinat că-și dă astfel în vileag sărăcia și că încearcă să vândă un obiect atât de lipsit de valoare.

— Nu vă supărați, îi spuse el bijutierului, aș vrea să știu cam la cât estimați piesa asta.

Negustorul primi obiectul, îl cercetă, îl întoarse pe toate părțile, îl cântări în palmă, luă o lupă, își chemă comisul, îi spuse ceva pe șoptite, puse apoi colierul pe tejghea și se uită la el de departe, ca să-și dea mai bine seama cum ar arăta la gâtul cuiva.

DI Lantin, stânjenit de aceste operațiuni complicate, dădu să spună: „O, știu că n-are nici o valoare”, când giuvaiergiul rosti:

— Stimate domn, acest colier valorează între douăsprezece și cincisprezece mii de franci; dar nu-l pot cumpăra de la dumneavoastră decât dacă-mi spuneți exact de unde-l aveți.

Văduvul făcu ochii cât cepele și rămase cu gura căscată, năucit. Într-un târziu, bâigui:

— Cât ați spus?... Sunteți sigur?

Celălalt îi înțelese greșit uimirea și-i zise, pe un ton sec:

— Puteți încerca și în altă parte, dacă nu vă convine. Pentru mine, colierul valorează cel mult cincisprezece mii. Reveniți dacă n-o să-l dati cu mai mult.

DI Lantin, complet buimăcit, își luă colierul și plecă, mânat de o nedeslușită nevoie de a rămâne singur și de a chibzui.

De cum ieși însă în stradă, simți că-l apucă râsul și se gândi: „Ce tâmpit! Vai, ce tâmpit! Dacă mă luam după el? Halal bijutier, care habar n-are să deosebească ce e fals de ce e autentic!”.

Și intră în altă prăvălie, chiar în colț pe Rue de la Paix. De cum dădu cu ochii de giuvaier, bijutierul exclamă:

— Ha! Recunosc colierul ăsta! Eu l-am vândut.

Dl Lantin, foarte tulburat, întrebă:

—Cât valorează?

—Domnule dragă, eu l-am vândut cu douăzeci și cinci de mii. Sunt dispus să-l răscumpăr cu opt-sprezece, dacă veți binevoi a-mi spune, pentru a respecta prevederile legale, cum ati intrat în posesia lui.

De astă-dată, dl Lantin se așeză, înlemnit de uimire. Apoi spuse:

—Stați... stați, uitați-vă bine la el; până acum credeam că e... că e fals.

Giuvaiergiul continuă:

—Îmi puteți spune cum vă numiți?

—Sigur că da. Mă numesc Lantin, sunt funcționar la Ministerul de Interne, locuiesc pe Rue des Martyrs, la numărul 16.

Negustorul deschise niște catastife, căută prin ele, apoi rosti:

—Într-adevăr, acest colier a fost expediat pe adresa dnei Lantin, Rue des Martyrs 16, la 20 iulie 1876.

Și cei doi rămaseră privindu-se în ochi - slujbașul, ca lovit de trăsnet, bijutierul, bănuind că are de-a face cu un hoț.

Bijutierul rupse tăcerea:

—N-ați vrea să-mi lăsați obiectul, doar douăzeci și patru de ore? Vă dau chitanță.

Dl Lantin băigui:

—Ba da, desigur.

Și ieși împăturind hârtiuța și băgând-o în buzunar.

Apoi traversă strada, o porni în sus, își dădu seama că a apucat-o greșit, cobori din nou până la Tuileries, trecu Sena. se rătăci iar. se întoarse pe Champs-Elysees fără nici o idee limpede în minte. Se străduia din răputeri să judece, să priceapă. Soția lui nu avea cum să fi cumpărat un obiect de o asemenea valoare. - Nu, categoric. - înseamnă că a fost un cadou! Un cadou! Cadou de la cine? Și de ce?

Se opri și rămăsese așa în mijlocul bulevardului. O groaznică bănuială i se strecură în suflet. - Nu cumva...? - înseamnă că toate celelalte bijuterii erau tot cadouri! Avu senzația că-i fuge pământul de sub picioare; că un copac din fata lui se răstoarnă; desfăcu brațele și se prăbuși, fără simțire.

Își recăpătă cunoștința într-o farmacie în care-l căraseră niște trecători. Ceru să fie dus acasă și se încuie la el în apartament.

Plânse deznădăjduit până la căderea nopții, mușcând dintr-o batistă ca să nu urle. Apoi se băgă în pat, copleșit de oboseală și de ciudă, și dormi adânc.

Trezit de o rază de soare, se sculă cu greu ca să meargă la minister. Dar cum să mai lucrezi, după asemenea zguduiri? Se gândi atunci că i-ar putea cere șefului o învoire, așa că-i scrisese un bilet, își dădu apoi seama că trebuie să se întoarcă după colier și, de rușine, se făcu roșu ca racul. Stătu mult timp pe gânduri. Totuși nu putea lăsa bijuteria la giuvaiergiu; se îmbrăcă și ieși.

Vremea era frumoasă, cerul era senin deasupra orașului, care parcă zâmbea. Pe străzi vedeai trecători plimbându-se fără țință, cu mâinile în buzunare.

Lantin se uita la ei și se gândea: „Ce fericit ești când ești bogat! Cu bani, scapi și de supărări, te duci unde vrei, călătorești, petreci! Of, dacă-aș fi bogat!”.

Constată că i s-a făcut foame, căci nu mâncase de două zile. Dar nu avea nici un ban, așa că își aminti de colier. Optsprezece mii de franci! Optsprezece mii de franci! Țștia erau bani, nu glumă!

Intră pe Rue de la Paix și începu să se plimbe în sus și-n jos pe trotuar, în fața prăvăliei. Optsprezece mii de franci! Dădu să intre de douăzeci de ori, dar, de fiecare dată, rușinea îl oprea.

Totuși îi era foame, foarte foame, și nu avea nici un ban. Își luă inima-n dinți, traversă strada în fugă. ca să nu aibă timp să se mai gândească, și intră la giuvaiergiu.

De cum îl văzu, negustorul se arătă prevenitor și, zâmbindu-i politicos, îl pofti să șadă. Sosiră până și comișii, care trăgeau cu coada ochiului spre Lantin, cu priviri și chipuri vesele.

Bijutierul declară:

— Stimate domn, m-am interesat și, dacă nu v-ați răzgândit între timp, sunt gata să vă plătesc suma pe care v-am propus-o.

Funcționarul bâigui:

— Da, sigur.

Giuvaiergiul scoase dintr-un sertar optsprezece bancnote mari, le numără și i le întinse lui Lantin, acesta semnă de primire și, cu mâna tremurândă, vări banii în buzunar.

Apoi, când să iasă, se întoarse către negustorul tot numai un zâmbet și, cu privirea în pământ, îi spuse:

— Mai... mai am și alte bijuterii... care provin... din aceeași moștenire. V-ar interesa să le cumpărați?

Negustorul răspunse plecându-se:

— Sigur că da, domnule.

Unul dintre comiși ieși ca să poată râde în voie: altul își suflă nasul cu putere.

Lantin, impasibil, îmbujorat și grav, anunță:

— Am să vi le aduc.

Apoi urcă într-o biiță, ca să meargă după giuvaiericale.

Când se întoarse, după un ceas, tot n-apucase să mănânce. Începură să cerceteze obiectele bucată cu bucată, evaluându-l pe fiecare în parte. Aproape toate proveneau din prăvălia bijutierului.

Treptat, Lantin începu să discute estimările, să se supere, să ceară să i se arate registrele de vânzări și să vorbească din ce în ce mai tare, pe măsură ce creștea și suma.

Cerceii mari cu briliante valorau douăzeci de mii de franci, brățările - treizeci și cinci de mii, broșele, inelele și medalioanele - șaisprezece mii, o garnitură de smaralde și safire - paisprezece mii, un colier format dintr-un lanț de aur și un solitar - patruzeci de mii; totalul se ridica la o sută nouăzeci și șase de mii de franci.

Negustorul declară, cu o bonomie zeflemitoare:

— Toate provin de la o persoană caire-și băga economiile în bijuterii.

Lantin rosti grav:

— Este un mod ca oricare altul de a investi banii.

Și plecă, după ce se puseră de acord ca a doua zi să aibă loc o contraexpertiză.

Ajungând în stradă, se uită la columna Vendôme și simți că-i vine să se catăre pe ea până-n vârf. Se simțea ușor, de-ar fi putut sări capra peste statuia împăratului, cocoțată sus de tot.

Merse să ia masa la Voisin' și bău vin de douăzeci de franci sticla.

Apoi luă o biiță și dădu o raită în Bois de Boulogne. Se uita la trăsuri cu oarecare dispreț, apăsător de dorința de a le striga trecătorilor: „Și eu sunt bogat. Am două sute de mii de franci!”.

Își aminti de minister. Se duse într-acolo în biiță, intră hotărât la șeful lui și îl anunță:

— Primiți, domnule, demisia mea. Am moștenit trei sute de mii de franci.

Se duse și dădu mâna cu foștii săi colegi și le destăinui planurile lui pentru o viață nouă; apoi luă cina la Café Anglais.

Văzându-se vecin cu un domn care i se păru distins, nu rezistă ispitei de a-i destăinui, cu oarecare cochetărie, că tocmai a moștenit patru sute de mii de franci.

! Voisin și, mai jos, Café Anglais - celebre restaurante pariziene din acea epocă.

Pentru prima oară în viață, nu se plictisi la teatru și își petrecu noaptea cu niște târfe.

Șase luni mai târziu, se recăsătorea. A doua lui soție era o femeie foarte cinstită, dar năzuroasă. Pătimi mult din pricina ei.

Traducere de Laurențiu Zoicaș

„Comoara” („*Les Bijoux*”) a apărut prima oară în numărul 1225, din 27 martie 1883, al cotidianului „*Gil Blas*” și a fost reluată, în același an, în volumul de nuvele și povestiri *Clair de lune*.

Potrivit articolului „*De l'utilisation d'un «fait divers» dans quelques contes de Maupassant*”, publicat de Gérard Delaisement în „*Le Bel-Ami*”, nr. 7, 1959 (*apud* Louis Forestier, note la Maupassant, *Contes et nouvelles*, Paris, Gallimard, N.R.F., „*Bibliothèque de la Pléiade*”, vol. 1, p. 1520), sursa, directă sau indirectă, a acestei povestiri este probabil un fapt divers relatat în numărul 699, din 25 martie 1870, al săptămânalului ilustrat „*Le Voleur*”. Iată traducerea respectivului fapt divers:

„În urmă cu câteva zile, un funcționar dintr-un minister și-a pierdut soția, un adevărat model de virtute.

Ca urmare a poziției sale, funcționarul cu pricina mergea la toate balurile oficiale; cum însă toată averea lui provenea numai din leafă, doamna purta bijuterii cu strasuri, imitații de dantele și cașmiruri franțuzești.

După moartea adoratei lui soții, funcționarul l-a rugat pe un prieten să vândă toate zorzoanele rămase după ea.

Prietenul s-a achitat de sarcină și, după ce a vândut totul, i-a spus sărmanului soț: «Doar atât am putut să scot», înmânându-i o *sulă patruzeci de mii de franci*.

Dantelele erau malin sadea, cașmirurile erau indiene, iar strasurile - diamante veritabile.

Soția funcționarului fusese *fermecătoreasa...* ministrului”.

Sera

Domnul și doamna Lerebour erau de-o seamă. Domnul părea însă mai tânăr, deși vârsta îl slăbise mai mult. Locuiau în apropiere de Nantes într-o frumoasă reședință de țară pe care o construiseră după ce făcuseră avere din vânzarea de stambă.

Casa era înconjurată de o curte frumoasă, ce cuprindea o ogradă, un chioșc chinezesc și o mică seră, aflată în capătul grădinii. Domnul Lerebour era scund, plinuț și jovial, de o jovialitate de prăvăliaș cumsecade. Soția lui, uscățivă, autoritară și veșnic nemulțumită, nu izbutise să învingă buna-dispoziția a soțului ei. Se vopsea, citea câte un roman care o făcea să viseze, deși se prefăcea că disprețuiește astfel de scrieri. Se spunea despre ea că este exaltată, deși nu făcuse nimic care să îndreptățească o asemenea părere. Soțul ei spunea însă adesea: „Strașnică-i nevastă-mea!⁴⁴, cu un soi de subînțeles care trezea fel de fel de supoziții.

Totuși, de câțiva ani, doamna se arăta arțăgoasă cu domnul Lerebour, era mereu nervoasă și aspră, ca și cum ar fi chinuit-o o durere tainică și de nemărturisit. De aici, tot soiul de neînțelegeri. Cei doi soți abia își mai vorbeau, iar doamna, care se numea Palmyre, îl potopea pe domnul, care se numea Gustave, cu insulte, cu aluzii jignitoare și cu vorbe necrutătoare, din senin.

El tăcea și înghițea, necăjit și totuși vesel, căci, mulțumit din fire, reușea să treacă peste cicălele intime. Se întreba însă ce cauză necunoscută ar fi putut să-i înăcrească într-atât consoarta, pentru că își dădea seama că iritarea ei avea un motiv ascuns, dar atât de greu de pătruns, încât toate eforturile lui erau zadarnice.

O întreba adesea: „Draga mea, hai, spune-mi, ce-ai cu mine? Simt că-mi ascunzi ceva". Ea răspundea invariabil: „N-am nimic, absolut nimic. Oricum, dac-aș avea vreun motiv de nemulțumire, ar fi datoria ta să-l ghicești. Nu-mi plac bărbații care nu pricep nimic, care sunt atât de blegi, încât trebuie ajutați să înțeleagă și cel mai mic lucru". El murmură descurajat: „Văd că nu vrei să-mi zici nimic". Și se îndepărta, încercând să pătrundă misterul.

Noaptea, mai ales, era foarte greu pentru el, căci continuau să împartă același pat, cum se

întâmplă în orice căsnicie sănătoasă. Atunci nu mai rămânea jignire pe care ea să n-o folosească la adresa lui. Aștepta momentul când erau amândoi lungiți unul lângă celălalt și începea să-l piseze cu cele mai usturătoare ironii. îi reproșa în primul rând că s-a îngrășat: „Ocupi tot patul, atâta te-ai umflat. Și îmi nădușești în spate ca osânza topită. Crezi că-mi place?!”. îl puneă să se scoale sub cele mai neînsemnate pretexte, trimittându-l jos după ziarul pe care îl uitase sau după sticla cu apă de flori de portocal pe care avusese grijă s-o ascundă de el. Și tipa pe un ton furios și sarcastic: „Ar trebui să știi de unde s-o iei. nătărăule!”. Iar după ce bietul om umbla câte o oră prin casa adormită și se întorcea cu mâna goală, în loc de mulțumire, dumneaei îi spunea: „Hai, culcă-te la loc, plimbă- rica asta te ajută să mai slăbești. Te-ai făcut puhav ca un burete”. Imediat însă îl trezea spunându-i că o doare stomacul și cerându-i să o fricioneze pe burtă cu o cârpă îmbibată în apă de colonie. El se chinuia s-o oblojească, necăjit să o vadă bolnavă, și se oferea să meargă după Céleste, slujnica lor. Atunci, doamna se supăra de-a binelea și țipa: „Doamne, că prost mai ești! Hai! Gata, nu mă mai doare, culcă-te, tolomacule”. El întreba: „Sigur nu te mai doare?”. Ea îi trântea în față, cu asprime: „Da, taci, lasă-mă să dorm și nu mă mai bate la cap! Nu ești bun de nimic, nici măcar să-i faci frecție unei femei”. El își pierdea orice speranță.

„Păi, draga mea...” Ea se enerva la culme: „Nici un păi! Gata! Lasă-mă-n pace acum!”. Și se întorcea cu fața la perete. Dar într-o noapte, ea îl zgâlțâi atât de brusc, încât el sări de frică și se ridică în capul oaselor cu o iuțeală neobișnuită.

Bâigui: „Ce? Ce-i? Ce e?”. Cu unghiile înfipite în brațul lui, ea îi șopti la ureche: „Am auzit zgomot în casă”.

Obișnuit cu desele alarme ale doamnei, domnul Lerebour nu se tulbură peste măsură și întrebă liniștit: „Ce zgomot, draga mea?”. Ea

tremura, speriată, și răspunse: „Zgomot... zgomot de pași. Umblă cineva prin casă”. El rămânea neîncrezător „Cineva? Crezi? Nu, te înșeli. Cine să fie?”. Ea simțea că o trec toate apele: „Cine? Cum cine? Hoții, tâmpi- tule!”. El se cufundă ușurel în așternut: „Nu, draga mea, nu e nimeni, probabil că ai visat”. Atunci ea azvârli cuvertura și, sărind din pat exasperată, spuse: „Vasăzică pe cât ești de tont, pe-atât ești de fricos! În orice caz, n-o să mă las omorâtă din pricina lașității tale!”. Și, apucând vâtraiul, se pro- tăpi în fata ușii zăvorâte, gata de luptă.

Mișcat de acest exemplu de vitejie, rușinat poate, domnul Lerebour se ridică la rândul său înciudat și, fără să-și scoată scufia de bumbac, înșfăcă fârașul și luă poziție față-n față cu soția lui.

Așteptară așa douăzeci de minute, în tăcere deplină. Nici un sunet străin nu mai tulbură liniștea casei. Atunci, doamna se întoarse furioasă în pat, declarând: „Sunt sigură totuși că era cineva”. Pentru a evita o nouă ceartă, el nu mai făcu peste zi nici o aluzie la acest moment de panică.

Dar în noaptea următoare, doamna Lerebour își trezi soțul cu și mai multă brutalitate decât în ajun și, cu sufletul la gură, bâigui:

„Gustave, Gustave, cineva tocmai a deschis poarta de la grădină”. Uimit de atâta insistentă, domnul Lerebour crezu că nevastă-sa suferă de somnam- bulism și dădu să o trezească din acest somn periculos, când i se păru și lui că aude un zgomot ușor pe lângă zidurile casei.

Se ridică, merse fuga la fereastră și văzu, da, văzu o umbră albă care traversa iute o alee.

Murmură, pierit: „E cineva!”. Apoi își veni în fire, se îmbărbătă și, cuprins subit de groaznica mânie a proprietarului căruia i se încalcă proprietatea, rosti: „Ei, stai așa, că-ți arăt eu dumitale!”. Se repezi la secreter, îl deschise, își luă revolverul și cobori pe scări. Soția sa, înfiorată, îl urmărea strigând: „Gustave, Gustave, nu pleca, nu mă lăsa

singură! Gustave! Gustave!". Dar el nu mai asculta: ajunsese deja la poartă.

Atunci, ea urcă iute înapoi și se baricadă în dormitorul conjugal.

Așteptă cinci minute, zece, un sfert de oră. Simțea cum o cuprinde o frică nebună. Poate că-l omorâ- seră, îl legaseră, îl sugrumaseră. Ar fi preferat să audă răsunând cele șase focuri de revolver, să știe că soțul ei se luptă, se apără. Dar liniștea aceea imensă, liniștea înspăimântătoare care se așternuse peste întreaga lor proprietate o înnebunea.

Sună după slujnică. Céleste nu veni, nu răspunse. Doamna sună iarăși, epuizată, mai să-și piardă cunoștința. Toată casa era cufundată în tăcere.

Își lipi fruntea fierbinte de geam, încercând să răzbată cu privirea prin întunericul de afară. Nu deslușea decât umbrele mai închise ale copacilor, alături de urmele cenușii ale potecilor.

Bătu de douăsprezece și jumătate. Soțul ei lipsea de trei sferturi de oră. N-o să-l mai vadă! Nu, sigur n-o să-l mai vadă! Căzu în genunchi, plângând.

Două ciocănituri ușoare în ușa dormitorului o făcură să sară în picioare. Domnul Lerebour o chema: „Deschide, Palmyre, eu sunt!". Ea se repezi spre ușă, deschise și, cu mâinile în șold, cu ochii încă umezi, zise: „De unde vii, mizerabile? Ah! Mă lași să mor de frică singură! Deloc nu-ți pasă de mine, parcă nici n-aș exista". El închisese ușa și râdea, râdea ca un apucat, cu gura până la urechi, ținându-se cu mâinile de burtă, cu ochii plini de lacrimi.

Doamna Lerebour, uimită, amuți.

El bâiguia: „Era... Era... Céleste, care avea un... un... un rendez-vous în seră... Dacă ai ști ce... ce... ce mi-au văzut ochii..." Doamna Lerebour pâlise, sufocându-se de indignare. „Cum? Ce spui? Céleste... în casa mea? În... În... în casa mea,... în... în... în sera mea. Și nu l-ai omorât! Aveai

revolverul la tine și nu l-ai omorât... în casa mea... în casa mea..." Se așeză, epuizată.

El făcu un pas de dans, pocni din degete, plescăi din limbă și, fără să se oprească din râs, spuse: „Dacă ai ști... dacă ai ști..." Și, deodată, o sărută.

Ea îl îmbrânci. Și, gătită de furie, spuse: „Vreau ca fata asta să nu mai stea o zi în casa mea, auzi? Nici măcar o zi, nici măcar un ceas. Când se întoarce, o dăm afară".

Domnul Lerebour își luase soția de mijloc și o tot săruta pe gât, cu zgomot, ca odinioară. Ea amuți din nou, înmărmurită. El însă, ținând-o bine, o trăgea ușurel spre pat...

Dimineața, pe la nouă și jumătate. Céleste, mirată că nu-și vede încă stăpânii, care se trezeau mereu devreme, bătu ușor la ușa lor.

Îi găsi pe amândoi în pat, stând de vorbă veseli. Se holbă și zise: „Doamnă, v-am adus cafeaua cu lapte". Domnul Lerebour o îndemnă cu voce blândă: „Adu-o aici, fetițo, suntem cam obosiți, am dormit foarte prost".

Nici nu ieși slujnica bine, că domnul Lerebour începu iar să râdă, gâdilându-și soția și repetând: „Dacă ai ști, oho, dacă ai ști!". Dar ea îl luă de mâini: „Gata, liniștește-te, dragul meu, o să ți se facă rău de la atâta râs!". Și îl sărută încetișor pe ochi.

Doamna Lerebour nu mai este ursuză. Uneori, în nopțile senine, cei doi soți merg pe furiș de-a lungul pomilor și al straturilor cu flori, până la mica seră din capătul grădinii. Și rămân acolo, ghemuiți unul lângă celălalt, în fața geamurilor, ca și cum ar privi înăuntru un lucru ciudat și foarte interesant. I-au mărit simbria lui Céleste. Domnul Lerebour a slăbit.

Traducere de Alexandra Irimia

Povestirea „Sera" („La Serre?)" a fost publicată prima oară în numărul 1316, din 26 iunie 1883, al cotidianului „Gil Blas" și a fost reluată postum în volumul colectiv *Le Colporteur* (1900).

Dezmierdările

Nu, dragul meu, nici să nu te gândești. Ceea ce îmi ceri mă indignează și mă umple de silă. S-ar zice că Dumnezeu, pentru că eu cred în Dumnezeu, a vrut să strice orice lucru bun pe care l-a făcut adăugându-i ceva îngrozitor. Ne dăruise dragostea, cel mai gingaș lucru de pe lume, dar, socotind-o prea frumoasă și prea curată pentru oameni, a născocit simțurile, josnice, spurcate, respingătoare, brutale, simțurile pe care le-a creat parcă în bătaie de joc și pe care le-a amestecat cu murdăriile trupului, simțurile pe care le-a zămislit astfel încât nu ne putem gândi la ele fără să roșim și despre care nu putem vorbi decât în șoaptă. Lucrarea lor oribilă este învăluită în rușine, trebuie ascunsă, revoltă sufletul, rănește ochii și, hulită de morală, vânată de lege, trebuie săvârșită în taină, ca o nelegiuire.

Să nu-mi mai vorbești despre asta niciodată!

Nu știu dacă te iubesc, dar știu că mă simt bine lângă dumneata, că privirea dumitale mi-e dragă, iar glasul dumitale îmi mângâie inima. În ziua în care vei fi obținut ce-ți dorești de la slăbiciunea mea, îmi vei deveni de nesuferit. Legătura plăpândă care ne unește s-ar rupe. Între noi nu ar mai exista decât un abis de infamie.

Să rămânem cum suntem. Și... iubește-mă, dacă vrei, îți dau voie.

A dumitale prietenă, GENEVIÈVE

Doamnă, te rog, îngăduie-mi să-ți vorbesc, la rândul meu, pe șleau, fără menajamente galante. așa cum i-aș vorbi unui prieten care vrea să se călugărească.

Nici eu nu știu dacă te iubesc. Nu voi ști cu adevărat decât după lucrul acela care te revoltă atâta.

Ai uitat cumva versurile lui Musset:

Port încă-n amintire zvăcnirile cumplite, Săruturile mute, strănsorile fierbinți, Vârtejul ce te soarbe când, palid, strângi din dinți Și simți că urci la ceruri, sau iadul că te-nghite!

Senzația de oroare și de greață de neînvins o avem și atunci când, biruiți de clocotul sângelui, cădem pradă împreunărilor întâmplătoare. Dar când o femeie este pentru un bărbat ființa aleasă, mereu fermecătoare, nesfârșit de seducătoare, așa cum ești dumneata pentru mine. dezmiardarea devine o fericire mistuitoare, deplină și nesfârșită.

Dezmiardarea, doamnă, este proba iubirii. Dacă aprinderea noastră se stinge după îmbrățișare, înseamnă că ne-am înșelat. Dacă, dimpotrivă, crește, înseamnă că ne iubim.

Un filozof² care nu pune în practică asemenea învățături ne-a atras atenția asupra acestei capcane a naturii. Natura, spune el, vrea ființe și, pentru a ne obliga să le creăm, a așezat lângă capcană dubla momeală a iubirii și a voluptății. Și adaugă: De îndată ce ne-am lăsat prinși, de îndată ce rătăcirea de o clipă a trecut, ne cuprinde o tristețe fără margini, pentru că înțelegem viclenia care ne-a înșelat, vedem, simțim, atingem cauza tainică și obscură care ne-a mânat în pofida voinței noastre.

Adesea, foarte adesea, așa e. Și atunci ne ridicăm scârbiți. Natura ne-a învins, ne-a aruncat, după pofa ei, în niște brațe care se deschideau pentru că ea le făcuse să se deschidă.

Da, cunosc sărutările reci și violente pe buze necunoscute, privirile pironite și arzătoare în niște ochi pe care nu i-ai mai văzut și nu-i vei mai vedea niciodată, și tot ce nu pot spune, tot ce ne umple sufletul de o melancolie amară.

Dar când nebuloasa de afecțiune pe care o numim iubire a învăluit două ființe, când acestea s-au gândit una la cealaltă mult timp, mereu, când amintirea veghează neîntrerupt, în ciuda depărtării, zi și noapte, aducându-ți trăsăturile feței și zâmbetul și sunetul glasului celuilalt, când ai fost obsedat, posedat de forma absentă și totuși mereu vizibilă, nu este oare firesc ca brațele să se

deschidă în sfârșit, ca buzele să se unească și trupurile să se contopească?

Nu ai avut niciodată dorința de a săruta? Spune-mi dacă buzele nu cheamă alte buze, și dacă privirea luminoasă, care pare să curgă prin vine, nu stârnește porniri furioase, de neoprit?

Bineînțeles, aici e capcana, capcana murdară, cum ai spune dumneata. Ce contează? Știu, cad în capcană, iubesc această capcană. Natura ne dăruiește dezmiardarea pentru a-și ascunde viclenia, pentru a ne sili să eternizăm generațiile în ciuda voinței noastre. Prea bine! Să-i furăm dar dezmiardarea, să ne-o însușim, să o rafinăm, să o schimbăm, s-o idealizăm, ca să zic așa. Să înșelăm, la rândul nostru, înșelătoarea Natură. Să facem mai mult decât a vrut ea, mai mult decât a putut sau a îndrăznit ea să ne învețe. Fie-ne dezmiardarea ca o materie prețioasă ieșită din pământ neșlefuită, s-o luăm și s-o prelucrăm fără să ne gândim la scopul ei dintâi sau la voința ascunsă a ceea ce numeai Dumnezeu. Și pentru că gândirea poetizează totul, să poetizăm și dezmiardarea, până și în grozavele ei brutalități, până și în combinațiile ei cele mai necurate, până și în născocirile ei cele mai monstruoase.

Să iubim dezmiardarea savuroasă ca pe vinul care ne îmbată, ca pe fructul copt care ne parfumează cerul gurii, ca pe tot ceea ce ne umple de bucurie. Să iubim trupul pentru că este frumos, pentru că este alb și pietros, cu rotunjimi și gingaș, și pentru că e o desfătare să-l atingi cu buzele sau cu mâinile.

Când artiștii au căutat forma cea mai rară și cea mai pură pentru cupele din care arta trebuia să bea beția, au ales rotunjimea sânilor, a căror frăgezime amintește de petalele trandafirului.

Or, am citit într-o carte erudită, care se numește *Dicționar de științe medicale*, următoarea definiție pentru pieptul femeilor, pe care parcă ar fi scris-o domnul Joseph Prudhomme³ ajuns doctor:

„Sânii femeilor pot fi considerați un obiect deopotrivă util și dătător de plăcere”⁴.

Să lăsăm deoparte, cu voia dumitale, utilitatea și să păstrăm numai plăcerea. Oare ar mai avea sânii forma aceasta adorabilă, care cheamă în mod irezistibil dezmiardarea, dacă ar sluji doar la alăptatul pruncilor?

Da, doamnă, să-i lăsăm pe moraliști să ne propovăduiască pudoarea și pe doctori - prudența; să-i lăsăm pe mincinoșii de poeți, care mereu se mint singuri, să cânte în versuri îngemănarea castă a sufletelor și fericirea imaterială; să le lăsăm pe femeile urâte să-și vadă de îndatoriri și pe bărbații serioși să-și vadă de treburile lor inutile; să-i lăsăm pe doctrinari cu doctrinele lor, pe preoți cu poruncile lor, iar noi să iubim înainte de toate dezmiardarea care ametește, zăpăcește, molește, istovește, reînvie, care e mai dulce decât orice parfum, mai ușoară decât orice adiere, mai usturătoare decât orice rană, care e iute și mistuitoare, care ne face să ne rugăm, care împinge la toate crimele și la toate faptele de curaj! Să iubim dezmiardarea, nu pe cea cuminte, normală, legală, ci pe cea nestăpânită, dezlănțuită, nemăsurată. S-o căutăm cum am căuta aur sau diamante, pentru că e mai scumpă, căci e trecătoare și neprețuită! S-o urmărim necontenit, să murim pentru ea și prin ea.

Și dacă vrei, scumpă doamnă, să-ți spun un adevăr pe care nu cred că ai să-l găsești în vreo carte, află că singurele femei fericite de pe acest pământ sunt acelea cărora nu le lipsește nici o dezmiardare. Aceste femei trăiesc fără griji, fără gânduri chinuitoare, fără vreo dorință în afară de cea pentru următorul sărut, care va fi la fel de delicios și de liniștitor ca ultima sărutare.

Celelalte, adică femeile pentru care dezmiardările sunt numărate, neîndestulătoare sau rare, trăiesc măcinate de o sumedenie de griji, de dorințe de îmbogățire sau de vanitate, de orice

întâmplare care se transformă în prilej de amărăciune.

Dar femeile dezmiardate pe săturate nu au nevoie de nimic, nu doresc nimic, nu regretă nimic. Visează doar, liniștite și topite, de-abia atinse de ceea ce pentru altele ar fi niște catastrofe îngrozitoare, pentru că dezmiardarea înlocuiește orice, vindecă de orice boală, ușurează de orice apăsare.

Și-aș mai avea atâtea lucruri de spus!...

HENRI

Aceste două scrisori, scrise pe hârtie japoneză din pai de orez, au fost găsite într-un mic portofel de piele rusească, sub o strană din biserica Madeleine, ieri, duminică, după liturghia de la ora 1.

Traducere de Patricia Hăbășescu

Textul „Dezmiardările” („*Les Caresses*”) a apărut prima oară în numărul 1365, din 14 august 1883, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclus în volumul 16 (din 1909) al *Operele complete* ale lui Maupassant editate de Louis Conard.

4. *Dictionnaire des sciences médicales*, t. XXX, Paris, Panckoucke, 1818, p. 387. Maupassant citează, cu foarte mici abateri, articolul „Mamelle” („Mamelă”), semnat de doctorii Murat și Pâtissier. Între timp însă, știința medicală evoluase. Între 1874 și 1889, A. Dechambre și, ulterior, L. Lereboullet coordonează publicarea unui *Dictionar enciclopedic al științelor medicale* (*Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales*, Paris, Masson & Asselin); articolul „Mamelles” (seria a II-a, t. 4, pp. 371 și urm.) nu mai conține reflecții de acest gen.

Amicul Patience

- Mai știi ceva de Leremy?
- E căpitan în Regimentul 6 dragoni.
- Dar de Pinson?
- A ajuns subprefect.
- Și Racollet?
- A murit.

Căutam alte nume care ne aminteau chipuri de băieți cu șepci de școlari. Îi reîntâlniserăm pe unii dintre camarazii noștri, acum bărboși, chei, însurați, cu copii, iar regăsirile și schimbările astea ne dăduseră fiori, arătându-ne cât de scurtă e viața, cum totul trece, cum totul se schimbă.

Prietenul meu mă întrebă:

—Dar Patience, grăsanul?

Am scos un soi de urlet.

—O, stai să vezi! Eram, acum vreo patru-cinci ani, în inspecție la Limoges și așteptam ora cinei. Ședeam în fața cafenelei din Piața Teatrului și mă plictiseam de moarte. Comercianții veneau câte doi, câte trei, câte patru, să-și bea absintul sau vermul, vorbeau tare despre afacerile lor și ale altora, râdeau zgomotos sau șușoteau când își comunicau chestiuni importante și delicate.

Mă întrebam: „Ce-o să fac după cină?”^u. Și mă gândeam la lungă seară care mă aștepta în orașul acela de provincie, la plimbarea lentă și sinistru pe niște străzi necunoscute, la tristețea covârșitoare ce emană, pentru călătorul solitar, din trecătorii pe care-i vede și care-i sunt străini prin tot - prin forma vestonului provincial, a pălăriei și a pantalonilor, prin obiceiurile și accentul locului -, mă gândeam la tristețea pătrunzătoare a caselor, a prăvăliilor, a trăsurilor cu forme ciudate, a zgomotelor obișnuite, dar care nu-ti sunt familiare, la tristețea sfâșietoare care te face treptat să iuțești pasul, de parcă te-ai fi rătăcit pe un tărâm periculos și apăsător, te face să vrei să ajungi repede la hotel, la hotelul hidos și în camera care a păstrat o sumedenie de mirosuri suspecte, cu patul care te face să eziți, cu ligheanul ce mai păstrează un fir de păr lipit în mizeria de pe fund.

Mă gândeam la toate astea uitându-mă cum se aprind felinarele, simțind cum tristețea mea de exilat crește odată cu lăsarea întunericului. Ce-o să fac după cină? Eram singur, absolut singur, pierdut în mod lamentabil.

Un bărbat gras se așeză la masa vecină și comandă cu glas răsunător: „Băiete, biterul meu!”.

Acel „meu” s-a auzit ca un bubuit de tun. Am înțeles de îndată că totul, pe lumea asta, era al lui, doar al lui și nu al altcuiva, că personajul ăsta avea un caracter *al lui*, apetitul *luu* pantalonii *lui*, orice *al lui* într-un fel propriu, absolut, mai deplin decât oricine altcineva. S-a uitat apoi în jur cu un aer satisfăcut. După ce i s-a adus biterul, a strigat: „Ziarul meu!”⁴⁴.

Mă întrebam „Care-o fi ziarul lui?”⁴⁴. Titlul avea să-mi dezvăluie, cu siguranță, opiniile lui, teoriile lui, principiile lui, marotele lui și prostiile lui.

Chelnerul i-a adus „Le Temps”⁴⁴. Lucrul ăsta m-a surprins. De ce tocmai „Le Temps”⁴⁴, un ziar grav, cenușiu, doctrinar, ponderat? M-am gândit: „Înseamnă că e un om așezat, serios, cu tabieturi, mă rog, un adevărat burghez”⁴⁴.

Și-a pus pe nas ochelarii de aur, s-a lăsat pe spate și, înainte de a începe să citească, a mai aruncat o privire în jur. M-a zărit și a început să mă măsoare cu o insistență jenantă. Tocmai voiam să-l întreb care este motivul atenției sale, când îmi strigă de unde stătea:

— Să fiu al naibii dacă ăsta nu e Gontran Lardois!

Îi răspund:

— Ba da, stimabile, chiar el.

Se ridică brusc și vine spre mine cu brațele deschise:

— Ah, ce mai faci, bătrâne?

Am fost foarte stânjenit, căci nu l-am recunoscut deloc.

— Păi... bine... și... ăăă... dumneavoastră? am îngăimat.

El a izbucnit în râs.

— Pun pariu că nu mă mai cunoști.

— Nu, nu prea... Mi se pare... totuși.

M-a bătut pe umăr.

— Hai, las-o baltă. Sunt Patience, Robert Patience, colegul, prietenul tău.

Atunci l-am recunoscut. Da, era Robert Patience, colegul meu de școală. Sigur că da. Am strâns mâna pe care mi-o întindea.

— Și tu cum o mai duci?

— Minunat.

A zâmbit triumfător, apoi m-a întrebat:

— Cu ce treburile pe-aici?

I-am explicat că sunt inspector de finanțe și că mă aflu în deplasare.

El a continuat, arătând spre decorația mea:

— Deci te-ai ajuns?

I-am răspuns:

— Să zicem... Și tu?

— Oo, mie mi-e foarte bine.

— Cu ce te ocupi?

— Cu afaceri.

— Și câștigi mult?

— Foarte mult, sunt foarte bogat. Dar vino pe la mine mâine dimineață, pe Rue du Coq-qui-chante, la numărul 17; o să-mi vezi stabilimentul.

A părut că ezită o secundă, apoi a adăugat:

— Mai ești băiat de viață, ca pe vremuri?

— Eu așa sper!

— Nu ești însurat, nu?

— Nu.

— Bravo. Și îți mai plac voia bună și cartofii? Începuse să-mi pară lamentabil de comun. I-am

răspuns totuși.

— Sigur că da.

— Și fetele?

— Mai e vorbă?

A izbucnit în râs, mulțumit.

— Foarte bine, foarte bine. Mai ții minte prima noastră farsă, la Bordeaux, când am fost să mâncăm, seara, în cârciuma Roupie? Ce chiolhan!

Țineam minte cheful acela, iar amintirea lui m-a înveselit. Mi-au revenit în gând alte și alte întâmplări; ne-am trezit zicând:

— Auzi, dar mai ții minte când l-am închis pe pedagog în beciul lui moș Latoque?

Și Patience râdea, bătea cu pumnul în masă și continua:

— Da... da... da..., sau ce mutră a făcut profesorul de geografie, domnul Marin, când am aruncat o petardă în harta lumii tocmai când el ne vorbea despre principalii vulcani de pe glob!

Dintr-odată, însă, l-am întrebat:

— Dar tu te-ai însurat?

A strigat:

— De-acum zece ani, dragul meu, și am patru copii, drăguți foc. O să-i vezi și pe ei, și pe mama lor.

Mi-am dat seama că vorbeam prea tare; cei de la mesele învecinate întorceau capetele și ne priveau cu mirare.

Deodată, prietenul meu se uită la ceas, un ditamai ceasul de precizie, și exclamă:

— Ei, fir-ar să fie; îmi pare rău, dar trebuie să plec; seara nu sunt liber.

Se ridică, mă apucă de mâini, mi le scutură de parcă ar fi vrut să-mi smulgă brațele și-mi zise:

— Pe mâine la prânz, ne-am înțeleș!

— S-a făcut.

Mi-am petrecut dimineața lucrând cu directorul Administrației Financiare. Voia să mă rețină pentru prânz, însă i-am spus că sunt invitat la un prieten. Pentru că tot trebuia să iasă, m-a însoțit.

L-am întrebat:

— Știți cumva unde e Rue du Coq-qui-chante?

Mi-a răspuns:

— Da, la cinci minute de aici. Nu am nimic de făcut, așa că o să vă conduc.

Și am pornit.

Am ajuns în curând pe strada căutată. Era mare, destul de frumoasă, undeva la granița dintre oraș și câmpuri. Mă uitam la case, când am zărit numărul 17. Era un fel de hotel cu o curte în spate. Fațada ornată cu fresce în stil italian mi s-a părut de prost gust. Puteai vedea zeițe aplecând niște urne, altele ale căror frumuseți secrete erau

ascunse de câte un nor. Plăcuța cu numărul era ținută de doi amorași de piatră.

I-am zis directorului:

—Aici am treabă.

Și i-am întins mâna. A avut un gest brusc și ciudat, însă n-a spus nimic și a strâns mâna pe care i-o întindeam.

Am sunat. A apărut o servitoare.

— La domnul Patience, vă rog.

Ea a răspuns:

—Aici, domnule... Chiar cu dumnealui vreți să vorbiți?

— Bineînțeles.

Vestibulul era, de asemenea, ornat cu picturi ieșite din penelului vreunui artist al locului. În ele, cupluri care aminteau de Paul și Virginie¹ se sărutau sub palmieri scăldați într-o lumină roz. Un felinar oriental hidos atârna din tavan. Mai multe uși erau mascate de draperii țipătoare.

Cel mai tare m-a frapat însă mirosul - un miros grețos și parfumat, ca de pudră de orez și de mucegai de pivniță. Un miros de nedefinit într-o atmosferă grea, apăsătoare, ca a băilor cu aburi unde se frământă trupuri omenesti. Am urcat în urma servitoarei pe o scară de marmură acoperită de un covor în stil oriental și am fost introdus într-un salon somptuos.

Odată rămas singur, am început să mă uit în jur.

Camera era mobilată bogat, dar cu un gust pretențios, de parvenit iubitor de plăceri trupești. Gravuri din secolul trecut, de altfel destul de frumoase, înfățișau femei cu ample coafuri pudrate, pe jumătate goale, surprinse de bărbați curtenitori în posturi interesante. O altă doamnă, culcată într-un pat enorm răvășit, atâta cu piciorul un cățeluș încurcat în cearșafuri²; alta se prefăcea că-i rezistă unui amant ale cărui mâini alunecau pe sub fustele ei. Un desen arăta patru picioare care lăsau să se ghicească două trupuri ascunse în spatele unei perdele. Vasta încăpere, înconjurată

de divane moi, era impregnată în întregime de mirosul moleșitor și fad care mă frapase deja. Din pereți, din stofe, din luxul exagerat, din toate emana ceva suspect.

M-am apropiat de fereastră să mă uit în grădina în care zăream niște copaci. Era foarte mare, umbroasă, superbă. Un drum lat dădea ocol unei întinderi de gazon cu fântână arteziană, dispărea apoi pe sub tufișurile înalte și ieșea la iveală mai departe. Și deodată, în depărtare, între două pâlcuri de arbuști, apărură trei femei. Mergeau încet, tinându-se de brat, îmbrăcate în neglijeeuri albe garnisite cu dantelă: două erau blonde și una brunetă. S-au întors de îndată sub copaci. Am rămas subjugat, încântat, în fata acestei scurte și fermecătoare apariții care făcuse să izvorască în mine un întreg univers poetic. Abia dacă se arătaseră în lumina care trebuia, încadrate de frunze, în fundul parcului aceluia secret și încântător. Le revăzusem, dintr-odată, pe doamnele din secolul trecut plimbându-se pe sub umbrare, pe frumoasele doamne cărora gravurile galante de pe pereți le evocau poveștile de amor. Și mă gândeam la vremurile fericite, însorite, spirituale și duioase, când moravurile erau atât de dulci, iar buzele atât de ușor de cucerit...

O voce groasă m-a făcut să tresar. Patience intrase și-mi întindea mâinile radios.

M-a privit adânc în ochi, cu acea expresie șireată care precedă confidențele amoroase, și, cu un gest larg și circular, un gest de Napoleon, mi-a arătat salonul său somptuos, parcul său, pe cele trei femei care se plimbau și a adăugat, pe un ton triumfător, plin de mândrie:

— Și când te gândești că la început n-aveam nimic... doar pe nevastă-mea și pe soră-sa...

Traducere de Alexandra Stătescu

Povestirea „Amicul Patience” (*L'Ami Patience*) a apărut în numărul 1386, din 4 septembrie 1883, și a fost reluată în volumul *Toine*, publicat în 1886.

1. Paul și Virginie sunt protagoniștii romanului *Paul et Virginie* (1788) al scriitorului francez Bernardin

de Saint-Pierre (1737-1814); romanul istorisește nefericita poveste de dragoste dintre doi adolescenți, plasată în decorul exotic al insulei Mauritius (pe atunci, île de France).

2. Gravura cu pricina pare să fie o prelucrare după tabloul „La Gimblette” („Prăjiturică”^{*4} - cca. 1769) de Jean-Honore Fragonard (1732-1806), autor al multor picturi cu subiecte frivole sau erotice.

La marginea patului

Focul arde în șemineu cu flăcări marț Pe măsuta japoneză, două cești de ceai așteaptă față-n față, iar ceainicul aburește lângă zaharnița străjuită de carafa cu rom

Contele de Sallure își azvârle pe un scaun pălăria, mănușile și blana, în vreme ce contesa, care și-a lepădat mantoul, își aranjează puțin părul în fața oglinzii își zâmbește drăguț, netezindu-și ușor, cu vârfurile degetelor ei fine și sclipind de inele, zulfii de pe tâmpile. Apoi se întoarce spre soțul său, care se uită la ea de câteva clipe și pare să șovăie, ca stingherit de un gând ascuns.

Într-un târziu, o întreabă:

— Ai avut parte de destulă curte în seara asta?

Ea se uită drept în ochii lui, cu privirea aprinsă de o străfulgerare de triumf și de sfidare, și răspunde:

— Sper că da!

Apoi se așază. Contele vine în fața ei și continuă, frângând o brișă:

— A fost aproape ridicol... pentru mine.

Ea întreabă:

— Îmi faci o scenă? Ai de gând să-ncepi cu reproșurile?

— Nu, draga mea, spun doar că domnul Burei a fost aproape necuviincios cu dumneata. Dacă... dacă aveam drepturi... mă supăram.

— Dragul meu, spune drept: azi nu mai gândești cum gândeai anul trecut, asta-i tot. Când am aflat că ai o amantă, o amantă pe care o iubeai, nu-ți prea păsa dacă mi se face curte sau nu. Ți-am mărturisit care mi-e supărarea, am spus, ca dumneata în seara asta, dar cu mai multă

dreptate: „Dragule, pe doamna de Servy o compromiți, iar pe mine mă faci să sufăr și să mă simt caraghioasă”. Și ce mi-ai răspuns? O, mi-ai dat de înțeles foarte limpede că sunt liberă, că, între niște oameni inteligenți, căsătoria este doar o asociație de interese, o legătură socială, nu și o legătură morală. N-am dreptate? Mi-ai dat de înțeles că amanta dumitale este de o mie de ori mai bine ca mine, mai atrăgătoare, mai femeie! Așa ai zis: „mai femeie”. Sigur, toate astea erau spuse cu menajamente de om bine-crescut, înfășurate în complimente, rostite cu o delicatețe în fata căreia mă înclin. Dar ce era de înțeles am priceput perfect.

Am convenit să trăim în continuare împreună, dar complet separat. Aveam un copil care ne unea.

Mi-ai dat de înțeles că nu ții decât la aparențe, că pot, dacă am chef, să-mi găsesc un amant, cu condiția ca legătura mea cu el să rămână secretă. Mi-ai vorbit îndelung, și bine, despre șiretenia femeilor, despre iscusința cu care știu ele să păstreze conveniențele etc. etc.

Am înțeles, dragul meu, perfect am înțeles. Pe atunci o iubeai mult de tot pe doamna de Servy, iar dragostea mea legitimă, dragostea mea legală te stânjenea. Îți răpeam, probabil, din libertate. De atunci, am trăit despărțiți. Leșim în lume împreună, ne întoarcem împreună, apoi fiecare se retrage în apartamentul lui.

Dar de vreo lună-două, ai purtări de bărbat gelos. Ce-nseamnă asta?

—Draga mea, nu sunt gelos, dar mă tem să nu te compromiți. Ești tânără, plină de viață, aventuroasă...

—Să-mi fie cu iertare, dar, dacă veni vorba de aventuri, ia să le punem în balanță pe-ale fiecăruia dintre noi.

—Hai, nu glumi, te rog. Îți vorbesc ca un prieten, ca un prieten serios. Iar ceea ce spui e o exagerare.

—Nicidecum. Ai mărturisit, ai recunoscut legătura pe care o aveai, ceea ce însemna că mă autorizezi să fac la fel ca dumneata. N-am făcut-o...

—Dă-mi voie...

—Lasă-mă să vorbesc. N-am făcut-o. N-am nici un amant și nici n-am avut... până acum. Mai aștept... mai caut... încă n-am găsit. Îmi trebuie cineva bine... mai bine decât dumneata... Ți-am făcut un compliment și am impresia că nici n-ai băgat de seamă.

—Draga mea, toate glumele astea sunt absolut deplasate.

—Dar nu glumesc câtuși de puțin! Mi-ai vorbit de secolul XVIII, mi-ai dat de înțeles că-ți place libertinajul. N-am uitat nimic. În ziua în care voi hotărî să nu mai fiu ce sunt, nu vei putea face nimic, ascultă la mine, vei purta, fără să-ți dai măcar seama, ...coarne, ca atâția alții.

—Vai. cum poți rosti asemenea cuvinte?

—Asemenea cuvinte?... Țin minte că ai râs ca un apucat când doamna de Gers a spus despre domnul de Servy că parcă și-ar căuta coarnele.

—Lucrurile care pot părea amuzante când le spune doamna de Gers devin necuviincioase când le spui dumneata.

—Ba deloc. Doar că ți se pare foarte nostim când vine vorba de coarnele domnului de Servy, dar foarte neplăcut când vine vorba de ale dumatile. Depinde numai din ce unghi privești. De altfel, nici mie nu-mi plac cuvintele astea, le-am rostit doar ca să văd dacă ești îndeajuns de copt.

—De copt... pentru ce?

—Pentru coarne. Când un bărbat se supără la auzul acestui cuvânt, înseamnă că... îl mănâncă fruntea. Peste două luni, o să râzi primul dacă voi aduce vorba despre... podoabele astea. Așa e... când le porți, nu le simți.

—Să știi că în seara asta ești cu totul prost-cres-cută. Nu te-am văzut niciodată așa.

—Ei, ca să vezi! M-am schimbat... în rău. Dumneata ești de vină.

— Hai să vorbim serios, scumpa mea. Te rog, te implor să nu mai îngădui, ca în seara asta, stăruințele necuviincioase ale domnului Burei.

— Ești gelos. Am avut dreptate.

— Ba nu, nu sunt. Doar că nu vreau să fiu ridicol. Nu vreau. Și dacă-l mai prind pe domnul acela că-ti vorbește între... umeri, sau, mai bine zis, între sâni...

— Voia să se facă auzit mai bine.

— O să-l... o să-l trag de urechi.

— Nu cumva te-ai îndrăgostit de mine!

— Te poți îndrăgosti și de femei mai puțin frumoase.

— Ca să vezi! Doar că eu nu mai sunt îndrăgostită de dumneata!

Contele s-a ridicat. Dă ocol măsuței și, trecând prin spatele soției sale, o sărută iute pe ceafă. Ea sare în picioare și, privindu-l fvc în ochi, îi spune:

— Gata cu glumele astea între noi, te rog. Trăim separat. S-a isprăvit.

— Hai, nu te supăra. De la o vreme, ești tot mai fermecătoare.

— Înseamnă... înseamnă că am câștigat. Și dumneata ești de părere că m-am... copt.

— Ești fermecătoare, draga mea; ai niște brațe, un ten, niște umeri...

— Care i-ar plăcea domnului Burei.

— Ești nemiloasă. Dar... zău... nu cunosc nici o femeie atât de atrăgătoare ca dumneata.

— Ești nemâncat.

— Poftim?

— Am spus că ești nemâncat.

— Cum adică?

— Când n-ai mâncat, ți se face foame, iar când ți-e foame, îți vine să mănânci și lucruri care, în alt moment, nu ți-ar plăcea. Eu sunt mâncarea... dată mai demult deoparte, dar din care ți-ar plăcea să te înfrupți... în seara asta.

— O, Marguerite! De unde-ai învățat să vorbești în felul ăsta?

— De la dumneata! Iată: de când te-ai despărțit de doamna de Servy, ai avut, din câte știu, patru metrese - de astă-dată, cocote, în felul lor, artiste. Și-atunci cum aş putea explica altfel decât printr-o foame de moment... tentativele dumitale din seara asta?

— Ți-o spun fără înconjur și fără politețuri: m-am îndrăgostit din nou de dumneata. Tare, tare de tot. Poftim.

— I-auzi! Și ai vrea s-o... iei de la capăt?

— Da, doamnă.

— În seara asta!

— Of! Marguerite!

— Bun. Iarăși te-ai scandalizat. Dragul meu, să fim înțeleși. Nu ne mai suntem nimic unul celuilalt, nu-i așa? Sunt soția dumitale, e-adevărat, dar soția dumitale liberă. Eram pe punctul de a începe o altă legătură, iar dumneata îmi ceri să-ti acord înțâietate. Ți-o voi acorda... la același pret.

— Nu-nteleg.

— Să-ti explic. Sunt la fel de bine ca artistele dumitale? Dar fii sincer.

— De o mie de ori mai bine.

— Mai bine decât cea mai bine?

— De-o mie de ori.

— Și cât te-a costat dumneaei, cea mai bine, în trei luni?

— Nu mai pricep nimic.

— Am întrebat cât te-a costat, în trei luni, cea mai fermecătoare dintre metresele dumitale, ca bani, bijuterii, mese, teatru și celelalte, mă rog, întreținerea completă?

— Mai știu eu...?

— Trebuie să știi. Hai. un pret mediu, moderat. Cinci mii de franci pe lună: cam așa?

— Da... Cam așa.

— Atunci, dragule, scoate cinci mii de franci și sunt a dumitale o lună întreagă, începând din seara asta.

— Ai înnebunit.

— Ei, dac-o iei așa, noapte bună.

Contesa trece la dânsa în dormitor. Patul este pregătit. În odaie plutește un parfum ușor, care pătrunde în draperii.

Contele apare în prag:

— Ce frumos miroase aici!

— Adevărat?... Și totuși e același parfum.

Folosesc tot *peau d'Espagne*¹.

— Hm, uimitor... Miroase foarte frumos.

— Se poate. Dar acum fă-mi plăcerea și pleacă, pentru că vreau să mă culc.

— Marguerite!

— Pleacă!

Contele intră în dormitor și se așază într-un fotoliu.

Contesa:

— A, dacă-i pe-așa, să nu spui că nu ți-am spus. Cu *mișcări încete, își dă jos bluza cu care a fost*

la bal, lăsându-și goale brațele albe. Apoi le ridică deasupra capului, ca să-și despletească părul în fața oglinzii; iar de sub o spumă de dantele, la marginea corsetului de mătase neagră se ivește ceva trandafiri.

Contele sare în picioare și se duce spre ea.

Contesa:

— Să nu te apropii de mine, că mă supăr!... *El o strânge în brațe și-i caută buzele. Atunci, aplecându-se iute, ea înșfacă de pe măsua de toaletă un pahar cu apă de gură parfumată și, peste umăr, i-l aruncă în față soțului ei. El se ridică șiroind, furios, mormăind:*

— Asta-i o prostie.

— Se prea poate... Dar știi ce condiție am pus: cinci mii de franci.

— Ar fi o stupiditate!...

— De ce?!

— Cum de ce? Să plătesc ca să mă culc cu soția mea?!

— Vai, ce cuvinte urâte folosești!...

— Așa o fi. Dar îți repet c-ar fi stupid să-mi plătesc soția, soția legitimă.

— E mult mai stupid ca, având o soție legitimă, să plătești niște cocote.

— De acord, dar nu vreau să fiu caraghios.

Contesa s-a așezat pe o sofa își scoate încet ciorapii, întorcându-i ca pe o piele de șarpe. Pulpa ei trandafirie iese din teaca de mătase mov, iar piciorul delicat se sprijină pe covor.

Contele se apropie puțin și spune, cu glas drăgăstos:

— Ce idee trăsnită mai e și asta?

— Care idee?

— Să-mi ceri cinci mii de franci.

— Nimic mai firesc. Suntem străini unul față de celălalt, nu-i așa? Dar mă dorești. Nu mă poți lua de nevastă, de vreme ce suntem căsătoriți. Și atunci mă cumperi, poate puțin mai ieftin decât pe alta.

Însă ia gândește-te. Banii ăștia, în loc să ajungă la vreo pupăză care cine știe ce-ar face cu ei, vor rămâne în casa dumitale, în menajul dumitale. Și apoi, pentru un bărbat inteligent, ce poate fi mai nostim, mai original decât să-și plătească propria soție? În amorul nelegitim, bărbaților le place doar ceea ce costă mult, foarte mult. Dai amorului nostru... legitim un preț nou, îi adaugi o savoare de desfrâu, un dram de... impudoare... tarifându-l ca pe amorul contra cost. Nu am dreptate?

Se ridică, aproape goală, și se îndreaptă spre un cabinet de toaletă.

— Acum, domnule, pleacă, sau sun să vină camerista.

Contele, în picioare, perplex, se uită la ea și, deodată, îi aruncă portofelul în obraz:

— Ține, hoțomanco, poftim șase mii... Dar ai grijă!

Contesa ia banii de pe jos, îi numără și întreabă, cu glas leneș:

— Să ce?

— Să nu te obișnuiești.

Ea izbucnește în râs și, îndreptându-se spre el, spune:

— Cinci mii pe lună, stimabile, sau te trimit înapoi la cocotele dumitale. Ba chiar, dacă... dacă ai să fii mulțumit..., am să urc prețul.

Traducere de Laurențiu Zoicaș

Sceneta „La marginea patului” („*Au bord du lit*”) a apărut în numărul 1435, din 23 octombrie 1883, al cotidianului „*Gil Blas*” și a fost reluată în volumul de nuvele și povestiri *Monsieur Parent*, publicat în 1885.

1. *Peau d'Espagne* („piele de Spania”) este denumirea unui parfum în legătură cu care doctorul Havelock Ellis (1859-1939), unul dintre întemeietorii sexologiei, făcea următoarele remarci: „*Peau d'Espagne* poate fi menționat ca un parfum foarte complex și somptuos, fiind adesea favoritul persoanelor senzuale; puterea lui se datorează în bună măsură prezenței mirosului sexual animal brut de mosc și de zibetă. [...] Unii spun, poate cu drept cuvânt, că, dintre toate parfumurile, *peau d'Espagne* seamănă cel mai mult cu mirosul pielii de femeie; nu e limpede dacă el sugerează și mirosul de piele prelucrată. Este însă neîndoios că mirosul de piele prelucrată acționează ca un curios stimulant sexual asupra multor bărbați și femei” (*Studies in the Psychology of Sex*, vol. 4: *Sexual Selection in Man*, Philadelphia, F.A. Davis Company, 1905, pp. 99-100). Maupassant evocă de multe ori virtuțile afrodisiace ale parfumurilor; în povestirea *Salvarea* (din volumul de față), anticipând parcă observațiile lui Havelock Ellis, un personaj spune: „Parfumul este esențial pentru a seduce un bărbat; căci îi trezește amintiri inconștiente care îl împing la acțiune; parfumul pricinuieste confuzii obscure în mintea lui, îl tulbură și îl moaie, amintindu-i de plăceri”.

Răzbunătorul

Când domnul Antoine Leuillet se căsătorește cu văduva Mathilde Souris, se făceau aproape zece ani de când era îndrăgostit de ea.

Răposatul domn Souris fusese prietenul lui, vechiul său coleg de școală.

Leuillet ținea mult la el, dar îl considera cam bleg. Spunea adeseori: „Pe bietul Souris nu-l dă

mintea afară din casă^u. Când Souris se căsătorii cu domnișoara Mathilde Duval, Leuillet fu surprins și puțin jignit, căci și lui îi cam plăcea fata. Era fiica unei vecine care ținuse pe vremuri o mercerie și care se retrăsese din afaceri, cu o brumă de avere. Era o fată drăguță, gîngășă, deșteaptă. Se mărită cu Souris pentru banii lui.

Atunci în Leuillet încolțiră alte năzuințe. Începu s-o curteze pe soția prietenului său. Era bărbat bine, isteț și, pe deasupra, bogat. Era sigur de izbîndă; eșuă. Atunci se îndrăgosti de ea de-a bine- lea, dar apropierea de soț îl obliga la discreție, îl intimida, îl stînjenea. Doamna Souris își închipui că Leuillet renunțase la gîndul de a o cuceri și îi deveni prietenă sinceră.

Și așa trecură nouă ani.

Într-o dimineață însă, un comisionar îi aduse lui Leuillet o scrisoare disperată de la biata femeie. Souris tocmai murise subit din cauza ruperii unui anevrism.

Vestea îl zdruncină zdravăn pe Leuillet, căci el și Souris erau de-o seamă, dar aproape de îndată îl copleși o senzație de bucurie profundă, de ușurare fără margini, de descătușare.

Doamna Souris era liberă.

Avu totuși grijă să așeze aerul îndurerat pe care-l impunea situația, așteptă cît trebui, respectă conveniențele. După un an și trei luni, se însură cu văduva.

Lumea consideră firească și chiar generoasă fapta lui. Era gestul unui prieten bun și-al unui om cinstit.

Leuillet era fericit, în sfîrșit fericit.

Au trăit în cea mai afectuoasă intimitate, căci se înțeleseseră și se pretuiseră de la bun început. Nu aveau nici un secret unul față de celălalt și își împărtășeau și cele mai tainice gînduri. Acum, Leuillet își iubea soția cu o dragoste tihnită și încrezătoare, o iubea ca pe o tovarășă tandră și devotată, în care vedea o egală și o confidentă. Dar îi rămăsese în suflet o stranie și inexplicabilă

ranchiună împotriva răposatului Souris, care o posedase primul pe această femeie, care culesese floarea tinereții și a sufletului ei, care într-o câtva o depoetizase. Amintirea soțului mort strica fericirea soțului viu; iar această gelozie postumă chinuia acum inima lui Leuillet zi și noapte.

Ajunsesse să vorbească întruna despre Souris, să ceară despre el nenumărate detalii intime și secrete, să vrea să știe totul despre obiceiurile și despre persoana lui. Îl urmărea cu zeflemeaua până în pânzele albe, amintind cu plăcere răutăcioasă cusururile lui, stăruind asupra obiceiurilor lui ridicole, accentuându-i defectele.

Își chema nevasta la tot pasul, dintr-un capăt al casei în altul.

— Hei, Mathilde!

— Da, iubitoare.

— Vino să-mi spui ceva.

Ea sosea mereu zâmbitoare, căci știa că urmau să vorbească despre Souris, dar nu descuraja această manie inofensivă a noului ei soț.

— Auzi, mai ții minte când Souris a vrut să-mi demonstreze că bărbații scunzi sunt mai iubiți decât cei înalți?

Și se lansa în reflecții răutăcioase față de defunct, care era scund, și discret avantajose pentru el, care era înalt.

Iar doamna Leuillet îi dădea de înțeles că are dreptate, mare dreptate; și râdea din toată inima, făcând haz pe seama fostului ei soț, spre marea plăcere a noului soț, care avea grijă să adauge de fiecare dată:

— Și Souris ăsta. ce bleg!

Erau fericiți, pe deplin fericiți. Iar Leuillet îi dovedea întruna soției sale dragostea lui neostoită, în toate felurile cu putință.

Într-o noapte însă, cum nu reușeau deloc să adoarmă, emoționați amândoi de o izbucnire de tinerețe, Leuillet, care își ținea soția strâns în brațe și o săruta cu foc, o întrebă deodată:

— Auzi, dragă...

— Ce-i?

— Souris... mi-e și greu să te-ntreb... Souris era bun... la pat?

Ea îl sărută apăsător și murmură:

— Nu ca tine, motănelule.

Flatat în amorul-propriu de bărbat, Leuillet continuă:

— Cred că era cam... bleg... nu-i așa?

Ea nu răspunse. Doar chicoti malițios și își ascunse fața în gâtul soțului său.

El o întrebă:

— Era bleg și... și... cum să spun... nepriceput?"

Ea clătină ușor din cap, ceea ce însemna: „Da, nepriceput".

El continuă:

— Cred că te plectisea rău noaptea, nu?

De astă-dată, ea avu un acces de sinceritate și îi răspunse:

— O, da!

El o sărută din nou pentru aceste cuvinte și murmură:

— Ce brută! Nu erai fericită cu el, nu-i așa?

Ea răspunse:

— Nu era mereu plăcut.

Leuillet se simți încântat făcând în minte o comparație în avantajul său între situația de dinainte a soției lui și cea de acum.

Tăcu o vreme, apoi tresări vesel și întrebă:

— Auzi...?

— Ce?

— Vrei să fii sinceră, dar foarte sinceră cu mine?

— Sigur, iubitul.

— Ei bine, hm, sincer, n-ai fost niciodată tentată să... să... să-l înșeli pe prostul ăla de Souris?

Doamna Leuillet scoase un „O!" pudic și se ascunse și mai adânc la pieptul soțului său. Dar Leuillet văzu că râdea.

Atunci insistă:

— Hai, sincer, recunoaște! Chiar că merita să poarte coarne, cu mutra aia! Ar fi tare, tare de tot! Dragul de Souris - hai, hai, draga mea, mie poți să-mi spui, mai ales mie.

Apăsă acel „mie”, convins că, dacă ea s-ar fi gândit să-l înșele pe Souris, numai cu el ar fi făcut-o; și fremăta de plăcere în așteptarea unei astfel de mărturisiri, încredințat că, dacă n-ar fi fost virtuoasă cum o știa el, ar fi cucerit-o de-atunci.

Dar ea nu răspundea, continuând să râdă ca și cum și-ar fi amintit de ceva din cale-afară de comic.

Leuillet începu și el să râdă la gândul că i-ar fi putut pune coarne lui Souris. Ce renghi! Ce farsă bună! Chiar așa, ce farsă bună!

Se bâlbâia, vesel nevoie mare:

— Bietul Souris, amărâtul! Cu mutra aia! Oho! Da! O, da!

Acum doamna Leuillet se chircea în așternut, râzând în hohote, cu lacrimi.

Iar Leuillet repeta:

— Hai, recunoaște, recunoaște. Fii sinceră! Îți dai seama că nu mă poate deranja, tocmai pe mine.

Atunci ea bâigui, înăbușindu-se:

— Da, da.

Soțul ei insista:

— Da, ce? Haide, spune tot.

Ea continuă să râdă mai discret și, apropiindu-și buzele de urechea lui Leuillet, care se aștepta la o mărturisire plăcută, șopti:

— Da... l-am înșelat.

El simți un fior rece ca gheata până în adâncul oaselor și bolborosi, disperat:

— L-ai... l-ai... l-ai înșelat... cum se înșală?

Crezând că mărturisirea ei continuă să-l amuze,

ea răspunse:

— Da... cum se înșală.

El simți o asemenea lovitură, încât se ridică în capul oaselor, cu respirația tăiată, răscolit de parcă tocmai ar fi aflat că a fost el însuși înșelat.

La început nu spuse nimic: apoi, după câteva secunde, rosti doar: „A!”⁴⁴. Nici ea nu mai râdea, înțelegându-și prea târziu greșeala.

Într-un târziu, Leuillet o întrebă:

—Și cu cine?

Rămase mută, căutând o explicație.

El repetă:

—Cu cine?

În cele din urmă, ea răspunse:

—Cu un tânăr.

Leuillet se întoarse brusc către ea și îi spuse rece:

—Îmi închipui că sigur nu cu vreo bucătăreasă.

Cu ce tânăr?

Ea nu răspunse. Leuillet trase cearșaful cu care era acoperită și îl azvârli în mijlocul patului, repetând:

—Vreau să știu cu ce tânăr, n-auzi?

Atunci ea rosti cu greu:

—Voiam să râd.

Dar el clocotea de mânie:

— Ce? Cum? Voiai să râzi? Înseamnă că de mine râdeai? Nu mă lua pe mine cu de-astea, auzi? Cum îl cheamă pe tânăr?

Ea stătea pe spate nemișcată, fără să răspundă.

El o apucă de brat și o strânse cu putere:

—N-auzi? Răspunde când îți vorbesc!

Atunci ea spuse nervoasă:

—Ai înnebunit, lasă-mă-n pace!

El tremura de furie, nemaștiind ce să spună, exasperat, și o zgâlțâia repetând:

—N-auzi? N-auzi?

Ea se smulse brusc, dar atinse cu vârful degetelor nasul soțului său. El se înfurie, crezându-se lovit, și se năpusti asupra ei.

Acum o ținea sub el, pălmuind-o cu năduf și strigând:

—Na! Na! Na! Nenorocito, târfo! Târfo!
într-un târziu, gâfâind, istovit, se ridică, se îndreptă spre comodă să-și pună un pahar de apă îndulcită cu floare de portocal, căci se simțea sleit de puteri.

Ea plângea în fundul patului, cu sughițuri, simțind că toată fericirea i s-a sfârșit, din vina ei.

Atunci, printre lacrimi, bâigui:

— Ascultă, Antoine, vino-ncoace, te-am mințit, ai să înțelegi, ascultă.

Și, pregătită acum să se apere, înarmată cu motive și cu șiretlicuri, își ridică puțin capul ciufulit, cu boneta strâmbă.

Iar el, întorcându-se către ea, se apropie, rușinat că o lovise, dar simțind în adâncul sufletului său de soț o ură nesfârșită împotriva acestei femei care îl înșelase pe celălalt, pe Souris.

Traducere de Cristina Constantin

Povestirea „Răzbunătorul” („Le Vengeur”) a apărut prima oară în numărul 1449, din 6 noiembrie 1883, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclusă postum în volumul colectiv *Le Colporteur* (1900).

Înțelepciune

Baronului de Vaux¹

Blerot era prietenul meu din copilărie, tovarășul meu cel mai drag; nu aveam secrete unul față de celălalt. Ne lega o prietenie adâncă, a sufletelor și a minților, o intimitate fraternă, o absolută încredere reciprocă. Îmi destăinuia cele mai delicate gânduri ale lui, chiar și pe cele pe care unii nu îndrăznesc să le mărturisească nici propriei conștiințe. Și la fel i le împărtășeam și eu pe-ale mele.

Fusesem confidentul tuturor amorurilor lui. Iar el, al tuturor amorurilor mele.

Când m-a anunțat că urmează să se însoare, m-am simțit rănit, trădat. Am știut că afecțiunea caldă, absolută care ne unea luase sfârșit. Între noi apăruse soția lui. Intimitatea patului stabilește între două ființe, chiar și după ce iubirea a dispărut, un soi de complicitate, de alianță misterioasă.

Bărbatul și nevasta sunt ca doi asociați discreți, care se țin deoparte de tot restul lumii. Dar strânsa legătură dintre ei, pe care o pecetluiește sărutul conjugal, se desface brusc din ziua în care soția își găsește un amant.

Țin minte de parc-ar fi fost ieri ceremonia căsătoriei lui Blerot. Nu voisem să asist și la semnarea contractului, căci astfel de evenimente nu mă prea atrag; m-am dus doar la primărie și la biserică.

Soția lui, pe care n-o cunoșteam, era o blondă înăltuță, subțire, frumușică, cu ochi palizi, cu obrazul palid, cu mâini palide. Avea un mers unduios, de parcă ar fi plutit într-o barcă, și fiecare pas al ei părea însoțit de o lungă reverență grațioasă.

Blerot se arăta foarte îndrăgostit de ea. O privea întruna și îl simțeam că femeia asta trezește în el o poftă nemăsurată.

Am trecut pe la el după câteva zile. Mi-a spus:

— Nu-ti poti închipui cât sunt de fericit. O iubesc la nebunie. De altfel, este... este...

Nu și-a dus fraza până la capăt, dar și-a pus două degete pe gură, cu un gest care însemna „divină, delicioasă, perfectă” și așa mai departe.

L-am întrebat râzând:

— Chiar așa?

Mi-a răspuns:

— Tot ce poate visa un bărbat!

M-a prezentat doamnei, iar ea s-a arătat încântătoare, familiară atât cât se cuvine și mi-a spus să mă simt la ei ca acasă. Dar eu îmi dădeam seama că Blerot nu-mi mai aparținea, că legătura dintre noi fusese retezată - de-abia dacă mai găseam ce să ne spunem.

Am plecat. Apoi am întreprins o călătorie în Orient. La întoarcere, am făcut un ocol prin Rusia, Germania, Suedia și Olanda.

M-am întors la Paris după un an și jumătate.

A doua zi după ce sosisem, pe când mă plimbam pe bulevard bucurându-mă din nou de aerul Parisului, văd venind spre mine un bărbat palid, tras la față, care semăna cu Blerot tot atât

cât ar putea semăna între ei un tuberculos scheletic și un bărbat trupeș, cu obraji trandafirii. L-am privit surprins, îngrijorat, întrebându-mă dacă el e. M-a văzut, a scos un strigăt, a întins brațele spre mine. Am făcut la fel și ne-am îmbrățișat în mijlocul bulevardului. După ce ne-am plimbat de câteva ori între strada Drouot și Teatrul de Vodevil, venind vremea să ne despărțim, căci părea deja extenuat de atâta mers, i-am zis:

— Nu arăți prea bine. Ești bolnav?

— Da, un pic, mi-a răspuns.

Arăta ca unul care nu mai are mult de trăit. Am simțit atunci năvălindu-mi în inimă toată vechea dragoste pentru bunul meu prieten, singurul pe care l-am avut vreodată. L-am strâns mâinile.

— Dar ce-ai pățit? Ce te supără?

— Nimic, sunt doar un pic obosit. O să-mi treacă.

— Doctorul ce ti-a spus?

— Zice că am o anemie și mi-a prescris fier și carne roșie.

Mi-a încolțit în minte o bănuială. L-am întrebat:

— Ești fericit?

— Da, foarte fericit.

— Absolut fericit?

— Sigur că da.

— Dar soția ta...?

— E încântătoare. O iubesc mai mult ca niciodată.

Dar am băgat de seamă că roșise. Părea stânjenit, de parcă s-ar fi temut să nu-i pun și alte întrebări. L-am apucat de brat, am intrat amândoi într-o cafenea goală la ora aceea, l-am obligat să se așeze și, privindu-l drept în ochi, i-am spus:

— Hai. René, spune tot.

— Păi n-am ce să-ti spun, a bâiguit el.

Am continuat, cu glas ferm:

— Nu e adevărat. Ești bolnav, probabil de inimă, și nu îndrăznești să spui nimănui. Te macină o supărare. Mie însă o să-mi spui. Hai, aștept.

A roșit iar, apoi a îngăimat, întorcând capul:
— E stupid!... dar sunt... sunt terminat!
Văzând că tace iar, am repetat:
— Hai, dă-i drumul.
Atunci a spus brusc, de parcă ar fi dat afară
din el un gând chinuitor, încă nemărturisit:
— Am o nevastă care mă ucide... Poftim!
Nu pricepeam.
— îți face viața amară? Te chinuie zi și noapte?
Cum? De ce?
A murmurat, cu glas slab, de parcă ar fi des-
tăinuit o crimă:
— Nu... O iubesc eu prea tare.
Am rămas cu gura căscată în fata acestei mă-
rturisiri brutale. Apoi am simțit că mă apucă râsul,
dar până la urmă am putut răspunde:
— Mă gândesc că ai putea s-o... s-o iubești mai
puțin.
Era iarăși foarte palid. Și-a luat totuși inima-n
dinți și mi-a vorbit deschis, ca pe vremuri:
— Nu, nu pot. Și asta mă omoară. Știu. Mor.
Mor cu zile. Și mi-e frică. Sunt zile, ca azi, când îmi
vine s-o părăsesc, să-mi iau lumea-n cap, să mă
duc unde-oi vedea cu ochii, numai ca să mai pot
trăi. Apoi, seara, mă întorc acasă fără voia mea, cu
pași mărunți, cu sufletul chinuit. Urc încet pe scări.
Sun. Iar ea mă așteaptă într-un fotoliu. Și-mi
spune: „Ce târziu ai venit!”. O sărut. Apoi stăm la
masă. Și, în tot acest timp, eu mă gândesc: „După
cină, o să ies, mă urc în tren și plec definitiv”. Dar
când ne întoarcem în salon mă simt atât de obosit,
încât nu mai am curaj să mă ridic. Așa că rămân.
Și apoi... apoi, de fiecare dată, mă dau bătut...
Nu m-am putut abține să zâmbesc. A observat
și a urmat:
— Râzi tu, râzi, dar să știi că e groaznic.
— Dar de ce nu-i spui și ei? Doar nu e un
monstru, o să înțeleagă...
A ridicat din umeri.
— O, ție ți-e ușor să vorbești! Nu-i spun nimic,
pentru că-i cunosc firea. Ai auzit zicându-se despre

câte o femeie: „E la al treilea soț”? Da. nu-i așa, și ai zâmbit, ca adineauri. Și totuși e adevărat. Ce-i de făcut? Nu e vina nici a ei, nici a mea. Așa e ea, pentru că așa a făcut-o natura. Are un temperament de mesalină. Ea nici nu știe, eu însă da, spre ghinionul meu. Este fermecătoare, tandră, plăcută, iar dezmiertările noastre nebunești, care pe mine mă sleiesc de puteri și măucid², ei i se par absolut firești. Pare neștiutoare ca o elevă de pension. Și chiar e neștiutoare, draga de ea.

În fiecare zi iau hotărâri drastice. Înțelege-mă că mor. Dar este de-ajuns să-i văd ochii, ochii aceia din care răzbate dorința arzătoare a buzelor ei, ca să sucomb de îndată, spunându-mi: „E ultima dată, nu-mi mai trebuie sărutările ei ucigătoare”. Pe urmă, după ce iarăși am cedat, ca astăzi, ies din casă, merg fără țintă, gândindu-mă că o să mor, că sunt pierdut, că s-a isprăvit.

Mintea mi-e atât de bolnavă, încât ieri am dat o raită prin cimitirul Père Lachaise. Mă uitam la pietrele de mormânt aliniate ca niște piese de domino și mă gândeam: „În curând, aici o să fiu și eu”. M-am întors acasă, hotărât să-i spun că sunt bolnav, hotărât s-o evit. Dar n-am putut.

O, nici nu știi ce-nseamnă asta! Întreabă-l pe un fumător otrăvit de nicotină dacă poate renunța la obiceiul lui pe cât de plăcut, pe-atât de ucigător, îți va spune că a încercat de o sută de ori, în zadar. Și va adăuga: „Asta e, prefer să mor fumând”. Așa și eu. Când te lași prins în mrejele unei asemenea pasiuni sau ale unui asemenea viciu, trebuie să mergi până la capăt.

S-a ridicat, mi-a întins mâna. Simțeam cum mă năpădește o furie dezlănțuită, o furie plină de ură față de femeia aceea, față de femeie, față de făptura aceea inconștientă, fermecătoare, îngrozitoare. Prietenul meu, pe picior de plecare, se încheia la pardesiu. I-am trântit-o, brutal:

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, mai bine găsește-i amanți decât să te lași omorât așa!

A ridicat iar din umeri, fără să răspundă, și a ieșit.

Șase luni nu l-am mai văzut. Mă așteptam în fiecare dimineață să primesc un ferpar prin care să fiu chemat la înmormântarea lui. Dar nu voiam nici să calc pe la el pe-acasă, din pricina unui sentiment complicat, în care se contopeau disprețul pentru femeia aceea și, pentru el, mânie, indignare și nenumărate alte trăiri.

Într-o frumoasă zi de primăvară, mă plimbam pe Champs-Élysées. Era o după-amiază caldută, din cele care deșteaptă în noi desfătări secrete, care ne aprind privirile și ne umplu de o năvalnică bucurie a vieții. Deodată, o bătaie pe umăr. Mă întorc: era el! Era el - arătos, durduliu, plesnind de sănătate, bucălat, roșu în obraji.

Mi-a întins amândouă mâinile, voios nevoie mare, și a exclamat:

— Greu mai dă omul de tine!

M-am uitat la el, stupefiat:

— Da... Măi să fie, felicitări! Te-ai schimbat mult în ultimele luni!

S-a făcut roșu ca racul și a răspuns, cu un râs forțat:

— Facem și noi ce putem.

Mă uitam la el cu o încăpățănare care-l stânjenea. Am întrebat:

— Deci te-ai... te-ai făcut bine?

— Da, sigur, mulțumesc, a îngăimat repede. Și a adăugat, schimbând tonul: Dragul meu, ce noroc să te întâlnesc! Sper că de-acum înainte o să ne vedem mai des, nu?

Eu însă n-aveam de gând să-l slăbesc. Voiam să știu. L-am întrebat:

— Ascultă, ții minte confidența pe care mi-ai făcut-o acum șase luni... la spune-mi... ai învățat să rezisti?

— Hai să uităm ce ți-am spus, dă-mi pace, a bâiguit el. Dar să știi că, dacă tot am pus mâna pe tine, nu-ți mai dau drumul. Vii să mănânci la mine.

M-a apucat o dorință de nestăpânit de a vedea interiorul acela și de a înțelege, așa că am primit.

După două ceasuri, intram la el în casă.

Soția lui mi-a făcut o primire încântătoare.

Avea un aer simplu, deopotrivă ingenuu și distins, care te fermeca. Măinile ei lungi, obrazul, gâtul erau minunat de albe și de fine; era o femeie nobilă, rasată; și avea mersul acela unduios, ca o plutire, de parcă ar fi îndoit ușor genunchiul la fiecare pas.

René a sărutat-o frățește pe frunte și a întrebat:

— Lucien încă n-a ajuns?

Ea a răspuns, cu un glas cristalin:

— Încă nu, iubitele. Știi că mereu întârzie puțin.

S-a auzit soneria. A apărut un tânăr înalt, oacheș, cu obrazul păros și cu o înfățișare de Hercule monden. Am făcut cunoștință; îl chema Lucien Delabarre.

René și cu el și-au strâns mâinile energic. Apoi ne-am așezat la masă.

Prânzul a fost delicios, plin de veselie. René îmi vorbea întruna, familiar, cordial, deschis, ca odinioară - „știi, dragule”, „ascultă, scumpule”, „tii minte, bătrâne”. Deodată a exclamat:

— Nici nu-ți închipui cât mă bucur că am dat iarăși de tine. Parcă mă nasc a doua oară!

Mă uitam la nevastă-sa și la celălalt bărbat. Atitudinea lor era impecabilă. Mi s-a părut totuși de vreo două ori că schimbă între ei priviri furișe.

Când ne-am ridicat de la masă, René s-a întors către soția lui, declarând:

— Scumpa mea, l-am regăsit pe Pierre și îl răpesc: mergem să ne plimbăm și să mai povestim, ca pe vremuri. Sper că ne ierți că ieșim și noi ca băieții. Te las în compania domnului Delabarre.

Ea a zâmbit și mi-a spus, întinzându-mi mâna:

— Să nu mi-l ții prea mult.
 Și iată-ne, braț la braț, pe stradă. Atunci, pentru că voiam să știu cu orice preț, l-am întrebat:
 — Hai, ce s-a întâmplat? N-ai de gând să-mi spui?...
 El însă m-a întrerupt brusc și mi-a răspuns, pe tonul morocănos al unui om liniștit, tulburat fără motiv:
 — Of, da' mai lasă-mă cu întrebările tale! Apoi a adăugat cu voce scăzută, de parcă ar fi vorbit singur, și cu aerul convins al celor care au luat o hotărâre înțeleaptă: în fond, era o prostie să mă las omorât așa!
 N-am insistat. Mergeam cu pași iuți. Am început să sporovăim. Deodată, mi-a șoptit la ureche:

— Ce-ar fi să megem pe la târfe? Ce zici?
 Am pufnit în râs.

— Cum poțestești. Haidem, bătrâne.

Traducere de Laurențiu Zoicaș

Povestirea „înțelepciune” („L/n sage”) a fost publicată prima oară în numărul 1477, din 4 decembrie 1883, al cotidianului „Gil Blas” și inclusă în volumul *Les Sœurs Rondoli*, apărut în 1884.

1. Redactor la „Gil Blas”, baronul Ludovic de Vaux (18..?-19..?) era specialist în echitație, tir și cinegetică, domenii în care publicase sau avea să publice diferite lucrări. La curent cu scandalurile și cu cronica mondenă a Parisului de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Ludovic de Vaux pare să fi fost unul dintre modelele pe baza cărora Maupassant a creat personajul lui Georges Duroy (zis „Bel-Ami” - protagonistul romanului cu același nume).
2. Caracterul primejdios al unei activități sexuale considerate excesive era o temă recurentă în literatura medicală din epocă. În 1863 fusese tradusă în franceză lucrarea medicului englez William Acton (1813-1875). *The Functions and Disorders of the Reproductive Organs [Funcțiile și tulburările organelor genitale, 1857]*, din care cititorii aflau, printre altele: „Mulți oameni căsă-

toriți cred că actul sexual poate fi repetat cu regularitatea și cu frecvența meselor. Până ce nu li se atrage atenția asupra pericolului la care se expun, nici nu-și închipuie că se fac vinovați de excese grave, aproape criminale. [...] Pacienților trebuie să li se spună că fiecare act sexual este însoțit de o puternică zguduire a întregului organism și că pierderea de lichid seminal poate vătăma organele deja slăbite. Prin astfel de excese se ajunge la îmbătrânire prematură și la îmbolnăvirea organelor genitale" (op. cit., ed. a VI-a, 1875, London, J. & A. Churchill, pp. 191-192).

Rose

Cele două tinere par îngropate sub un așternut de flori. Sunt singure în landoul imens, încărcat cu buchete ca un coș uriaș. Pe bancheta din fața lor sunt două panere din satin alb pline cu violete de Nisa, iar pe blana de urs care le acoperă genunchii, o grămadă de trandafiri, mimoze, micșunele, margarete, tuberoze și flori de portocal legate cu panglici de mătase pare să strivească cele două trupuri gingașe, lăsând să iasă din acest pat luminos și parfumat doar umerii, brațele și puțin din corsaje, unul albastru, celălalt lila.

Biciul vizitiului e vârat într-o teacă de anemone, hățurile cailor sunt capitonate cu micsandre, spițele roților sunt îmbrăcate în rezede; iar în locul felinarelor, două buchete rotunde, enorme, par a fi ochii straniei ai acestei dihanii înflorite.

Landoul parcurge în trap întins Rue d'Antibes, precedat, urmat și însoțit de o mulțime de alte trăsurile la fel de împodobite, pline cu femei ascunse sub un val de violete. Este sărbătoarea florilor la Cannes¹.

Toată lumea ajunge pe Boulevard de la Foncière, unde se desfășoară bătaia. De-a lungul imensului bulevard, un dublu șir de echipaje ornate cu ghirlande merge înainte și înapoi ca o panglică fără sfârșit. De la unul la altul sunt aruncate flori, care trec prin aer ca gloanțele,

lovesc fețele tinere, se învârt în aer și cad în praf, de unde le adună o armată de țânci.

Pe trotuar - o mulțime de privitori, compactă, zgomotoasă și calmă, zăgăzuită de jandarmi călări, care trec cu brutalitate și-i împing înapoi pe curioși.

parcă pentru a nu-i lăsa pe săraci să se amestece cu bogații.

Din trăsură, oamenii se strigă, se recunosc, se bombardează cu trandafiri. Un car plin cu femei frumoase, îmbrăcate în roșu ca niște diavoli, atrage și seduce privirile. Un domn care seamănă cu Henric al IV-lea din portrete lansează cu însuflețire un enorm buchet legat cu un elastic. Sub amenințarea loviturii, femeile își feresc ochii, iar bărbații se apleacă, însă proiectilul grațios, rapid și ascultător descrie o curbă și revine la stăpânul său, care îl aruncă de îndată spre o figură nouă.

Cele două tinere aruncă brațe întregi de flori și primesc înapoi o grindină de buchete; apoi, după o oră de bătaie, ostenite, îi poruncesc vizitiului s-o ia pe drumul de pe malul mării, spre Golful Juan.

Soarele dispare dincolo de Esterel, desenând în negru, pe fondul învăpăiat al asfințitului, silueta dantelată a muntelui. Marea calmă se întinde, albastră și limpede, până la orizont, unde se confundă cu cerul, iar escadra² ancorată în mijlocul golfului pare o turmă de fiare monstruoase, care stau nemișcate pe apă, animale apocaliptice, împlătoșate și cocoșate, cu catargele lor subțiri zbârlite ca niște creste, cu ochi care se aprind la căderea nopții.

Cele două tinere, întinse sub blana grea, privesc cu nostalgie. Una dintre ele spune într-un târziu:

— Ce minunate sunt unele seri, când totul pare frumos. Nu-i așa, Margot?

Cealaltă răspunde:

— Da, e frumos. Dar întotdeauna lipsește ceva.

— Ce anume? Eu mă simt întru totul fericită.
Nu am nevoie de nimic.

— Ba da, doar că nu te gândești la asta. Oricât de bine ne-am simți, oricât ne-ar toropi traiul bun, ne dorim mereu ceva mai mult... pentru inimă.

Prietena ei zâmbește:

— Puțină dragoste?

— Da!

Tac, privind înainte, apoi cea pe nume Marguerite murmură:

— Altfel, viața mi se pare de nesuportat. Am nevoie să fiu iubită, fie și numai de un câine. De fapt, așa suntem toate, orice ai zice tu, Simone.

— Ba nu, draga mea. Prefer să nu fiu iubită de nimeni decât să fiu iubită de te miri cine. Crezi că mi-ar face plăcere să fiu, bunăoară, iubită de... de...

Caută pe cineva de care ar putea fi iubită, plim- bându-și privirea peste vastul peisaj. După turul de orizont, ochii îi cad pe cei doi nasturi de metal care lucesc pe spinarea vizitiului și continuă, râzând:

— ...de vizitiul meu?

Doamna Margot schițează un surâs și rostește, cu voce scăzută:

— Te asigur că e foarte amuzant să fii iubită de un servitor. Mi s-a întâmplat de vreo două-trei ori. Îți aruncă niște priviri atât de caraghioase, că-ți vine să mori de râs. Desigur, te arăți cu atât mai severă, cu cât ei sunt mai îndrăgostiți, apoi, într-o bună zi, îi dai afară sub primul pretext apărut, pentru că ai deveni ridicolă dacă cineva și-ar da seama.

Doamna Simone ascultă, privind țintă înainte, apoi declară:

— Nu, în nici un caz, inima servitorului meu nu mi-ar fi de ajuns. Povestește-mi cum îți dădeai seama că te iubeau.

— Îmi dădeam seama tot așa ca în cazul celorlalți bărbați: când deveneau stupizi.

— Mie ceilalți nu mi se par atât de proști când mă iubesc.

— Niște tâmpiți, draga mea, incapabili să vorbească, să răspundă, să priceapă ceva.

— Dar pentru tine cum era să fii iubită de un servitor? Cum erai, emoționată... măgulită?

— Emoționată? Deloc. Măgulită, da, oarecum. Ne măgulește întotdeauna dragostea unui bărbat, oricine ar fi el.

— Ei, Margot, cum se poate?

— Da, da, chiar așa. Uite, o să-ți povestesc o aventură ciudată de care am avut parte. Vei vedea cât de ciudate și de confuze sunt lucrurile care se petrec în noi în astfel de cazuri.

Se fac, în toamnă, patru ani de-atunci. Rămăsesem fără cameristă. Încercasem vreo cinci-șase care se dovediseră neghioabe și-mi pierdusem speranța că voi găsi una potrivită, când citeam, în anunțurile dintr-un ziar, că o fată care știe să coasă, să brodeze și să coafeze caută o slujbă și că va prezenta referințe foarte bune. Mai vorbeam și engleza.

Am scris la adresa indicată și, a doua zi, persoana în chestiune s-a înfățișat. Era înăltuță, subțire, cam palidă și părea foarte timidă. Avea niște ochi negri, frumoși, un ten superb, mi-a plăcut pe loc. I-am cerut scrisorile de recomandare; avea una în engleză, căci spunea că lucrase până atunci pentru lady Rymwell, în casa căreia rămăsese zece ani.

Scrisoarea atesta că fata plecase de bunăvoie ca să vină în Franța și că nimeni nu avusese nimic a-i reproșa pe perioada îndelungatului său serviciu, în afara unei anumite „cochetării franțuzești”⁴⁴.

Turnura pudibondă a frazei englezești m-a făcut chiar să zâmbesc puțin și am angajat-o pe cameristă imediat.

A început să lucreze la mine chiar din ziua aceea; o chema Rose.

După o lună, o adoram.

Era o comoară, o perlă, un fenomen.

Știa să coafeze cu un gust nespus; aranja dantelele unei pălării mai bine decât modistele și știa chiar să facă rochii.

Eram uimită de capacitățile ei. Niciodată nu fusesem servită astfel.

Mă îmbrăca repede, avea o mână uluitor de ușoară. Nu-i simțeam niciodată degetele pe piele, și nimic nu-mi displace mai mult decât să fiu atinsă de mâna unei cameriste. Am căpătat în curând obiceiuri excesiv de leneșe, atât de mult îmi plăcea să mă las îmbrăcată, din cap până-n picioare și de la cămașă până la mănuși, de către fata aceea înaltă și timidă, care roșea mereu și nu vorbea niciodată. Când ieșeam din baie, mă fricționa și mă masa cât timp dormitam pe divan; pe cuvânt dacă nu o consideram mai degrabă o prietenă de condiție inferioară decât o simplă servitoare.

Într-o dimineață însă, portarul îmi spune, cu un aer misterios, că ar dori să stea de vorbă cu mine. Am rămas surprinsă și l-am poftit în casă. Era un om de toată încrederea, un fost militar, fostă ordonanță a soțului meu.

Părea stânjenit de ceea ce avea să-mi comunice, în cele din urmă, a spus bâlbâindu-se: „Doamnă, așteaptă jos un comisar de politie”.

Am întrebat brusc: „Ce dorește?”.

„Vrea să facă percheziție în casă.”

Desigur, polițiștii sunt utili, dar îi detest. Nu cred că au o meserie nobilă. Am răspuns, enervată și jignită: „Cum percheziție? Pentru ce? Nu-l primesc”.

Portarul a continuat: „Zice că ascundem un răufăcător”.

De data asta m-am speriat și i-am poruncit să-l poftească înăuntru pe comisar, ca să mi se dea explicații. Era un bărbat destul de bine-crescut, decorat cu Legiunea de onoare. S-a scuzat, și-a cerut iertare, apoi mi-a declarat că am printre servitori un ocnaș!

Am fost revoltată; am răspuns că garantez pentru toți servitorii mei, pe care i-am și trecut în revistă.

„Portarul, Pierre Courtin, fost soldat.”

„Nu e el.”

„Vizitiul, François Pingau, țăran din Champagne, fiul unui fermier al tatălui meu.”

„Nu e el.”

„Rândașul, tot din Champagne și tot fiul unor țărani pe care îi cunosc, și valetul pe care tocmai l-ați văzut.”

„Nu sunt ei.”

„În cazul ăsta, vedeți bine că vă înșelați.” „Mă iertați, doamnă, sunt sigur că nu mă înșel. Pentru că e vorba de un criminal de temut, vă rog să binevoiți a-i chema aici, în fata dumneavoastră și a mea, pe toți servitorii pe care-i aveți.”

La început m-am opus, apoi am cedat și mi-am chemat sus toate slugile, bărbați și femei.

Comisarul de poliție i-a examinat pe toți dintr-o singură privire, apoi a declarat:

„Nu sunt toți”.

„Mă iertați, domnule, mai e doar camerista, o fată pe care n-o puteți confunda cu un ocnaș.”

A întrebat: „O pot vedea și pe ea?”.

„Desigur.”

Am sunat după Rose, care a apărut imediat. Doar ce a intrat, că polițistul a și făcut semn, iar doi bărbați pe care nu-i văzusem, ascunși după ușă, s-au repezit la ea, au prins-o de mâini și i le-au legat cu niște funii.

Am scos un țipăt de furie și am vrut să-i sar în apărare. Comisarul m-a oprit:

„Această fată, doamnă, este un bărbat pe nume Jean-Nicolas Lecapet, condamnat la moarte în 1879 pentru crimă precedată de viol. Pedepsa i-a fost comutată în închisoare pe viață. A evadat acum patru luni. De-atunci îl căutăm”.

Eram năucită, îngrozită. Nu-mi venea să cred. Comisarul a continuat râzând: „Nu vă pot da decât o dovadă. Are un tatuaj pe brațul drept”. I-a sufle-

cat măneca. Era adevărat. Polițistul a adăugat, cu un anume prost gust: „Aveți încredere în noi în privința altor constatări”.

Și mi-au luat camerista!

Ei bine, te rog să mă crezi că ceea ce mă stăpânea era nu mânia că fusesem păcălită, înșelată și ridiculizată: nu rușinea că fusesem îmbrăcată, dezbrăcată, manevrată și atinsă de bărbatul acela, ci o... o... umilință profundă... o umilință de femeie, înțelegi?

— Nu prea...

— la gândește-te... Băiatul ăla fusese condamnat... pentru viol... Mă gândeam... mă gândeam la cea... care fusese violată... și mă simțeam... mă simțeam umilită... Poftim... înțelegi acum?

Dar doamna Simone nu a răspuns. Se uita ținută înainte, cu o privire încremenită și ciudată, la cei doi nasturi lucitori ai livrelei, zâmbind ca un sfinx, cum zâmbesc uneori femeile.

Traducere de Daniela Mirodone

Povestirea „Rose” a apărut prima oară în numărul 1533, din 29 ianuarie 1884, al cotidianului „Gil Blas” și a fost încorporată în volumul *Contes du jour et de la nuit*, publicat în 1885.

- 1. Bătaia cu flori la care se face aluzie a avut loc, se pare, în 24 ianuarie 1884 (v. Louis Forestier, note la Maupassant, *Contes et nouvelles*, Paris, Gallimard, N.R.F., „Bibliothèque de la Pléiade”, vol. 1, p. 1626). Faptul că e vorba de luna ianuarie explică prezența blănii de urs care le ține de cald celor două femei.**
- 2. Prin poziția lui, Golful Juan oferă un excelent adăpost navelor franceze. Escadra Mediteranei, care ancora adeseori aici, constituia deopotrivă un punct de atracție și un motiv de mândrie națională. În romanul *Bel-Ami* (partea I, capitolul 8), personajul Georges Forestier, ajuns la Cannes cu soția, îi arată acesteia, indicându-i și numele lor, o parte din navele de război ancorate în golf. Escadra a constituit un obiect de interes și pentru pictori ca Henri Rudaux, Eugène Boudin sau Raoul Dufy.**

Idilă

Lui Maurice Leloir¹

Trenul tocmai plecase din Genova în direcția Marseille, urmărind unduirile lungi ale coastei stâncoase, alunecând între mare și munte ca un șarpe de fier, târându-se pe plajele cu nisip galben mărginite de valuri ca de un fir de argint, și intrând dintr-odată în gura neagră a vreunui tunel, ca un animal în vizuina lui.

În ultimul vagon, o femeie grasă și un tânăr stăteau față în față fără să-și vorbească, privindu-se din când în când. Femeia să tot fi avut douăzeci și cinci de ani; stătea lângă portieră, admirând peisajul. Era o țărăncă vânjoasă din Piemont, cu ochii negri, pieptul mare și obraji durdulii. Îngrămădise mai multe pachete sub bancheta de lemn și ținea pe genunchi un paner.

El părea să aibă vreo douăzeci de ani; era slab, ars de soare, avea obrazul tuciuriu al oamenilor care muncesc pământul sub bătaia soarelui. Lângă el, toată averea lui într-o bocceluță: o pereche de încălțări, o cămașă, niște nădragi și o haină. Și el ascunsese ceva sub băncuța de lemn: o lopată și un târnăcop legate strâns cu o funie. Mergea să caute de lucru în Franța.

Soarele urca pe cer vărsând o ploaie de foc peste coastă; era pe la sfârșitul lui mai, iar aerul era plin de miresme delicioase, care intrau în vagoane prin ferestrele coborâte. Sub cerul liniștit, portocalii și lămâii înfloriți își răspândeau parfumurile dulci, atât de gingașe, atât de puternice, atât de tulburătoare, și le amestecau cu suflarea trandafirilor care apăruseră pretutindeni ca niște buruieni - de-a lungul căii ferate, în curțile bogate, în fața bordeielor și pe câmpii.

Pe coasta Mediteranei, trandafirii sunt la ei acasă! Umplu locul cu aroma lor puternică și ușoară, iar aerul devine un cofet, ceva mai savuros decât vinul și la fel de amețitor ca el.

Trenul mergea încet, ca și cum ar fi vrut să mai întârzie în grădina asta îmbătătoare. Se oprea din când în când în gările mici, în fața câtorva case

albe, apoi pornea din nou agale, după o şuierătură prelungă. Nimeni nu urca. Lumea întreagă părea că dormitează în dimineața caldă de primăvară și că nu poate hotărî dacă să-și schimbe sau nu locul.

Femeia cea grasă închidea din când în când ochii, apoi îi deschidea tresărind, când panerul îi aluneca de pe genunchi, gata să cadă. Îl prindea cu o mișcare iute, se uita pe fereastră câteva minute și adormea la loc. Fruntea îi era brobonită de sudoare; respira greu, de parcă ar fi apăsător o greutate.

Tânărul își înclinase capul și dormea somnul greu al omului de rând.

Deodată, la ieșirea dintr-o gară, țărâna păru să se trezească și, deschizând panerul, scoase o bucată de pâine, niște ouă fierte, un clondir de vin și niște prune, niște prune roșii, frumoase, și începu să mănânce.

Bărbatul se trezise și el și o privea, urmărind cum fiecare îmbucătură merge de la genunchi la gură. Stătea cu brațele încrucișate, cu ochii pironiți, cu obrajii trași și cu buzele strânse.

Ea înfuleca de zor, ca o femeie grasă ce era, mai luând câte un gât de vin ca să ajute ouăle să lunece mai ușor, mai oprindu-se să-și tragă suflul. ^

Înghiți tot - pâinea, ouăle, prunele, vinul. Și, îndată ce ea termină de mâncat, flăcăul închise ochii. Atunci, simțindu-se apăsător, femeia își desfăcu corsajul, iar el începu din nou să privească.

Fără să se arate deloc îngrijorată, femeia continuă să-și descheie nasturii de la rochie, iar sânii ei grei împingeau stofa la o parte, scoțând la iveală, prin deschizătura crescândă, un petec de rufărie albă și puțină piele.

Apoi, când se simți mai în largul său, spuse în italiană:

— E-așa de cald, că nu se mai poate respira.

Tânărul îi răspunse în aceeași limbă și cu același accent:

— E vreme bună de călătorit.

Ea întrebă:

— Ești din Piemont?

— Din Asti.

— Eu, din Casale.

Erau vecini². Începură să flecărească.

Vorbiră despre tot soiul de lucruri banale pe care și le repetă întruna oamenii din popor și care sunt de ajuns pentru mintea lor înceată și mărginită. Vorbiră despre ținutul lor de baștină. Aveau cunoștințe comune. Pomeniră diferite nume, împrietenindu-se pe măsură ce descopereau oameni pe care-i știau amândoi. Cuvintele repezi, grăbite le ieșeau din gură cu terminațiile lor sonore și cu melodia lor italiană. Apoi povestiră despre ei înșiși.

Ea era măritată; avea deja trei copii pe care-i lăsase în grija surorii ei, pentru că găsisese o slujbă de doică, o slujbă bună la o doamnă franțuzoaică, la Marseille.

El căuta de muncă. I se spusese că va găsi ceva pe-acolo, căci se construia mult.

Apoi tăcură.

Căldura devenise îngrozitoare, căzând ca o ploaie pe acoperișul vagoanelor. Un nor de praf se ridica în spatele trenului și intra înăuntru; iar mireasma portocalilor și trandafirilor era din ce în ce mai puternică, mai pătrunzătoare, mai grea.

Cei doi călători adormiră din nou.

Deschiseră ochii din nou aproape în același timp.

Soarele cobora înspre mare, iluminându-i suprafața albastră cu un șuvoi de lumină. Aerul, mai proaspăt, părea mai ușor.

Cu corsajul desfăcut, cu obrazii căzuți și privirea palidă, doica găfâia; spuse, cu glas stins:

— N-am mai alăptat de ieri: acum sunt amețită și simt că-mi vine leșin.

El nu răspunse, neștiind ce să zică. Ea continuă:

— Când ai lapte cum am eu, trebuie să dai sân de trei ori pe zi, altfel te apasă. E ca o greutate pe inimă; o greutate care nu-mi dă voie să respir și

care mă moleșește. E mare chin când ai atâta lapte.

— Da. Mare chin. Și cred că și mare bătaie de cap, spuse el.

Părea într-adevăr bolnavă, copleșită și în pragul leșinului. Murmură:

— E de ajuns s-apeși puțin, că laptele țâșnește ca dintr-o cișmea. E chiar curios. Nici nu-ți vine să crezi. La Casale, toți vecinii veneau să mă vadă.

— Zău? întrebă el.

— Zău. Ți-aș arăta și dumitale, dar nu mi-ar fi de nici un folos. Oricum, nu iese destul de mult așa.

Și tăcu.

Trenul se opri la o haltă. Lângă o barieră, o femeie ținea în brațe un copilăș care plângea. Era slabă și zdrențăroasă.

Doica se uita la ea. Spuse, cu milă în glas:

— Încă una pe care aș putea-o ajuta. Iar copilășul m-ar ușura pe mine. Nu sunt bogată, de vreme ce mi-am lăsat casa, pe-ai mei și pe-âla micu', drăguțul de el, ca să am o slujbă; dar aș da cinci franci numai să pot alăpta copilășul ăla zece minute. S-ar liniști și el și m-aș liniști și eu, și-ncă cum. Aș simți că mă nasc a doua oară.

Tăcu din nou. Apoi își trecu de mai multe ori mâna fierbinte peste fruntea asudată. Și gemu:

— Nu mai pot. Simt că mor.

Și, cu o mișcare înconștientă, își desfăcu rochia complet.

Sânul drept apăru, mare, întins, cu sfârcul maroniu. Sărmana femeie se tânguia:

— Ah! Doamne! Ah! Doamne! Ce să mă fac?

Trenul pornise din nou și își continua drumul printre florile ce-și răspândeau mirosul pătrunzător, ca în serile călduțe. Câte o barcă de pescuit părea că doarme pe marea albastră, iar pânza ei albă și nemișcată se reflecta în apa în care parcă moțăia o altă barcă, stând cu capul în jos.

Tânărul, tulburat, îngăimă:

—Păi... doamnă... aş putea să vă ajut eu...
 Ea îi răspunse cu glasul gătit:
 —Da, dacă vrei, m-ai ajuta mult. Nu mai pot, nu mai pot.
 El îngenunche în fața ei, iar ea se aplecă, ducându-i la gură, cu o mișcare de doică, sfârcul cafeniu. Apucase sânul cu ambele mâini ca să i-l întindă tânărului, și o picătură de lapte apăru în vârful. El o sorbi iute, prinzând între buze țâța grea, ca pe un fruct. Și începu să sugă cu nesaț.
 Îi cuprinsese talia cu brațele și o strângea, trăgând-o spre el; și bea cu înghițituri mici, mișcându-și capul cum fac și copiii.
 Deodată, ea zise:
 —De-ajuns cu ăsta, treci la celălalt.
 Ascultător, flăcăul trecu la celălalt sân.
 Doica își pusese mâinile pe spatele lui și respira acum ușurată, fericită, bucurându-se de mirosul florilor amestecat cu adierile aduse în vagoane de mișcarea trenului.
 —Miroase bine pe-aici, spuse ea.
 Flăcăul nu răspunse; continua să bea de la izvorul acela viu, cu ochii închiși, ca pentru a simți mai bine gustul.
 Ea îl dădu însă ușurel la o parte:
 —Gata, de-ajuns. Mă simt mai bine. Parcă sunt din nou eu.
 El se ridicase, ștergându-se la gură cu mâneca hainei.
 În timp ce-și vâra înapoi în rochie ploștile vii care-i umflau pieptul, doica îi spuse:
 —Mare pomană ți-ai făcut, domnule!
 Mulțumesc frumos.
 Iar el îi răspunse recunoscător:
 —Ba eu vă mulțumesc, domniță, că de două zile nu mai pusesem nimic în gură!
Traducere de Patricia Hăbășescu
„Idilă” („/dylle”) a apărut prima oară în numărul 1547, din 12 februarie 1884, al cotidianului „Gil Blas” și a fost reluată, în același an, în volumul de nuvele și povestiri

Miss Harriet.

- 1. Maurice Leloir (1853-1940) - pictor, ilustrator și, mai târziu, colecționar, apropiat al lui Maupassant. Preocupat de istoria îmbrăcăminte, va întemeia în 1907 „Societatea de istorie a costumului”.**
- 2. Localitățile piemonteze Asti și Casale Monferrato sunt despărțite de numai 40 de kilometri.**

Sfaturi deșarte

> Scumpul meu prieten, e greu de dat sfatul pe care mi-l ceri.

Ai deci o legătură amoroasă pe care nu o poți rupe și ale cărei condiții îmi par foarte proaste pentru tine. Sunt bătrân, ți s-a spus că am trăit destule și chemi în ajutor experiența mea. Mă tem că nu-ți va fi de nici un folos, căci din câte văd nu stai bine deloc.

Iată situația în care ești, dacă am înțeles bine scrisoarea ta. Ai cucerit o femeie măritată prea tenace. Voi lămuri fiecare amănunt, ca să fiu sigur că nu mă înșel.

Ești tânăr, foarte tânăr, ai douăzeci și cinci de ani. După ce ai bătut și tu o vreme străzile, alergând în stânga și-n dreapta după femei ușoare, ai năzuit, în cele din urmă, ca noi toți, la o iubire mai rafinată.

Ți-a atras deci atenția una dintre prietenele mamei tale, care și ea te remarcase de ceva vreme.

Era o damă încă bine, dar pe cale să se treacă. Patruzeci de ani bătuți pe muchie, trupeșă, plină de sevă ca strugurii bine păstrați și debordând de afecțiune, o afecțiune din care soțul ei nu se mai înfruptase de mult.

Ați făcut mai întâi schimb de priviri. Pe urmă, strângerile de mână au devenit mai lungi, mai puternice, cu apăsări la început timide, mai apoi pline de înțelesuri. Și, într-o seară, ai sărutat-o în spatele unei uși, iar ea ți-a întors sărutul cu asupra de măsură.

Fermecat, lipsit de griji, exaltat, ai ieșit să te plimbi. Căzuseși în capcană. Câteva zile mai târziu, erai în lanțuri. Lanțuri grele, bietul meu prieten.

În primul rând, fie și numai vârsta amantei tale constituie un pericol teribil. Ajunse la vârsta asta, femeile își caută ultima pradă, caierul pe care să-l toarcă la bătrânețe. Vârtelnița se-nvârte lin. Foarte bine. Dar nu are a face. O vulpe bătrână e mai șireată decât una tânără. În al doilea rând, gândește-te că lucrul la care o femeie consimte cel mai greu să renunțe este amorul. Ea amână momentul abdicării cât mai mult - dacă poate, până în ceasul paraliziei senile. Eu, unul, aș vrea ca desfrâul bătrânelor să fie la fel de condamnat pe cât este coruperea de minore. Căci de ce ar fi mai condamnat să începi prea devreme decât să renunți prea târziu? Și într-un caz. și în celălalt, natura este siluită.

Băiete, îți plâng de milă! De cinci ani durează legătura asta, nu-i așa? De acord, am înțeles, era încă ispititoare. Dar acum nu mai e. Cinci ani, la vârsta zbenguielii, fac cât cincizeci. Ai văzut-o dete-riorându-se pe zi ce trece. Când ti-ai ales-o drept amantă, aveai încă din ce să te înfrupți. Acum mai ai doar niște resturi... bune de aruncat.

Mi-e teamă că singura ta mângâiere va fi, de acum înainte, s-o vezi îmbătrânind. Măcar asta e o răzbunare, și ce mai răzbunare!

Nu-mi dau seama cum ai putea să scapi de ea - poate doar mărturisindu-i adevărul mamei tale, ceea ce nu ar fi elegant. Amanta ta cinează la voi acasă de două ori pe săptămână. Seara, oricând, este acolo. Soțul ei te adoră și te ia la spectacole. Nimic mai natural. Iar dumneaai te bombardează cu atenții, cu răsfățuri, cu drăgălășenii, cu incontestabile dovezi de iubire.

Vezi tu. sunt două lucruri pe care copiii ar trebui să le învețe odată cu alfabetul: să nu-ti iei niciodată o amantă care să nu-ti niai poată fi infidelă; să te păzești cât poți de legăturile amoroase care nu pot fi desfăcute cu bani.

Atunci când o femeie are încă pe vino-ncoace, cu puțină iscusință, ne putem descotorosi de ea în defavoarea unui amic. Dar tu nu poți nici măcar spera la așa ceva. Cu toate astea, vrei să te desparți de ea cu orice preț! Să te desparți! Mare problemă!

Cel care ar întocmi un bun manual de artă a despărțirii ar face mai mari servicii omenirii, îndeosebi bărbaților, decât inventatorul căii ferate¹. Să căutăm câteva mijloace practice.

Dacă am trăi într-o altă epocă și cu alte moravuri, te-aș sfătui pur și simplu s-o otrăvești, de vreme ce vine atât de des la voi la cină. Dar ai proceda greșit și te-ar aresta.

Știu că există și alte mijloace de a otrăvi o femeie, pe care legea nu le poate prevedea și nu le pedepsește. Dar nu este de datoria mea să ți le dezvălui. Să nu insistăm.

În realitate, nu există decât un singur mijloc de a te desparți de o amantă: să te dai la fund. Dispari definitiv. Când îți scrie, nu-i răspunzi; dacă vine la tine acasă, i se spune că te-ai mutat. Te cauță peste tot, dar ești de negăsit. Dacă vă întâlniți întâmplător, te prefaci că n-o cunoști și-ți vezi de drum. Dacă te oprește, o întrebi politicos: „Ce doriți, doamnă?”⁴ și te bucuri de stupoarea ei, de furia și indignarea ei. Dacă procedezi astfel, nu ai a te teme decât de vitriol². Metoda are avantajul de a fi radicală și grosolană. Din păcate, nu se poate aplica în cazul tău, căci locuiești cu familia. Iepurele vânat se întoarce mereu în viziunea lui; trebuie să revii în sânul familiei, oricât de lungă ți-ar fi fost absența. Iar ea te va prinde la întoarcere, și gata.

Ce să faci? Să te resemnezi! S-o păstrezi. Știu că momentan îți stârnește silă și ură. Asta e! Cred că nu-ți rămâne decât să eviți ocaziile cu dibăcie. Apoi eschivează-te, pierde-ți cunoștința, prefă-te că ai atacuri de nervi, de furie sau de epilepsie, zbiară: „Săriți! Foc! Mă omoară!”⁴⁴ de îndată ce veți fi singuri; lasă-ți în mâinile ei haina³ și chiar mai

mult; plătește o slugă să bată pe la uși de îndată ce vei fi încuiat în aceeași cameră cu ea. Dar împacă-te cu gândul că va trebui să-i suporti, măcar platonic, pasiunea.

Dacă ții morțiș să te desparți de ea, lasă-te surprins de soțul ei în flagrant delict. Ai scăpa cu două luni de închisoare. E o nimica toată. Cât despre procedeu, nu-l considera brutal: este și licit, și legal.

Știu că s-ar putea ca soțul să nu vrea să te surprindă și că te-ai expune, așadar, unei întâlniri cruciale și foarte chinuitoare. Te voi învăța cum să-l atragi în capcană pe soțul bănuitor și prudent. Scrie-i o scrisoare de dragoste pe care o vei iscăli cu numele unei actrițe tinere și drăguțe, în care îi ceri un rendez-vous de o oră.

Cum orice bărbat tinde să se creadă irezistibil, va veni. Îi vei fi recomandat să intre de-a dreptul, fără să mai sune, în locuința indicată. Tu trebuie doar să nu pui zăvorul și să rezisti cât mai mult. Fie că se supără, fie că vă iartă, te va dezlega. Fii totuși cu băgare de seamă să ai niște martori într-un dulap, pentru cazul în care va refuza să facă vreo constatare.

Amorul, drăguță, este un lucru deopotrivă plăcut și neplăcut. Cum spunea mareșalul de Saxe, „dacă l-ai tras din butoi, trebuie să-l bei”: din păcate, vinul vechi al drăgălășeniilor nu se compară cu vinurile vechi din pivnițe.

Îmi dau seama că ți-am ținut o lungă predică, fără să-ți fi oferit, de fapt, nici un mijloc practic. Nici nu există. Totul depinde de iscusința, diplomația și caracterul fiecăruia.

Ai putea la fel de bine să te faci preot! sau să-ți zbori creierii!

Ar mai fi totuși... căsătoria! Dar, în cazul tău, ai cădea din lac în puț. Și este căsătoria o eliberare?

În fine, între noi fie vorba, știi ce aș face în locul tău? Este urât ceea ce îți voi spune, dar când te aperi orice este permis. Ei bine, aș încerca să o las grea, dacă mai este vremea. Se va supăra pe

tine atât de tare, încât s-ar putea să te părăsească.

Dar mi-ar plăcea să existe în școli o disciplină specială, menită să-i înarmeze pe elevi împotriva primejdiilor de felul ăsta. Ți se predă greaca și latina, care nu-ți sunt aproape deloc utile, dar nu ți se spune cum să te aperi de femei, care, până la urmă, sunt cea mai mare primejdie în viața unui bărbat. Ar trebui să ni se dezvăluie natura și șiretlicurile lor, tenacitatea lor și atâtea alte lucruri, să fim avertizați asupra lor.

E drept că nici asta n-ar sluji, poate, la nimic, îți strâng mâna, cum se face la poarta cimitirului cu oamenii pe care nu-i putem nici ușura, nici consola.

Pentru conformitate, MAUFRIGNEUSE
Traducere de Diana Dinică

Textul „Sfaturi deșarte”⁴⁴ („ Vains Conseils^M) a fost publicat prima oară în numărul 1561, din 26 februarie 1884, al cotidianului „Gil Bias”⁴⁴, dar a fost inclus într-un volum abia 80 de ani mai târziu, în ediția îngrijită de Albert-Marie Schmidt (Maupassant, *Contes et Nouvelles*, Albin Michel, 1964-1967, 2 vol.).

1. Maupassant reia aici o idee avansată deja în cronica „Arta despărțirii”⁴⁴ (31 ianuarie 1881), care figurează ca apendice în volumul de față.
2. Tema vitriolului ca armă de pedepsire a infidelității amoroase fusese și ea abordată în cronica „Arta despărțirii”⁴⁴. Pentru mai multe detalii, v. „Arta despărțirii”⁴⁴, nota 2.
3. Aluzie la încercarea femeii lui Putifar de a-l seduce pe Iosif (*Facerea* 39, 7-16): „Ea l-a apucat de haină și i-a zis: «Culcă-te cu mine!». El însă, lăsând haina în mâinile ei, a fugit și a ieșit afară”⁴⁴ (v. 12). Maupassant evocase acest episod biblic și în povestirea „Bușteanul”⁴⁴.

Crima lu' mos Boniface

⁹ În ziua aceea, ieșind din clădirea poștei și văzând că are de dus mai puțină corespondență decât de obicei, factorul Boniface fu bucuros nevoie mare. Răspundea de satele din jurul orașelului Vireville și, când se întorcea seara, cu

pași mari și osteniți, adunase în picioare mai bine de patruzeci de kilometri.

Avea deci să termine iute de împărțit corespondența; avea chiar să poată hoinări puțin pe drum și să se întoarcă acasă pe la ora trei a după-amie- zii. Ce noroc pe el!

leși din târg pe drumul care duce spre Se rine mare și își începu treaba. Era iunie, luna verde și înflorită. adevărata lună a câmpiilor.

Îmbrăcat în surtucul lui albastru și purtând pe cap chipiul negru cu ceapraz roșu, traversa pe cărări înguste lanurile de răpită, de ovăz sau de grâu, îngropat până la umeri în roade. Capul, care îi trecea pe deasupra spicelor, părea că plutește pe o mare calmă și înverzită, pe care un vânt ușor o făcea să se unduiască lin.

Intra în gospodăria pe la bariera de lemn înfiptă în taluzurile străjuite de două rânduri de fagi, îl saluta pe fermier zicându-i pe nume: JSiua bună, nea Chicot", și-i întindea ziarul, „Le Petit Normand". Țăranul se ștergea pe mâini de turul pantalonilor, lua foaia și o băga în buzunar ca să o citească în tihnă după masa de prânz. Dintr-un butoiăș de la rădăcina unui măr strâmb, câinele hămăia cu înverșunare trăgând de lanț; poștașul, fără să se întoarcă, își relua mersul milităresc întinzând pasul, cu mâna stângă pe tolba și cu dreapta ținându-și toiagul, care mergea ca și el, grăbit și fără întrerupere.

Împărți tipăriturile și scrisorile în cătunul Sanne- mare, după care o porni peste câmpuri să-i ducă niște corespondență receptorului care locuia într-o căsuță izolată, la un kilometru de oraș.

Receptorul, domnul Chapatis, proaspăt căsătorit, sosise cu numai o săptămână înainte.

Primea un ziar de la Paris și, uneori, când avea timp, poștașul Boniface arunca o privire pe el înainte de a-l înmâna destinatarului.

Își deschise deci tolba, luă ziarul, îl trase din banderolă, îl despături și începu să citească mergând. Prima pagină nu-l prea interesa, politica îl

lăsa rece; nu citea niciodată rubrica financiară; îl pasiona însă faptul divers.

În ziua aceea avea ce citi! Îl impresionă atât de tare relatarea unei crime săvârșite în locuința unui pădurar, încât se opri în mijlocului unei trifoști ca să o poată reciti pe îndelete. Detaliile erau înfiorătoare. Trecând dimineața pe lângă casa pădurarului, un tăietor de lemne observase câțiva stropi de sânge pe prag, ca și cum cuiva i-ar fi curs sânge din nas. „Pesemne că pădurarul a tăiat vreun iepure aseară”, se gândise el; apropiindu-se, a văzut însă că ușa era întredeschisă și că încuietoarea fusese spartă.

Speriat, a fugit în sat să-l înștiințeze pe primar, care i-a chemat la rândul lui în ajutor pe paznicul rural și pe învățător. S-au întors totuși patru la casa pădurarului. L-au găsit pe bietul om cu beregata tăiată, în fața căminului, pe nevasta lui sugrumată sub pat și pe fetita lor de șase ani, sufocată între două saltele.

Poștașul Boniface rămase atât de mișcat la gândul acestui asasinat ale cărui circumstanțe îngrozitoare i se perindau parcă prin fața ochilor, încât simți că i se înmoaie picioarele și rosti cu glas tare:

— Mâi să fie, ce nenorociți pe lumea asta!

Apoi puse ziarul la loc în banderolă și își continuă drumul, cu mintea la scenele crimei. Ajunse curând la casa domnului Chapatis; împinse poarta de la curțică și se apropie de casă. Era o locuință scundă, fără etaj, cu acoperiș mansardat. De la ea până la următoarea casă erau pe puțin cinci sute de metri.

Poștașul urcă cele două trepte ale pridvorului, puse mâna pe clanță, dădu să deschidă ușa, dar constată că e încuiată. Băgă atunci de seamă că obloanele erau trase și că nimeni nu ieșise încă din casă în ziua aceea.

Îl cuprinse îngrijorarea, căci știa că, de când sosise în sat, domnul Chapatis se trezise destul de devreme. Boniface își scoase ceasul. Era abia

șapte și zece, ajunsese deci cu aproape o oră mai devreme. N-avea a face, perceptorul trebuia să fie treaz de mult.

Dădu atunci ocol casei, mergând cu grijă, ca și cum l-ar fi pândit vreo primejdie. Nu văzu nimic suspect, doar niște urme de pași într-un strat de căpșuni.

Deodată însă, trecând prin dreptul unei ferestre, încremeni, paralizat de frică. Din casă se auzeau gemete.

Boniface păși peste un rând de cimbru și se apropie, lipindu-și urechea de oblon ca să audă mai bine; într-adevăr, cineva gemea. Poștașul auzea deslușit niște suspine de durere, un soi de vaier, un zgomot de luptă. Apoi gemetele deveniră icnete, se întetiră, se accentuă și mai mult, se transformă în țipete.

Atunci, nemaivând nici o îndoială că în casa perceptorului se petrece chiar în acel moment o crimă, Boniface își luă picioarele la spinare, tăie curticică, o luă peste câmpuri, peste lanuri, goni ca nebunul, cu tolba săltându-i pe șale, și sosi extenuat, gâfâind, disperat, la ușa jandarmeriei.

Înarmat cu niște cuie și cu un ciocan, brigadierul Malautour repara un scaun rupt. Jandarmul Rautier ținea între picioare scaunul stricat și așeza câte un cui pe marginea spărturii, iar brigadierul, atent, rozându-și mustața, cu ochii bulbucăți și înlăcrimați de atenție, își lovea de fiecare dată subalternul peste degete.

Cum îi văzu, poștașul strigă:

— Săriți, îl omoară pe perceptor, veniți iute!

Cei doi se opriră din treabă și ridicară capetele,

niște capete mirate, de oameni nemulțumiți că sunt deranjați.

Boniface, văzându-i mai degrabă uimiți decât grăbiți, repetă:

— Iute, iute! Hoții sunt în casă, am auzit țipete.

Haideți, până nu e prea târziu!

Brigadierul, lăsând jos ciocanul, întrebă:

—Și cum a ajuns acest fapt la cunoștința dumi- tale?

Poștașul răspunse:

— Mă duceam să-i duc ziarul și două scrisori, când am observat că ușa e închisă și că percep- torul nu s-a trezit. Am dat ocol casei ca să văd ce se întâmplă și am auzit un om gemând, ca și cum cineva i-ar fi tăiat gâtul sau l-ar fi sugrumat. Și- atunci am dat fuga înapoi. Haideți, până nu e prea târziu!

Brigadierul se îndreptă de spate și continuă:

— Și dumneata nu ai intervenit personal?

Speriat, poștașul răspunse:

— Mi-a fost teamă că... nu eram destui.

Atunci, convins, jandarmul declară:

— Mă echipiez și mergem împreună.

Și intră în jandarmerie urmat de soldatul lui, care ducea înapoi scaunul.

Reveniră aproape imediat și plecară cu toții în pas întins spre locul crimei.

Ajunși în dreptul casei, prudenți, încetiniră, iar brigadierul își scoase pistolul. Intrară apoi ușurel în curte și se apropiară de perete. Nici o urmă recentă nu arăta că răufăcătorii ar fi plecat. Ușa era tot închisă, ferestrele, la fel.

— Ai noștri sunt, murmură brigadierul.

Cu sufletul la gură, moș Boniface îl trimise în partea cealaltă, arătându-i un oblon:

— Acolo!

Și brigadierul se duse singur și își lipi urechea de scânduri. Pregătiți, cu privirea ațintită spre el, ceilalți doi așteptau.

Fără să se miște, ascultă ceva timp. Ca să-și poată apropia capul de oblonul din lemn, își scoase tricornul și îl ținea în mâna dreaptă.

Oare ce auzea? Figura sa impasibilă nu trăda nimic. Deodată însă mustața i se ridică, iar obrații i se încrețiră ca de la un râs înfundat. Pășind iar peste gardul de merișor, se întoarse la ceilalți doi, care îl priveau cu uimire.

Le făcu semn să-l urmeze în vârful picioarelor și, când ajunseră în fața ușii de la intrare, îi ordonă lui Boniface să strecoare pe sub ușă ziarul și scrisorile.

Deși uluit, poștașul făcu întocmai cum i se ceruse.

— Și-acum, să mergem, zise brigadierul.

Dar, imediat ce trecură de poartă, se întoarse către factor și, cu un aer zeflemitor, cu ochii sclipind de voioșie, îi zise ca în glumă:

— Mare pișicher mai ești dumneata!

Bătrânul întrebă:

— Cine? Eu? Am auzit, mă jur c-am auzit.

Dar jandarmul nu se mai putu abține și izbucni în râs. Râdea de-ai fi zis că se sufocă, aplecat, ținându-se de burtă, cu ochii în lacrimi și schimnosindu-se groaznic. Ceilalți doi îl priveau îngroziți.

Cum nu putea nici să vorbească, nici să se oprească din râs, nici să spună ce are, făcu un gest, un gest popular și deocheat.

Dar tot nu era înțeles, așa că îl repetă de mai multe ori, dând din cap spre casa încă încuiată.

Soldatul înțelese în sfârșit și el și izbucni la rândul lui în hohote.

Bătrânul stătea în continuare năucit în fața celor doi bărbați care se tăvăleau de râs.

Până la urmă brigadierul se liniști și, înghiontindu-l pe bătrân în burtă, cum fac oamenii când se veselesc, îi strigă:

— Aoleu! Pezevenchi mai ești! O să-mi aduc aminte câte zile oi avea de crima lu' moș Boniface!

Poștașul făcu ochii cât cepele și zise iar:

— Mă jur c-am auzit!

Brigadierul începu din nou să râdă. Jandarmul se așezase pe iarba din șant ca să râdă în voie.

— Aoleu! Ai auzit. Și pe nevastă-ta tot așa o omori? Zi, pezevenchiule!

— Pe nevastă-mea?...

Stătu o vreme pe gânduri, apoi răspunse:

—Nevastă-mea? Da, mai zbiară când îi trag câte-o scatoalcă... Da' zbiară, na, cum zbiară muierile. Deci așa, domnul Chapatis își bătea nevasta?

Atunci brigadierul, cuprins de o veselie delirantă, îl luă pe moș Boniface de umeri, îl răsuci ca pe o păpușă și îi șopti la ureche ceva care-l lăsă mut de uimire.

Apoi bătrânul, îngândurat, murmură:

—Nu... nu așa... nu, nu... nu așa... a mea nu zice nimica... Nu credeam... nu se poate... ai fi băgat mâna-n foc că o schingiuieste...

Și, buimăcit, dezorientat, rușinat, își reluă drumul peste câmpuri, în timp ce jandarmul și brigadierul, continuând să râdă și strigându-i de departe vorbe porcoase de cazarmă, vedeau cum chipiul negru se îndepărtează pe marea liniștită de spice.

Traducere de Alexandra Holban

Povestirea „Crima lu' moș Boniface” („Le Crime au père Boniface”) a apărut prima oară în numărul 1680, din 24 iunie 1884, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclusă în volumul *Contes du jour et de la nuit*, publicat în 1885.

Descoperire

Vaporul e plin de lume. Pentru că traversarea se anunță foarte frumoasă, doamnele din Le Havre au pornit într-o plimbare până la Trouville.

Marinarii au desfăcut amarele; o ultimă fluierătură anunță plecarea și, imediat, o tresărire zguduie întregul corp al navei. În timp ce de-a lungul cocii se aude clipocitul apei învolburate.

Zbaturile se învârt câteva secunde, se opresc, pornesc din nou încetitor și, după ce căpitanul strigă de pe puntea de comandă, prin portavocea lui ce coboară până în măruntaiele mașinii, „La drum!”, încep să bată marea cu viteză.

Înaintăm în lungul digului înțesat de lume. Pasagerii de pe navă își flutură batistele de parcă ar pleca spre America, iar prietenii rămași pe mal le răspund în același fel.

Soarele dogoritor de iulie se revarsă peste umbrelele roșii, peste toaletele de vară, peste chipurile vesele, peste oceanul de-abia încrețit de valuri. La ieșirea din port, mica navă ia o curbă rapidă. Îndrep- tându-și botul ascuțit spre coasta îndepărtată care se zărește prin aburul dimineții.

În stânga noastră se deschide, largă de douăzeci de kilometri, gura Senei. Din loc în loc, niște geamanduri mari semnalizează bancurile de nisip și poți recunoaște în depărtare apele dulci și mâloase ale fluviului care, neamestecându-se cu apa sărată, desenează panglici mari, galbene, sub imensa pânză verde și curată a mării.

De îndată ce urc pe un vas, simt nevoia de a merge-n lung și-n lat. ca un marinar care face de cart. De ce? Habar n-am. Am început deci să circul pe punte prin mulțimea de călători.

Deodată mă strigă cineva. Mă întorc și dau cu ochii de vechiul meu prieten Henri Sidoine, pe care nu-l mai văzusem de zece ani.

După ce ne-am strâns mâinile, am reluat împreună, vorbind de una, de alta, plimbarea de urs în cușcă pe care o făcusem până atunci singur. În timp ce vorbeam, ne uitam la cele două șiruri de călători care ședeau de-o parte și de alta a punții.

Deodată, Sidoine spune, cu o adevărată furie:

— E plin de engleji aici! Infecți oameni!

Într-adevăr, era plin de englezi. Bărbații stăteau

în picioare și scrutau zarea cu un aer important ce părea să însemne: „Noi, englezii, suntem stăpânii mării! Bum! Bum! Uitati-vă la noi și minunați-vă!”.

Și toate voalurile albe care fluturau pe pălăriile lor albe păreau niște drapele ale suficienței lor.

Tinerele englezoaice fără forme, cu pantofi care aminteau și ei de construcțiile navale din patria lor, își strâneau în șaluri multicolore talia dreaptă și brațele subțiri și priveau cu un zâmbet șters peisajul radios. Pe capetele mici, răsărite în vârful unor trupuri deșirate, purtau pălării

englezești de formă ciudată, iar la ceafă cocurile lor firave semănau cu niște năpârci încolăcite.

Domnișoarele bătrâne, parcă și mai uscățive, păreau că amenință spațiul cu dinții lor galbeni și lungi ori de câte ori își desfăceau fălcile tipic englezești.

Când treceai pe lângă ele, simțeai un miros de cauciuc și de apă de gură.

Sidoine repetă, cu furie crescândă:

— Infecți oameni! Nu li s-ar putea interzice să mai calce prin Franța?

Întreb, zâmbind:

— Ce-ai cu ei? Mie îmi sunt indiferenți.

Îmi răspunde:

— Da, ție, cred și eu! Dar eu m-am însurat cu o englezoaică. Iată de ce.

M-am oprit și i-am râs în nas.

— Ei, drăcia dracului! Ia povestește-mi. Și zi așa, îți face viața grea?

El a ridicat din umeri:

— Ei, nu chiar...

— Atunci... te... te... înșală?

— Din păcate, nu. Asta ar fi fost un motiv de divorț¹ și aș fi scăpat de ea.

— Atunci nu pricep!

— Nu pricepi? Nu mă mir. Află că a învățat franceza, nici mai mult, nici mai puțin! Să vezi:

Acum doi ani, pe când nu aveam nici un chef să mă însor, mi-am petrecut vara la Etretat. Nimic nu e mai periculos decât stațiunile balneare. Nu-ți poți imagina cât le avantajează pe fetișcane! Așa cum femeilor li se potrivește Parisul, stațiunile li se potrivesc fetelor nemăritate.

Plimbările pe măgăruși, scăldatul de dimineață, prânzurile la iarbă verde nu sunt decât capcane matrimoniale! Căci nimic nu e mai frumos decât să vezi o copilă de optsprezece ani alergând pe o pajiște sau culegând flori de pe marginea unui drum.

Am făcut cunoștință cu o familie din Anglia care stătea la același hotel cu mine. Tatăl semăna

cu bărbații pe care-i vezi coala, iar mama, cu toate englezoaicele.

Aveau doi băieți, genul acela de băieți numai piele și os, care joacă de dimineața până seara jocuri violente, cu mingi, ciomege sau rachete; și două fete - cea mare, o uscătură de englezoaică tipică; cea mică, o minunăție. O blondă, o blondină cu un căpșor ca de înger. Când se nimereste să fie frumusele, hoțomancele astea sunt divine. Cea despre care-ți povestesc avea ochii albaștri, din aceia care par să cuprindă într-însii toată poezia, toată visarea, toată speranța, toată fericirea din lume!

Ce orizont, ce vise nesfârșite îți deschid doi ochi de femeie ca aceia! Cât de bine răspund ei așteptării eterne și nedesluite din inima noastră!

Trebuie să recunoaștem că noi, francezii, adorăm străinele. Imediat ce întâlnim o rusoaică, o italiancă, o suedeză, o spanioloaică sau o englezoaică mai frumoasă, ne-am și îndrăgostit de ea. Tot ceea ce vine din afară ne entuziasmează, postav pentru pantaloni, pălării, mânuși, arme și... femei. Totuși, greșim.

Dar cred că cel mai mult ne seduce la exotice pronunția lor greșită. De îndată ce ne vorbește prost limba, orice femeie este încântătoare; dacă face o greșală de franceză la flecare cuvânt, este delicioasă, iar dacă bâiguie într-un mod de-a dreptul ininteligibil, devine irezistibilă.

Nu-ti poti imagina cât este de plăcut să auzi o guriță cu buze trandafirii spunând : „îmi placeai mult pulpu de mieir.

Kate, mica mea englezoaică, vorbea o limbă năucitoare. În primele zile n-am înțeles nimic din ce spunea, căci inventa cuvinte surprinzătoare; apoi, m-am îndrăgostit până peste cap de jargonul ei comic și vesel.

Toti termenii schilodiți, bizari, caraghioși căpătau pe buzele ei un farmec nespus; iar seara, pe terasa Cazinoului, purtam lungi conversații care semănau cu niște enigme vorbite.

M-am însurat cu ea! O iubeam nebunește, așa cum iubești un Vis. Căci adevărații îndrăgostiți nu adoră decât visul care s-a întruchipat într-o femeie.

Îți amintești minunatele versuri ale lui Louis Bouilhet:

*N-ai fost decât un biet mănunchi de strune
Pentru arcușul meu de neînvins,
Și-n pieptu-ți sec făcut-am să răsunе,
Ca-ntr-o ghitară, dulcele meu vis.²*

Ei bine, dragul meu, singura mea greșeală a fost să-i aduc nevesti-mii un profesor de franceză.

Câtă vreme a martirizat dicționarul și a schingiuit gramatica, am adorat-o.

Convorbirile noastre erau simple și îmi dezvăluiau grația surprinzătoare a ființei sale, eleganța incomparabilă a fiecărui gest al ei; mi-o înfățișau ca pe o minunată bijuterie vorbitoare, ca pe o păpușă vie, bună doar să se lase sărutată și care abia dacă știa să enumere ceea ce îi plăcea, să scoată câte o exclamație bizară și să exprime - într-un fel pe cât de incomprehensibil și de imprevizibil, pe atât de cochet emoții și senzații deloc complicate.

Semăna cu jucăriile care zic „tata” și „mama”, pronunțând *daada* și *baamba*.

De unde să-mi imaginez că...

Acum, vorbește... Vorbește... prost... foarte prost... Face tot atâtea greșeli... Dar o pot înțelege... da, o înțeleg... știu... o cunosc...

Am desfăcut păpușa ca să mă uit înăuntru... am văzut. Iar acum trebuie să vorbesc cu ea, dragul meu!

Ah! Habar n-ai tu ce opinii, ce idei, ce teorii poate avea o tânără englezoaică bine-crescută, căreia nu-i pot reproșa nimic și care îmi repetă, de dimineața până seara, toate frazele dintr-un dicționar de conversație pentru uzul pensioanelor de domnișoare.

Ai văzut așa-numitele surprize de pe la baluri, hârtiile acelea frumoase, aurite, care ascund bomboane execrabile. Am avut și eu una, am desfăcut-o, am vrut să-i mănânc umplutura și am rămas atât de îngrețșat, încât acum îmi vine să vărs dacă doar zăresc vreo compatriotă de-ale ei.

M-am însurat cu un papagal pe care o învățătoare englezoaică bătrână l-a învățat franceza: pricepi?

Se zăreau jetelele din lemn ticsite de lume ale portului Trouville. Îl întreb:

— Unde ți-e nevasta?

— Am dus-o înapoi la Etretat.

— Și tu unde te duci?

— Eu? Mă duc să mă distrez la Trouville. Tace o clipă, apoi adaugă:

— Nu-ți poți imagina cât de proastă poate fi uneori o femeie.

Traducere de Denisa Boncan

Povestirea „Descoperire” („*Découvert*”) a apărut prima oară în numărul 781, din 4 septembrie 1884, al cotidianului „Le Gaulois” și a fost inclusă în volumul *Monsieur Parent*, publicat în 1885.

1. Autorizat îndată după Revoluția Franceză, divorțul fusese abrogat în mai 1816, sub Ludovic al XVIII-lea. La 27 iulie 1884, așadar cu nici o lună și jumătate înainte de publicarea povestirii „Descoperire”, divorțul fusese reintrodus în Codul Civil prin legea Naquet (v. și sceneta „Revanșa”, nota 1). Noul Cod Civil admitea trei motive de divorț: 1. adulterul unuia dintre soți (art. 229 și 230); 2. supunerea unuia dintre soți la rele tratamente din partea celuilalt (art. 231); 3. condamnarea unuia dintre soți la o pedeapsă aflictivă și infamantă (art. 232).

2. V. schița „Vorbe de iubire”, nota 1.

Revanșa

⁹

Scena I

DI de Garelle, singur, tolănit într-un fotoliu.

Iată-mă la Cannes și, pe deasupra, burlac - ca să vezi! Sunt burlac! La Paris, abia dacă-mi

dădeam seama. În vilegiatură, e altceva. Nu mă pot plânge, zău așa.

Iar nevastă-mea s-a recăsătorit!

Oare succesorul meu o fi fericit, mai fericit ca mine? Numai un tâmpit o putea lua de nevastă după mine! De fapt, tâmpit am fost și eu când m-am însurat cu ea. Avea, ce-i drept, calități... fizice... remarcabile, dar și niște metehne morale grozave.

Ce hoțomanică, ce mincinoasă, ce poamă, și cum le sucea ea mințile ălor care nu se însuraseră cu ea! Mă înșela? Doamne, ce chin era să mă tot întreb de dimineața până seara, fără să pot ști sigur!

În fel și chip am încercat s-o prind, și degeaba! În tot cazul, dacă am purtat coarne, acum nu mai port, mulțumită lui Naquet¹. Dacă stai să te gândești, nu e așa de greu să divorțezi. Pe mine m-a costat o cravașă de zece franci și un cârcel la brațul drept, ca să nu pun la socoteală plăcerea de a croi o muiere pe care aveam motive s-o bănuiesc că mă înșală!

Ce chelfâneală i-am tras, ce chelfâneală!...

(Se ridică râzând, face câțiva pași, apoi se așază la loc.)

E drept că divorțul s-a pronunțat în beneficiul ei și din vina mea - dar ce chelfâneală i-am tras!

Acum îmi voi petrece iarna pe Coasta de Azur, ca burlac! Ce noroc pe mine! Nu e minunat să călătorești cu veșnica speranță a amorului care dă târcoale? Oare pe cine am să întâlnesc în hotelul ăsta, acuşica, sau pe Croazetă, sau pe stradă, mai știi? Unde este cea care mă va iubi și pe care o voi iubi mâine? Cum i-or fi ochii, buzele, părul, zâmbetul? Cum va fi prima femeie care mă va lăsa să o sărut și pe care o voi cuprinde cu brațele? Brunetă sau blondă? Înaltă sau micuță? Veselă sau severă? Durdulie sau...? Durdulie, musai!

Oho! Mi se rupe inima când mă gândesc la bărbații care nu cunosc sau care nu mai cunosc farmecul nespus al așteptării! Adevărata femeie pe care o iubesc eu este Necunoscuta, Nesperata,

Dorita, femeia care mi s-a strecurat în suflet fără ca ochii mei s-o fi văzut și în care se îngemănează toate perfecțiunile visate. Oare unde se ascunde? Aici, în hotel, în spatele ușii ăsteia? În vreo cameră, la doi pași, sau mai departe? Nu importă, câtă vreme o doresc, câtă vreme sunt sigur c-o voi întâlni! Și nu mă îndoiesc că o voi întâlni odată și odată - azi, mâine, săptămâna asta sau săptămâna viitoare; dar trebuie s-o găesc!

Și voi avea atunci parte pe de-a-ntregiul de bucuria primului sărut și a primelor dezmiardări, și de beția descoperirilor amoroase, și de misterul noutății - la fel de încântătoare, în prima zi, ca o floare abia culeasă! O, numai tâmpiții nu înțeleg adorabila senzație a vălurilor ridicate întâia oară. O, tâmpiții care se însoară... căci vălurile acelea... nu trebuie ridicate prea des... și nu trebuie să ascundă aceeași priveliște... la uite, o femeie!...

(O femeie elegantă, atrăgătoare, zveltă traversează holul) Măi, măi! E mlădie, e distinsă. Ia să-i vedem... căpșorul.

(Femeia trece, fără să-l observe, pe lângă fotoliul lui El murmură:) Măi să fie, dar asta e nevastă-mea! nevastă-mea, adică, mă rog, nevasta lui Chantever. E totuși frumușică diavolița...

Doar n-o să-mi vină s-o iau iar de nevastă!... la uite, s-a așezat și citește din „Gil Blas”. Mai bine mă fac că plouă.

Nevastă-mea! Ce senzație ciudată! Nevastă-mea! Poftim, a trecut mai bine de un an de când nu mai e a mea... Da, avea niște calități fizice... remarcabile; așa un picior! Mă ia cu amețeală doar când mă gândesc. Și niște sâni perfecți. Of! La începuturile noastre, ne jucam de-a exercițiile militare - stâng' - drept' - stâng' - drept' - ce sâni! Stângul, dreptul, totuna.

Dar și ce scorpie... moralmente!

O fi avut amanți? Doamne, cât m-am perpelit! Acum, gata! Nu mai e treaba mea.

N-am văzut făptură mai atrăgătoare când se culca. Avea un fel al ei de-a sări în pat și de a se strecura în așternut...

Poate mă îndrăgostesc la loc...

Ce-ar fi să intru în vorbă cu ea?... Dar ce să-i spun?

Parcă văd că o să strige după ajutor, din pricina chelfănelii! Ce chelfăneală! Poate că am fost totuși cam brutal.

Ce-ar fi să intru în vorbă cu ea?... Ar fi o chestie! Și, la urma urmei, o dovadă de curaj. Chiar așa, o să intru în vorbă cu ea și, dacă sunt băiat deștept... Vom vedea...

Scena a Îl-a

Se apropie de femeia care citește cu atenție „Gil Blas” și-i spune cu glas blând:

— Îmi permiteți, scumpă doamnă, să vă aduc aminte că ne-am cunoscut?

(Dna de Chantever ridică brusc capul, scoate un țipăt și dă să fugă. El îi taie calea și-i spune, urnă:)

— N-avea nici o teamă, doamnă, nu mai sunt soțul dumitale.

DNA DE CHANTEVER — O! Îndrăznești? După... după cele petrecute!?

DL DE GARELLE — Îndrăznesc... și nu prea. Mă rog... Priceapă cine poate. Când te-am zărit, n-am putut rezista ispitei de a-ti vorbi.

DNA DE CHANTEVER — Sper că gluma s-a isprăvit, da?

DL DE GARELLE — Nu e glumă, doamnă.

DNA DE CHANTEVER — Înseamnă că vrei să-ncerci marea cu degetul, sau nu e decât neobrăzare. La urma urmei, un bărbat care lovește o femeie e în stare de orice.

DL DE GARELLE - Ești aspră. Eu zic totuși că n-ar trebui să-mi reproșezi astăzi un moment de furie pe care, de altfel, îl regret. Drept să-ti spun, mă așteptam mai degrabă să-mi mulțumești.

DNA DE CHANTEVER, *uluită* — Ai înnebunit? Sau îți bati joc de mine ca un mojić?

DL DE GARELLE — Nicidecum și, dacă nu mă înțelegi, înseamnă că ești tare nefericită.

DNA DE CHANTEVER — Ce vrei să spui?

DL DE GARELLE — Că, dacă ai fi fericită cu cel care mi-a luat locul, mi-ai fi recunoscătoare pentru violența mea, care *ți-a* permis acest nou mariaj.

DNA DE CHANTEVER — Cred că întinzi coarda cam mult, stimabile. Te poftesc să mă lași în pace.

DL DE GARELLE — Totuși, ia gândește-te: dacă n-aș fi comis infamia de a te lovi, nici până azi n-am fi scăpat din obezi...

DNA DE CHANTEVER, *jignită* — E drept că mare serviciu mi-ai făcut!

DL DE GARELLE — Nu-i așa? Un serviciu care merită mai mult decât primirea de care am avut parte adineauri.

DNA DE CHANTEVER — O fi. Dar mutra dumitale îmi este atât de nesuferită...

DL DE GARELLE — Eu nu pot spune la fel despre a ta.

DNA DE CHANTEVER — Complimentele astea îmi displac la fel de mult ca brutalitățile dumitale.

DL DE GARELLE — Deh; dacă tot nu mai am voie să te bat, măcar să mă arăt amabil.

DNA DE CHANTEVER — Cel puțin ești sincer. Dar dacă ții să te arăți cu adevărat amabil, pleacă.

DL DE GARELLE — Încă nu vreau să împing atât de departe dorința de a-ți fi pe plac.

DNA DE CHANTEVER — Și ce poștești?

DL DE GARELLE — Să-mi îndrept greșelile, admitând că ți-am greșit în vreun fel.

DNA DE CHANTEVER, *indignată* — Poftim? Admitând că mi-ai greșit în vreun fel? Dar pe ce lume ești? M-ai bătut măr, iar acum ți-oi fi închipuind că te-ai purtat cu mine cum nu se poate mai frumos.

DL DE GARELLE — Și nu e așa?

DNA DE CHANTEVER — Poftim? Cum să fie așa?

DL DE GARELLE — Așa bine. Știi comedia intitulată *Soțul încornorau bătut și mulțumit*. Păi întrebarea

e dacă am fost sau nu încornorat! Că, oricum, dumneata ai fost și bătută, și nemulțumită...

DNA DE CHANTEVER, *ridicându-se* — Domnule, mă jignești.

DL DE GARELLE, *iute* — Te rog, ascultă-mă un minut. Eram gelos, din cale-afară de gelos, ceea ce dovedește că te iubeam. Te-am bătut, ceea ce o dovedește și mai mult, și te-am bătut chiar foarte tare, ceea ce o dovedește în mod strălucit. Or, dacă ai fost și credincioasă, și bătută, meriți toată compasiunea din lume, recunosc, și...

DNA DE CHANTEVER — Nu-mi trebuie compasiunea dumitale.

DL DE GARELLE — Dumneata cum vezi lucrurile? Le putem înțelege în două feluri: fie îmi disprețuiești mila, fie n-o meriți. Or, dacă mila de care te recunosc vrednică este nemeritată, înseamnă că loviturile... loviturile strașnice pe care ți le-am tras erau pe deplin meritate.

DNA DE CHANTEVER — Ia-o cum poțestești.

DL DE GARELLE — Bun. Am priceput. Așadar, lângă dumneata, eram un soț înșelat.

DNA DE CHANTEVER — N-am spus asta.

DL DE GARELLE — Ai lăsat să se înțeleagă.

DNA DE CHANTEVER — Am lăsat să se înțeleagă că n-am nevoie de mila dumitale.

DL DE GARELLE — Hai să nu ne mai jucăm cu vorbele; mărturisește deschis că eram...

DNA DE CHANTEVER — Nu mai rosti cuvântul acela infam, care mă revoltă și mă dezgustă.

DL DE GARELLE — Renunț la cuvânt, dar recunoaște că așa a fost.

DNA DE CHANTEVER — Nici nu mă gândesc. Nu e adevărat.

DL DE GARELLE — Atunci te compătimesc din toată inima, iar propunerea pe care voiam să ți-o fac nu-și mai are rostul.

DNA DE CHANTEVER — Ce propunere?

DL DE GARELLE — Ce folos să ți-o mai spun, din moment ce nu-și avea rostul decât dacă m-ai fi înșelat.

DNA DE CHANTEVER — Ei, să zicem atunci că te-am înșelat.

DL DE GARELLE — Nu e de-ajuns. Am nevoie să recunoști.

DNA DE CHANTEVER — Recunosc.

DL DE GARELLE — Nu e de-ajuns. Am nevoie de dovezi.

DNA DE CHANTEVER, *zămbind* — Începi să ceri prea mult.

DL DE GARELLE — Ba nu, scumpa mea. Voiam să-ți fac o propunere serioasă, foarte serioasă, altminteri n-aș fi venit așa la dumneata după ce a făcut fiecare ce a făcut - mai întâi dumneata, apoi eu. Propunerea mea, care ar putea avea pentru amândoi consecințele cele mai serioase, ar rămâne lipsită de valoare dacă nu m-ai fi înșelat.

DNA DE CHANTEVER — Ești culmea. Ce mai vrei de la mine? Te-am înșelat, poftim!

DL DE GARELLE — Îmi trebuie dovezi.

DNA DE CHANTEVER — Dar ce dovezi vrei să-ți dau? N-am sau, mai bine zis, nu mai am asupra mea astfel de dovezi.

DL DE GARELLE — N-are a face. Tot îmi trebuie.

DNA DE CHANTEVER — Dar după asemenea lucruri nu rămân dovezi... și... în afara unui flagrant delict... (*Tace puțin.*) Cred c-ar trebui să te multumești cu cuvântul meu.

DL DE GARELLE, *plecându-se* — Deci ești gata să juri.

DNA DE CHANTEVER, *ridicând mâna* — Jur.

DL DE GARELLE, *serios* — Te cred. Și cu cine m-ai înșelat?

DNA DE CHANTEVER — O, prea multe vrei să știi.

DL DE GARELLE — E musai să știi cu cine.

DNA DE CHANTEVER — Mi-e peste poate să-ti spun.

DL DE GARELLE — Și de ce, mă rog?

DNA DE CHANTEVER — Pentru că sunt femeie măritată.

DL DE GARELLE — Și?

DNA DE CHANTEVER — Și secretul profesional?

DL DE GARELLE — Just.

DNA DE CHANTEVER — De altfel, cu dl de Chantever te-am înșelat.

DL DE GARELLE — Asta n-o cred.

DNA DE CHANTEVER — Și de ce, mă rog?...

DL DE GARELLE — Pentru că nu te-ar mai fi luat de nevastă.

DNA DE CHANTEVER — Nesimtitule! Și care-ți era propunerea?...

DL DE GARELLE — Iată: tocmai ai recunoscut că am fost, mulțumită dumitale, unul din bărbații aceia caraghioși, luați mereu în zeflema, orice ar face, comici dacă tac, grotești dacă se supără, pe care lumea îi numește soți înșelați. Este neîndoios că cele câteva lovituri de cravașă pe care le-ai primit nu compensează nici pe departe ultragiul și dauna conjugală pe care mi le-ai adus și este și mai neîndoios că-mi datorezi o compensație mai serioasă și de o cu totul altă natură, acum că nu-ți mai sunt soț.

DNA DE CHANTEVER — Ți-ai pierdut mințile. Ce vrei să spui?

DL DE GARELLE — Vreau să spun că ești datoare să-mi restitui azi momentele încântătoare pe care mi le-ai răpit când îți eram soț, ca să le dăruiești nu știu cui.

DNA DE CHANTEVER — Ești nebun.

DL DE GARELLE — Ba deloc. Iubirea dumitale îmi aparținea, nu-i așa? Sărutările dumitale, toate, fără excepție, mi se cuveneau doar mie. Am dreptate? Dumneata ai deturnat o parte din ele în beneficiul altuia! Mă aștept deci la o restituire, la o restituire fără scandal, secretă, ca în cazul furturilor rușinoase.

DNA DE CHANTEVER — Dar drept cine mă iei?

DL DE GARELLE — Drept soția dlui de Chantever.

DNA DE CHANTEVER — Asta e culmea!

DL DE GARELLE — Ba pardon, cel care m-a înșelat te-a luat drept soția dlui de Garelle. Corect este să-mi vină și mie rândul. Culmea ar fi să refuzi să restitui ceea ce datorezi în mod legitim.

DNA DE CHANTEVER — Și dacă aș fi de acord... ai putea...

DL DE GARELLE — Sigur că da.

DNA DE CHANTEVER — Atunci, la ce va fi folosit divorțul?

DL DE GARELLE — Va fi înviorat iubirea noastră.

DNA DE CHANTEVER — Nu m-ai iubit niciodată.

DL DE GARELLE — Și totuși ai o dovadă serioasă.

DNA DE CHANTEVER — Ce dovadă?

DL DE GARELLE — Cum adică „ce dovadă”? Dacă un bărbat este îndeajuns de nebun încât să-i propună unei femei mai întâi să-i devină sot, apoi să-i devină amant, înseamnă că o iubește - sau nu m-oi fi pricepând eu deloc într-ale amorului?

DNA DE CHANTEVER — O, să nu amestecăm lucrurile! Când ieși de nevastă o femeie, dovedești că o iubești sau că o dorești, dar când ti-o faci amantă nu dovedești nimic... decât dispreț - în primul caz, accepți toate obligațiile, toate neplăcerile și toate răspunderile dragostei; în al doilea, îi lași toate aceste poveri proprietarului legitim și păstrezi doar plăcerea, dimpreună cu posibilitatea de a te face nevăzut în ziua în care respectiva nu-ti va mai plăcea. Nu prea e același lucru.

DL DE GARELLE — Draga mea, faci un raționament greșit. Când un bărbat iubește o femeie, n-ar trebui să se însoare cu ea, pentru că, luând-o de nevastă, poate fi sigur că ea o să-l înșele - ca probă, faptul că așa ai făcut și dumneata cu mine. În schimb, este indiscutabil că o amantă rămâne fidelă amantului ei cu aceeași îndârjire cu care și-a înșelat soțul. Greșesc cumva? Bărbatul care dorește ca între el și o femeie să ia naștere o legătură indisolubilă trebuie să lase pe altul s-o ia de nevastă, căci mariajul este doar o sforcică pe care o putem tăia când poftim, și să devină

amantul femeii cu pricina, căci amorul liber este un lanț care nu poate fi sfărâmat. - Acum, că am tăiat sforicică, îți ofer lanțul.

DNA DE CHANTEVER — Știi că ai haz? Nu primesc așa ceva.

DL DE GARELLE — Atunci va trebui să-i spun dlui de Chantever.

DNA DE CHANTEVER — Ce să-i spui?

DL DE GARELLE — Să-i spun că m-ai înșelat!

DNA DE CHANTEVER — Că te-am înșelat!... Te-ai...

DL DE GARELLE — Da, când erai soția mea.

DNA DE CHANTEVER — Și?

DL DE GARELLE — Și n-o să ți-o ierte.

DNA DE CHANTEVER — El?

DL DE GARELLE — Mai întrebi? Ar avea numai motive de neliniște.

DNA DE CHANTEVER, *răzând* — Să nu faci una ca asta, Henry.

(*O voce de pe scări strigă „Mathilde!”.*)

DNA DE CHANTEVER, CU *glas scăzut* — Soțul meu! Trebuie să plec.

DL DE GARELLE, *ridicându-se* — Am să te conduc până la el și am să mă prezint.

DNA DE CHANTEVER — Să nu faci una ca asta.

DL DE GARELLE — Stai să vezi.

DNA DE CHANTEVER — Te rog.

DL DE GARELLE — Primește atunci lanțul.

VOCEA — Mathilde!

DNA DE CHANTEVER — Lasă-mă!

DL DE GARELLE — Unde vrei să ne întâlnim?

DNA DE CHANTEVER — Aici. Diseară. După cină.

DL DE GARELLE, *sărutându-i mânia* — Te iubesc...

(*Ea se face nevăzută.*)

(*DL de Garelle se întoarce agale și se prăvălește în fotoliul lui.*)

— Păi da! Rolul ăsta îmi place mai mult decât cel dinainte. E fermecătoare, absolut fermecătoare, chiar și mai fermecătoare de când am auzit vocea dlui de Chantever chemând-o „Mathilde” cu tonul acela de proprietar pe care-l au soții.

Traducere de Laurențiu Zoicaș

Sceneta „Revanșa” („La Revanche”) a apărut prima oară în numărul 1827, din 18 noiembrie 1884, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclusă în volumul *Le Rosier de Mme Husson*, apărut în 1888, după ce, în 1886, fusese inclusă în volumul 7 („Amorul la teatru”) al culegerii colective *Noul Decameron (Nouveau Décaméron. Septième journée: l'amour au théâtre*, Paris, E. Dentu).

Camera 11

—Cum așa? Nu știi de ce l-au mutat pe domnul prim-președinte Amandon?

—Nu, deloc.

—Nici el n-a aflat vreodată de ce. Dar întâmplarea e tare ciudată.

—Povestește-mi.

—O mai ții minte pe doamna Amandon, bruneta aceea frumușică și slăbuță, foarte distinsă și rafinată, căreia i se spunea doamna Marguerite în tot orașul?

—Sigur că da.

— Atunci, ascultă. Mai ții minte cât era ea de respectată, de prețuită, iubită ca nimeni alta în tot orașul; știa să primească lumea, să organizeze petreceri sau opere de binefacere, să găsească bani pentru săraci și să-i amuze pe tineri în fel și chip.

Era din cale-afară de elegantă și de cochetă, dar de o cochetărie platonicească și de o încântătoare eleganță provincială, căci femeiușcă asta era o provincială plină de farmec.

Domnii scriitori, care sunt toți din Paris, ne zugrăvesc femeia pariziană în toate nuanțele, pentru că nu o cunosc decât pe ea, dar eu declar cu mâna pe inimă că provinciala, când este de calitate superioară, o întrece de o sută de ori pe pariziană.

Provinciala rafinată are o înfățișare aparte, mai discretă decât a pariziencei, mai umilă, care nu făgăduiește nimic, dar oferă multe, pe când pari-

zianca mai tot timpul făgăduiește multe și nu oferă nimic cu sinceritate.

Parizianca este triumful elegant și neobrăzat al falsului. Provinciala este modestia autenticului.

O provincială dezghețată, cu aerul ei de cuconiță vioaie, cu candoarea-i înșelătoare de elevă de pension, cu un zâmbet care nu spune nimic și cu mici patimi dibace, dar stăruitoare, trebuie să se dovedească de o mie de ori mai șireată, mai diplomată, mai plină de imaginație decât toate pariziențele la un loc, ca să ajungă să-și satisfacă plăcerile, sau vițiile, fără să trezească nici o bănuială, fără să iște nici o bârfă, nici un scandal în orașelul care o privește cu toți ochii și de la toate ferestrele.

Doamna Amandon întruchipa acest soi rar, dar fermecător. Nimeni n-o bănuise niciodată, nimeni nu s-ar fi gândit că viața ei nu era la fel de limpede ca ochii ei, niște ochi căprui, calzi și luminoși, dar atât de sinceri - numai să-i vezi!

Deci avea femeia asta o metodă nemaipomenită, de o inventivitate genială, de o ingeniozitate uimitoare și de o simplitate de necrezut.

Își culegea toți amanții din rândurile militarilor și nu-i păstra mai mult de trei ani, cât dura șederea lor în garnizoană. - Iacă! - Nu avea iubire, ci doar simțuri.

De îndată ce un nou regiment sosea în Perthuis-le-Long, se informa asupra tuturor ofițerilor cu vârste între treizeci și patruzeci de ani, căci, înainte de treizeci de ani, bărbații nu sunt prea discreți. Iar după patruzeci, puterile încep să-i lase.

O, doamna Amandon cunoștea cadrele mai bine decât colonelul! Știa absolut tot, le știa tabieturile, instrucția, educația, calitățile fizice, rezistența la oboseală, firea răbdătoare sau nestăpânită, averea, știa dacă sunt economi sau cheltuitori. Apoi alegea. Avea o predilecție pentru bărbații calmi, ca ea, dar care să fie și frumoși. Mai

voia ca aceștia să nu aibă vreo relație cunoscută, vreo pasiune care să fi lăsat urme sau care să fi stârnit ecouri. Căci bărbatul căruia lumea îi comentează amorurile nu e un bărbat din cale-afară de discret.

După ce pune ochii pe cel care urma să-i fie amant de-a lungul celor trei ani de ședere regulamentară, nu-i mai rămânea decât să-i arunce batista.

Orice altă femeie s-ar fi simțit stânjenită, ar fi apelat la mijloacele obișnuite, ar fi mers pe căile cunoscute, s-ar fi lăsat curtată și ar fi urmat pas cu pas toate etapele cuceririi și împotrivirii, oferind sărutărilor în prima zi degetele, a doua zi încheietura mâinii, a treia zi obrazul, apoi gura, apoi restul.

Sistemul ei era mai prompt, mai discret și mai sigur. Dădea un bal.

Ofiterul ales o invita la dans pe amfitrionă. Și, valsând, purtată de mișcările repezi, amețită de beția dansului, femeia se lipea de pieptul lui ca pentru a i se dăruie și-i strângea înfrigurată mâna.

Dacă bărbatul nu înțelegea, însemna că e prost, iar ea trecea la următorul, clasat al doilea pe lista dorințelor ei.

Dacă însă înțelegea, totul era ca și aranjat, fără tăraț, fără galanterii compromițătoare, fără vizite nenumărate.

Nimic mai simplu și mai practic!

Toate femeile ar trebui să recurgă la asemenea procedee pentru a ne da de înțeles că le interesează! Ne-ar scuti de atâtea dificultăți, șovăieli, vorbe, mișcări, frământări, îndoeli. Încurcături! De câte ori nu trecem pe lângă o posibilă fericire, fără ca măcar să bănuim, căci cine poate pătrunde misterul gândurilor, tainicele înfrângeri ale voinței, chemările mute ale poftelor trupesti, întregul necunoscut din sufletul unei femei a cărei gură e pecetluită, a cărei privire rămâne senină și de nepătruns.

De îndată ce pricepea, domnul ofițer cerea o întâlnire. Iar ea îl lăsa întotdeauna să aștepte o lună-două, ca să-l spioneze, să-l cunoască bine și să se asigure că n-are vreun defect periculos.

În acest timp, el se dădea peste cap ca să găsească un loc în care se puteau întâlni fără primejdie; își imagina fel de fel de combinații complicate și nesigure.

Apoi, cu prilejul vreunei sărbători oficiale, ea îi spunea încetșor: „Vino marți seara, la ora nouă, la hanul Calul de aur, lângă metereze, pe drumul spre Vouziers, și întreabă de domnișoara Clarisse. O să te aștept acolo, dar ai grijă să te îmbraci în civil”.

Căci de opt ani de zile închiria acolo, pe câte douăsprezece luni, o cameră mobilată. Fusesse o idee a primului ei amant, o idee care ei i se păruse foarte practică; așa că, după ce el plecase, ea păstrase cuibușorul.

O, un cuibușor modest: patru pereți tapetați cu hârtie gri-deschis cu flori albastre, un pat din lemn de brad cu perdele de muselină, un fotoliu pe care chiar ea îl rugase pe hangiu să-l cumpere, patru scaune, un covoraș și câteva vase necesare pentru toaletă! Nici nu era nevoie de mai mult!

Pe pereți, trei fotografii mari. Trei colonei călare; comandanții amanților ei! De ce? Poate pentru că, neputând păstra imaginea însăși, amintirea directă, se mulțumea cu suveniruri indirecte.

— Și spuneți că nu fusese recunoscută niciodată, de către nimeni, în toate vizitele ei la Calul de aur?

— Niciodată! De către nimeni!

Mijlocul pe care-l folosea era admirabil și simplu. Pusese la cale o sumedenie de reuniuni caritabile la care se ducea adesea, dar de la care mai și lipsea. Soțul, cunoscându-i operele de caritate, care-l costau o avere, n-avea nici o bănuială.

Așadar, după ce întâlnirea era aranjată, doamna spunea la cină, având grijă s-o audă și slugile: „Diseară mă duc la Asociația brâurilor de flanelă pentru bătrânii paralitici”.

Și pleca de-acasă pe la opt, intra la Asociație, ieșea de îndată, o lua pe diverse străzi și, când se vedea singură pe vreo ulicioară, în vreun colț ferit și întunecat, își scotea pălăria, o înlocuia cu o bonetă de bonă adusă pe ascuns, sub capă, despătura un șorț alb, adus la fel, și-l încingea și, punând într-un șervet pălăria și capa ce-i acoperise umerii, pornea voinicește, cu pași mărunți, legănându-și șoldurile, ca o servitoare trimisă cu vreo treabă; ba câteodată chiar alerga, de parcă ar fi zorit-o cineva.

Cine ar fi recunoscut-o în persoana slujnicu- ței mărunte și vioaie pe doamna prim-președinte Amandon?

Ajuncea la Calul de aur, urca, intra în cameră cu cheia pe care o avea la ea; iar patronul, domnul Trouveau, o urmărea cu privirea de la tejghea, mormăind: „Veni duduia Clarisse la seara de amor”.

Ghicise el ceva, vulpoiul, dar nu căuta să afle mai mult, și tare surprins trebuie să fi fost când a aflat că duduia Clarisse, clienta lui, era doamna Amandon, sau doamna Marguerite, cum i se spunea în Perthuis-le-Long.

Iată și cum avu loc groaznică descoperire.

Domnișoara Clarisse nu venea două seri la rând niciodată, absolut niciodată, fiind mult prea prudentă. Domnul Trouveau știa și el lucrul ăsta, de vreme ce nici măcar o dată, în opt ani, n-o văzuse venind și a doua zi după o vizită. Ba chiar, în perioadele aglomerate, mai închiriasse odaia pentru câte o noapte.

Or, vara trecută, domnul prim-președinte Amandon lipsi o săptămână. Era în iulie; doamna avea călduri și, pentru că nu se temea că ar putea fi prinsă, își întrebă la plecare, într-o seară de

marți, amantul, pe chipeșul maior de Varangelles, dacă este de acord să se întâlnească și a doua zi, iar el răspunse: „Cum să nu!”.

Căzură deci de acord să se vadă miercuri, la ora știută. Ea îi șopti: „Dacă ajungi înaintea mea, iubitele, să mă aștepti în pat”.

Se sărutară, apoi se despărțiră.

A doua zi dimineață, pe la zece, domnul Trouveau, care citea „Tablettes de Perthuis”, organul republican al orașului, îi strigă de departe soției lui, care jumulea o pasăre în curte: „A venit și la noi holera¹. Ieri a murit un om la Vauvigny”.

Apoi nu se mai gândi la asta, căci hanul îi era plin de lume, iar afacerile-i mergeau ca pe roate.

Pe la amiază se prezentă la han un călător pedestru, un sol de turist, care mănca zdravăn după ce băuse două pahare de absint. Și, pentru că era foarte cald, mai dădu pe gât un litru de vin și pe puțin doi litri de apă.

Apoi își bău cafeaua și păhărelul de lichior sau, mai degrabă, cele trei păhărele de lichior. Apoi, simțindu-se cam plin, ceru o cameră ca să doarmă un ceas-două. Nu mai era nici una liberă, așa că patronul, după ce se sfătui și cu nevastă-sa, îi dădu camera domnișoarei Clarisse.

Omul intră și, pe la cinci, pentru că nimeni nu-l văzuse ieșind, patronul se duse să-l trezească.

Stupoare! Murise!

Hangiul cobori după soția lui: „Auzi, cred că artistul pe care l-am trimis în camera 11 a murit!”.

Nevasta ridică brațele: „Nu se poate! Doamne Dumnezeule! Oare de holeră?”.

Jupânul Trouveau clătină din cap: „Cred că mai degrabă de congestie *celebrată*, că s-a învinețit tot”.

Dar femeia, înspăimântată, repeta: „Nici un cuvin-țel, nici unul, or să creadă că-i holeră. Du-te și declară-l și nu mai vorbi cu nimeni. O să-l ducem de-aici la noapte, să nu ne vadă careva. Nu știm nimic, n-am auzit nimic”.

Bărbatul murmură: „Duduia Clarisse a fost ieri, diseară camera rămâne liberă”.

Și se duse după medic, care constată decesul cauzat de o congestie după o masă copioasă. Apoi se înțelese cu comisarul de poliție ca trupul să fie ridicat pe la miezul nopții, pentru ca mușterii să nu intre la bănueli.

Era de-abia ora nouă când doamna Amandon urcă pe furiș scara de la Calul de aur, fără s-o vadă nimeni. Ajunse sus, deschise ușa de la cameră și intră. Pe șemineu ardea o lumânare. Doamna Amandon se întoarse spre pat. Maiorul se culcase, însă trăsese perdelele.

Ea îi spuse: „Un minut, iubittle, vin acum”.

Și se dezbracă cu o repeziciune febrilă, aruncându-și botinele pe jos și corsetul pe fotoliu. Apoi, rochia neagră și fustele căzură roată în jurul ei, astfel că, în cămașa ei de mătase roșie, semăna cu o floare care tocmai și-a desfăcut petalele.

Pentru că maiorul nu scosese o vorbă, îl întrebă: „Ai adormit, cocoșel?”⁴⁴.

El nu răspunse, iar ea pufni în râs murmurând: „Na, că doarme, asta-i bună!”⁴⁵.

Își păstrase ciorapii, niște ciorapi ajurați, de mătase neagră și, fugind în pat, se strecură iute în așternuturi, cuprinzând cu brațele și sărutând lacom, ca să-l trezească degrabă, cadavrul înghețat al călătorului!

Preț de o clipă, rămase nemișcată, prea năucită ca să-nțeleagă ce se întâmplă. Dar răceala trupului neînsuflețit strecură într-al ei o groază cumplită și irațională, mai înainte ca mintea să apuce să cugete.

Sări din pat, tremurând din cap până-n picioare: apoi, alergând la șemineu, se întoarse cu lumânarea și privi! Și văzu un chip fioros pe care nu-l cunoștea, vânăt, umflat, cu ochii închiși și cu gura schimonosită îngrozitor.

Scoase un țipăt, un țipăt ascuțit și fără sfârșit, cum scot femeile înspăimântate, și, scăpând din mână lumânarea, deschise ușa și o luă la fugă,

goală, pe coridor, continuând să țipe ca din gură de șarpe.

Un comis-voiajor în branșa șosete, care ocupa camera nr. 4, ieși de îndată și o prinse în brațe.

O întrebă, speriat: „Ce s-a-ntâmpat, drăguță?¹⁴

Ea bâigui, disperată: „A fo... a f... a fost omorât un om... I... în... camera mea...”⁴⁴

Apărură și alți călători. Însuși patronul veni în fugă.

Deodată, maiorul își făcu apariția în capătul coridorului.

De cum îl zări, femeia i se aruncă de gât tipând: „Salvează-mă, salvează-mă, Gontran... La noi în cameră a fost omorât un om”⁴⁴.

Explicațiile au fost anevoioase. Cu toate acestea, domnul Trouveau spuse adevărul și ceru ca don'șoarei Clarisse, de care răspundea cu capul, să i se dea drumul imediat. Dar comis-voiajorul, care se apucase să cerceteze cadavrul, susținea că e vorba de o crimă și îi convinse și pe ceilalți călători că don'șoara Clarisse și amantul ei nu trebuie lăsați să plece.

Cei doi au fost deci nevoiți să aștepte sosirea comisarului de poliție, care le dădu drumul, dar nu și ținu gura.

Luna următoare, domnul prim-președinte Amandon era promovat și mutat din localitate.

Traducere de Adelina Vladislav

Povestirea „Camera 11” („La Chambre 11”) a apărut prima oară în numărul 1848, din 9 decembrie 1884, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclusă în volumul *Toine* din 1886.

Necunoscuta

Ne povesteam aventurile amoroase și fiecare găsea câte una stranie: câte o întâlnire surprinzătoare și nostimă în tren, la hotel. în străinătate sau pe plajă. Plajele, după spusele lui Roger des Annettes, sunt foarte prielnice amorului.

I se ceru părerea și lui Gontran, care până atunci tăcuse:

—Tot în Paris e cel mai bine, zise el. Femeia este ca un bibelou: o prețuim mai mult când o întâlnim în locuri în care nu ne-am fi așteptat să o găsim. Dar femei cu adevărat rare întâlnești numai în Paris.

Tăcu un moment, apoi continuă:

—Ah! Frumos mai e! Ieșiți într-o dimineață de primăvară pe străzile noastre. Duduițele care se plimbă cu pași mărunți pe lângă zidurile clădirilor sunt ca niște boboci gata să se desfacă. O, ce priveliște, mai mare dragul! Pe marginea trotuarelor se simte parfumul violetelor; al violetelor din cărucioarele împinse alene de florărese.

Orașul este vesel, iar bărbații se uită după femei. Mamă-mamă, cât de ispititor arată în toaletele lor primăvăratice și ușoare, prin care li se vede pielea! Hoinărești cu simțurile treze, adulmecă aerul și pândești. Minunate sunt diminețile astea!

O vezi venind de departe, o deslușești și o recunoști de la o sută de pași pe cea care îți va plăcea și de aproape. O ghicești după floarea de la pălărie, după mișcarea capului, după mers. Cum se apropie, te gândești: ^Atenție, ea e!^{tt} și te îndrepti spre ea, devorând-o din priviri.

O fi o fetișcană plecată la cumpărături, o cuconiță care vine de la biserică sau care merge la amantul ei? Ce contează? Are pieptul rotund pe sub bluza străvezie. - Ah, dacă ai putea pune degetul; degetul sau buzele! - Privește sfioasă sau îndrăzneată, e brună sau blondă? Are vreo importantă? Atingerea acelei trecătoare te face să simți un fior pe șira spinării. Ah, și cum îi mai duci dorul până seara celei pe care ai întâlnit-o astfel! Da, am păstrat amintirea a vreo douăzeci de făpturi văzute o dată sau de zece ori în felul ăsta și de care m-aș fi îndrăgostit nebunește dacă le-aș fi cunoscut mai îndeaproape.

Dar nu știu cum se face că, pe cele pe care le-ai iubi la nebunie, nu ajungi să le cunoști niciodată. Ati băgat de seamă? E tare curios! Zărești, din când în când, femei a căror simplă vedere stâr-

nește în tine dorințe pustiitoare. Dar pe acelea doar le zărești și atât. Eu, unul, când mă gândesc la toate flintele adorabile pe lângă care am trecut pe străzile Parisului, simt că înnebunesc de ciudă, de-mi vine să-mi pun ștreangul de gât. Unde or fi? Cine or fi? Unde or fi dispărut? Cum să mai dai de urma lor? O vorbă veche spune că omul trece adesea pe lângă fericire; eu sunt sigur că am trecut de mai multe ori pe lângă cea care m-ar fi prins ca pe un guguștiuc cu nada trupului ei fraged.

Roger des Annettes, care ascultase zâmbind, răspunse:

— Știu la fel de bine ca tine lucrurile astea. Să vezi ce mi s-a întâmplat mie. Acum vreo cinci ani, am întâlnit pentru prima dată, pe podul Concorde, o tânără înaltă, bine făcută, care mi-a lăsat o impresie... o impresie... uimitoare. Era brunetă, o brunetă trupeșă, cu un păr lucios care-i năpădea fruntea și sprâncene îmbinate, care-și întindeau arcul de la o tâmplă la cealaltă. O umbră de mustăcioară ce se zărea deasupra buzelor te făcea să visezi... să visezi... cum visezi la niște codri dragi când privești un buchet pe o masă. Avea o talie arcuită, un piept proeminent și sfidător, care parcă încerca să te ispitească. Ochii păreau două pete de cerneală pe niște smalț alb. Nu erau ochi, ci niște găuri negre, sfredelite adânc sub fruntea ei și prin care vedeai înăuntrul acelei femei, prin care intrai în ea. Ah, ce privire ciudată, opacă și goală, lipsită de gânduri și atât de frumoasă!

Mi-am imaginat că e evreică. M-am luat după ea. Mulți bărbați întorceau capetele. Ea mergea legănat, într-o manieră nu tocmai grațioasă, dar tulburătoare. A luat o trăsură în Place de la Concorde. Iar eu am rămas mofluz lângă Obelisc, am rămas străfulgerat de cea mai puternică emoție izvorâtă din dorință care m-a copleșit vreodată.

M-am gândit la ea pe puțin trei săptămâni, apoi am uitat-o.

Am revăzut-o după șase luni, pe Rue de la Paix; și am simțit, zărind-o. o tresărire a inimii, ca atunci când regăsești o amantă pe care ai iubit-o nebunește odinioară. M-am oprit ca să o văd mai bine apropiindu-se. Când a trecut pe lângă mine, mai-mai să mă atingă, m-am simțit ca în fața gurii unui cuptor. Apoi, când s-a îndepărtat, mi-am simțit obrazul ca măturat de un vânt rece. Nu m-am mai luat după ea. Mi-era teamă să nu fac vreo prostie, mi-era teamă de mine însumi.

Mi se arăta adeseori în vis. Cunoști obsesiile astea.

Un an de zile n-am mai dat de ea; apoi, într-o seară, la asfințitul soarelui, prin luna mai, mergând în sus pe Champs-Élysées, am recunoscut-o de la spate.

Arcul de Triumf se contura în zarea învăpăiată, în văzduh plutea o pulbere de aur, un abur de lumină roșiatică, era una din acele seri încântătoare, de apoteoză a Parisului.

O urmăream mânat de o dorință nestăpânită de a-i vorbi, de a îngenunchea în fața ei, de a-i spune emoția care mă sugruma.

Am depășit-o de două ori, doar ca să revin. De fiecare dată când am trecut pe lângă ea, m-a năpădit aceeași senzație de dogoare care mă cuprinsese pe Rue de la Paix.

Mi-a aruncat o privire. Apoi am văzut-o că intră într-o clădire de pe Rue de Presbourg. Am așteptat-o două ore sub o ușă. Ea nu a ieșit. Atunci, m-am decis să-l interoghez pe portar. Părea să nu mă înțeleagă: „Trebuie să fie vorba de o vizită¹⁴”, spuse el.

Și am mai stat încă opt luni fără să o revăd.

Într-o dimineață de ianuarie, pe un ger siberian, mergeam pe bulevardul Malesherbes, alergând ca să mă încălzesc, când, la un colț de stradă, m-am ciocnit cu o femeie: izbitura a făcut-o să scape din mână un pachetel.

Am dat să-mi cer scuze. Ea era!

Pe moment, am încremenit de emoție: apoi, după ce i-am restituit pachetulul, i-am spus dintr-o suflare : „Sunt dezolat și încântat, doamnă, că v-am bruscat în felul acesta. De mai bine de doi ani vă cunosc, vă admir și îmi doresc să vă fiu prezentat; și nu reușesc să aflu nici cine sunteți, nici unde locuiți. Iertați-mi vorbele, puneți-le pe seama dorinței mele pătimase de a mă număra printre cei care au dreptul să vă salute. Sper că un asemenea sentiment nu vă va jigni. Nu mă cunoașteți deloc. Sunt baronul Roger des Annettes. Cereți informații despre persoana mea și veți afla că sunt un om onorabil. Acum, dacă vă veți împotrivi solicitării mele, veți face din mine un bărbat teribil de nefericit. Vă rog, fiți bună și spuneți-mi cum anume aș putea să vă văd¹⁴.

Privindu-mă fix, cu ochii ei ciudați și goi, mi-a răspuns, cu un zâmbet: „Dați-mi adresa. Voi veni eu la dumneavoastră⁴⁴.

Am rămas atât de stupefiat, încât probabil că și-a dat seama. Dar nu-mi ia niciodată mult să-mi revin din asemenea surprize, așa că m-am grăbit să-i dau o carte de vizită, pe care a strecurat-o în buzunar cu un gest iute, de femeie obișnuită să ascundă scrisorele.

Am bâiguit, redevenind curajos: „Când vă voi vedea?⁴⁴.

Ea a ezitat, de parcă ar fi făcut un calcul complicat, încercând pesemne să-și amintească, oră cu oră, programul pe care-l avea; apoi a murmurat: „Duminică dimineață, e bine?⁴⁴.

„Cred că e foarte bine.⁴⁴

Și a plecat, după ce m-a măsurat, m-a judecat, m-a cântărit și m-a analizat cu privirea ei grea și nehotărâtă, lăsându-mi parcă pe piele un fel de lipici; ca și cum m-ar fi împroșcat cu un lichid vâscos, din cele cu care caracterele întunecă apa și își adorm prada.

Mi-am stors creierii până duminică, încercând să ghicesc ce era această femeie și să-mi fixez o regulă de conduită cu ea.

Oare trebuia s-o plătesc? Cum?

M-am hotărât să-i cumpăr o bijuterie, o bijuterie chiar frumoasă, pe care am pus-o, în cutiuță, deasupra șemineului.

Apoi am așteptat-o, după o noapte în care n-am prea închis ochii.

A ajuns la mine pe la ora zece, foarte calmă, foarte liniștită, și mi-a întins mâna de parcă mă cunoștea bine. Am poftit-o să șadă, i-am dat jos pe rând pălăria, voalul, blana și manșonul. Apoi am început, cu oarecare stângeneală, să mă arăt ceva mai galant, căci nu aveam vreme de pierdut.

De altfel, nu s-a lăsat rugată, așa că, până să apucăm să schimbăm zece vorbe, am și început s-o dezbrac. A continuat singură munca asta anevoioasă pe care eu, unul, niciodată nu am fost în stare să o duc la bun sfârșit. Mă înțep în ace și, în loc să desfac cordonii, nu izbutesc decât să le înnod; răvășesc totul, încurc totul, întârzi totul și mă pierd cu firea.

Ah, dragul meu, știi și tu că nu există în viață momente mai delicioase decât acelea când - discret, de la o anumită distanță, ca să nu stârnești pudoarea de căprioară pe care o au toate - te uiți la o femeie care-și leapădă, rând pe rând, doar pentru tine, toate stofele foșnitoare ce-i cad roată la picioare.

Și nimic nu e mai încântător decât mișcările cu care ea desprinde veșmintele delicate ce alunecă moi, ca lovite de moarte. Cât de superbă și de emoționantă e apariția cârnii, a brațelor goale și a pieptului după căderea bluzei, și cât de tulburătoare este linia corpului, ghicită sub ultimul văl!

Dar iată că, deodată, observ un lucru surprinzător: o pată neagră, între umerii ei - căci era întoarsă cu spatele; o pată mare, în relief, foarte neagră. De altfel, îi făgăduisem că nu mă voi uita.

Ce putea fi? Nu aveam totuși nici o îndoială, iar amintirea mustății vizibile, a sprâncenelor care îi uneau ochii, a părului bogat și des, care îi cuprin-

dea capul ca o cască ar fi trebuit să mă pregătească pentru această surpriză.

Cu toate astea, am rămas stupefiat și, brusc, au început să mă bântuie viziuni și reminiscențe ciudate. Mi se părea că văd o vrăjitoare din *O mie și una de nopți*, una dintre ființele acelea periculoase și perfide care urmăresc să-i atragă pe oameni în abisuri necunoscute. M-am gândit la Solomon, care pus-o pe regina din Saba să treacă pe deasupra unei oglinzi, ca să fie sigur că nu are picioare de tap¹.

Și... când a venit vremea să-i cânt cântecul meu de dragoste, am descoperit că nu mai aveam glas, dragul meu, nici măcar un firicel. Pardon, aveam un glas de cântăreț de-ai Papei, lucru de care ea mai întâi s-a minunat, apoi s-a supărat foarte tare, căci am auzit-o spunând, în timp ce se îmbrăca iute: „N-avea nici un rost să mă deranjezi”.

Am rugat-o să accepte inelul pe care i-l cum-părasem, dar mi-a spus pe un ton atât de răspicat: „Drept cine mă iei, domnule?”, încât am roșit până-n vârful urechilor, strivit sub atâtea umilințe. Iar ea a plecat fără să mai scoată vreun cuvânt.

Asta mi-e toată aventura. Partea mai proastă e că acum sunt îndrăgostit de ea, și îndrăgostit nebunește.

1 Conform unei legende răspândite în Evul Mediu și care pornește de la un episod relatat în *Coran* (sura XXVII, 44), ca să afle dacă regina din Saba are sau nu picioare de țap (sau de măgar), așa cum se zvonea, regele Solomon a poftit-o într-un palat pavat cu cristal. În secolul al XIX-lea, personajul reginei din Saba este prezent în romanul fantastic *Zâna firimiturilor* (*La Fée aux miettes*, 1832) al lui Charles Nodier, în *Călătoria în Orient* (*Voyage en Orient*, 1851) a lui Gérard de Nerval, în poemul în proză *Ispitirea sfântului Antonie* (*La Tentation de saint Antoine*, 1849-1874) al lui Gustave Flaubert, în nuvela *Balthazar* (1889), scrisă de Anatole France, și da titlul operei lui Charles Gounod *La Reine de Saba* (1862).

Nu mai pot vedea altă femeie fără să mă gândesc la ea. Toate celelalte îmi repugnă, mă dezgustă - asta dacă nu seamănă cu ea. Nu mai pot săruta vreun obraz fără ca alături să-mi apară obrazul ei și fără să sufăr îngrozitor de dorința neastâmpărată care mă muncește.

E parcă de fată la toate rendez-vous-urile mele, la toate dezmierdările mele, pe care mi le strică și mi le face insuportabile. E întotdeauna acolo, îmbrăcată sau goală, ca o adevărată iubită ce este; e mereu lângă cealaltă, în picioare sau culcată, o pot vedea, dar nu o pot atinge. Iar acum cred că era o femeie vrăjită, care purta între umeri un talisman misterios.

Cine este? Încă nu știu. Am mai întâlnit-o de două ori de-atunci. Am salutat-o, dar ea nici măcar nu mi-a răspuns, s-a prefăcut că nu mă cunoaște. Cine este? O asiatică? O evreică din Orient? Da, o evreică! Îmi închipui că e evreică? Dar de ce? Asta e! De ce, nu știu!

Traducere de Lăcrămioara Băcăilă

Povestirea „Necunoscuta” („L’Inconnue”) a apărut prima oară în numărul 1897, din 27 ianuarie 1885, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclusă în volumul *Monsieur Parent*, publicat în 1885.

O scrisoare

În meseria noastră, primim adesea scrisori; nu există cronicar care să nu fi făcut cunoscută publicului vreo epistolă de la corespondenții lui necunoscuți.

Voi face și eu la fel.

O, sunt fel de fel de scrisori! Unele te măgulesc, altele te lapidează. Ba ești considerat singurul om mare, singurul om inteligent, singurul geniu și singurul artist din presa contemporană, ba ești doar un om de nimic, un mizerabil, bun, cel mult, de trimis la ocnă. Ca să ai parte de aceste laude sau de injurii, este de ajuns să împărtășești sau să nu împărtășești părerea unui cititor în chestiunea divorțului sau a impozitului

proporțional¹. Se întâmplă adeseori să primim în același timp, referitor la același subiect, felicitările cele mai călduroase și criticele cele mai virulente; așa că, la urma urmei, este foarte dificil să-ți formezi o părere despre tine însuși.

Unele scrisori au douăzeci de cuvinte, altele au zece pagini. Este suficient să citești zece rânduri ca să le înțelegi valoarea și cuprinsul și ca să le arunci la coș. cimitirul hârtiilor îngălbenite.

Din când în când. aceste epistole ne dau mult de gândit: este cazul uneia pe care conștiința mă obligă să o fac cunoscută publicului.

„Conștiință⁴⁴ nu este, poate, cuvântul potrivit; oricum, corespondenta mea (căci o femeie îmi scrie) nu mă crede dotat cu o conștiință din caleafară de severă. Ba chiar, arătând că mi se încredințează astfel de misiuni, dau dovadă de o lipsă de simț moral care, poate, mi se va reproșa.

M-am întrebat de asemenea, cu o anumită îngrijorare, de ce am fost ales tocmai eu din atâția alții, de ce am fost considerat cel mai potrivit dintre toți să îndeplinesc serviciul solicitat, cum de s-a putut crede că nu mă voi revolta?

M-am gândit apoi că stilul ușor al scrierilor mele ar fi putut avea o influență asupra judecății șovăielnice a unei femei, așa că am pus totul pe seama literaturii.

Înainte însă de a reproduce aici niște fragmente, toate fragmentele importante din scrisoarea primită, trebuie să-mi previn cititorii că nu-mi bat joc de dâșii, că am primit această scrisoare prin poștă, într-un plic timbrat pe care era trecut numele meu, și că era semnată, da, semnată foarte citeț.

Nu încerc să-i amuz sau să-i amănesc pe naivi. Nu sunt decât interpretul, nu prea scrupulos, repet, al dorinței unei femei.

Iată documentul cu pricina:

„Stimate domn.

Am stat mult în cumpănă înainte de a vă scrie: nu îndrăzneam să mă încred pe deplin în dumnea-

voastră. Totuși simt că sunteți bun, generos, dar ceea ce am a vă spune este atât de ciudat... În cele din urmă mi-am învins și ultima teamă, trebuia să se întâmple și asta. În fața necazurilor tot mai mari, în fața sărăciei lucii, timiditatea nu rezistă. Nenorocirea, ca și primejdia, le dă curaj chiar și celor mai slabi.

Nu cumva să vă închipuiți, citind această scrisoare, că sunt cam nebună sau doar exaltată. Sunt întreagă la minte, vă asigur. În ceea ce privește firea mea, nu sunt visătoare, ci din contră, serioasă și foarte prozaică, dacă pot spune astfel. Pentru a scăpa de necazuri nu văd decât o singură cale, pe care și încerc s-o urmez. Nu e ceva firesc și rațional?

Iată de altfel despre ce este vorba: deși sunt săracă, sunt cinstită și fac parte dintr-o familie cinstită. Sunt încă tânără (doar ce-am împlinit douăzeci și doi de ani) și, iată, vă spun deschis că aș dori să mă mărit, cât mai curând.

Nu că m-ar apăsa viața de fată nemăritată, nici vorbă de una ca asta. Să vă înfățișez însă motivele mele; veți vedea că nu degeaba vreau să renunț la libertatea mea.

Familia mea este alcătuită din...^u Urmează amănunte foarte triste despre viața ei personală. Precizia lor mă împiedică să le reproduc, căci, dacă ar cădea sub ochii părinților corespondentei mele, le-ar permite acestora s-o recunoască. De altfel, tot ce spune ea este foarte dureros și, probabil, foarte adevărat. Continui să citez.

„Dacă aș fi singură, nu m-aș plânge, aș găsi eu cum să-mi câștig pâinea, pentru că mă mulțumesc cu puțin, dar nu sunt singură, trebuie să mă gândesc și la familia mea.”

„Am cunoscut anul trecut o fată, o orfană fără nici o avere, care a reușit să se mărite cu un milionar bătrân.

Nu aprob purtarea acelei fete. Avea nouăsprezece ani, era frumoasă și, în plus, era

iubită de un tânăr fermecător, un ziarist pe care cred că și ea îl iubea.

O condamn și o compătimesc deopotrivă; fără a fi forțată, și-a sacrificat fericirea pentru bogăție.

Eu, una, nu am însă ce fericire să sacrific (nu m-a iubit nimeni niciodată), așa că m-aș bucura să întâlnesc un bărbat care să binevoiască a avea grijă de mine și de familia mea, se-nțelege.

Nu-mi pasă dacă respectivul este bătrân și urât; cer un singur lucru: să fie bogat. În schimbul banilor săi, îi voi dăruî tinerețea și fidelitatea mea și, dacă se va dovedi cumsecade, poate chiar și recunoștința mea.

M-am gândit că, întrucât dumneavoastră cunoașteți multă lume, probabil știți și mulți celibatari. Dacă printre dâșii veți găsi vreunul care nu știe ce să facă cu averea lui și care să nu fie dușman înverșunat al căsătoriei, vă rog să-i vorbiți despre mine. Luându-mă de nevastă va face o faptă la fel de bună ca și când ar da zestre unor fete sărmene sau ar înființa aziluri pentru câini și pisici.

Vă rog din suflet să mă ajutați, adică să mă recomandați tuturor holteilor pe care-i cunoașteți, iar celui care va fi destul de nebun sau destul de generos încât să vrea să mă ia de nevastă (căci mi-e atât de frică să nu rămân fată bătrână!) spuneți-i să-i scrie domnișoarei...^{4*}

Și-a trecut numele întreg. Apoi mă roagă să nu fiu indiscret, ca nu cumva să afle părinții ei.

Poftim!

Scrisoarea nu era însoțită de nici o fotografie.

E scrisă pe hârtie obișnuită. Scrisul este foarte fin, foarte citet, foarte sigur, foarte drept, foarte frumos, un scris de învățătoare și de femeie hotărâtă.

După ce am primit această neobișnuită propunere, cum spun oamenii de afaceri, m-am gândit mai întâi: „Sigur, este destul de amuzantă pentru o farsă!⁴⁴. Căci se prea poate să fie doar o farsă. Dar cine o fi autorul? Un prieten, sau poate un

dușman curios să afle ce comision aş lua din averea logodnicului - afară de cazul în care m-aş gândi să cer samsarlâc din capitalul fetei?

Se va fi gândit că voi răspunde de îndată: e bine oricând să ai în buzunar astfel de documente. Este adevărat că acest prieten ori dușman necunoscut al meu mă crede lipsit de delicatețe. Dar se știe că, în principiu, ceilalți ne socotesc întotdeauna mai răi sau mai buni decât suntem. Dumnealui mă consideră mai rău - atâta tot.

Dar pesemne că mă consideră și foarte prost. Cu această reflecție în minte, m-au cuprins îndoiele!!! Așadar își închipuia că voi cădea cu ochii închiși într-o capcană atât de grosolană. Spera, poate, că îi voi cere să ne întâlnim? Dar, atunci, de ce nu folosisse formula obișnuită, care întotdeauna e cea mai bună: „Dragă domnule, sunteți cel mai mare scriitor din acest secol. Nu am cuvinte ca să-mi exprim admirația fără margini pe care o port geniului dumneavoastră. Îmi doresc din tot sufletul să vă întâlnesc, să vă ating mâinile, să vă privesc în ochi! Ați fi de acord? Am douăzeci de ani, sunt frumoasă! Răspundeți post-restant la oficiul Madeleine.

L.N."

Oricât ai fi de tare, nu rezisti la astfel de lucruri, dar poți ezita în fața unei formule noi, ciudate și suspecte, ca aceea folosită în această situație.

S-ar putea deci ca scrisoarea misterioasă să vină de la o femeie. Dar de ce îmi scrie mie? Eu nu sunt agenție matrimonială, nu cunosc mai mulți holtei decât alții; nici nu cred că am reputația de a sări în ajutorul fecioarelor disperate!

Atunci... Da... Atunci... Poate că necunoscuta care mi-a scris a dat cuvântului „să mă mărit" un sens mult mai larg decât cel ce i se atribuie în general în lumea burgheză. Într-adevăr, asta ar explica totul. Ei, drăcie! iată o misiune nu prea onorabilă! Mijlocitorii de soiul ăsta au o denumire

aparte! Este foarte neplăcut să te gândești că asta e părerea cititorilor despre cronicarii care-i interesează!

O fată sau o femeie se găsește într-o situație delicată, își caută un soț sau un amant și nu știe cui să se adreseze; dintr-odată, îi vine o idee: „A! Ia să-i scriu eu cronicarului meu preferat! El mă va ajuta; cunoaște, fără doar și poate, multă lume”. Și adaugă în gând: „În fond, oamenii de felul ăsta nu s deloc scrupuloși”.

Așteptați-vă deci, dragi confrăți, să primiți curând scrisori de genul:

„Dragă domnule, aș avea nevoie să iau legătura cu o moașă discretă, care să nu țină neapărat să aducă pe lume numai copii vii. M-am gândit că, printre numeroasele dumneavoastră cunoștințe...”

Ei, nu, domnișoară! Dacă citesc printre rândurile scrisorii dumitale, nu pot primi această misiune, iar mijloacele mele personale nu-mi permit să-ți ajut direct familia.

Dar s-ar putea de asemenea ca biata fată să fie sinceră! Împinsă de sărăcie, neștiind ce să mai facă, pierzându-și capul, negăsind pe nimeni care să o poată ajuta, s-o fi gândit: „Gazetarul ăsta este, poate, un om cumsecade care va înțelege situația mea și-mi va întinde o mână?”.

Femeile au un suflet atât de complicat, o gândire atât de imprevizibilă, metode atât de incredibile, porniri atât de spontane! Rădăcinile combinațiilor lor sunt uneori atât de adânci, iar mașinațiunile lor sunt câteodată atât de simple, încât ne derutează prin naivitatea lor. Desigur, este posibil, foarte posibil ca, citind vreunul din articolele în care i-am părut a avea un suflet mare, fata să-și fi spus: „Iată-l pe salvatorul meu!”.

La această ipoteză m-am și oprit. Nu este cea mai verosimilă, dar este cea mai generoasă.

Am încercat deci să o ajut pe originala mea corespondentă și am pus următoarea întrebare tuturor becherilor din anturajul meu.

„Dumneata n-ai vrea să te însori? Cunosco o tânără care ți-ar putea fi pe plac.”

Și toți au răspuns: „Câtă zestre are?”.

M-am adresat atunci celor mai bătrâni, celor mai sluți, celor diformi. Cu toții luau imediat un aer suficient și murmurau surâzând: „E bogată?”.

Atunci mi-a venit o idee,

...*Speranța de pe urmă și cel din urmă gând...*², cum ar fi spus Victor Hugo; ideea de a adresa un apel public celibatarilor.

Nu voi dezvălui numele tinerei, nimic nu o poate trăda; rămân deci absolut discret și îi voi transmite, fără să le deschid, scrisorile cu propuneri care vor veni pentru ea.

Ia să vedem, domnilor, care dintre dumneavoastră are un suflet cu adevărat generos? Nu contează dacă este cocoșat, strâmb sau octogenar!

Nu pot încheia mai bine decât citând chiar fraza corespondentei mele... „în schimbul banilor săi, îi voi dăruia tinerețea și fidelitatea mea și, dacă se va dovedi cumsecade, poate chiar și recunoștința mea. ...Luându-ră de nevastă va face o faptă la fel de bună ca și când ar da zestre unor fete sărmene sau ar înființa aziluri pentru câini și pisici...”

Haideți, domnilor, curaj!

Traducere de Diana Costea

Textul „O scrisoare” (*Une lettre*) a apărut în numărul 2034, din 12 iunie 1885, al cotidianului „Gil Bias” și a fost inclus prima oară în volum în ediția îngrijită de Albert-Marie Schmidt (Maupassant, *Conies et Nouvelles*, Albin Michel, 1964-1967, 2 vol.).

1. Aluzie la dezbaterile care animau presa și opinia publică franceză în epocă. în legătură cu legislația privitoare la divorț, v. povestirea „Descoperire”, nota 1.
2. Metaforă prin care, în poemul „*L'IZpiation*” (partea a II-a, v. 34), Victor Hugo evocă garda imperială, ultima speranță a lui Napoleon în

bătălia de la Waterloo (Les *Châtiments*, cartea a V-a, 13).

Salvarea

I

Tânăra marchiză de Rennedon intră valvârtej și, înainte de a scoate o vorbă, începu să râdă, să râdă cu lacrimi, cum făcuse și în urmă cu o lună, când îi povestise prietenei sale că îl înșelase pe marchiz din răzbunare, doar din răzbunare, și numai o dată, pentru că era prea prost și prea gelos¹.

Tânăra baroană de Grangerie aruncase pe canapea cartea pe care o citea și, cuprinsă deja de râs, se uita curioasă la Annette.

În cele din urmă, o întrebă:

—Acum ce-ai mai făcut?

—O!... draga mea... draga mea... E prea de tot... prea de tot... închipuiește-ți... Sunt salvată!... salvată!... salvată!

—Cum salvată?

—Uite-așa, am scăpat!

—Nu-nțeleg!

— Am scăpat de soțul meu, dragă, sunt salvată! Sunt liberă! liberă! liberă!

—Cum liberă? În ce privință?

—În ce privință! În privința divorțului! Da, a divorțului! Am câștigat divorțul²!

—Ai divorțat?

—Nu, nu încă, prostuțo! Nu divorțezi în trei ceasuri! Dar am dovezi... dovezi... dovezi că mă înșală... I-am prins asupra faptului... închipuiește-ți!... I-am prins cu mâța-n sac... Al meu e!...

—Ah! povestește-mi!... Deci te înșela?

—Da... adică nu... da și nu... Nu știu... Mă rog, am dovezi, asta contează.

—Cum ai făcut?

—Cum am făcut?... Să vezi! O! am fost șireată, foarte șireată. De trei luni devenise insuportabil, absolut insuportabil, brutal, nesimțit, tiranic, mă rog, mizerabil. Mi-am zis: „Situația asta nu mai poate dura... Trebuie să obțin divorțul! Dar cum?^M.

Nu era ușor. Am încercat să-l fac să mă bată. N-a vrut. Mă sâcâia cât era ziua de lungă, mă obliga să ies când nu aveam chef, să rămân acasă când voiam să iau masa în oraș; îmi făcea viața insuportabilă de la un capăt la celălalt al săptămânii, dar nu mă bătea.

Atunci, am încercat să aflu dacă are o amantă. Da, avea, dar își lua mii de măsuri de precauție pentru a merge la ea. Era imposibil să-i prind împreună. Atunci ghici ce-am făcut!

— Nu-mi dau seama.

— O! N-o să ghicești niciodată! L-am rugat pe fratele meu să-mi facă rost de o fotografie a respectivei.

— A amantei soțului tău?

— Da. Asta l-a costat 15 ludovici pe Jacques, prețul unei seri, de la șapte la miezul nopții, inclusiv cina, adică trei ludovici pe oră. Dar a obținut fotografia.

— Am impresia că ar fi putut s-o obțină cu mai puțin, folosindu-se de un șiretlic oarecare și fără... fără... fără să fie nevoit să se încurce și cu originalul.

— O, e frumușică! Situația nu-i displăcea lui Jacques. În plus, aveam nevoie de detalii despre ea, de detalii fizice despre talia ei, despre pieptul ei, despre tenul ei, mă rog, despre multe altele.

— Nu înțeleg.

— Stai să vezi. După ce am aflat tot ce voiam să aflu, m-am dus la... cum să-i zic... la un om de afaceri... știi... din cei care fac afaceri de tot felul... de orice natură... agenți de... de... de publicitate și de complicitate... oameni din aceia... mă rog, înțelegi tu.

— Da, oarecum. Și ce i-ai spus?

— I-am spus, în timp ce îi arătam fotografia Clarisei (Clarisse o cheamă) : „Domnule, am nevoie de o cameristă care să arate așa. Vreau să fie frumușică, elegantă, isteată, curată. O voi plăti cu cât va fi nevoie. Dacă o să mă coste zece mii de

franci, asta e! Nu voi avea nevoie de ea mai mult de trei luni".

Dumnealui părea foarte uimit. M-a întrebat: „Doriți o cameristă ireproșabilă?”.

Am roșit și am spus bâlbâindu-mă: „Sigur, să fie cinstită”.

El a continuat: „...Și... ca moravuri...?”. N-am îndrăznit să răspund. Am făcut doar un semn din cap că nu: apoi, dintr-odată, am înțeles că avea o bănuială îngrozitoare și am exclamat, pierzându-mă cu firea: „O! domnule, este pentru soțul meu... care mă înșală... care mă înșală în oraș... și vreau... Vreau să mă înșele acasă... înțelegeți... Ca să-l prind asupra faptului...”.

Atunci el a început să râdă. Și am înțeles din privirea lui că i-am recâștigat respectul. Mă considera chiar foarte șireată. Pariez că, în momentul acela, ar fi vrut să-mi strângă mâna.

Mi-a zis așa: „Într-o săptămână vă voi face rost de persoana care vă trebuie. Dacă va fi nevoie, o vom schimba. Vă garantez succesul. Mă veți plăti numai după reușită. Deci în această fotografie este amanta soțului dumneavoastră?”.

„Da, domnule.”

„O persoană frumoasă, nu atât de subțirică pe cât pare. Și ce parfum folosește?”

Nu înțelegeam: am repetat: „Cum adică, ce parfum?”.

El a zâmbit: „Da, doamnă, parfumul este esențial pentru a seduce un bărbat; căci îi trezește amintiri inconștiente care îl împing la acțiune; parfumul pricinuiește confuzii obscure în mintea lui, îl tulbură și îl moaie, amintindu-i de plăceri³. Ar trebui să încercați să aflați și ce obișnuiește soțul dumneavoastră să mănânce când ia masa cu această doamnă. Ați putea să-i serviți aceleași feluri de mâncare în seara în care îl veți prinde asupra faptului. O! al nostru e, doamnă, al nostru!

*4.

Am plecat de-acolo încântată. Dădusem peste un bărbat cu adevărat inteligent.

II

După trei zile, apare la ușa mea o fată înaltă, brunetă, foarte frumoasă și, probabil, foarte experimentată, căci părea modestă și îndrăzneță deopotrivă. S-a purtat foarte cuviincios cu mine. Pentru că nu prea știam ce hram poartă, îi spuneam „domnișoară”⁴⁴, dar ea mi-a zis: „O! Doamna îmi poate spune Rose, pur și simplu”⁴⁴. Am început să discutăm.

„Ia spune Rose, știi de ce ești aici?”⁴⁴ „Bănuiesc, doamnă.”⁴⁴

„Foarte bine, fetițo... și asta nu te... deranjează prea tare?”⁴⁴

„O, doamnă, e-al optulea divorț la care lucrez; sunt obișnuită.”⁴⁴

„Perfect. Ți trebuie mult timp ca să reușești?”⁴⁴ „O, doamnă, depinde întru totul de temperamentul domnului. După ce voi rămâne cinci minute singură cu dumnealui, vă voi putea răspunde cu exactitate.”⁴⁴

„Ai să-l vezi îndată, draga mea. Dar te previn că nu e chipeș.”⁴⁴

„N-are a face, doamnă. Am mai despărțit eu bărbați urâți. În schimb, aș vrea să știu dacă doamna s-a interesat în privința parfumului.”⁴⁴ „Da, dragă Rose, verbină.”⁴⁴

„Minunat, doamnă, îmi place mult mirosul de verbină! Doamna îmi poate spune și dacă amanta domnului poartă lenjerie de mătase?”⁴⁴

„Nu, draga mea, ci de batist cu dantelă.”⁴⁴ „O! înseamnă că are bun-gust. Lenjerie de mătase începe să devină comună.”⁴⁴

„Foarte adevărat ce spui!”

„Atunci, doamnă, voi trece la treabă.”

Într-adevăr, a trecut de îndată la treabă, ca și cum n-ar fi făcut nimic altceva toată viața.

O oră mai târziu, soțul meu se întorcea acasă. Rose nici măcar nu l-a privit, dar s-a uitat el la ea.

După cinci minute, tânăra, care-și dăduse deja din plin cu verbină, a ieșit din încăpere.

El m-a întrebat imediat: „Cine e fata?”.

„Păi... noua mea cameristă.”

„Unde ai găsit-o?”

„Mi-a trimis-o baroana de Grangerie. cu cele mai bune recomandări.”¹⁴

„A! Este destul de frumoasă.”

„Crezi?”

„Sigur... pentru o cameristă.”

Eram încântată. Simțeam că a mușcat deja momeala.

Chiar în seara aceea. Rose mi-a spus:

„Acum vă pot promite, doamnă, că nu va dura mai mult de două săptămâni. Domnul este o pradă ușoară”.

„A! Ai încercat deja?”

„Nu, doamnă: dar e limpede. Îi vine deja să mă sărute când trece pe lângă mine.”⁴⁴

„Nu ti-a spus nimic?”

„Nu, doamnă; m-a întrebat doar cum mă cheamă... Ca să-mi audă glasul...”⁴⁴

„Foarte bine, draga mea. Dă-i bătaie!”

„Doamna să stea fără grijă. Nu voi opune rezistență decât atât cât va fi nevoie ca să nu-și piardă interesul.”

După o săptămână, soțul meu aproape că nu mai ieșea în oraș. Îl vedeam cum umblă toată după-amiaza prin casă; și, lucru și mai semnificativ, nu mă mai împiedica să ies. Iar eu eram plecată toată ziua... ca să... ca să-l las liber.

A opta zi, în timp ce mă dezbrăca. Rose mi-a spus timidă:

„S-a rezolvat, doamnă, azi-dimineață”.

Am fost puțin surprinsă, puțin emoționată chiar, nu de faptul în sine, ci de modul în care mi-l spusese. Am bâiguit:

„Și... și... totul s-a petrecut bine?”⁴⁴. „O! foarte bine, doamnă. Insista deja de trei zile, dar nu voiam să avansez prea repede. Doamna să mă

prevină când anume dorește să se producă flagrantul delict.⁴⁴

„Da, draga mea. Uite... să zicem, joi...⁴⁴ „Prea bine, doamnă, joi. Nu-i voi mai ceda domnului până atunci, ca să-l țin în încordare.⁴⁴ „Ești sigură că n-ai să ratezi?⁴⁴ „O, da, doamnă, foarte sigură. Am să-l înfierbânt pe domnul clasa-ntâi, așa încât să-l stârnesc chiar la ora pe care doamna mi-o va indica.⁴⁴ „Să zicem la ora cinci, dragă Rose.⁴⁴ „Prea bine, doamnă, la cinci; și unde anume?⁴⁴ „Păi... în camera mea.⁴⁴ „Am înțeles, în camera doamnei.⁴⁴ Deci, draga mea, înțelegi ce am făcut apoi. Mai întâi m-am dus după mama și tata, iar apoi după unchiul d'Orvelin, președintele tribunalului, apoi după domnul Raplet, judecătorul, prietenul soțului meu. Nu i-am prevenit în legătură cu ce urma să le arăt. I-am pus pe toți să meargă în vârful degetelor până la ușa camerei mele. Am așteptat să se facă ora cinci, cinci fix... O! cum îmi bătea inima, îl pusesem și pe portar să urce, ca să mai am un martor! Și apoi... și apoi, în momentul în care pendula a început să bată, tranc!, am deschis larg ușa... Ha! Ha! Ha! Era în plin... în plin, draga mea... Și ce mutră!... să-i fi văzut mutra! S-a mai și întors... dobitocul! Ah! Ce caraghios era! Râdeam, râdeam de nu mai puteam. Și tata, care s-a supărat, care voia să-l bată. Și portarul, un bun servitor, care îl ajuta să se îmbrace la loc... în fața noastră... în fața noastră... îi încheia bretelele... totul era așa de caraghios!... Iar Rose, perfectă!... absolut perfectă... Plângea... Plângea foarte bine. O comoară de fată... Ține minte, dacă ai vreodată nevoie!

Și iată-mă!... Am venit într-un suflet să-ți povestesc... într-un suflet. Sunt liberă. Trăiască divorțul!

Și începu să danseze în mijlocul salonului, în timp ce tânăra baroană, gânditoare și contrariată, murmură:

— De ce nu m-ai invitat să văd și eu?

Traducere de Elena Andreescu

Povestirea „Salvarea” („*Sauvée*”) a fost publicată prima oară în numărul 2226, din 22 decembrie 1885, al cotidianului „Gil Blas” și a fost reluată în volumul *La Petite Roque*, apărut în 1886.

- 1. Maupassant rezumă în aceste rânduri povestirea *La Confidervce* („Confidența”), pe care o publicase în urmă cu patru luni, în numărul 2102, din 20 august 1885, al cotidianului „Gil Blas”.**
- 2. în legătură cu legislația privitoare la divorț, recent promulgată, v. povestirea „Descoperire”, nota 1.**
- 3. în legătură cu importanța parfumurilor în erotica mau- passantiană, v. sceneta „La marginea patului”, nota 1.**

Usa

⁹ Ah! exclamă Karl Massouligny, iată o problemă dificilă, cea a soților îngăduitori. Am cunoscut destui și de tot felul; dar nu mi-aș putea face o părere despre vreunul din ei. Am încercat de multe ori să-mi dau seama dacă sunt într-adevăr orbi, deștepți sau slabi. Există, cred, din toate cele trei categorii.

Să trecem repede peste categoria celor orbi. De altfel,ăștia nu sunt îngăduitori, de vreme ce nu știu, ci doar niște prostănaci care nu văd dincolo de lungul nasului. Pe de altă parte, e ciudată și interesantă ușurința cu care bărbații, totii bărbații, și chiar femeile, toate femeile, se lasă înșelați. Cădem pradă celor mai prăpădite șiretlicuri ale celor din jurul nostru - copii, prieteni, slugi, furnizori. Omenirea e credulă; iar când vine vorba să bănuim, să ghicim și să dejucăm vicleniile celorlalți, nu ne slujim nici măcar de a zecea parte din iscusința pe care o dovedim când vrem, la rândul nostru, să înșelăm pe cineva.

Soții deștepți sunt de trei feluri. Cei care au un interes ca soția lor să aibă un amant sau mai mulți, un interes legat de bani, de o ambiție sau de altceva. Aceștia cer numai salvarea, de bine, de rău, a aparentelor și se mulțumesc cu atâta.

Cei care se înfurie. Ăștia ar fi un subiect numai bun pentru un roman.

În sfârșit, soții slabi! cei cărora le e teamă de scandal.

Există apoi soții neputincioși, sau mai degrabă obosiți, care evită patul conjugal pentru că se tem de ataxie sau de apoplexie și care se resemnează să vadă un prieten expunându-se la aceste pericole.

Eu, unul, am cunoscut un soț de un soi destul de rar, care a preîntâmpinat o astfel de neplăcere într-un fel iscusit și ciudat.

Întâlnisem la Paris un cuplu elegant, monden, foarte în vogă. Doamna era tumultuoasă, înaltă, zveltă, cu un anturaj considerabil și se spunea despre ea că ar fi avut aventuri. Mi-a plăcut datorită minții sale și cred că și eu i-am plăcut ei. I-am făcut curte, o curte de încercare, la care a răspuns cu provocări evidente. Am început să schimbăm priviri tandre, atingeri ale mâinilor, tot felul de mici cochetării care precedă atacul final.

Totuși, șovăiam. Cred că, la urma urmelor, legăturile mondene, chiar și cele foarte scurte, nu merită nici osteneala pe care ne-o dăm, nici toate neplăcerile pe care le pot crea. Comparam dar în minte plăcerile la care puteam năzui și neplăcerile de care mă puteam teme, când mi s-a părut că soțul ei mă suspectează și mă supraveghează.

Într-o seară, la un bal, pe când îi spuneam dulcegării tinerei doamne, într-un mic salon de lângă cele mari, unde se dansa, zăresc deodată într-o oglindă un chip care ne urmărea. El era. Privirile ni s-au întâlnit, apoi l-am văzut, tot în oglindă, cum întoarce capul și pleacă.

Atunci am murmurat:

—Soțul dumitale ne spionează.

S-a arătat uluită.

—Soțul meu!

—Da, ne-a pândit de mai multe ori.

—Nu se poate! Ești sigur?

—Foarte sigur.

—Ciudat! De obicei se poartă cum nu se poate mai amabil cu prietenii mei.

—Se poate să fi ghicit că te iubesc?
—Ei, da! De altfel, nu ești primul care îmi face curte. Orice femeie mai marcantă atrage o turmă de suspinători.
—Da. Dar eu te iubesc cu adevărat.
— Admițând că e adevărat, există vreun sot care să ghicească vreodată așa ceva?
—Atunci, nu e gelos.
—Nu... nu..
A rămas pe gânduri câteva clipe, apoi a urmat:
—Nu... Nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată gelos.
—Nu te-a... nu te-a supravegheat niciodată?
—Nu... Cum ți-am spus, e foarte amabil cu prietenii mei.

Din ziua aceea, i-am făcut curte mai des. Nu că femeia mi-ar fi plăcut mai mult, dar mă ispitea probabila gelozie a soțului ei.

Pe ea o judecam cu răceală și luciditate. Avea un anume farmec monden, izvorât dintr-o fire vioaie, veselă, amabilă și superficială, dar nu o putere de seducție reală și profundă. Era, cum v-am mai spus, o femeie tumultuoasă, exuberantă, de o elegantă puțin țipătoare. Cum să vă spun? Era... era... un decor... nu un interior.

Iată că într-o zi, după ce luasem masa la ea acasă, în clipa în care mă retrăgeam, soțul ei îmi spune:

—Dragă amice (mă considera amic de la o vreme), în curând vom pleca la țară. Soției mele și mie ne face plăcere să-i primim la noi pe cei la care ținem. Acceptă deci să vii să petreci o lună la noi. Ar fi foarte frumos din partea dumitale.

Deși stupefiat, am acceptat.

Așadar, o lună mai târziu ajungeam la proprietatea lor de la Vertcresson, din Touraine.

Mă așteptau la gară, la cinci kilometri de castel. Erau trei, ea, soțul și un domn necunoscut, contele de Morterade, căruia i-am fost prezentat. Contele s-a arătat din cale-afară de bucuros să mă cunoască; și, în timp ce mergeam la trap pe un

drum încântător și îngust, cu garduri vii de-o parte și de alta, au început să-mi treacă prin cap cele mai ciudate idei. Mă gândeam: „Ce-o mai însemna și asta? Iată un soț care bănuiește că eu și soția lui nu suntem simpli prieteni, și care mă invită la el, mă primește ca pe un apropiat și parcă-mi spune: «Hai, dragul meu, curaj, calea e liberă».

Apoi îmi este prezentat un domn foarte bine, deja instalat în casă și... și care poate că încearcă să scape de acolo și pare la fel de mulțumit de sosirea mea ca soțul însuși.

O fi vreun fost amant care vrea să se retragă? S-ar putea. Și atunci? S-or fi înțelese ei doi, în mod tacit, printr-unul dintre acele mici pacte infame, atât de obișnuite în societate? Și mi se propune, tot tacit, să intru în această asocieră, preluând ștafeta. Sunt primit cu brațele deschise. Mi se deschid toate ușile și toate inimile.

Iar ea? o enigmă. Nu se poate să nu-și dea seama de nimic. Și totuși?... totuși?... Poftim... nu pricep nimic!"

Cina a fost foarte veselă și călduroasă. Ridicându-se de la masă, soțul și prietenii săi începură să joace cărți, în timp ce eu am ieșit pe peronul castelului, să contemplu luna plină în compania doamnei. Pentru că părea că natura o emoționează, mi-am închipuit că momentul fericirii mele e aproape. În acea seară mi s-a părut cu adevărat fermecătoare. Peisajul de țară o făcuse mai sentimentală, sau mai degrabă mai mieroasă. Silueta ei înaltă și subțire era încântătoare pe peronul de piatră, lângă vaza cea mare care adăpostea o plantă. Îmi venea să o duc sub copaci și să mă arunc în genunchi spunându-i vorbe de iubire.

L-am auzit pe soțul ei strigând:

— Louise?

— Da, iubitul.

— Ai uitat de ceai.

— Îndată, iubitul.

Ne-am întors, iar Louise ne-a servit ceaiul. Cei doi bărbați își terminaseră jocul de cărți și se vedea că le e somn. A trebuit să mergem la culcare. Am adormit foarte târziu și am dormit foarte prost.

A doua zi am hotărât să facem o excursie după-amiază și am plecat să vizităm niște ruine oarecare, în trăsura descoperită. Louise și cu mine stăteam pe locurile din fund, iar ei în fața noastră, cu spatele la vizitiu.

Vorbeam cu însuflețire, prietenește, deschis. Eu sunt orfan și mă simțeam atât de bine cu ei, încât mi se părea că tocmai mi-am regăsit familia.

Deodată, cum ea își întinsese piciorul între picioarele soțului său, el a murmurat cu un aer dojenitor:

— Louise, te rog, nu mai purta pantofii vechi. N-ai nici un motiv să te îngrijești mai mult la Paris decât la țară.

M-am uitat în jos. Purta într-adevăr niște botine cam scâlciate și am observat și că ciorapul ei făcea crețuri.

Ea a roșit și și-a retras piciorul sub rochie. El privea în depărtare cu un aer detașat și indiferent.

Apoi soțul mi-a oferit un trabuc pe care l-am acceptat. Câteva zile de-a rândul, ne-a urmărit peste tot, așa că mi-a fost cu neputință să rămân singur cu ea măcar două minute. Lucru de altfel foarte plăcut pentru mine.

Într-o dimineață, poftindu-mă el la o plimbare pe jos înainte de prânz, am ajuns să vorbim despre căsătorie. Am spus câteva vorbe despre singurătate și alte câteva despre viața în doi, înfrumusețată de tandrețea unei femei. M-a întrerupt brusc:

— Dragul meu, nu vorbi despre ce nu cunoști. O femeie care nu mai are interes să te iubească nici nu o va face multă vreme. Toate cochetăriile prin care ajung să ne pară încântătoare când încă nu ne aparțin cu totul încetează din clipa în care le

avem. Și, de altfel... femeile cinstite... adică cele cu care ne însurăm... nu sunt... sunt lipsite de... mă rog, nu-și cunosc prea bine meseria de femei. Mda... Știu ce spun.

N-a zis mai multe și nu mi-am putut da seama clar ce gândește.

La două zile după această discuție, m-a chemat la el în cameră, foarte devreme, ca să-mi arate o colecție de gravuri.

M-am așezat într-un fotoliu, în fata ușii celei mari care despărțea apartamentul lui de al soției și, în spatele acelei uși, auzeam pași, mișcare și nu-mi prea stătea gândul la gravuri când exclamam: „O! Minunat! Superb! Superb!”⁴⁴.

Deodată, spune:

— O, dar am alături o piesă minunată. Stai să ți-o aduc.

S-a repezit spre ușă, ale cărei canaturi s-au deschis larg, ca pentru un efect de teatru.

Într-o odaie mare și răvășită, printre fuste, gulere și bluze împrăștiate pe jos, o ființă uscățivă, cu părul vâlvoi, care avea de la brâu în jos o fustă veche de mătase boțită, lipită de crupa ei slabă, își pieptăna în fața unei oglinzi părul blond, scurt și rar.

Brațele ei formau două unghiuri ascuțite; iar când s-a întors, speriată, am văzut pe sub cămașa de pânză ordinară un cimitir de coaste pe care-l ascundea în public un piept fals, din vată.

Soțul ei scoase un strigăt foarte natural, se întoarse închizând ușile și, cu un aer dezolat, spuse:

— O! Doamne! Ce prost sunt! Vai! Chiar că sunt un nerod! Ce gafă! Soția mea nu mi-o va ierta niciodată!

Mie îmi venea deja să-i mulțumesc.

Am plecat după trei zile; la despărțire, le-am strâns călduros mâinile celor doi bărbați și i-am sărutat mâna femeii, care și-a luat rămas-bun de la mine cu răceală.

Karl Massouligny tăcu. Cineva întrebă:

— Dar ce era cu amicul?

— Nu știu... Totuși... totuși, părea mâhnit să mă vadă plecând atât de repede...

Traducere de Cristina Constantin

Povestirea „Ușa” („La Porté”) a apărut prima oară în numărul 2723, din 3 mai 1887, al cotidianului „Gil Blas” și a fost inclusă, un an mai târziu, în ediția a doua, adăugită, a volumului *Clair de lune*.

Baroana

— Ai putea găsi pe-acolo niște bibelouri interesante, îmi spuse prietenul meu Boisrené, vino cu mine.

Mă duse așadar la primul cat al unei case frumoase, pe o stradă mare din Paris. Ne întâmpină un bărbat bine, cu maniere desăvârșite, care ne plimbă dintr-o încăpere în alta arătându-ne fel de fel de obiecte rare, cărora le spunea prețul cu non-șalantă. Sumele mari, de zece, douăzeci, treizeci, cincizeci de mii de franci, ieșeau din gura lui cu atâta șarm și ușurință, încât nu ne puteam îndoi că milioane întregi stăteau încuiate în casa de bani a acestui negustor high-life.

Auzisem despre el de mult timp. Foarte dibaci, foarte flexibil, foarte inteligent, slujea drept mijlocitor pentru tot soiul de tranzacții. Aflat în legătură cu toți amatorii cei mai bogați din Paris, și chiar din Europa și din America, știindu-le gusturile, preferințele de moment, îi înștiința printr-o vorbă sau, dacă locuiau într-un oraș îndepărtat, printr-o depeșă, de îndată ce afla un obiect de vânzare ce ar fi putut să le placă.

Bărbați din înalta societate apelaseră la el în momente de strâmtorare, fie pentru a face rost de bani de jocuri, fie pentru a plăti o datorie, fie pentru a vinde un tablou, o bijuterie de familie, o tapiserie, ba chiar un cal sau o proprietate, în zilele de criză acută.

Se spunea că nu refuza niciodată să facă un serviciu dacă întrezărea vreun câștig.

Boisrené părea intim cu acest negustor ciudat. Făcuseră pesemne multe afaceri împreună. Eu mă uitam la individ cu mult interes.

Era înalt, subțire, chel, foarte elegant. Vocea lui blândă, mieroasă avea un farmec aparte, un farmec ispititor care dădea lucrurilor o valoare specială. Când ținea un bibelou între degete, îl sucea, îl învârtea, îl privea cu atâta îndemânare, mlădiere, eleganță și simpatie, încât obiectul părea de îndată înfrumusețat, transformat de atingerea și de privirea lui. Și imediat îl socoteai mult mai scump decât fusese până să treacă din vitrină în mâinile sale.

—Și Cristul acela frumos, spuse Boisrene, Cristul renaștentist pe care mi l-ai arătat anul trecut?

Negustorul zâmbi și răspunse :

—E vândut, și într-un mod tare curios. Curată poveste pariziană. Vrei să ți-o spun?

—Sigur că da.

—O cunoști pe baroana Samoris?

—Și da, și nu. Am văzut-o o dată, dar știu ce-nvârte!

—Chiar știi?

—Da.

—Vrei să îmi spui și mie, ca să văd dacă nu cumva te înșeli?

—Cu multă plăcere. Doamna Samoris este o femeie de lume care are o fiică, deși nimeni nu i-a cunoscut vreodată soțul. În orice caz, dacă nu a avut soț, în schimb ține amanți, cu discreție, căci este acceptată în anumite cercuri tolerante sau în care lumea închide ochii.

Se duce la biserică, se împărtășește cu reculegere, astfel încât să nu treacă neobservată, și nu se compromite niciodată. Speră că fiica ei se va mărita bine. Corect?

—Da, dar voi aduce o completare la informațiile duminale: este o femeie întreținută care se face respectată de amanții ei mai mult decât dacă nu s-ar culca cu ei. E un merit rar întâlnit; căci, în acest fel, obții de la un bărbat tot

ce vrei. Fără să bănuiască nimic, cel pe care ea l-a ales îi face curte vreme îndelungată, o dorește cu teamă, stăruie cu pudoare, o obține cu mirare și o posedă cu considerație. El nici nu-și dă seama că o plătește, cu atât de mult tact procedează ea, păstrând în relația lor atâtea rețineri, atâtea demnitate și decentă, încât, ieșind din patul ei, bărbatul cu care a fost ar palmui pe oricine ar pune la îndoială virtutea metresei sale. Și asta cu deplină bună-credință.

I-am făcut acestei femei, în mai multe rânduri, câteva servicii. Iar ea nu are secrete față de mine.

Astfel, în primele zile ale lui ianuarie, m-a căutat ca să ia cu împrumut treizeci de mii de franci. Nu i-am dat nimic, bineînțeles; dar, pentru că voiam s-o îndatorez, am rugat-o să-mi expună în detaliu situația, ca să văd ce aș putea face pentru dânsa.

Mi-a înfățișat lucrurile cu atâtea ocolișuri, încât cred că nu mi-ar fi povestit mai delicat nici prima împărtășanie a fetitei sale. Am înțeles în cele din urmă că vremurile erau grele și că rămăsese fără un ban.

Criza comercială, neliniștile politice pe care guvernul actual pare că le întreține după bunul plac, zvonurile de război, strâmtorarea generală făcuseră banii nesiguri¹, chiar și în mâinile amoretzilor. Și apoi, nu putea, ca femeie cinstită ce era, să se dăruiască primului venit.

Îi trebuia un bărbat din lumea bună, din lumea cea mai bună, care să-i consolideze reputația, satis- făcându-i în același timp nevoile de zi cu zi. Un petrecăreț, chiar putred de bogat, ar fi compromis-o pe veci și ar fi făcut îndoielnic mariajul fiicei ei. Nu mai putea visa la agențiile galante, la intermediarii dezonoranți care ar fi putut, pentru o vreme, s-o scoată din încurcătură.

Dar trebuia să facă față cheltuielilor casei, să continue să primească lume oricând, pentru a nu pierde speranța de a găsi, printre musafiri, pe pri-

etenul discret și distins pe care îl aștepta, pe care să-l aleagă.

I-am explicat că cei treizeci de mii de franci ai mei aveau slabe șanse să-mi fie restituiți, căci, odată ce ar fi terminat banii, ar fi trebuit să obțină din ei, dintr-o lovitură, pe puțin șaizeci de mii din care să-mi înapoieze jumătate.

Părea dezolată ascultându-mă. Și nu mai știam ce să inventez, când o idee, o idee de-a dreptul genială, mi-a venit în minte.

Tocmai cumpărasem acel Crist din fildeș pe care ți l-am arătat, o lucrare admirabilă, cea mai frumoasă pe care am văzu t-o vreodată în stilul renașcentist.

„Scumpă prietenă, o să-ți trimit acasă această piesă. Născocеște dumneata o poveste ingenioasă, emoționantă, poetică, după cum poțеști, care să explice de ce vrei să te descotorosești de ea. Bineînțeles, e o amintire de familie, moștenită de la tatăl dumitale.

Eu îți voi trimite și-ți voi și aduce amatori. Restul te privește. O să te anunț despre situația lor, printr-o vorbă, cu o zi înainte. Cristul ăsta valorează cincizeci de mii de franci; dar o să ți-l las la treizeci de mii. Diferența îți va rămâne dumitale.”

Ea a chibzuit câteva clipe cu un aer profund și a răspuns: „Da, probabil este o idee bună. Îți foarte mulțumesc”.

A doua zi, aranjaseam să i se ducă acasă Cristul și chiar în seara aceea i-l trimiteam pe baronul de Saint-Hospital.

Timp de trei luni i-am tot trimis clienți, dintre oamenii cu care fac afaceri, care mai de care mai bun și mai serios. Dar nu mai primeam de la ea nici o veste.

Într-o zi, fiind vizitat de un străin care vorbea tare prost franceza, m-am hotărât să i-l prezint eu însumi cucoanei, ca să verific.

Un valet îmbrăcat în negru din cap până-n picioare ne-a primit și ne-a condus într-un salon

elegant, sobru, mobilat cu gust, unde am așteptat câteva minute. Apăru și doamna, fermecătoare, îmi întinse mâna, ne pofti să luăm loc și, după ce află motivul vizitei mele, sună din clopoțel.

Valetul apăru din nou.

„Vezi, spuse ea, dacă domnișoara Isabelle ne permite să intrăm în capela sa.”

Fata veni chiar ea cu răspunsul. Avea cinci-sprezece ani, o înfățișare modestă și cuminte, toată prospețimea tinereții.

Voia să ne arate chiar ea capela.

Am intrat într-un soi de budoar pios în care, dinaintea Cristului, a Cristului meu culcat pe un pat de catifea neagră, ardea o lampă de argint. Aranjamentul era fermecător și foarte ingenios.

Copila își făcu semnul crucii, apoi ne spuse: „Priviți, domnilor. Nu e frumos?”⁴⁴.

Am luat obiectul, l-am examinat și l-am declarat remarcabil. Străinul îl cercetă și el, dar cele două femei păreau să-l intereseze mai mult decât Cristul.

În casă mirosea frumos, a tămâie, a flori și a parfumuri. Te simțeai bine. Era într-adevăr o locuință confortabilă, care te îmbia să rămâi.

După ce ne-am întors în salon, am abordat, cu reținere și delicatețe, chestiunea prețului. Doamna Samoris ceru, plecând privirea, cincizeci de mii de franci.

Apoi adăugă: „Dacă doriți să-l revedeți, domnule, să știți că eu nu prea ies înainte de ora trei; și mă găsiți aici în fiecare zi”⁴⁴.

Pe stradă, străinul îmi ceru detalii despre baroană, care i se păruse o femeie încântătoare. Dar n-am mai auzit vorbindu-se nici despre el, nici despre ea.

Mai trecură trei luni.

Într-o dimineață, acum vreo două săptămâni, doamna Samoris sosi la mine la ora prânzului și, punându-mi un portofel în mâini, îmi spuse: „Dragul meu, ești un înger. Poftim cincizeci de mii

de franci, Cristul ți-l cumpăr eu și îți plătesc cu douăzeci de mii de franci mai mult decât prețul stabilit, cu condiția să-mi trimiți mereu... mereu clienți... căci Cristul meu e... încă de vânzare...⁴⁴
Traducere de Mădălina Bîrcă

Povestirea „Baroana” („La Baroane?”) a fost publicată prima oară în numărul 2737, din 17 mai 1887, al cotidianului „Gil Blas” și inclusă în volumul *Le Rosier de Mme Husson*, apărut în 1888.

1. Franța trece în această perioadă printr-o gravă criză economică, declanșată de răsunătorul faliment din 1882 al băncii lyoneze Union Générale, și printr-o criză politică, alimentată de pozițiile revanșarde ale generalului Boulanger, ministru de război între 7 ianuarie 1886 și 17 mai 1887.

Văduvioarele

Cei cinci prieteni terminau de cinat, cinci oameni de lume, maturi, bogați, trei însurați, doi rămași burlaci. Se adunau așa în fiecare lună, în amintirea tinereții lor, și, după ce luau cina, stăteau la taifas până la două noaptea. Cum rămăseseră prieteni intimi și se prețuiau unii pe alții, petreceau astfel probabil cele mai frumoase seri din viața lor. Vorbeau despre toate cele, despre orice îi preocupă și îi amuză pe parizieni; ca în majoritatea saloanelor, conversația lor era un fel de reluare vorbită a lecturii ziarelor de dimineață.

Unul dintre cei mai voioși era Joseph de Bardon, un celibatar care trăia viața pariziană într-un mod deplin și cât se poate de fantezist. Nu era destrăbălat sau depravat, ci doar curios, vesel și încă tânăr, căci abia mergea pe patruzeci de ani. Bărbat de lume în sensul cel mai larg și mai generos al cuvântului, foarte spiritual, dar lipsit de profunzime, care știa multe fără a fi un adevărat erudit, ager și deschis la minte, dar neinteresat de subtilități serioase, știa să scoată din tot ce observa, din tot ce i se întâmpla, din tot ce vedea, întâlna sau descoperea istorioare deopotrivă comice și filozofice și remarci pline de umor prin

care își câștigase în oraș o reputație de om inteligent.

Joseph de Bardon era oratorul cinei. Avea întotdeauna pregătită câte o poveste pe care ceilalți o așteptau și pe care el se apuca s-o depene fără să se lase rugat.

Cu țigara în gură și coatele pe masă, cu un pahar de șampanie pe jumătate plin în fața farfुरiei, toropit printre rotocoalele de fum de tutun parfumat de cafeaua caldă, părea pe deplin la el acasă, întocmai cum unii se simt la ei acasă în anumite locuri și în anumite momente, ca o femeie bisericoasă într-o capelă, ca un peștișor auriu în acvariul lui.

De Bardon zise între două fumuri:

— Acum câțva timp mi s-a întâmplat ceva tare ciudat.

Toți îi cerură aproape într-un glas:

— Povestește!

— Cu dragă inimă. Știți că eu mă plimb mult prin Paris, asemenea colecționarilor de bibelouri care scormonesc vitrinele. Pândesc spectacolele, oamenii, tot ce trece și tot ce se petrece.

Așadar, pe la jumătatea lui septembrie, când vremea era foarte frumoasă, am ieșit într-o după-amiază fără să știu unde mă duc. Orice bărbat are totdeauna o dorință nedeslușită de a-i face o vizită unei femei drăguțe. Alege mai multe din galeria proprie, le compară în gând, cântărește interesul pe care i-l trezesc, farmecele fiecăreia și în cele din urmă se hotărăște, potrivit cu atracția zilei. Dar când soarele strălucește și afară e cald, nu prea-ți mai arde de vizite.

Soarele strălucea, afară era cald; am aprins o țigară și am luat-o pe bulevardul exterior. Apoi, tot hoinărind, mi-a venit ideea să merg până la cimitirul Montmartre și să intru.

Îmi plac mult cimitirele, îmi dau o senzație de odihnă și melancolie, de care am nevoie. Și apoi, am în cimitir și prieteni buni, dintre cei pe care nu

îi voi mai revedea; așa că mă mai duc pe-acolo din când în când.

Mai ales că în cimitirul Montmartre am o poveste de suflet, o iubită care m-a cucerit și m-a emoționat pe vremuri, o femeie plină de farmec, a cărei amintire mă umple de durere și de regrete... de regrete de tot felul... Așa că merg la mormântul ei să visez... Pentru ea, s-a isprăvit.

Și apoi, îmi plac cimitirele și pentru că sunt ca niște orașe monstruoase, cu un număr enorm de locuitori. Închipuiți-vă că în spațiul acela mic se înghesuie morți din toate generațiile de parizieni, care locuiesc acolo pentru totdeauna, bieți trogloditi închiși definitiv în cavourile lor, în gropile lor acoperite de o lespede sau cu o cruce la căpătâi, pe când cei vii ocupă atâta spațiu și fac atâta zgomot, ca niște neghiobi.

Mai mult, în cimitire sunt monumente aproape la fel de interesante ca în muzee. Mărturisesc că mormântul lui Cavaignac¹ m-a trimis cu gândul, fără să-ncerc să îl compar, la capodopera lui Jean Goujon: corpul lui Louis de Breze, culcat în capela subterană a catedralei din Rouen²; tot ce numim artă modernă și realistă de-acolo vine, domnilor. Mortul acela, Louis de Breze, este mai adevărat, mai înspăimântător, mai lipsit de viață, mai schimonosit de agonie decât toate cadavrele torturate de pe mormintele din zilele noastre.

Dar în cimitirul Montmartre se mai poate admira monumentul lui Baudin, plin de măreție; al lui Gautier, al lui Murger³, pe care am văzut deunăzi doar o biată coroană răzleață de imortele galbene, adusă de nu știu cine... poate de vreo ultimă gri-zetă, astăzi bătrână, portăreasă pe undeva prin apropiere. Este o frumoasă statueta de Millet, lăsată însă în paragină. Cântă tinerețea, sărmane Murger!

Iată-mă deci intrat în cimitirul Montmartre și cuprins numaidecât de tristețe, de o tristețe care nu făcea prea mult rău, de altfel, o tristețe care te face să gândești când ești bine, sănătos: „Locul

ăsta mă cam înfioară, dar mai e până să-mi vină și mie rândul..."

Senzația de toamnă, de umezeală caldă care prevestește moartea frunzelor și soarele pălit, obosit, fără vlagă, sporeau, dându-i o notă de poezie, impresia de singurătate și de sfârșit definitiv care învăluia locul acela mirosind a moarte.

Mergeam cu pași mărunți pe aleile cu morminte, unde vecinii nu se vizitează, nu se mai culcă împreună și nu răsfoiesc ziare. Am început să citesc epitafurile. Este unul din cele mai amuzante lucruri din lume. Nici Labiche, nici Meilhac⁴ nu m-au făcut să râd vreodată cum reușește comicul prozei funerare. Ah, cărțile lui Paul de Kock⁵ sunt nimic în materie de umor, pe lângă plăcile de marmură și crucile pe care rudele morților și-au revărsat regretele, rugile întru fericirea celui dus pe lumea cealaltă și speranța lor de-a i se alătura - ce glumă!

Dar cel mai mult îmi place în cimitirul Montmartre partea părăsită, singuratică, plină de tise înalte și de chiparoși, cartier vechi al morților de demult, menit să ajungă în curând un cartier nou, din care se vor tăia copacii verzi, hrăniți de trupuri omenesti, pentru a face loc altor răposați, aliniați frumos sub lespezi de marmură.

După ce am hoinărit destul cât să-mi împrăpățez gândurile, am înțeles că o să mă apuce plictiseala și că trebuie să ajung până în locul în care prietena mea își doarme somnul de veci, ca să-i aduc omagiul fidel al amintirii mele. Am simțit o strângere de inimă când m-am apropiat de mormântul ei. Biata de ea, era atât de drăguță, atât de iubitoare, atât de albă, atât de fragedă... și acum... dacă ai da piatra la o parte...

Aplecat peste grilajul de fier, i-am spus în șoaptă durerea mea, pe care probabil că nu a auzit-o; dădeam să plec, când văd o femeie în negru, în doliu mare, care îngenunchează pe mormântul de alături. Prin voalul de crep se zărea

un chip de femeie blondă, al cărei păr strâns la spate părea luminat de razele unei aurore sub întunericul pălăriei. N-am mai plecat.

Cu siguranță era profund îndurerată. Își îngropase fața în mâini și, cum stătea așa, țeapănă, într-o meditație ca de statuie, adâncită în regrete, prefirând cu ochii închiși amintiri chinuitoare, părea ea însăși o moartă care se gândea la un mort. Mi-am dat brusc seama că va izbucni în plâns, mi-am dat seama după o mișcare ușoară a spatelui, ca o adiere de vânt într-o salcie. Începu să plângă încetișor, apoi tot mai tare, cu tresăriri ale gâtului și umerilor. Deodată își descoperi ochii înlăcrimați, încântători. Aruncă în jur o privire ca de nebună, de parcă s-ar fi trezit dintr-un coșmar. Observă că o privesc, păru stânjenită și își ascunse fata în palme. Zguduită de sughițuri, își plecă ușor capul spre marmură. Își lipi fruntea de monument, iar voalul ei se revărsă în jur cernind colturile albe ale mormântului iubit, ca un nou doliu. Scoase un geamăt, apoi se prăbuși cu obrazul pe dală și rămase nemișcată, fără cunoștință.

M-am repezit spre ea, am bătut-o pe mâini, i-am suflat peste pleoape, în timp ce citeam epitaful simplu: „Aici odihnește Louis-Theodore Carrel, căpitan de infanterie marină, ucis de inamic în Tonkin⁶. Rugati-vă pentru el”.

Moartea survenise în urmă cu câteva luni. Mișcat până la lacrimi, am început să mă ocup de ea cu și mai mult sârg și am izbutit să o ajut să-și revină. Păream foarte emoționat - nu arăt rău deloc, n-am nici patruzeci de ani. Am înțeles din prima ei privire că va fi politicoasă și recunoscătoare. Și a fost, cu alte lacrimi, și mi-a istorisit povestea ei, pe bucăți, printre suspine - moartea ofițerului căzut în Tonkin, la un an de la căsătorie, după ce se însurase cu ea din dragoste, căci, orfană de mamă și de tată, avusese zestre exact cât îi trebuia.

Am alinat-o, am încurajat-o, am ajutat-o să se ridice. Apoi i-am zis: „Nu rămâneți aici, veniți”.

A murmurat: „Nu sunt în stare să merg”.

„Vă sprijin eu.”

„Vă mulțumesc, sunteți cumsecade. Ați venit aici tot ca să plângeți un mort?”

„Da.”

„O moartă?”

„Da, doamnă.”

„Soția dumneavoastră?”

„O prietenă.”

„Poți iubi o prietenă la fel de mult ca pe o soție, pasiunea nu are legi.”

„Așa e, doamnă.”

Și iată-ne plecați împreună, ea sprijinindu-se de mine, eu aproape cărând-o pe aleile cimitirului.

Am ieșit și am auzit-o murmurând cu glas stins:

„Cred că o să mi se facă rău”.

„Vreți să intrăm undeva, să luați ceva?”

„Da, vă rog.”

Am zărit un restaurant, din cele în care prietenii morților merg să petreacă după ce au scăpat de corvadă. Am intrat. I-am dat să bea o ceașcă de ceai fierbinte, care a mai înviorat-o. Un surâs vag îi înflori pe buze. Și începu să-mi povestească despre ea. Era atât de trist, atât de trist să fii singură pe lume, singură-singurică la tine acasă, zi și noapte, să nu mai ai pe nimeni căruia să-i dăruiești afecțiune, încredere, intimitate.

Părea sinceră. Vorbele ei sunau frumos. M-am înduioșat. Era foarte tânără, avea ca la vreo douăzeci de ani. I-am făcut complimente, pe care le-a primit bine. Apoi, cum timpul trecea, i-am propus să o conduc până la ea acasă cu trăsura. A încuviințat și, în birjă, am stat unul lângă altul, umăr lângă umăr, trupurile noastre își amestecau căldura prin haine, ceea ce e lucrul cel mai tulburător de pe lume.

Când trăsura se opri în fața casei ei, a murmurat: „Nu sunt în stare să urc scările, căci locu-

iesc la etajul patru. Ați fost atât de bun cu mine, ați putea să mă conduceți până sus?"

M-am grăbit să accept. A urcat încet, respirând cu greu. Apoi, în fața ușii, a adăugat: „Intrați câteva minute, să pot să vă mulțumesc”.

Și am intrat, ce naiba!

Apartamentul ei era modest, chiar un pic sărăcăcios, dar simplu și bine aranjat.

După ce ne-am așezat unul lângă altul pe o canapeluță, a început iarăși să-mi vorbească despre singurătatea ei.

Și-a sunat servitoarea, ca să-mi ofere ceva de băut. Servitoarea n-a apărut. Am fost încântat la gândul că servitoarea venea doar dimineața, fiind, de fapt, o menajeră.

Își scosese pălăria. Era chiar drăguță cu ochii aceia albaștri fixați asupra mea, atât de bine fixați și atât de albaștri, încât, încercat de o ispită grozavă, am cedat. Am cuprins-o în brațe și, pe pleoapele care se închiseră brusc, am început să presăr sărutări... sărutări... sărutări fără număr.

Ea se zbătea, mă împingea și repeta: „Termină... termină... termină odată”.

Ce înțeles dădea ea acestui cuvânt? În asemenea cazuri, „a termina” are cel puțin două. Ca s-o fac să tacă am trecut de la ochi la gură, dând cuvântului „a termina” sensul pe care-l preferam. Ea n-a mai opus rezistență și, când ne-am privit din nou, după această ofensă adusă memoriei căpitanului ucis în Tonkin, aerul ei galeș, domolit și resemnat mi-a spulberat orice neliniște.

M-am arătat atunci galant, atent și recunoscător. Și, după ce am mai stat de vorbă încă vreo oră, am întrebat-o:

„Unde mănânci?”

„Într-un mic restaurant din apropiere.”

„Singură?”

„Bineînțeles.”

„Ai vrea să iei cina cu mine?”

„Unde?”

„Într-un restaurant bun de pe bulevard.”

S-a codit puțin. Am insistat și a cedat găsindu-și singură argumentul: „Mi-e atât de urât... atât de urât...” Apoi a adăugat: „Trebuie să-mi pun o rochie mai puțin mohorâtă”.

Și a intrat în dormitor.

Când a ieșit, era îmbrăcată în semi-doliu, fermecătoare, delicată și suplă, într-o toaletă gri foarte simplă. Avea, evident, o ținută de cimitir și una de oraș.

Cina a fost foarte cordială. I-am dat să bea șampanie, s-a aprins, s-a însuflețit și m-am întors la ea, cu ea.

Legătura noastră înfiripată pe morminte a ținut vreo trei săptămâni. Dar orice lucru ajunge să te plictisească, mai ales femeile. Am părăsit-o sub pretextul unei călătorii indispensabile. La plecare am fost foarte generos, fapt pentru care mi-a mulțumit mult. M-a pus să făgăduiesc, să jur că mă voi întoarce la ea, căci părea într-adevăr că s-a cam atașat de mine.

Am căutat alte amoruri și a trecut așa aproape o lună fără ca gândul de a-mi revedea tânăra amantă funerară să fie atât de puternic încât să-i cedez. Cu toate astea, nu am uitat-o... Amintirea ei mă obseda ca un mister, ca o problemă de psihologie, ca una din acele întrebări inexplicabile al cărei răspuns nu-ți dă pace.

Nu știu de ce, într-o zi, mi-am imaginat că o s-o întâlnesc în cimitirul Montmartre, așa că m-am dus acolo.

M-am plimbat mult timp fără să întâlnesc pe altcineva în afara vizitatorilor obișnuiți ai locului, a celor care încă nu au rupt toate relațiile cu morții lor. De pe lespede sub care zăcea căpitanul ucis în Tonkin lipseau bocitoarea, florile, coroanele.

Dar, ajuns întâmplător în alt cartier al acelei mari necropole, zăresc venind spre mine din capătul unei alei înguste, străjuite de cruci, un cuplu în doliu mare, bărbat și femeie. Stupoare! Când s-au apropiat, am recunoscut-o. Ea era!

M-a văzut, a roșit, iar când, în trecere, am atins-o, mi-a făcut un semn. un semn discret cu ochiul, care voia să spună: „Fă-te că nu mă cunoști!”⁴⁴, dar care părea să zică și: „Mai vino pe la mine, dragul meu”⁴⁴.

Bărbatul de lângă ea arăta bine, era distins, elegant, ofițer al Legiunii de onoare, și avea vreo cincizeci de ani.

O sprijinea exact cum o sprijinisem și eu când ieșiserăm din cimitir.

Am plecat uluit, întrebându-mă cum se numea ceea ce văzusem, cărei specii îi aparținea acea pescuitoare funerară. Era o simplă prostituată care mergea să culeagă de pe morminte bărbați triști, bântuiți de câte o femeie, fie soție, fie amantă, și tulburați încă de amintirea dezmiertărilor dispărute? O fi singura? Or mai fi ca ea? E o profesie? Or exista femei care fac cimitirul la fel cum altele fac trotuarul? Văduvioarele! Sau numai ea avusese ideea admirabilă și profund filozofică de a exploata regretele amoroase care se deșteaptă în locurile de îngropăciune?

Tare aș fi vrut să știu a cui văduvă era în ziua aceea...

Traducere de Alexandra Stătescu

Povestirea „Văduvioarele” („*Les Tombcdes*”) a apărut prima oară în numărul 4070, din 9 ianuarie 1891, al cotidianului „*Gil Blas*” și tot în 1891 a fost inclusă în ediția a doua, adăugită, a volumului *La Maison Tellier*.

- 1. Este vorba de Godefroy Cavaignac (1800-1845), ziarist republican francez; monumentul său funerar include o statuie culcată, din bronz, operă a sculptorilor François Rude și Ernest Christophe. Alături de el sunt înmormântați fratele său mai tânăr, Eugène Cavaignac (1802-1857), general și republican moderat, șeful *de facto* al statului francez între 24 iunie și 20 decembrie 1848, și tatăl său, Jean-Baptiste Cavaignac (1762-1829), deputat și om politic.**
- 2. Executat, probabil, pe baza desenelor sculptorului și arhitectului francez renascentist Jean Goujon (1510?-1566?), mormântul lui Louis de Brézé**

(1463-1531), mare seneșal și guvernator al Normandiei, cuprinde două statui ale acestuia - una îl reprezintă călare, în armură, cealaltă, culcat, în chip de cadavru acoperit doar de un lînțoliu.

3. Statuia de bronz, culcată, de pe mormântul deputatului Jean-Baptiste Baudin (1811-1851), căzut pe baricade a doua zi după lovitura de stat a lui Louis-Napoléon Bonaparte, este opera sculptorului Aimé Millet (1819-1891), care s-a inspirat din monumentul funerar făcut de Rude lui G. Cavaignac; tot Millet este creatorul modelului original, din bronz, al alegoriei Tinereții care împodobește mormântul scriitorului Henri Mui^{er} (1822-1861), autor, printre altele, al volumului de nuvele *Scene din viața de tinerețe* (*Scènes de la vie de jeunesse*, 1851); statuia de marmură de pe mormântul lui Théophile Gautier este opera sculptorului Cyprien Godebski (1835-1909) și o reprezintă pe muza Caliope.
4. Eugène Labiche (1815-1888), dramaturg, autor sau coautor a 176 de piese, în majoritate comedii și vodeviluri cu mare succes la public. Henri Meilhac (1830-1897), dramaturg și libretist, de asemenea autor sau coautor de comedii și vodeviluri.
5. V. „Vorbe de iubire”, nota 5.
6. Tonkinul corespunde părții de nord a Vietnamului actual. După anexarea, în 1862, a Cochinchinei, francezii, atrași mai cu seamă de zăcămintele de ulei din Tonkin, fac eforturi pentru a-și întinde stăpânirea și asupra acestei regiuni. Tonkinul devine protectorat francez în 1883, pe fondul războiului franco-chinez (1881-1885).

Apendice

Arta despărțirii

Augusta Academie Franceză a numit de curând pe comisarii care vor încununa operele de geniu, și pe altele, apărute în anul 1880.

Am căutat zadarnic, în lista lucrărilor propuse spre cercetare, pe aceea care ar putea, la ora actuală, să aducă omenirii cele mai mari servicii.

Găsim, de pildă, printre titlurile enumerate, *cel mai elocvent fragment de istorie a Franței* (cât va fi folosind istoriei elocinta?).

Apoi, o lucrare franceză pătrunsă de măreție morală. - Nu vom insista.

Iar printre alte recompense înțelept motivate, „un premiu decernat celei mai bune traduceri în versuri a unei opere eline, latine sau străine”, apoi „două premii în bani, de trei mii și de cinci mii de franci, menite a încuraja literatura elevată”.

Drept să spun, mie literatura asta elevată nu-mi spune nimic; cred că, îndeobște, onorabilii cetățeni care se îndeletnicesc cu acest exercițiu academic sunt incapabili să producă literatură bună, sau literatură pur și simplu.

Mai mult decât atât, sunt încredintat că, pentru Domniile-Lor membrii nemuritoarei adunări, Balzac sau Flaubert n-au făcut niciodată literatură elevată.

Așa că eu, unul, propun să adăugăm la lista și-așa lungă a împărțitorilor de recompense cinstite câțiva membri care să examineze din punct de vedere pur practic și să încununeze, procopsindu-l pe autor cu cei cinci mii de franci sus-menționați, cel mai bun tratat despre „Arta despărțirii”¹.

Nu era oare de ajuns un singur premiu ca sprijin pentru niște genuri ce lasă urme atât de puține, ca literatura elevată și traducerile în versuri? Și nu s-ar cădea oare ca, dimpotrivă, să urmărim neabătut o descoperire mai de folos omenirii decât nimicirea filoxerei, și anume suprimarea vitriolului?

Căci la acest rezultat ar ajunge fără doar și poate acela care ne-ar oferi o serie de mijloace simple și la îndemâna tuturor de a părăsi în mod decent, cuviincios, politicos, fără scandal, fără scene, fără violență, o femeie care te adoră și de care te-ai săturat până-n gât.

Vitriolul devine un pericol public.

E drept că, mai ieri, aflam că un mitocan de rând și-a desfigurat metresa; în ajun însă, o femeie geloasă se răzbuna pe o tânără rivală; cu o zi mai înainte, altă femeie îi ardea ochii ibovnicului infidel; iar mâine probabil că seria sinistră va reîncepe.

Nimeni nu se poate socoti la adăpost, căci nimeni nu este scutit de aventuri amoroase; și, cum socotesc că nimeni dintre noi nu este de partea lanțurilor veșnice, temutul lichid ne poate lăsa, ca mâine, fără ochi, fără nas și fără piepti la cămașă.

Vitriolul este sabia lui Damocles atârnată deasupra infidelității.

Totuși, nici un om cu scaun la cap nu poate rămâne credincios până la moarte (vorbesc în numele celibatarilor) uneia și aceleiași femei, când mai sunt atâtea altele pline de farmec.

Adeseori, femeile (cele care merită osteneala) sunt îngrozitor de fidele sau, mai bine zis (și să-mi fie iertată vorba), se țin de un bărbat mai rău ca scaiul. Dar nu le sunt fidele soților lor - nu, nicidecum! ci câte unui bărbat de care nu sunt legate decât printr-un simplu moft! Lămurească cine-o putea o ciudățenie ca asta.

Oricine a trăit povești de amor, oricine a trecut prin șirul fatal al perioadelor pe care le cunoaște orice aventură galantă a rămas doborât când a dat să desfacă acel nod gordian care se numește „legătură”; și, neizbutind să despartă, să descurce cu îndemânare toate firele, a făcut ca Alexandru - hârști! De-aici, un șir de catastrofe care se termină uneori la fel: cu **vitrioll**

Să facem istoricul banal și simplu al tuturor drăgălășeniilor mondene. Psihologia acestora este mereu aceeași.

Inima femeii se deosebește întru totul de a bărbatului. Noi, bărbații, adevărați iubitori de frumusețe, adorăm femeia; iar când alegem vremelnice femei, aducem un omagiu întregului neam femeiesc. Oare un bețiv sau un amator de băuturi bea veșnic dintr-un singur fel de vin? Lui îi place vinul, nu un vin anume; cel de Bordeaux, pentru că e de Bordeaux, iar cel de Bourgogne, pentru că e de Bourgogne. Noi adorăm femeile brunete pentru că sunt brunete, și pe blonde

pentru că sunt blonde; pe una, pentru că are ochi sfredelitori, care-ți ajung la inimă, pe alta, pentru că are un glas care-ți strecoară dulci fiori în suflet; pe una, pentru buzele ei roșii, pe alta, pentru mijlocelul ei arcuit; și, pentru că nu putem culege toate aceste flori deodată, natura ne-a dat *nebunia din dragoste*, moftul care ne face să le dorim rând pe rând, sporind astfel valoarea fiecăreia la ceasul smintelii.

Or, la bărbat, sminteala nu ține mult; este perioada de așteptare. Dorința împlinită prefăce dragostea în recunoștință politicoasă. Indignați-vă, idealiştilor!

Unii străbat drumul de la o pasiune la alta într-o săptămână, alții într-o lună, alții în șase, alții într-un an. Chestie de timp, de încetineală a inimii și de tabieturi.

Dar femeia? Aaa! Femeia urmează o cale diametral opusă. Aici e primejdia.

În momentul în care își începe asediul, iar toate dorințele lui trezite îl fac să creadă că iubește pățimaș, amorezul este plin de patos, stăruitor, convingător. Făgăduiește orice, se declară pregătit să facă jertfe supraomenești. Despre partea ei, femeia, neliniștită, tulburată, încântată că se ocupă cineva de dânsa, dar defel înamorată, se gândește: „Bietul băiat, mă iubește totuși grozav”; și se lasă înduioșată de acest amor, din bunătate și din vanitate. Dar are și temeri, nu vrea să meargă prea departe, așa că spune că totul e un moft. un moft care nu va ține mult. Un moft e ceva foarte nostim și care-ti lasă în inimă o amintire plăcută, deloc amară. E pagina volantă a vieții.

Moft. nemoft, bărbatului puțin îi pasă. câtă vreme rezultatul va fi același. Iar rezultatul pe care-l urmărește el este același.

Așa că iese biruitor. Asediatorul pune stăpânire pe cetate. Doar că, odată stăpân, își dă seama treptat că noua cucerire, pe care o socotise fără

seamăn, nu se deosebește cu nimic de cele de până la ea. Învinsa însă începe să tină la învingătorul ei - deocamdată, ce-i drept, nu foarte tare, ci cam așa cum un cămătar poate ține la petrecărețul căruia doar ce i-a împrumutat cinci sute de ludovici. A avansat niște fonduri și dorește să-și scoată cheltuiala. - Cum? vă veți întreba. - Păi și-a riscat reputația, tihna, rânduiala vieții. Și apoi, orice femeie ia întotdeauna în serios faimosul „capital” de care vorbește dl Dumas³. Desigur, îi schimbă înțelesul, socotind, de pildă, ineputabil acest capital pe care dl Dumas îl crede pierdut atât de iute.

Atunci începe robia.

El, pe zi ce trece, se uită tot mai mult la celelalte femei; pe zi ce trece, simte cum îi încolțesc în inimă dorințe noi, fiorii unor pasiuni încă nenăscute. Pe zi ce trece, înțelege mai bine că sufletul nu e nicicând pe deplin mulțumit, că frumusețea are nenumărate chipuri, că farmecul vieții stă în schimbare și în felurime.

Ea însă, pe zi ce trece, se leagă mai tare, ca o plantă care crește într-un pământ nou. Sărutările ei sunt rădăcini ce se înfig tot mai adânc. Lubește! S-a dăruit cu totul, s-a zidit singură în iubirea ei. Existența ei nu mai are alt orizont, mintea ei nu mai are altă năzuință, întreaga ei flintă nu mai are altă nevoie decât să fie iubită!

El începe să simtă lanțul, sclavia fără voie. Începe să audă litania vorbelor duioase, copilărești și caraghioase: „Puiut, bobocel, pisoiaș, iubișor!”⁴⁴ - persecuția prin drăgălășenie⁴. Spusese că nu-i decât un moft! Ei, să te tii, moft!

El vrea să se despartă, încearcă marea cu degetul. Dar pas' de te desparte de o femeie care te adoră, care se arată chinuit de grijulie, strivitor de prevenitoare și a cărei singură preocupare este aceea de a-ti face pe plac. Să te desparți? Vezi să nu! Lanțul e zdravăn; nu-l poți rupe cu una, cu două, îl târăști după tine. Cum

afecțiunea femeii crește din zi în zi, iar a bărbatului scade întruna, cei doi ajung ca niște muzicanți care cântă împreună, dar dintre care unul iuțește ritmul, iar celălalt îl încetinește.

E o vorbă care spune așa: „Femeia ți-e ca umbra; dacă te ții după ea, fuge de tine; dacă fugi de ea, se ține după tine”⁴⁴. Aceste cuvinte poartă într-însele un adevăr veșnic. Cu instinctul pe care-l deșteaptă în ea amorul, femeia ghicește că vrei s-o părăsești, și atunci se agață de tine cu îndârjire.

În fiecare zi, aceleași întrebări cicălitoare, trântite pe nepusă masă și la care e cu neputință să răspunzi:

„Mă mai iubești?”⁴⁴. „Sigur că da.”⁴⁴

„Spune-mi că mă iubești, am nevoie să aud!”⁴⁴

„Dacă-ți zic!”⁴⁴

„Așa-i că mă mai iubești un pic, răule?”⁴⁴ „Da.”⁴⁴

„Precis nu mă înșeli?”⁴⁴

„Nu.”⁴⁴

„Nu, ce?”⁴⁴

„Nu te înșel.”⁴⁴

„Jură-te!”

Și el, firește, se jură! Ce naiba să facă? Iar în acest moment psihologic, până și femeile cele mai inteligente repetă aceleași și aceleași întrebări, pe cât de stângace, pe-atât de inutile.

Nodul gordian rămâne de nedescălcit.

Apar întotdeauna doar două soluții:

Fie, din scenă în scenă, se ajunge la bățalia cea de pe urmă, adică la bătaie în toată regula: cu scatoalce josnice, cu lovituri care-l dezonoarează pe bărbat: căci acela care a ridicat mâna asupra unei femei, pentru orice motiv și în orice împrejurare, este un mișel, un mojiș și o brută;

Fie el se face nevăzut, dispare fără urmă. Dar atunci ea îl caută cu înverșunare, furioasă la culme, iar când, găsindu-l, vede că o iubește o alta cu înflăcărarea oricărui amor proaspăt, se pune la pândă

după un colț, cu sticluța de vitriol în mână...

Iată de ce, în loc de tratate de morală care nu folosesc nimănui și de traduceri în versuri din Horațiu, ar fi infinit mai practic să ni se ofere un manual elementar de artă a despărțirii. Dacă este adevărat (așa cum cred și eu) că ghiftuiala și amorul sunt cele mai plăcute îndeletniciri pe care ni le-a dăruit natura, nu văd ce l-ar împiedica pe un filozof subtil să ne ofere tratatul pe care-l cer, la fel cum ne-au fost prezentate atâtea culegeri de meniuri savante și de rețete de tot felul, întru deplina mulțumire a papilelor noastre gustative.

Fac apel la toți aceia pentru care amorul este cea mai dulce ocupațiune a vieții. Căci despărțirea este problema cea mai de temut și, pentru un bărbat galant, cea mai de nedelegat.

Deocamdată întrezăresc o singură soluție, pe care o înfățișez cu toată sfiala, căci s-ar putea să nu fie la îndemâna oricui.

Când ți s-a acrit de o femeie, ei bine... o păstrezi. „Păi da, o să-mi spunei, o păstrezi; și cu următoarea ce mai faci?” - Domnule dragă, le păstrezi pe toate!

Traducere de Laurențiu Zoicaș

Cronica „Arta despărțirii” („L'Art de rompre”) a apărut prima oară în numărul 506, din 31 ianuarie 1881, al cotidianului „Le Gaulois”.

1. Maupassant avea să reia această idee în 1884, în schița „Sfaturi deșarte”.
2. Maupassant, care evocase deja - în povestirea *Les Conseils d'une grand'mère* („Sfaturile unei bunici”), apărută în numărul 366, din 13 septembrie 1880, al cotidianului „Le Gaulois” - vitriolul ca mijloc de pedepsire a infidelității în amor, o va mai face în câteva din cronicile sale: *Pensées libres* („Cugetări libere” - „Le Gaulois”, nr. 823, din 14 decembrie 1881), *Chronique* („Cronică” - „Le Gaulois”, nr. 634, din 14 aprilie 1884) și *Le sentiment et la justice* („Sentimentul și dreptatea” - „Le Figaro”, nr. 343, din 8 decembrie 1884), precum și în textul „Sfaturi deșarte”.
3. „Micul capital” (*le petit capital*) este o metaforă glumeață prin care franceza denumeste uneori

virginitatea unei fete. Popularizarea acestei sintagme se datorează unei scrisori pe care Alexandre Dumas-fiul o adresează, la 8 octombrie 1875, redactorului-șef al cotidianului „L'Opinion nationale”, în legătură cu cazul Marambart.

Dumas începe cu rezumatul faptelor: „Drama este completă: seducție - greșeală - răzbunare. Pe scurt, Jeanne Marambart l-a iubit pe dl Henri Robert, care i-a spus că o iubește. Dl Henri Robert a lăsat-o însărcinată, iar dl Marambart [tatăl tinerei], negăsind nici o protecție din partea legii împotriva unei asemenea fapte, după ce l-a întrebat pe dl Henri Robert dacă vrea să o ia în căsătorie pe Jeanne și să recunoască copilul, la răspunsul negativ și impertinent al dlui Henri Robert, i-a aplicat acestuia o lovitură de cuțit din care i se va trage, probabil, moartea”.

În continuare, Dumas ia apărarea tatălui ultragiatic și face următorul raționament: „Trebuie ca legea să protejeze o proprietate și un capital? - Da. - Este onoarea unei fete o proprietate, este virginitatea ei un capital? - Da. - Și încă o proprietate de o asemenea însemnătate, un capital de o asemenea valoare, încât, atunci când această proprietate a fost înstrăinată sau furată, atunci când acest capital a fost risipit și nimicit, nu există nimic, absolut nimic în întregul univers, care să le poată înlocui. În ziua în care fata noastră și-a pierdut această proprietate și acest capital, indiferent ce proprietate materială și ce capital bănesc i-am da, nu o mai putem oferi nimănui; e o valoare care nu mai are curs nici în lumea morală, nici în cea socială”.

Curtea cu juri avea să-l achite pe dl Marambart.

Sub titlul „Afacerea Marambart” („*L’Affaire Marambart*”), textul scrisorii figurează în seria a III-a a *Antractelor* [*Entr’actes*] lui Dumas (Paris, Calmann Levy, 1879, pp. 317-339).

4. în legătură cu această temă, v. schița „Vorbe de iubire”, nota 2.

Postfată

⁹ Cu o sută de ani înainte ca John Gray să publice bestsellerul internațional *Bărbații sunt de pe Morte, femeile sunt de pe Venus*¹, personajul Paul din povestirea „Bușteanul”⁴⁴ spunea: „(...) Bărbatul și femeia sunt mereu deosebiți ca suflet și ca minte: ei rămân doi beligeranți; fac parte din specii diferite;

[...] nu sunt niciodată egali⁴⁴. Maupassant ajunsese la această concluzie după ce găsisese la Schopenhauer - argumentul autorității poate ține locul atâtor altora! - suficiente justificări ale misoginiei și sexis- mului pe care le alimenta cu generozitate mentalitatea sfârșitului de secol XIX.

Cum povestirile, schițele și scenetele din antologia de față au fost ordonate după data apariției lor în periodice¹, constatăm că Maupassant preia de timpuriu ideile exprimate de Schopenhauer în *Eseul despre femei* și în *Metafizica amorului*: femeile sunt mărginite, șirete, mincinoase și superficiale. Misoginia lui Maupassant era însă, din păcate sau din fericire, comparabilă cu aceea a celor patru „supraviețuitori”⁴⁴ din „Zăvorul”⁴⁴, care se strângeau laolaltă la cinele Burlăciei și care, „disprețuind cu atâta tărie femeile, nu se mai gândeau decât la ele, nu trăiau decât pentru ele și numai către ele își îndreptau toate strădaniile, toate năzuințele”⁴⁴. Așa se face că foarte multe dintre povestirile lui Maupassant se articulează într-o amplă, perspicace și amuzantă fenomenologie a relațiilor - cel mai adesea, conflictuale - dintre cele două sexe.

Suntem deprinși să credem că, de obicei, conflictele se nasc dintr-o lipsă de comunicare sau din minciună ori fățărnicie. În mod paradoxal la prima vedere, pentru personajele lui Maupassant sursa conflictului și a suferinței este tocmai excesul de comunicare și de sinceritate. Cea mai bună dovadă în acest sens o constituie povestirea „Descoperire”⁴⁴, care tratează tema *avantajelor* lipsei de comunicare dintre sexe. Câtă vreme Sidoine nu înțelesese ce spunea soția lui englezoaică, iar vorbele acesteia fuseseră un simplu zgomot de fond, ușor de ignorat, totul fusese minunat; după ce însă între ei bariera lingvistică dispărea, bărbatul pierde liniștea pe care i-o asigura surzenia selectivă și trebuie să suporte vacarmul propriei limbi, vorbite însă de „un papagal pe care o învățătoare englezoaică bătrână l-a învățat franceza”⁴⁴.

Henri Sidoine este însă un caz, să spunem, fericit. Căci mai rău este atunci când cuvintele femeii răzbat

¹Deși scrisă cu un an înaintea primei povestiri reținute pentru acest volum, „Arta despărțirii”⁴⁴ a fost plasată în Apendice, pentru că nu este o ficțiune, ci o cronică.

până la urechile hipersensibile ale bărbatului, strecurându-i acestuia în minte forme sau conținuturi lingvistice care lui îi displac. Ceea ce femeia consideră „vorbe de iubire”⁴⁴ constituie pentru bărbat o tortură - „persecuția prin drăgălășenie”⁴⁴; alteori, o mărturisire care unei femei i se pare anodină poate avea repercusiuni devastatoare asupra relației dintre ea și bărbatul iubit, ca în nefericita și paradoxala situație din „Răzbunătorul”⁴⁴.

„Răzbunătorul”⁴⁴ îmbină trei teme: una pe care Maupassant o va relua în romanul *Bel-Ami* (partea a II-a, capitolul 2), a solidarității pe care o simte cel de al doilea soț față de primul soț, decedat, înșelat de nevasta lui infidelă; și două pe care scriitorul le abordase deja în cronică „*À propos du divorce*” („Apropo de divorț”), apărută în numărul 1018, din 27 iunie 1882, al cotidianului „Le Gaulois”⁴⁴: a geloziei retroactive și a paradoxalului dispreț pe care amantul biruitor îl are față de femeia care, înșelându-și soțul, i-a cedat. Căci iată ce spune Maupassant în respectiva cronică: „Există, în *Monsieur de Camors* o replică pe care unii au socotit-o odioasă, iar alții, superbă. Este vorba de faimosul «Mai întrebi?», prin care amantul îi răspunde amantei când, după ce sucombă, aceasta îi spune: «Acum mă disprețuiești, nu-i așa?». Dacă dlui Feuillet i-ar fi păsat vreun pic de veridicitate, n-ar fi scris acel «Mai întrebi?» pe care nici un bărbat nu-l va rosti vreodată. Expresia este falsă; dar le-a rămas multor cititori în minte, deoarece simțământul este corect; căci prima impresie a amantului care tocmai a triumfat este un soi de dispreț nedeslușit față de femeia care i-a cedat”.

Raționamentul este reluat în „Revanșa”, când dl de Garelle își somează fosta soție să-i spună cu cine l-a înșelat; când ea îi răspunde că l-a înșelat cu actualul soț, dl de Garelle - care este, probabil, la curent cu cronicile din „Gil Blas” și din „Le Gaulois” - îi replică: „Asta n-o cred. — Și de ce, mă rog?... — Pentru că nu te-ar mai fi luat de nevastă”. După care fostul soț îi propune fostei soții să-i devină amantă.

Episodul, care în prima parte ne duce cu gândul la „Piciorușul Aglăiței” (cea cu „picior foarte ușor / și o botină din cea mai fină”), se înscrie la Maupassant în ceea ce s-ar numi subtema reinventării amorului sau a găsirii de metode prin care flacăra muribundă a

dragostei să poată fi reînviată. Subiectul este tratat în povestiri ca „Sera”, în care un soț trecut de prima tinerețe își regăsește libidoul după ce asistă involuntar la rendez-vous-ul galant al slujnicuței („Dacă ai ști ce... ce... ce mi-au văzut ochii...”, îi spune el soției, care va fi beneficiara directă a spectacolului erotic surprins), sau ca „La marginea patului”, unde o soție își recucerește soțul printr-un striptease savant, care îmbină stimulii vizuali cu cei olfactivi și la capătul căruia soțul acceptă să plătească pentru a se putea culca din nou cu ea.

Există, cum este și firesc, mult teatru în strategiile și metodele prin care femeia îl subjugă pe bărbat - căci, chiar și atunci când crede că pornește la vânătoare de femei, bărbatul este, de fapt, cel vânat, ca în povestirea cu tentă magică „Necunoscuta”, sau ca în episodul „vădu- vioarei” care nu așteaptă decât să se lase consolată de câte un bărbat sensibil și cu dare de mână... în materie de teatru, se cuvine să amintim inspirata mizanscenă grație căreia baroana Samoris izbutește să-și vândă la infinit Cristul de fildeș, sau decorul în care își primește clienții „Amicul Patience” și în legătură cu care naratorul spune: „Am rămas subjugat, încântat, în fața acestei scurte și fermecătoare apariții care făcuse să izvorască în mine un întreg univers poetic. Abia dacă se arătaseră în lumina care trebuia, încadrate de frunze, în fundul parcului acelui secret și încântător”. Și tot teatru este și dubla viață a doamnei Amandon, alias domnișoara Clarisse, locatară camerei 11 de la Calul de aur, sau dramoleta pe care tânăra marchiză de Rennedon i-o înscenează soțului de care dorea scape.

Căderea măștilor este întotdeauna aducătoare de dezastru. O ilustrează cel puțin trei dintre povestirile adunate aici. Prima este, în ordine cronologică, „Comoara”, povestea unui biet văduv care-și dă seama că răposata lui soție îl înșelase aproape de-a lungul întregii lor căsnicii și că ceea ce părea tinichea, zorzoane, recuzită ieftină erau de fapt bijuterii autentice, primite în schimbul comerțului cu propriul trup. A doua este „Rose”⁴⁴, povestea iscusitei, atentei și discretei cameriste (fosta stăpână o consideră „o comoară, o perlă, un fenomen”⁴⁴) care se dovedește a fi, în realitate, un bărbat - și încă un ocnaș evadat! Cea de-a treia, „Ușa”⁴⁴, dezvoltă tema demascării - ca

din întâmplare, soțul îi dezvăluie virtualului amant al soției că aceasta poartă perucă și piept de vată - ca ilustrare a unei adevărate „fiziologii a soților îngăduitori”⁴⁴, pe care Maupassant o face în preambul. Și nu putem să nu cităm, ca parte a acestei fiziologii care, deși succintă, amintește de Balzac, autorul unei *Fiziologii a căsniciei* (1829) și al unei *Patologii a vieții sociale* (1839), povestirea „înțelepciune”⁴⁴, ce abordează tema femeii primejdioase prin prea marele ei apetit sexual.

Numitorul comun al celor treizeci de proze „poznașe” din acest volum este așadar intimitatea dintre bărbat și femeie - licită sau vinovată, căutată sau întâmplătoare, estetizată sau grotescă. Maupassant nu lasă nimic deoparte: analizează mecanismul seducției, ritualurile „cinegetice” pe care le săvârșesc protagoniștii, fiziologia amorului și, în ultimă instanță, eliberarea, sub o formă sau alta, de sub stăpânirea lui.

Contraponderea acestei unități tematice este marea diversitate de forme a textelor lui Maupassant. Povestirilor la persoana I („înțelepciune”) sau a III-a („Milionul”, „Deșteptarea”, „Comoara...”), simple („Idilă”, „Crima lui moș Boniface...”) sau telescopate prin tehnica încadrării („Necunoscuta”, „Rose”, „Camera 11...”), li se alătură texte epistolare („Vorbe de iubire”, „Dezmierdările...”) sau scenete („La marginea patului”, „Revanșa”) și chiar un text autoreferențial („O scrisoare”), veriga ce leagă între ele ficțiunile literare și cronicile de felul celei din Apendice. Pe de altă parte, prozele scurte ale lui Maupassant sunt, atât din punctul de vedere al formei, cât și din acela al tematicii, laboratorul de experiențe în care scriitorul își face mâna pentru alte texte, mai ample - am arătat în note filiațiile dintre povestiri, precum și pe cele dintre povestiri și un roman ca *Bel-Amal*.

Scrierile lui Maupassant se constituie prin urmare într-un tratat sui-generis de teorie și practică a intimității, partea teoretică fiind asumată de proze ca „Sărutul”, care reunește sfaturile unei femei mai în vârstă către nepoata ei neglijată de soț, sau „Sfaturi deșarte”, în care un bărbat cu experiență încearcă să-i deschidă ochii unui tânăr. Comparând aceste două texte, constatăm că ele se opun unul celuilalt, așa

cum speranța se opune deznădejdiei: mătușa Colette își învață nepoata să-și aleagă cu grijă momentele și are motive să fie optimistă: în schimb, corespondentul tânărului care nu știe cum să se descotorosească de mai vârstnica lui amantă își încheie rândurile transmițându-i o strângere de mână, „cum se face la poarta cimitirului cu oamenii pe care nu-i putem nici ușura, nici consola”.

Cum experiența femeii și cea a bărbatului sunt diferite între ele, la fel de diferite le sunt și așteptările și, în ultimă instanță, realitățile. Flaubert, maestrul și protectorul lui Maupassant, descriesese în *Doamna Bovary* tot răul care poate decurge din aceea că unul și același eveniment - căsătoria - înseamnă, pentru Charles Bovary, o încheiere, atingerea unui ideal, în vreme ce pentru soția lui, Emma, acesta este abia începutul. Căci Emma Bovary este o romantică incurabilă, care așteaptă de la viață, dacă nu mai mult, măcar altceva. La Maupassant, bovarici sunt bărbații. Gontran, care joacă în „Necunoscuta” un simplu rol de catalizator, evocă plăcerea căutării, a visării, a fantasmării: „Eu, unul, când mă gândesc la toate ființele adorabile pe lângă care am trecut pe străzile Parisului, simt că înnebunesc de ciudă, de-mi vine să-mi pun ștreangul de gât. Unde or fi? Cine or fi? Unde or fi dispărut? Cum să mai dai de urma lor? O vorbă veche spune că omul trece adesea pe lângă fericire: eu sunt sigur că am trecut de mai multe ori pe lângă cea care m-ar fi prins ca pe un guguștiuc cu nada trupului ei fraged”. Simțind apăsarea singurătății, Paul, protagonistul din „Bușteanul”, se gândește să se însoare urmând exemplul prietenului său, la fel cum, în romanul lui Benjamin Constant, Adolphe căuta să se îndrăgostească prin imitație¹. Iar sinteza o face cinicul Henry de Garelle, din „Revanșa”: „Mi se rupe inima când mă gândesc la bărbații care nu cunosc sau care nu mai cunosc farmecul nespui al așteptării! Adevărata femeie pe care o iubesc eu este Necunoscuta, Nesperata, Dorita, femeia care mi s-a strecurat în suflet fără ca ochii mei

¹ *Adolphe* (1816), cap. II: „Priveliștea unei asemenea fericiri mă facu să regret că încă nu avusesem parte de așa ceva; nu avusesem până atunci nici o legătură care să-mi măgulească amorul-propriu; un viitor nou părea că mi se dezvăluie; o nevoie nouă se făcea simțită în adâncul inimii mele. [...]”

s-o fi văzut și în care se îngemănează toate perfecțiunile visate".

Maupassant le recunoaște însă și femeilor dreptul la visare și la speranță. „Deșteptarea” explorează cu perspicacitate și empatie fantasmale erotice feminine. Scriitorul descrie și interpretează visul erotic al doamnei Vasseur la fel cum ar fi făcut-o contemporanul lui, Freud: „în vis suntem cu totul altfel decât în realitate. Ea se simțea plină de dragoste pentru el, de o dragoste liniștită și adâncă, fericită să-l atingă pe frunte și să-l aibă lângă ea. El o lua puțin câte puțin în brațe, o săruta pe obraji și pe ochi, ea nu căuta să i se împotrivească, buzele lor se întâlneau, iar ea i se dăruia cu totul. Avu parte (viața reală nu oferă asemenea extaze), avu parte de o clipă de fericire intensă și supraomenească, ideală și carnală, înnebunitoare și de neuitat. Se trezi fremătândă, zdruncinată și, simțindu-se obsedată, posedată definitiv de el, nu reuși să mai adoarmă”. Și, chiar și când nu mai este nici o speranță, femeilor nu le este refuzat dreptul de a fi romantice, ca în scena din „Șiretlicul”, în care doamna Lelievre sărută cu patimă buzele, ochii și fruntea amantului ei mort, ca un ecou al scenei finale din *Roșu și negru* de Stendhal, în care Mathilde de La Mole sărută capul retezat al lui Julien Sorel.

O lectură care ar ține seama mai mult de intertext, o lectură mai puțin tributară etichetelor literare și prejudecăților l-ar reabilita pe Maupassant cel din tinerețe, autor de versuri romantice și admirator al lui Hugo, și ar putea demonstra că aparenta misoginie, sexismul afișat în scrierile lui încearcă de fapt să compenseze o sensibilitate imposibil de reprimat. Căci, dacă-i descrie pe oameni, fie bărbați, fie femei, fără nici un fel de menajamente, Maupassant o face întotdeauna cu simpatie și compasiune.

La 14 aprilie 1894, adică la mai puțin de un an după moartea lui Maupassant, Tolstoi scria, în prefața la operele traduse în rusă ale autorului francez: „Greu de găsit

Simțămintele omenești sunt tulburi, amestecate, alcătuite dintr-o sumedenie de impresii felurite, care scapă observației; iar cuvintele, mereu prea grosolane și prea generale, le denumesc uneori, dar nu le definesc niciodată”.

un scriitor care să fi crezut mai sincer decât el că tot binele și sensul însuși al vieții purced din femeie, din iubire, și care să fi descris cu atâta pasiune și din atâtea unghiuri femeia și dragostea ei; în același timp, greu de găsit un scriitor care să fi arătat cu mai mare limpezime și precizie toate aspectele îngrozitoare ale fenomenului pe care el îl socotea lucrul cel mai înalt și mai aducător de fericire în viață. (...1 Voia să preamărească iubirea, dar, cu cât o cunoștea mai bine, cu atât o blestema mai tare. O blestema pentru toate nenorocirile și suferințele pe care le aduce cu sine, pentru dezamăgirile și, mai cu seamă, pentru falsul și minciuna pe care le conține și care, cu cât ești mai încrezător în ea, cu atât te fac să suferi mai cumplit¹.

În 1897, în Parcul Monceau era inaugurat monumentul ridicat lui de Societatea Oamenilor de Litere. Operă a arhitectului Louis Bernier și a sculptorului Raoul Verlet, monumentul este alcătuit dintr-o stelă ce susține bustul scriitorului și la piciorul căreia este reprezentată o tânără privind în gol; să fie oare „Visătoarea” lui Olivier Bertin, protagonistul romanului *Tare ca moartea?* o cititoare a operelor lui Maupassant însuși?

1. L.N. Tolstoi, *Sobranie socinenii (Opere alese, 22 de volume)*, Moscova, Hudojestvennaia literatura, 1983, voi. 15, pp. 242-243

.Tabel cronologic

1850 - 5 august. Se naște, probabil la Fécamp, în Normandia,

Henri-René-Albert-Guy de Maupassant; tatăl lui, Gustave de Maupassant (1821-1900), obținuse pe cale judecătorească dreptul de a purta particula nobiliară; mama, născută Laure Le Poitevin (1821-1903), aparținea unei familii burgheze. Fratele mai mare al mamei este un bun prieten al lui Gustave Flaubert.

- 18 august. Moare Honoré de Balzac.

1851 - 2 decembrie. Are loc lovitura de stat a lui Louis-

Napoléon Bonaparte, care devine principe-președinte și, ulterior (în noiembrie 1852), împărat sub numele de Napoleon al III-lea. 1856 - 19 mai. Se naște fratele lui Guy, Hervé. 1860 - în urma separării lor *de facto*, dl Maupassant rămâne la Paris, unde lucra, iar dna Maupassant se retrage, cu copiii, la casa lor de la Étretat, unde Guy își va petrece toate vacanțele și

unde va reveni cu plăcere ori de câte ori va avea ocazia.

1868 - Guy este elev la liceul din Rouen. îi poartă de grijă (în calitate de „corespondent”) un alt apropiat al lui Flaubert, profesorul de literatură și poetul Louis Bouilhet (1822-1869), a cărui dispariție în plină putere va lăsa un gol în viața tânărului Maupassant.

1869 - După ce-și ia bacalaureatul în Litere, Maupassant

se înscrie la Facultatea de Drept din Paris.

1870 - 19 iulie. Izbucnește războiul franco-prusac.

Mau

passant este mobilizat în cadrul serviciului de intendență, la Rouen. Războiul va constitui una din sursele de inspirație ale nuvelor și povestirilor lui.

- 4 septembrie. Pe fondul dezastrului militar de la Sedan, la Paris este proclamată Republica.

1871 - septembrie. Maupassant își găsește un înlocuitor

și părăsește armata.

1872 - martie. Datorită relațiilor tatălui său,

Maupassant

este primit ca funcționar supranumerar la Ministerul Marinei și Coloniilor; în octombrie, se înscrie în anul al II-lea la Drept.

1873 - Flaubert începe să-i călăuzească pașii în literatură.

1876 - Contractează un sifilis care îl va chinui toată viața și de la care i se va trage moartea prematură; *Treponema pallidum*, agentul patogen al sifilisului, va fi identificat abia în 1905.

1877 - încep să apară în Franța traduceri din opera filozofului german Schopenhauer (1788-1860).

Maupassant va cita uneori pasaje din traducerea lui Jean Bourdeau, apărută în 1880.

- 12 mai. într-o scrisoare către Turgheniev, pe care-l cunoscuse în casa lui Flaubert, Maupassant își exprimă admirația entuziastă față de romanul *Desŭtelenire* (Nou'), apărut în același an și tradus imediat în franceză.

1878 - decembrie. Maupassant demisionează din Ministe

rul Marinei și se angajează, cu sprijinul lui Flaubert, în Ministerul Instrucțiunii Publice.

1880 - 25 aprilie. Apare volumul de poezii *Des vers*

[Versuri), bine primit de critică.

- 8 mai. Moare Gustave Flaubert. într-un articol pe această temă apărut la 10 mai în „Le Gaulois”, jurnalistul Pierre Giffard îl consideră pe Maupassant „moștenitorul literar imediat al marelui maestru”¹⁴.

- 31 mai. Maupassant începe să colaboreze cu povestiri și cronici la „Le Gaulois”⁴⁴. Până în 1889, când pune capăt acestei colaborări, va publica în paginile acestui cotidian cu puțin peste două sute de texte.

1881 - mai. Apare volumul *La Maison Tellier* (Casa Tellier),

care reunește opt nuvele și povestiri.

- iulie-august. Maupassant întreprinde o călătorie în Algeria.

- 29 octombrie. începe să colaboreze la cotidianul „Gil Blas”⁴⁴, în paginile căruia va publica, până în 1891, peste 230 de cronici și povestiri.

1882 - ianuarie. Falimentul băncii Union Générale din Lyon declanșează în Franța o criză economică de mari proporții.

- 5 mai. Apare *Mademoiselle Fifi* (Domnișoara Fifi), volum ce reunește șapte nuvele și povestiri, între care „Bușteanul”⁴⁴ și „Vorbe de iubire”⁴⁴.

- Maupassant părăsește Ministerul Instrucțiunii Publice, dedicându-se exclusiv scrisului.

1883 - aprilie. Apar primul roman al lui Maupassant, *Une vie* (O viață), și o ediție adăugită a volumului *Mademoiselle Fifi*, în care se regăsesc și povestirile „Șiretlicul”, „înlocuitorul” și „Deșteptarea”.

- iunie. Tonkinul devine protectorat francez.

- iunie. Apare volumul *Cordes de la bécasse* (Povestirile becașei), care cuprinde 17 texte.

- Maupassant își construiește la Étretat o casă cu etaj, căreia îi dă numele de „La Guillette” („casa lui Guy”).

- 3 septembrie. Moare Ivan Turgheniev (n. 1818); Maupassant îi consacră, în „Le Gaulois” și „Gil Blas”, două articole în care își exprimă din nou admirația pentru opera marelui scriitor rus.

- 25 noiembrie. Apare volumul *Clair de lune* (Clar de lună), cuprinzând 12 povestiri, printre care și „Comoara”.

1884 - 28 aprilie. Apare volumul *Miss Harriet*, care cuprinde

12 proze scurte, printre care povestirea „Idilă”.

- Franța este afectată de o epidemie de holeră.
- 19 iulie. Apare volumul *Les Sœurs Rondoli* (*Surorile Rondoli*), o culegere de 15 nuvele și povestiri, între care „Zăvorul” și „Înțelepciune”.
- 27 iulie. Prin promulgarea legii Naquet, în Codul Civil francez este reintrodus divorțul.
- noiembrie. Apare *Yvette*, o culegere de opt povestiri.

1885 - martie. Apare volumul *Contes du jour et de la nuit* (*Povestiri de zi și de noapte*), o culegere de 21 de proze, între care „Crima lu' moș Boniface” și „Rose”.

- aprilie-mai. Maupassant călătorește în Italia.
- 11 mai. Apare romanul *Bel-Ami*.
- 22 mai. Moare Victor Hugo.
- decembrie. Apare volumul *Monsieur Parent* (*Domnul Parent*), care reunește 17 nuvele și povestiri, între care „Necunoscuta”, „Descoperire” și „La marginea patului”.
- Mare amator de sporturi nautice, Maupassant cumpără un sloop pe care-l botează „Bel-Ami”.

1886 - 16 ianuarie. Apare volumul de povestiri *Toine* - 18 texte, printre care „Amicul Patience” și „Camera 11”.

- 10 mai. Apare volumul *La Petite Roque*, însumând zece nuvele și povestiri, între care „Salvarea”.
- august. Maupassant face o călătorie în Anglia.

1887 - ianuarie. Apare al treilea roman al scriitorului, *Mont-Oriol*.

- 14 februarie. Maupassant se numără printre semnatarii „Protestului artiștilor” față de construirea Turnului Eiffel. Început la 28 ianuarie 1887, turnul va fi gata la sfârșitul lunii martie 1889 și va constitui punctul de atracție al Expoziției Universale.
- 17 mai. Apare volumul de nuvele și povestiri *Le Horla* (13 titluri).
- octombrie 1887 - ianuarie 1888. Maupassant călătorește în Africa de Nord.

1888 - ianuarie. Apare romanul *Pierre et Jean* (*Pierre și*

Jean), precedat de faimosul studiu „Le Roman” („Romanul”), expunând concepția despre tipul de proză omonim a realistului Maupassant.

- sfârșit de ianuarie. Maupassant cumpără un yawl pe care-l botează „Bel-Ami II”.
- mai. Apare ediția a doua a volumului *Clair de lune*, sporită cu cinci povestiri, printre care „Ușa”.
- 10 octombrie. Apare volumul *Le Rosier de Mme Husson (Alesul doamnei Husson)*; printre cele 14 texte care-l alcătuiesc se numără povestirea „Baroana” și sceneta „Revanșa”.

1889 - 23 februarie. Apare culegerea de 11 povestiri *La Main gauche [Cu mâna stângă]*.

- mai. Apare romanul *Fort comme la mort (Tare ca moartea)*.
- 13 noiembrie. Moare Hervé, fratele scriitorului, în urma complicațiilor neurologice ale sifilisului de care suferea.
- 23 decembrie. Maupassant pune capăt colaborării cu ziarul „Le Gaulois”.

1890 - aprilie. Apare volumul de povestiri *L'Inutile Beauté (Frumusețea inutilă)*, care cuprinde 11 titluri.

- 16 iunie. Apare ultimul roman al lui Maupassant, *Notre cœur (Inima noastră)*.

1891 - Apare o a doua ediție a volumului *La Maison Tellier*, care cuprinde, pe lângă cele opt titluri inițiale, povestirea „Văduvioarele”.

- Starea sănătății lui Maupassant se înrăutățește.
- decembrie. Maupassant se află la Cannes. Ultimele rânduri scrise de el datează de la sfârșitul acestei luni și sunt adresate prietenului său Henri Cazalis: „[...] Mă paște moartea și sunt nebun. Mintea îmi bate câmpii. Adio, prietene, n-ai să mă mai vezi”.

1892 - 1-2 ianuarie. Scriitorul încearcă să se sinucidă tăindu-și gâtul. - 7 ianuarie. Este internat în clinica de la Passy a medicului alienist Emile Blanche, unde își va petrece ultimele 18 luni de viață.

1893 - 6 iulie. Maupassant moare, după o perioadă de crize epileptiforme. Este înmormântat la 9 iulie în cimitirul Montparnasse, în prezența a numeroși prieteni și admiratori. 1897 - 24 octombrie. Are loc, în parcul Monceau din Paris, inaugurarea monumentului

ridicat lui Maupassant de Societatea Oamenilor de
Litere

Cuprins

<i>Notă asupra traducerii.....</i>	5
Bușteanul.....	7
Vorbe de iubire.....	14
Zăvorul.....	20
Șiretlicul.....	28
Milionul.....	34
Sărutul.....	40
Înlocuitorul.....	
Domnul locast.....	51
Tu și tu.....	56
Deșteptarea.....	62
Comoara.....	68
Sera.....	77
Dezmierdările.....	83
Amicul Patience.....	89
La marginea patului.....	96
Răzbunătorul.....	104
Înțelepciune.....	HO
Rose.....	118
Idilă.....	«5
Sfaturi deșarte.....	131
Crima lu' moș Boniface.....	13* >
Descoperire.....	142
Revanșa.....	148
Camera 11.....	158
Necunoscuta.....	
O scrisoare.....	173
Salvarea.....	180
Ușa.....	187
Baroana.....	193
Văduvioarele.....	199
Apendice. Arta despărțirii.....	209
Postfață.....	217

Tabel cronologic 22

în colecția TOP 10+

au apărut:

1. Vladimir Nabokov, *Lolita*
2. Jorge Luis Borges, *Aleph*
3. Bernhard Schlink, *Cititorul*
4. Norman Manea, *Întoarcerea huliganului*
5. Amos Oz, *Să cunoști o femeie*
6. Philip Roth, *Complexul lui Portnoy*
7. Dan Lungu, *Cum să uiți o femeie*
8. F.M. Dostoievski, *Jucătorul*
9. Dino Buzzati, *Deșertul tătarilor*
10. Aldous Huxley, *Minunata lume nouă*
11. Haruki Murakami, *Pădurea norvegiană*
12. Florina Ilis, *Cruciada copiilor*
13. Ian McEwan, *Inocentul*
14. José Saramago, *Toate numele*
15. Ioan Petru Culianu, *Jocul de smarald*
16. Saul Bellow, *Iarna decanului*
17. Tracy Chevalier, *Albastru pur*
18. Filip Florian, *Degete mici*
19. F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*
20. Kazuo Ishiguro, *Să nu mă părăsești*
21. Mihail Bulgakov, *Ouăle fatale • Diavoliada*
22. Gabriela Adameșteanu, *Dimineață pierdută*
23. Umberto Eco, *Numele trandafirului*
24. D.H. Lawrence, *Fii și îndrăgostiți*
25. F.M. Dostoievski, *Idiotul*
26. Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, *Femeia în roșu*
27. Michael Cunningham, *Orele*
28. Michel Houellebecq, *Platforma*
29. W. Somerset Maugham, *Vălul pictat*
30. Jorge Luis Borges, *Cartea de nisip*
31. Simona Popescu, *Exmui*
32. Julio Cortázar, *Șotron*
33. Haruki Murakami, *În căutarea oii fantastice*
34. Mika Waltari, *Amanții din Bizanț*
35. Dan Lungu, *Sunt o babă comunistă!*
36. Mihail Bulgakov, *Inimă de câine. însemnări pe manșete*
37. John Fowles, *Colecționarul*
38. Dai Sijie, *Balzac și Micuța Croitoreasă chineză*
39. Cecilia Ștefănescu, *Legături bolnăvicioase*
40. Giovanni Papini, *Un om sfârșit*

41. Edgar Allan Poe, *Cărăbușul de aur și alte povestiri*
42. Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*
43. Daniela Zeca, *Istoria romanțată a unui safari*
44. John Fowles, *Iubita locotenentului francez*
45. F.M. Dostoievski, *Frații Karamazov*
46. Ian McEwan, *Amsterdam*
47. Petru Cimpoeșu, *Simion liftnicul*
48. George Orwell, *Ferma Animalelor*
49. Ilf și Petrov, *America fără etaje*
50. Haruki Murakami, *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor*
51. Cătălin Dorian Florescu, *Zaira*
52. Charles Bukowski, *Femei*
53. Jack Kerouac, *Pe drum*
54. N.V. Gogol, *Mantaua • Nasul • însemnările unui nebun*
55. Nora Iuga, *Sexagenara și tânărul*
56. José Saramago, *Evanghelia după Isus Cristos*
57. Marguerite Yourcenar, *Ca o apă care curge*
58. John Kennedy Toole, *Conjurația imbecililor*
59. Filip Florian, Matei Florian, *Băiuteii*
60. Michel Houellebecq, *Particulele elementare*
61. P.G. Wodehouse, *Greșeala lordului Emsworth*
62. Cezar Paul-Bădescu, *Tinerețile lui Daniel Abagiu*
63. F.M. Dostoievski, *Însemnări din subterană*
64. Iris Murdoch, *Marea, marea*
65. Günter Grass, *Toba de tinichea*
66. Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*
67. Horia Ursu, *Asediul Vienei*
68. Elfriede Jelinek, *Pianista*
69. Jonathan Coe, *Clubul putregaiurilor*
70. Paul Auster, *Sunset Park*
71. F.M. Dostoievski, *Demonii*
72. Haruki Murakami, *Dans dans dans*
73. Radu Aldulescu, *Proorocii Ierusalimului*
74. Jorge Luis Borges, *Istoria universală a infamiei*
75. Daniel Pennac, *La căpcăunii veseli*
76. Chuck Palahniuk, *Fight Club*
77. Elif Shafak, *Bastarda Istanbulului*
78. F. Scott Fitzgerald, *Cei frumoși și blestemați*
79. Ștefan Agopian, *Tache de catifea*
80. Lev Tolstoi, *Anna Karenina*
81. Sylvia Plath, *Clopotul de sticlă*
82. Matei Vișniec, *Sindromul de panică în Orașul Luminilor*
83. Franz Kafka, *Metamorfoza și alte povestiri*

84. Tracy Chevalier, *Fata cu cercei de perla*
85. Arturo Pérez-Reverte, *Tabloul flamand*
86. Kazuo Ishiguro, *Rămășițele zilei*
87. Varujan Vosganian, *Cartea șoaptelor*
88. Jorge Luis Borges, *Relatarea lui Brodie*
89. Ioan Groșan, *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*
90. Truman Capote, *Mic dejun la Tiffany*
91. Naghib Mahfuz, *Băieții de pe strada noastră*
92. N.V. Gogol, *Suflete moarte*
93. Zeruya Shalev, *Soț și soție*
94. Dan Lungu, *Raiul găinilor*
95. Irving Stone, *Bucuria vieții*
96. Ryu Murakami, *Albastru nemărginit, aproape transparent*
97. Giovanni Papini, *Gog*
98. Cristian Teodorescu, *Medgidia, orașul de apoi*
99. Honoré de Balzac, *Femeia la treizeci de ani*
100. George Orwell, *O mie nouă sute optzeci și patru*
101. Umberto Eco, *Pendulul lui Foucault*
102. Octavian Soviany, *Viața lui Kostas Venetis*
103. José Saramago, *Eseu despre orbire*
104. Arthur Miller, *Moartea unui comis-voiajor*
105. Anchee Min, *Împărăteasa Orhidee*
106. Andrei Makine, *Testamentul francez*
107. Ioan T. Morar, *Lindenfeld*
108. Aldous Huxley, *Geniul și zeița*
109. Lev Tolstoi, *Sonata Kreutzer • Moartea lui Ivan Ilici*
110. Margaret Mazzantini, *Nu te mișca*
111. Daniela Zeca, *Demonii vântului*
112. W. Somerset Maugham, *Luna și doi bani jumate*
113. Kazuo Ishiguro, *Un artist al lumii trecătoare*
114. Lucian Dan Teodorovici, *Celelalte povești de dragoste*
115. Michael Ondaatje, *Pacientul englez*
116. Edgar Allan Poe, *Povestea lui Arthur Gordon Pym*
117. Dan Lungu, *Băieți de gașcă*
118. Haruki Murakami, *În noapte*
119. Elfriede Jelinek, *Amantele*
120. John Fowles, *Magicianul*
121. Ioan Petru Culianu, *Pergamentul diafan • Ultimele povestiri*
122. Ken Kesey, *Zbor deasupra unui cuib de cuci*
123. Gabriela Adameșteanu, *Provizorat*

124. Dino Buzzati, *O dragoste*
125. Boris Pasternak, *Doctor Jivago*
126. Tatiana Niculescu Bran, *Spovedanie la Tanacu*
127. Charles Frazier, *Cold Mountain*
128. Graham Greene, *Sfârșitul unei iubiri*
129. I.S. Turgheniev, *Povestirile unui vânător*
130. José Saramago, *Intermitențele morții*
131. F. Scott Fitzgerald, *Dincoace de Paradis*
132. Philippa Gregory, *Surorile Boleyn*
133. Thomas Mann, *Iosif și frații săi* (vol. I)
134. Thomas Mann, *Iosif și frații săi* (vol. II)
135. Thomas Mann, *Iosif și frații săi* (vol. III)
136. Johann Wolfgang von Goethe, *Afinitățile elective*
137. A.P. Cehov, *Logodnica. Schițe și povestiri*
138. Guy de Maupassant, *Un caz de divorț. Povestiri fantastice*
139. Eugene O'Neill, *Lungul drum al zilei către noapte*
140. Gustave Flaubert, *Un suflet curat • Legenda sfântului Iulian Ospitalierul • Irodiada*
141. Filip Florian, *Zilele regelui*
142. Maxim Gorki, *Copilăria*
143. Dino Buzzati, *Cele mai frumoase povestiri*
144. Graham Greene, *La drum cu mătușă-mea*
145. Amy Tan, *Clubul Norocoaselor*
146. Doina Rusti, *Zogru*
147. Alain-Foumier, *Cărarea pierdută*
148. Günter Grass, *În mers de rac*
149. Eiji Yoshikawa, *Musashi* (vol. I)
150. Eiji Yoshikawa, *Musashi* (vol. II)
151. A.S. Pușkin, *Dama de pică și alte povestiri*
152. Radu Aldulescu, *Amantul Colivăresei*
153. F. Scott Fitzgerald, *Un diamant cât Hotelul Ritz și alte povestiri*
154. José Saramago, *Peștera*
155. Saul Bellow, *Trăiește-ți clipa*
156. Simona Sora, *Hotel Universal*
157. Virginia Woolf, *Doamna Dalloway*
158. Franz Kafka, *America*
159. Raymond Radiguet, *Neastâmpăr*
160. Ilf și Petrov, *Atitudine nepăsătoare față de stomac și alte povestiri*
161. Helen Fielding, *Jurnalul lui Bridget Jones*
162. Cătălin Dorian Florescu, *Vremea minunilor*
163. María Dueñas, *Iubirile croitoresei*
164. Dino Buzzati, *Monstrul Colambre și alte cincizeci de povestiri*

165. Umberto Eco, *Cimitirul din Praga*
166. Haruki Murakami, *Kafka pe malul mării*
167. Ian McEwan, *Ispășire*
168. Bogdan Suceavă, *Venea din timpul diez*
169. Joseph Conrad, *Inima întunericului*
170. Michel Houellebecq, *Posibilitatea unei insule*
171. Emile Zola, *Greșeala abatelui Mouret*
172. Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul*
173. Haruki Murakami, *După cutremur*
174. Tracy Chevalier, *Simetria de temut*
175. Shusaku Endo, *Samuraiul*
176. Iris Murdoch, *Oameni buni și oameni de bine*
177. Cătălin Dorian Florescu, *Jacob se hotărăște să iubească*
178. Elif Shafak, *Cele patruzeci de legi ale iubirii*
179. Henry James, *Daisy MiUer • O coardă prea întinsă*
180. Haruki Murakami, *Cronica păsării-arc*
181. Aldous Huxley, *Punct contrapunct*
182. Florin Lăzărescu, *Trimisul nostru special*
183. Jeffrey Eugenides, *Sinuciderea fecioarelor*
184. Jose Saramago, *Călătoria elefantului*
185. Chinua Achebe, *O lume se destramă*
186. John Fowles, *Mantisa*
187. Marin Mălaicu-Hondrari, *Apropierea*
188. Shan Sa, *Jucătoarea de go*
189. Venedikt Erofeev, *Moscova-Petușki*
190. Kingsley Amis, *Jim cel norocos*
191. Magda Cârneci, *FEM*
192. Mihail Bulgakov, *Maestrul și Margareta*
193. Jose Saramago, *Eseu despre luciditate*
194. Dan Lungu, *În iad toate becurile surit arse*
195. Edith Wharton, *Vârsta inocenței*
196. Margaret Atwood, *Ochi-de-pisică*
197. Irving Stone, *Comoara grecilor*
198. Dora Pavel, *Agata murind*
199. Evgheni Zamiatin, *Noi*
200. Gellu Naum, *Zenobia*
201. Jeffrey Eugenides, *Middlesex*
202. Vasili Grossman, *Panta rhei*
203. Matei Vișniec, *Cafeneaua Pas-Parol*
204. Harper Lee, *...Să ucizi o pasăre cântătoare*
205. Anna Gavalda, *Împreună*
206. Marcel Proust, *Sfârșitul geloziei și alte povestiri*
207. Haruki Murakami, *Iubita mea, Sputnik*
208. Chuck Palahniuk, *Bântuții*

209. Kenzaburo Oe, *17*
 210. Alexandru Ecovoiu, *Saludos*
 211. Haruki Murakami, *La sud de graniță, la vest de soare*
 212. Irvine Welsh, *Porno*
 213. Joseph Heller, *Catch-22*
 214. Bernhard Schlink, *Evadări din iubire*
 215. Margaret Atwood, *Asasinul orb*
 216. Amin Maalouf, *Scările Levantului*
 217. Yann Martel, *Viața lui Pi*
 218. Octavian Paler, *Viața pe un peron*
 219. Bret Easton Ellis, *American Psycho*
 220. Kenzaburô Oe, *J. Ființa sexuală*
 221. Will a Cather, *Antonia mea*
 222. Anna Gavalda, *O iubeam*
 223. F. Scott Fitzgerald, *Strania poveste a lui Benjamin Button și alte întâmplări din epoca jazzului*
 224. Irvine Welsh, *Trainspotting*
 225. Cătălin Dorian Florescu, *Maseurul orb*
 226. Sadegh Hedayat, *Îngropat de viu*
 227. Adrian Șchiop, *Soldații. Poveste din Ferentari*
 228. Philip Ô Ceallaigh, *Însemnări dintr-un bordel turcesc*
 229. Ian McEwan, *Mângâieri străine*
 230. Eowyn Ivey, *Copila de zăpadă*
 231. José Saramago, *Cain*
 232. Roger Vercel, *Căpitanul Conan*
 233. Chuck Palahniuk, *Jurnal*
 234. Guy de Maupassant, *Vaduvioarele și alte proze*

poznașe
 în pregătire:

Ștefan Agopian, Tobit www.polirom.ro

Redactor: Mădălina Vălcu Coperta: Carmen Parii

Tehnoredactor: Radu Căpraru

Bun de tipar: septembrie 2014. Apărut: 2014 Editura Polirom,

B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266 700506, Iași, Tel. & Fax:

(0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11; (0232) 21.74.40 (difuzare);

E-mail: office@polirom.ro București, Splaiul Unirii nr. 6, bl.

B3A, sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53 Tel.: (021)

313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro Tiparul

executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l. str. Luigi Galvani nr. 20 bis,

sect. 2, București Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail:

office@luminaUpo.com

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii

Scriitorilor din România Nr. R044RNCB5101000001710001 BCR

UNIRE

A1. Aluzie la *Cântarea cântărilor*, 8, 6: „Că iubirea ca moartea e de tare și ca iadul de grozavă este gelozia”. *Tare ca moartea (Fort comme la mort)* va fi și titlul celui de-al cincilea roman al lui Maupassant, publicat în 1889.

1. Ideea fusese deja dezvoltată, din punctul de vedere al unui bărbat, în schița *Vorbe de iubire*.

1. V. schița „Vorbe de iubire”, nota 3.

2. Filozoful respectiv este Schopenhauer; paragraful rezumă o parte din ideile exprimate de el în *Metafizica amorului* (v. povestirea „Zăvorul”, nota 2).

3. Joseph Prudhomme este un personaj creat în 1830 de scriitorul și caricaturistul Henry Monnier (1799-1877). În 1866, în Introducerea la volumul lui Monnier *Paris et la Province (Parisul și provincia)*, Théophile Gautier îl numește pe domnul Prudhomme „sinteza prostiei burgheze”.

1. Alfred Naquet (1834-1916), om politic, deputat de extremă stângă, militant în favoarea reintroducerii divorțului și inițiator al „legii Naquet” (v. povestirea „Descoperire”, nota 1).

1. Aluzie la epidemia care a lovit Franța în 1884, pe fondul celei de-a cincea pandemii de holeră (1883-1896).

1. *Men Are from Mars, Women Are from Venus*, New York, HarperCollins Publishers, 1992.

3. V. povestirea „Zăvorul”, nota 2.

1. *Di de Camors*, roman (1867) al scriitorului Octave Feuillet (1821-1890); Maupassant citează inexact pasajul de la care pornește (partea I, cap. I), dar această inexactitate nu afectează argumentația în ansamblul ei.